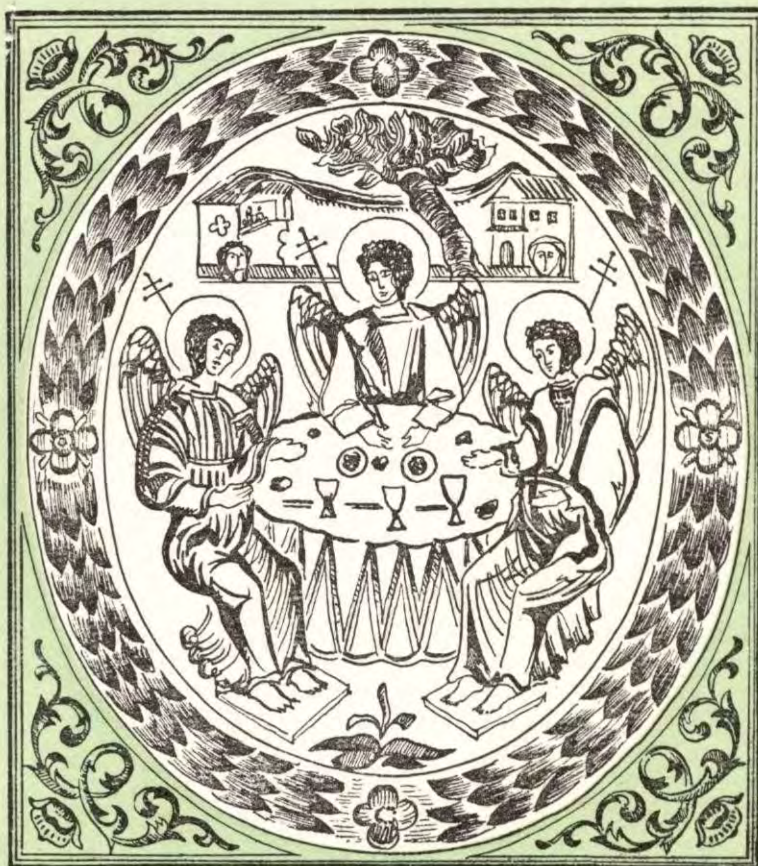

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A
ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI,
FELEACULUI ŞI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI şi
EPISCOPIEI ORADIEI

6

NOIEMBRIE—
DECEMBRIE
1989
ANUL XXXIV
SIBIU

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTĂ OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI şi EPISCOPIEI ORADIEI

CUPRINS

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A
ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI ŞI EPISCOPIEI ORADIEI

ANUL XXXIV, Nr. 6 NOIEMBRIE—DECEMBRIE 1989

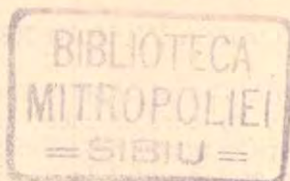
Redacţia şi Administraţia: ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ, SIBIU

MITROPOLIA ARDEALULUI

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

Arhiepiscopia ortodoxă română Sibiu, strada 1 Mai nr. 24

Moment crucial în viaţa poporului român

LIBERTATE, DEMOCRAŢIE, DEMNITATE

MESAJUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Biserica Ortodoxă Română, care de-a lungul secolelor a împărtăşit soarta poporului român, atît la dureri, cît şi la bucurii, se află alături de el şi în aceste momente cruciale şi îşi exprimă întregul ei ataşament faţă de programul şi acţiunile Frontului Salvării Naţionale, menite să asigure triumful libertăţii şi demnităţii tuturor fiilor Patriei.

În condiţiile de îngrădire a libertăţilor impuse de dictatură şi teroare întregului popor, Biserica noastră a fost supusă unor presiuni şi limitări pe care, deşi n-am putut să le depăşim spre a ne exercita plenar drepturile misiunii noastre, totuşi, cu stăruinţă şi răbdare, ne-am străduit să păstrăm vie conştiinţa de neam şi să promovăm pe măsura puterilor noastre valorile lui nemuritoare.

Faţă de trista situaţie din trecut, ne dăm seama ce dar dumnezeiesc s-a revărsat asupra înţelepciunii şi curajului eroicilor fii şi fiice ai poporului român, care, cu preţul vieţii, pun temelii trainice adevăratei dezvoltări libere şi democrate a naţiunii noastre.

Sîntem hotărîţi să ne reconstruim sanctuarele istorice strămoşeşti, biserici şi mănăstiri, victime ale buldozerelor tiranului Ceauşescu, să zidim noi biserici în atîtea şi atîtea cartiere, de unde ele au dispărut şi unde nu ni s-a dat voie să le construim.

Ne vom serba în linişte şi bucurie sfintele noastre sărbători creştineşti şi vom da clerului şi credincioşilor noştri apa cea vie a Cuvîntului lui Dumnezeu, potrivit aşteptărilor lor.

Păstrînd pururea vie în inimi imaginea şi vrednicia tuturor celor ce şi-au jertfit viaţa pentru cauza sfîntă a neamului nostru, în aceste zile dramatice, membrii Sf. Sinod, păşind cu toată încrederea alături de întregul popor, sînt hotărîţi să sprijine cu toată vigoarea principiile şi acţiunile măreţe, cărora li s-au dat expresie în Comunicatul către Ţară al Consiliului Frontului Salvării Naţionale.

Înălţîndu-ne cugetul către bunul Dumnezeu, îl rugăm cu căldură să întărească cu darul Sf. Duh voinţa şi simţirea tuturor celor ce acum luptă, cu preţul vieţii, pentru deplina biruinţă a libertăţii şi democraţiei pe pămîntul românesc.

Aşa să ne ajute Dumnezeu!

SFÎNTUL SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

SĂRBĂTOAREA ÎNVIERII NEAMULUI

Plinirea vremii a venit. Ceasul eliberării a sunat și a trezit întreaga națiune ca dintr-un somn în care a zăcut narcotizată cu minciuni și teroare. Dumnezeul părinților noștri ne-a auzit rugăciunile. Poporul și-a cucerit cu sîngele multor eroi dreptul la o viață demnă, la cuvînt și la libertate. Căci ani îndelungați am fost sclavi și mari mutilați. Sclavii opresiunii și ai fricii pe care ne-au inoculat-o pînă în străfundurile ființei după ce pe mulți ne-au trecut prin închisori și umilințe greu și de povestit, printre care a fost și semnatarul acestor rînduri ani în șir.

Am fost sclavii amenințărilor de tot felul, obligați să acceptăm și uneori să și repetăm neadevăruri care ne întinau sufletele. Toți am fost obligați să ne dedublăm. Una să fim în suflet și în inimă, alta în afară. Pînă și tinerele vlăstare trebuiau să știe să spună una acasă, alta la școală.

A fost cea mai cumplită epocă de pervertire a conștiințelor și de dezumanizare.

Acum sîntem în sfîrșit liberi. Acum preoțimea poate și trebuie să folosească toate mijloacele pentru ca, prin misiunea ei, să ajute la însănătoșirea națiunii. Și, totodată, să treacă și la adevărata practicare a ecumenismului, a conlucrării cu toți frații noștri creștini sau de alte religii. O vom face, sper, cu înțelepciune, în duh de înțelegere și iertare, în duh de reconciliere, așa cum ne îndeamnă momentul istoric și însăși vocația noastră. Au fost multe suferințe, multe jertfe, au trecut mulți prin temnițe. Suferințele au rodit izbînda.

Noi și clerul nostru L-am propovăduit întotdeauna pe Dumnezeu și am cerut poporului să-și păstreze credința, am făcut multe din cele pe care am avut datoria să le facem, dar pe foarte multe nu le-am putut face. N-am avut voie să tipărim nici măcar cărți de rugăciuni și de elementară educație creștină, decît în tiraje de batjocură. Nu ni s-a dat parafină pentru luminări și dreptul de a primi studenți în Institutul Teologic, decît într-un număr extrem de redus, în timp ce în țară numărul parohiilor vacante este imens. Noroc de preoțimea ajunsă la vîrste înaintate care a acceptat să rămînă în funcțiune, altfel, golurile ar fi fost cu totul și cu totul îngrijorătoare. Am cerut mereu dreptul de a mări numărul studenților, al bisericilor, al tipăriturilor, al repartiției de parafină, hîrtie și alte materiale, am explicat, am rugat, am scris, dar totul a fost întotdeauna zadarnic. Ni se răspundea cu cinism că ni se vor lua și drepturile pe care le avem.

Și iată că în anul acesta, în chip neașteptat, sărbătoarea Crăciunului a fost precedată de o adevărată sărbătoare a Învierii! *A învierii neamului românesc din întuneric și umilințe.*

Și cîte, și cîte n-ar mai fi de spus. Și le vom spune. Dar, acum, în aceste momente, nu e timp de lamentații, nici de îndreptățiri, nici de plîngeri. Momentul cere participarea activă a preoțimii și a tuturor credincioșilor la reconstrucția Țării. La reconstrucția ei morală și materială în același timp, și cu aceeași rîvnă.

Iată chemarea pe care o adresez tuturor la acest început de An Nou. Să ajutăm şi noi, toţi, la îndreptarea şirei spinării neamului nostru românesc, să stea din nou cu fruntea sus, în slujba lui Dumnezeu şi a poporului eliberat de tiranie şi dictatură.

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

22 DECEMBRIE 1989, PIATRĂ DE HOTAR ÎN ISTORIA POPORULUI ROMÂN

„Dumnezeu este cu noi"

În Îndrumătorul bisericesc editat de Arhiepiscopia Sibiului pe anul 1987, au fost strecurate şi următoarele versuri, care nu ştim cum au scăpat cenzurii, versuri aparţinătoare lui Shakespeare, Sonet 66, în care se spune:

Sînt prea scîrbit şi-n tihnă voi să mor
Decît să-l văd slăvit pe ticălos,
Iar pe sărman de rîsul tuturor.
Să-l văd tăgăduit pe credincios,
Pe vrednicul de cinste umilit,
Pe cel făr-de prihană pedepsit,
Şi pe viteaz răpus de-o secătură
Şi artele cu lăcatul la gură.
Să văd prostia doctor la deştepţi
Şi strîmbul dînd poruncă celor drepţi.

Versurile de mai sus exprimau, precum se vede, excepţional de bine stările de lucruri din ultimele patru decenii de la noi din ţară. De aceea apreciem că nu exagerăm, cînd afirmăm că simţeam cum revoluţia plutea aproape palpabil în jurul nostru. Lipsurile de tot felul, dispreţul faţă de om, pervertirea grosolană a valorilor, otrăvirea sufletelor omeneşti, inechităţile de pe toate planurile, zeificarea „celui mai..." ş.a. ajunseseră parcă la culme. Nu ştim cum va vorbi istoria, dar ceea ce s-a întîmplat la noi în ţară în zilele de 16—22 Decembrie 1989 apreciem că este un unicat în lume, iar pentru poporul român cu adevărat *o piatră de hotar*. Specialiştii vor şti desigur cum s-o clasifice, dar ceea ce s-a întîmplat la noi a fost ceva cu totul deosebit, poate ceva mai mult decît o revoluţie; a fost o explozie simultană a majorităţii absolute a poporului român împotriva tiraniei, o mişcare de masă gata să moară prin nonviolenţă, un val uriaş căruia nu i se mai putea sta împotrivă.

Eram în stradă în 22 Decembrie cînd, pe la orele 13—14, au început să se deschidă ferestrele caselor şi oameni de toate vîrstele, care se pare că urmăreau radioul şi televizorul, au început să strige, ca ieşiţi din minţi: *„A fugit tiranul!"*, *„a fugit tiranul!"*, *„sîntem liberi!"* Am intrat în biserica Sf. Arhangheli Mihail şi Gavriil de pe strada Ştefan cel Mare din Sibiu, care îmi era în cale şi care era deschisă, şi am plîns, am plîns cum poate n-am mai plîns decît în copilărie şi la moartea părinţilor mei.

„Îți mulțumim, Doamne, că ne-ai ajutat să scăpăm de atîtea înjosiri, de atîtea fărădelegi, de atîta minciună . . .“

Parcă nu sîntem vrednici să-i mulțumim, cu toată căldura ființei noastre, căci Dumnezeu ne-a ajutat prin vremea bună, primăvăratecă, pe care ne-a rînduit-o în acele zile, ne-a ajutat apoi ca totul să meargă atît de repede, deși cu atîtea jertfe nevinovate, dar dacă tiranul mai avea doar o zi la dispoziție ar fi dezlănțuit, cu slugile lui diavolești, o represiune, un măcel asemenea căruia istoria poate că n-ar fi cunoscut.

Asemenea voievozilor de altă dată cînd luptau împotriva hoardelor care se revărsau peste noi, la fel și tineretul nostru avea conștiința prezenței lui Dumnezeu în cauza pe care o susțineau, căci s-a strigat: *„Dumnezeu este cu noi“*. S-a strigat la Timișoara, la București, la Sibiu, la Brașov, la Cluj și în toată țara, cînd zecile, cînd sutele de mii de fii ai țării au ieșit în stradă, îngenunchind în fața bisericilor și rostind „Tatăl nostru“ și fiind binecuvîntați de către unii dintre preoții noștri, de la biserica Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil din Sibiu luînd cu ei doi prapori, dintre care unul nu s-a mai întors la biserică, acoperind poate vreunul din trupurile celor ce s-au jertfit pentru dobîndirea libertății, dreptății și demnității poporului român. Iar jertfele au fost multe: copii, tineri și mai puțin tineri, ostași și civili, eroi și martiri, care vor rămîne mereu în evlavia și cinstirea noastră și a urmașilor urmașilor noștri, de-a pururi.

Prin jertfa lor, Nașterea Domnului din acest an a adus cu adevărat pentru poporul român o dublă *„veste minunată“*, cum zice colindul: Întruparea Fiului lui Dumnezeu și învierea noastră națională din mormîntul întunecat în care am fost ținuți. Ni se părea că sîntem parcă pe o altă lume, cînd în sărbătorile Crăciunului auzeam la radio și televizor colindele noastre străbune. Și eram de fapt într-o altă eră, fiind martori începerii unei lumi cu adevărat noi, la care și Biserica noastră participă și va participa cu toate forțele sale, căci, așa cum se exprima venerabilul nostru dascăl de Teologie, P. C. pr. prof. onor. D. Stăniloae, „la o uriașă înălțime a fost ridicat neamul nostru prin jertfele nenumărate aduse de tineretul său pentru Hristos“. De aceea, Biserica noastră a fost alături de fiii Săi în afirmarea acestei negrăite făclii a libertății, aprinsă de poporul nostru.

La Sibiu, de pildă, imediat după ce primii răniți au început să fie duși la spitale, preoți și diaconi de la Centrul mitropolitan și de la catedrală, profesori și studenți de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu s-au prezentat la spitale pentru a dona sînge.

Duminică, 24 decembrie, după Sf. Liturghie, un grup de astfel de slujitori au vizitat răniții Revoluției și alți bolnavi internați în Spitalul militar din Sibiu.

Luni, 25 decembrie — Nașterea Domnului, deși orașul era într-un fel de stare de război, împușcăturile auzindu-se în tot orașul, în catedrala mitropolitană din Sibiu s-a săvîrșit Sf. Liturghie arhierească, cu pomenirea eroilor căzuți și care continuau să cadă. La priceasnă Î. P. S. Mitropolit Antonie, pe lîngă Pastorala de Crăciun, a făcut o largă prezentare a sensului evenimentelor pe care le trăim, exprimînd profunda noastră recunoștință și cinstire a memoriei celor căzuți în Revoluție,

mîngîind familiile lor şi îndemnînd la solidaritate creştinească şi românească, prin contribuţie la alinarea durerilor celor în suferinţă şi muncă susţinută şi responsabilă pentru refacerea ţării. În după-amiaza aceleiaşi prime zile de Crăciun, slujitori bisericeşti de la Centrul mitropolitan şi Institutul Teologic au vizitat răniţi şi bolnavi de la Spitalul Judeţean din Sibiu, unde s-au făcut rugăciuni, li s-au adresat cuvinte de mîngîiere şi îmbărbătare şi s-au cîntat colinde.

Ajutoare substanţiale au început să se adune şi să se expedieze fie la Sibiu, fie la Bucureşti, pentru cei angajaţi în luptă împotriva teroriştilor, constînd în ciorapi, mănuşi, alimente, zeci de tone de cartofi, ca de pildă în parohiiile: Lisa, Breaza — prot. Făgăraş, Întorsura Buzăului, Sita Buzăului, Lădăuţi, prot. Sf. Gheorghe, Moeciul de Sus, prot. Braşov, şi desigur în multe alte parohii pe care încă nu le cunoaştem.

Preoţii şi credincioşii noştri contribuie apoi cu dărnicie la contul „Libertatea 1989", Centrul eparhial şi protopopiatele din Arhiepiscopia Sibiului vărsînd în acest cont aproape 5 milioane lei: Prot. Sibiu — peste 1.400.000 lei, prot. Braşov — peste 1.500.000 lei, prot. Făgăraş — peste 600.000 lei, prot. Mediaş — peste 400.000 lei, prot. Sf. Gheorghe — peste 300.000 lei, prot. Agnita — peste 200.000 lei, prot. Rupea — peste 50.000 lei.

Î. P. S. Mitropolit Antonie a acordat multor răniţi şi familiilor cu mulţi copii şi altor oameni lipsiţi, substanţiale ajutoare băneşti, o sumă importantă aprobînd pentru Spitalul neuropsihiatric din Sibiu, iar pentru Spitalul militar din Sibiu un mare număr de icoane, cerute de bolnavi şi personalul spitalului spre a fi aşezate în saloane.

De acum însă ne aşteaptă pe toţi o altă revoluţie, „revoluţia cea mare", cum îi spunea cîndva doctorul şi poetul Vasile Voiculescu, revoluţia din noi înşine, lupta de curăţire şi înnoire a fiinţei noastre lăuntrice, lupta împotriva păcatului, strădanie pentru ca virtuţile noastre creştineşti şi străbune să se facă de acum cît mai vădite în viaţa noastră a fiecăruia.

Redacţia

† ANTONIE

DIN MILA LUI DUMNEZEU, ARHIEPISCOP AL SIBIULUI ŞI MITROPOLIT AL ROMÂNILOR ORTODOCŞI DIN ARDEAL, CRIŞANA ŞI MARAMUREŞ

P. C. protopopi, P. C. preoţi şi diaconi, cinului monahal şi tuturor binecredincioşilor creştini din de Dumnezeu păzita noastră Arhiepiscopie, Har, ajutor şi bucurie de la Dumnezeu, iar de la noi arhierească binecuvîntare.

Iubiţi credincioşi,

Ca în fiecare an la sărbătoarea Naşterii Domnului, vă trimit şi în acest an scrisoare-pastorală de binecuvîntare şi de urare, să petreceţi sărbătorile cu sănătate şi să vă facă Dumnezeu parte de toate darurile Sale cele bogate, fiecăruia după trebuinţele lui. Părintele bunătăţii şi al iertării să nu ţină seama de greşelile şi de slăbiciunile noastre, ci să se întoarcă spre noi cu iertare, şi să ne lumineze calea vieţii, revărsînd peste noi milostivirea Sa cea nemărginită. La rîndul nostru, şi noi să ne întoarcem cu mai multă credinţă spre Dînsul. Să ne rînduim simţirile şi gîndurile potrivit învăţăturii celei de El descoperite prin Iisus Hristos-Mîntuitorul, „Fiul Său cel iubit", în aşa fel încît să se vadă că sîntem iubitori de Dumnezeu, şi că avem în Cuvîntul Său marea şi sfînta călăuză a vieţii noastre.

Noi, cei credincioşi, ştim şi credem, fără umbră de îndoială, că Dumnezeu a creat cerul şi pămîntul, şi că tot El ne-a creat şi pe noi, şi că tot la El ne vom întoarce după ce ne vom săvîrşi călătoria pămîntească. În această zi de mare sărbătoare, mă rog lui Dumnezeu cu deosebire, ca toţi să aveţi parte pe căile vieţii acesteia de linişte, de bucurii şi de tot ceea ce vă poate asigura şi pentru dincolo liniştea şi bucuria, adică mîntuirea.

Cel a cărui Naştere o sărbătorim astăzi ne-a învăţat tot ceea ce trebuie să ştim şi să facem pentru a dobîndi mîntuirea. El chiar de aceea s-a şi întrupat, fiind anume trimis de Dumnezeu-Tatăl *„pentru noi oamenii şi pentru a noastră mîntuire"*, cum mărturisim în Simbolul credinţei.

Dar, oare, de ce pentru aceasta a fost nevoie să vină pe pămînt *chiar* Unul din Treime? De ce a trebuit să se întrupeze printre oameni ca om chiar Fiul lui Dumnezeu? Înainte de aceasta Dumnezeu se descoperise prin profeţi şi prin alţi bărbaţi sfinţi, de la care ne-a rămas *Vechiul Testament*, mărturie scrisă a Legii după care să se conducă oamenii. N-a fost aceasta de ajuns? Într-adevăr, *Vechiul Testament* n-a fost de ajuns. El începuse să fie răstălmăcit. Amestecul omenesc în interpretarea Legii dumnezeieşti îi scădea tot mai mult puterea de a mai fi o călăuză sigură spre împărăţia lui Dumnezeu.

Că ajunsese întocmai aşa, se vede şi din aceea că tîlcuitorii Vechiului Testament îl reduseseră la un formalism ca acela al fariseilor, cu care Mîntuitorul a avut mult de luptat, încercînd să-i înveţe că litera omoară şi că Duhul face viu.

Mîntuitorul a venit să îndrepte şi învăţătura, şi tîlcuirea ei, s-o completeze şi s-o împlinească cu autoritate de Sus. El a propovăduit cu autoritate de Dumnezeu. *Iată de ce s-a întrupat chiar Fiul lui Dumnezeu printre oameni:* Pentru ca învăţătura Sa să aibă caracter absolut. Pentru ca tot cuvîntul Său să fie cuvînt de la

Dumnezeu. Şi vom vedea mai departe că Dumnezeu-Tatăl a ţinut ca acest lucru să se ştie cu limpezime, că Cel întrupat e *Fiul*, pentru ca învăţăturile Lui să nu mai poată fi puse la îndoială de nimeni; nimeni să nu le mai considere omeneşti, şi toţi să ştie că ele sînt *adevărul* care arată *calea* spre *viaţa* veşnică.

Drept măritori creştini,

Mîntuitorul s-a prezentat pe Sine zicînd: *„Eu sînt calea, adevărul şi viaţa"* (Ioan 14, 6), iar altă dată a spus: *„Eu sînt uşa; prin Mine de va intra cineva, se va mîntui"* (Ioan 10, 9). Iată cuvinte de cea mai mare însemnătate pentru noi toţi. Ce învăţăm de aici? Că alt *adevăr* mîntuitor nu există, nici altă *cale*, nici altă *uşă* spre mîntuire. Dar ce înseamnă aceste cuvinte pentru noi cei care le ascultăm acum? Ce trebuie să înţelegem prin cuvintele: *„Eu sînt uşa"?* Cum este Iisus Hristos *uşa?* Iată ce mi-am propus să vă lămuresc în această scrisoare-pastorală, cu prilejul Naşterii Celui ce s-a numit pe Sine *Uşa mîntuirii*, pentru ca să faceţi totul şi să vă ajute şi Dumnezeu să intraţi prin ea şi să aveţi parte de fericirea cuvenită celor ce cred şi trăiesc după legea Domnului.

Uşa mîntuirii este, în primul rînd, credinţa în Dumnezeu şi în Iisus Hristos ca Fiu al lui Dumnezeu. *Uşa mîntuirii* este credinţa că Dumnezeu e Creatorul universului şi al oamenilor. *Uşa mîntuirii* este credinţa că Dumnezeu ne ocroteşte şi ne ajută, că se ocupă cu iubire de viaţa noastră şi că, la vremea cuvenită, ne va judeca după faptele noastre. Mîntuitorul a cerut mereu această credinţă în Sine ca Fiu al lui Dumnezeu, pentru că a ştiut că numai aşa îi vor fi primite şi crezute cuvintele, învăţăturile şi minunile *ca de la Dumnezeu.* El nu şi le-a prezentat niciodată ca fiind omeneşti. Forţa neîndoielnică a învăţăturilor Sale, care urmau să fie *Legea nouă* pentru întregul neam al oamenilor, pentru tot locul şi timpul, îşi putea căpăta legitimitatea absolută, numai dacă El era recunoscut ca Fiu al lui Dumnezeu. Numai aşa învăţăturile Sale se puteau impune ca adevăruri ultime şi definitve, obligatorii pentru toţi cei ce doresc să se mîntuiască. Numai aşa răspunsurile Sale la marile întrebări pe care şi le pune tot omul din lume, cel simplu ca şi cel învăţat, au putut fi considerate de două mii de ani încoace, de către toţi cei care L-au recunoscut ca Fiu al lui Dumnezeu, drept răspunsuri satisfăcătoare şi complete, liniştind mintea cercetătoare a oamenilor şi umplînd de sens, de tihnă şi de rost vieţile lor.

Pentru a obţine aceste rezultate în sufletele oamenilor, Iisus s-a dorit întotdeauna cunoscut şi înţeles. De aceea a şi pus odată întrebarea: *„Cine zic oamenii că sînt Eu?"* (Matei 16, 3). Şi pe apostoli i-a întrebat: *„Dar voi cine ziceţi că sînt?"* (Matei 16, 15).

Drept credincioşi creştini,

Mîntuitorul Iisus Hristos pune tuturor generaţiilor întrebarea aceasta capitală. Şi ne-o pune şi nouă astăzi: *Voi cine ziceţi că sînt?* Punînd această întrebare, Mîntuitorul n-a luat pe nimeni prin surprindere. Înainte de a pune întrebarea, i-a pregătit, li s-a descoperit cine este, şi le-a fost descoperit şi de către Cel ce L-a trimis, de către Tatăl cel din ceruri. Aceeaşi pregătire o face permanent şi cu noi, prin Biserica de El întemeiată, şi care îi propovăduieşte învăţătura, şi îl împărtăşeşte prin Sfintele Taine. De răspunsul la această întrebare, de împărtăşirea cu El a fiecăruia dintre noi, depinde destinul nostru veşnic. Dacă răspundem precum a răspuns Petru în numele tuturor apostolilor: *„Tu eşti Hristosul, Fiul lui Dumnezeu celui viu"* (Matei 16, 16), înseamnă că am găsit *uşa* şi că intrăm prin Ea, acolo unde toate întrebările capătă răspuns încă de pe acum, tot întunericul se luminează, toate imensele taine din noi şi dimprejurul nostru se descopăr, tot destinul nostru capătă înţeles şi sens pentru trecut, prezent şi viitor, pentru eternitate. Cea mai arzătoare dorinţă omenească, singura care ne echilibrează existenţa: aceea de a învinge moartea şi de a trăi veşnic îşi găseşte prin acceptarea lui Hristos ca *Uşă* spre eternitate, deplina satisfacţie. Căci aceasta o dorim cu toţii. Dacă o lămurim pe aceasta, am lămurit totul. Dar fără Hristos n-o putem lămuri. El este Uşa. *„Fără de Mine nu puteţi face nimic"!*

Sfînta Scriptură a Vechiului Testament L-a anunţat pe Mîntuitorul prin profeţi. În Noul Testament L-a descoperit Tatăl. S-a descoperit şi El însuşi pe Sine. L-au mărturisit ca Fiu al lui Dumnezeu apostolii şi, nu de puţine ori, cei vindecaţi de El, şi mulţimile care L-au ascultat şi au fost martore la minunile Lui. Am crezut că e bine să ne reamintim, în această scrisoare-pastorală, măcar cîteva din multele mărturii care să ne întărească şi mai mult convingerea şi credinţa că:

Astăzi s-a născut Hristos,
Mesia chip luminos,

Fiul lui Dumnezeu care, ca Înalt Sol ceresc, ne aduce Cuvînt de la Dumnezeu, ca să ne înveţe ce să credem şi cum să ne trăim viaţa pe acest pămînt, *Cuvîntul* fiind chiar El.

Veţi vedea şi veţi înţelege din cele ce urmează că, despre nimeni, niciodată în istoria omenirii, nu s-a spus ceea ce s-a spus despre Iisus, de Sus din cer şi de jos de pe pămînt.

1. Arhanghelul Gavriil i-a spus Fecioarei Maria la Buna-Vestire: *„Acesta va fi mare şi Fiul Celui Prea Înalt se va chema... şi Fiul lui Dumnezeu se va chema"* (Luca 1, 32. 35).

Un înger s-a arătat bătrînului Iosif şi i-a spus că Maria va naşte fiu de la Duhul Sfînt. Să-i pună numele de Iisus, căci El va mîntui pe poporul Său de păcatele lor (Matei 1, 21). El va fi cel anunţat de Isaia ca Emanuel, care se tîlcuieşte: *„Cu noi este Dumnezeu"* (Isaia 7, 14), deci care va fi Dumnezeu.

Despre cine, atîţia îngeri care au vorbit profeţilor vreme de 1.500 de ani înainte de Naşterea Domnului, au mai spus asemenea lucruri? Despre cine a mai spus vreunul din ei că ar fi Dumnezeu? Despre nimeni, decît, profetic, tot despre Iisus-Mesia care urma să se nască la „plinirea vremii". Tuturor celorlalţi, de la Moise pînă la Ioan Botezătorul, Dumnezeu şi profeţii le-au vorbit ca unor oameni, şi i-au prezentat drept oameni. Numai despre Iisus au dat mărturie că este Fiul lui Dumnezeu.

2. Celor din Vechiul Testament le-a vorbit adesea însuşi Dumnezeu, iar profeţii au repetat întotdeauna cuvintele Lui zicînd: *„Aşa zice Domnul"*. Despre nimeni însă Dumnezeu n-a dat o mărturie asemănătoare ca aceea dată despre Mîntuitorul Iisus Hristos. El a spus, în auzul mulţimilor, la Botez: *„Acesta este Fiul Meu cel iubit"* (Matei 3, 17). Şi tot aşa a spus la Schimbarea la Faţă, în auzul apostolilor prezenţi: *„Acesta este Fiul Meu cel iubit, întru care bine am voit. Pe Acesta să-L ascultaţi"* (Matei 17, 5).

Şi iată de ce a ţinut Dumnezeu să se ştie acest lucru: Pentru ca Iisus să fie ascultat. Pentru ca învăţătura Lui să fie primită nu ca învăţăturile oamenilor, ci ca adevăruri dumnezeieşti. Căci e adevărat că din învăţătura omenească, din observarea lumii de sus şi a celei de jos, ca şi din observarea minunii care se cheamă om, putem *deduce* existenţa lui Dumnezeu precum este scris: *„Cerurile spun slava lui Dumnezeu şi facerea mîinilor Lui o vesteşte tăria"* (Ps. 18, 1). Legile universului ne vorbesc despre un Legiuitor. Viaţa ne vorbeşte despre un *„dătător de viaţă"*, căci viaţa şi legile de orice fel, ale materiei vii şi ale celei moarte, nu s-au putut naşte de la sine, din nimic şi din întîmplare. Dar despre *cum* le-a făcut Dumnezeu pe toate, cum a făcut materia şi viaţa plantelor, a animalelor şi a oamenilor şi despre *cum gîndeşte Dumnezeu,* şi despre *ce aşteaptă de la noi,* n-am fi putut şti niciodată şi n-am putea şti niciodată, pe nici o cale omenească. Am rămîne veşnic neştiutori.

Despre acestea nu putem şti decît atîta, cît ne-a spus şi ne spune Dumnezeu Însuşi. Iată de ce a descoperit în vechime cele despre Facerea lumii şi L-a trimis apoi pe pămînt pe Fiul Său: ca să ne spună ceea ce altfel n-am putea şti. Şi a venit. S-a întrupat într-o zi ca aceasta. Şi ne-a spus. Şi Dumnezeu a vrut să-L primim şi să credem în El că e Fiul Său, trimis anume, cu o misiune de la El. Numai prin această credinţă putem şti despre voia şi gîndurile lui Dumnezeu cu noi, şi despre rostul nostru pe pămînt şi în eternitate. Mai rămîn multe taine ascunse, dar atît cît ne trebuie pentru mîntuire, ştim acum prin Iisus Hristos.

3. Îndeplinindu-şi misiunea, Iisus S-a descoperit şi El pe Sine, ca Fiu al lui Dumnezeu, cu limpezime, fără putinţă de a fi interpretat altfel. Astfel a zis: *„Eu*

și Tatăl una sîntem" (Ioan 10, 30). S-a afirmat ca nedespărțit de Tatăl și prin cuvintele: *„Tatăl este întru Mine, și Eu întru Tatăl"* (Ioan 10, 38; 14, 11). *„Pe Tatăl* — a zis El — *nu-L cunoaște nimeni decît numai Fiul și cel căruia va voi Fiul să-i descopere"* (Matei 11, 27). De aceea Iisus a și spus: *„Nimeni nu vine la Tatăl, decît prin Mine"* (Ioan 14, 6). Așadar: cine vrea să știe ceva coherent, clar, despre Dumnezeu, nu poate ști altfel, decît prin Iisus, direct de la Dumnezeu.

Care dintre muritori a mai putut spune despre Sine, ceea ce a spus despre Sine Iisus? Nici unul. Și din tot ce a spus, și din tot ce a făcut, nimeni, niciodată, nu i-a pus la îndoială onestitatea, echilibrul. El s-a prezentat întotdeauna drept ceea ce era. Și i-a încredințat pe toți cei care L-au ascultat cu bună credință, că era Fiul lui Dumnezeu.

4. Ucenicii L-au mărturisit și ei ca *„Fiu al lui Dumnezeu"* (Matei 14, 33); *„Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui viu"* (Matei 16, 16; Marcu 8, 29; Luca 9, 20). Ei au recunoscut că El avea *„cuvintele vieții celei veșnice"* (Ioan 6, 68—69) și că *„sub cer nu este nici un alt nume dat între oameni, în care trebuie să ne mîntuim"* (Faptele Apostolilor 4, 12).

5. Iisus nu și-a negat identitatea nici în fața Marelui arhiereu (Matei 26, 63), nici în fața lui Pilat (Matei 27, 11). Iar apoi și-a probat-o prin Învierea Sa din morți, realitatea pe care s-a clădit creștinismul ca religie nouă a mîntuirii.

Ioan Botezătorul L-a adeverit și el ca Fiu al lui Dumnezeu (Ioan 1, 34). Mulțimile au recunoscut că și vînturile și marea ascultau de El (Matei 8, 27); I-au recunoscut înțelepciunea și puterea (Matei 13, 54—55) și se întrebau *„Cum știe Acesta carte fără să fi învățat"* (Ioan 7, 15). Toți L-au recunoscut ca făcător de minuni, deci făcător de fapte dumnezeiești pe care, cu puterea lor, oamenii nu le pot face. Inclusiv membrii Sinedriului, deci adversarii Lui cei mai mari, I-au recunoscut minunile (Ioan 11, 47). Pînă și unul din cei care L-au răstignit, văzînd minunile ce s-au produs atunci, a exclamat: *„Cu adevărat Fiul lui Dumnezeu a fost Acesta"* (Marcu 15, 39).

Iubiții mei fii sufletești,

Multe alte dovezi v-aș fi putut aduce, despre rostul Nașterii Domnului, și despre Dumnezeirea Celui a Cărui Naștere o sărbătorim, dacă ar fi încăput într-o asemenea scrisoare-pastorală care se cere să fie scurtă. Le-am ales pe cele mai însemnate și am speranța că vor fi de ajuns, ca să vă reînnoiască credința că Cel a cărui Naștere o sărbătorim astăzi a fost și rămîne pentru totdeauna Fiul lui Dumnezeu și că, prin credința în El, și prin faptele bune pe care ne-a învățat El să le facem în numele iubirii, vom intra pe Ușa care duce în Împărăția Cerurilor.

Să ne bucurăm că s-a întrupat ca să ne vorbească și să ne învețe despre Dumnezeu și cum să trăim în pace și frăție între noi, să ne iertăm, să ne iubim, să știm că sîntem nemuritori. Și să fim buni. Iată, pentru a ne învăța toate acestea și pentru a ne încredința că așa ne vrea Dumnezeu, s-a întrupat printre noi chiar El, Unul din Treime, Dumnezeu-Fiul. Mare atenție a lui Dumnezeu față de noi! Cine se va mai putea îndoi de cuvintele, povețele și poruncile lui? Ar fi un mare păgubit acela dintre noi, care n-ar lua aminte la ceea ce însuși Dumnezeu a socotit că trebuie să știm și să facem ca să ne mîntuim.

Peste cîteva zile vom întîmpina cu toții Noul An 1990. Să rugăm pe bunul Dumnezeu ca, în anul care vine, să ne facă parte de noi împliniri în tot ceea ce vom întreprinde cu brațele și cu mințile noastre.

Să reverse peste noi și peste întreaga lume harurile păcii și ale bunei înțelegeri. Vă fac de pe acum tuturor bune urări de sănătate și de spor în toate, spre binele familiilor dumneavoastră, spre îmbelșugarea și buna stare a gospodăriilor dumneavoastră, și spre sporul și prosperarea generală a Patriei noastre.

Fiul lui Dumnezeu, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, a cărui Naștere o sărbătorim astăzi, să ne fie călăuzitor, prin Biserica Sa cea Sfîntă, pe calea mîntuirii, și să ne facă parte tuturor, de tot ce ne poate ajuta să fim bine plăcuți lui Dumnezeu și oameni de nădejde și de sprijin pentru tot ceea ce înseamnă iubirea aproapelui, promovarea binelui obștesc și a unei vieți mereu reînnoită în Hristos.

Crăciunul, pentru mici și mari, e Sărbătoarea bucuriei.

Naşterea Domnului să ne ajute să fim buni creştini, să stăm alături de Biserică şi să urmăm povețele ei, căci, precum spune Sf. Ciprian, *„în afară de Biserică nu este mîntuire"*.

Sufletele noastre intră acum în atmosfera minunii coborîrii lui Dumnezeu pe pămînt. Aceasta lucrează în noi nemărginită bucurie spirituală. Cu ea să întîmpinăm şi Noul An. La Mulți Ani tuturor!

Să fiți sănătoşi!

Al vostru al tuturor de tot binele voitor
şi pururea către Domnul rugător,

† ANTONIE

Arhiepiscop al Sibiului
şi
Mitropolit al Ardealului

† TEOFIL

DIN MILA LUI DUMNEZEU, ARHIEPISCOP AL EPARHIEI VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI

Întregului nostru cler şi tuturor dreptcredincioşilor creştini din această Arhiepiscopie: har, milă şi pace de la Dumnezeu-Tatăl şi de la Domnul nostru Iisus Hristos, iar de la smerenia noastră arhierească binecuvîntare.

„Căci Dumnezeu aşa a iubit lumea, încît pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viaţă veşnică" (Ioan 3, 16).

Iubiţi credincioşi,

Tot Sfîntul evanghelist Ioan ne face cunoscută una dintre cele mai plăcute definiţii date lui Dumnezeu, cînd afirmă: *„Dumnezeu este dragoste"* (I Ioan 4, 8).

Înainte de a-L fi iubit noi pe El, El a fost Cel dintîi care ne-a iubit: *„Cu iubire veşnică te iubesc pe tine, de aceea îţi păstrez bunătatea Mea"* (Ieremia 31, 3).

Într-adevăr, din iubire faţă de neamul omenesc, condamnat în urma păcatului neascultării făptuit de Adam şi Eva, Dumnezeu a făgăduit că va trimite un Mîntuitor. Ceea ce prăznuim noi astăzi, ceea ce Biserica ne înfăţişează ochilor noştri sufleteşti este icoana cutremurătoare a Pruncului ceresc, a Fiului lui Dumnezeu însuşi, ajuns în preajma dobitoacelor necuvîntătoare, ajuns în simplitate şi neputinţă. Şi, deşi nici una dintre sărbătorile creştineşti nu înfăţişează mai lămurit mărturia iubirii dumnezeieşti faţă de noi ca răstignirea şi învierea lui Iisus, totuşi, aici, la Naşterea Domnului, lîngă ieslea săracă începe jertfa de ispăşire pentru păcatele noastre a Mîntuitorului, jertfă pe care Dumnezeu-Tatăl I-o cere din iubire faţă de noi.

Hristos este Cel pe care Ioan Botezătorul ni-L prezintă şi nouă cu aceste cuvinte: *„Iată Mielul lui Dumnezeu Care ridică păcatul lumii"* (Ioan 1, 36).

Dumnezeu şi-a manifestat iubirea Sa faţă de lume încă de pe cînd ea se găsea numai în planurile Sale pe care Le-a adus la îndeplinire prin cuvîntul Său, prin Fiul Său Cel născut din veci.

Prin întruparea Sa, Pruncul ceresc a împăcat cerul cu pămîntul, a pus pace între Creator şi creatură, între Dumnezeu şi omenire, arătînd în acelaşi timp care este în permanenţă adevăratul izvor al împăcării omului cu Dumnezeu, al împăcării cu sine însuşi şi cu aproapele: iubirea lui Dumnezeu faţă de neamul omenesc moştenitor al păcatului strămoşesc. Avem astfel trebuinţă de o fiinţă care să mijlocească pacea între om şi Dumnezeu, să nimicească vrăjmăşia între Făcător şi făptura răzvrătită.

Iubiţi credincioşi,

S-ar putea ca pînă acum să nu ne fi gîndit destul de adînc la misterul întrupării Fiului lui Dumnezeu.

S-ar putea ca din această cauză inimile noastre să nu se fi încălzit îndeajuns de dragoste faţă de Dumnezeu. La fiecare liturghie şi la alte slujbe bisericeşti auzim, prin rostirea Crezului, mărturisirea credinţei noastre care vesteşte că „Cel de o fiinţă cu Tatăl... S-a pogorît din Ceruri şi S-a întrupat şi S-a făcut Om".

De aceea, iubiţi credincioşi, să socotim astăzi împreună şi să privim cu veneraţie toate aspectele acestei taine mari, taina întrupării Fiului lui Dumnezeu: *„Şi cu adevărat mare este taina creştinătăţii: Dumnezeu S-a arătat în trup..."* (I Tim. 3, 16).

Taina creştinătăţii, taina întrupării este un mister de mare iubire. Spre a ne pătrunde adînc de acest mîngîietor adevăr, să considerăm mai întîi, cum este Cel ce **„S-a pogorît din Ceruri** pentru noi oamenii şi pentru a noastră mîntuire...". Dumnezeu n-a trimis pentru mîntuirea noastră pe vreunul din îngerii Săi, ci pe însuşi Fiul Său cel Unul Născut. *„Dragostea lui Dumnezeu faţă de noi s-a arătat prin faptul că Dumnezeu a trimis în lume pe singurul Său Fiu... ca jertfă de ispăşire pentru păcatele noastre... ca să fie Mîntuitor al lumii"* (I Ioan 4, 9—10, 14).

S-a pogorît la noi Mesia Izbăvitorul, unicul Fiu al lui Dumnezeu care nu-L vatămă deloc pe Atotputernicul atunci cînd ne descoperă că este deopotrivă, este egal cu Tatăl în toate privinţele: *„Eu şi Tatăl una sîntem"* (Ioan 10, 30). *„Tatăl este în Mine şi Eu sînt în Tatăl. Cine M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl"* (Ioan 10, 38; 12, 45; 14, 9).

Cel ce este *„strălucirea măririi şi icoana Fiinţei lui Dumnezeu* (adică Fiul), *Care susţine universul prin cuvîntul Său puternic"* (Evrei 1, 3), S-a pogorît deci la noi ca să ne fericească prin contemplarea lui Dumnezeu în persoana Fiului, după ce tot prin El s-au creat veacurile, adică lumea întreagă.

Iubiţii mei fii sufleteşti,

Cu adevărat mare este taina creştinătăţii: „Dumnezeu S-a arătat în trup...". În ce fel de trup S-a arătat Fiul lui Dumnezeu? Fără îndoială într-un trup preacurat, dar supus tuturor slăbiciunilor omeneşti, afară de păcat. Un trup supus oboselii şi somnului, foamei şi setei, supus durerii şi întristării, un trup ajuns în cele din urmă pradă chinurilor morţii. Deşi preacurat, trupul Domnului Iisus Hristos purta totuşi înjosirea de a fi asemănător cu trupurile noastre ale păcătoşilor, de atîtea ori şi în atîtea feluri pîngărite cu fărădelegi, întinate cu nelegiuiri. Sfîntul Apostol Pavel vădeşte acest lucru cu toată claritatea cînd scrie că: *„Dumnezeu a trimis, din cauza păcatului, pe însuşi Fiul Său, în trup asemănător trupului păcatului, iar în trup* (în corpul lui Mesia) *a osîndit păcatul omenesc"* (Rom. 8, 3).

Aşadar, trupul Mîntuitorului Hristos, cu toate că era neprihănit, a atras asupra Lui osînda cuvenită păcatelor noastre. Sfînta carte scrie astfel despre acest adevăr: *„El a purtat păcatele noastre în trupul Său pe lemn"* (I Petru 2, 24).

Mîntuitorul nostru Se naşte înstrăinat, înjosit, între dobitoace, în întuneric şi sărăcie. Chiar din momentul intrării Sale în lume între oamenii cu care S-a înfrăţit prin întrupare, El, Hristos, începe a fi încă din iesle Mielul care ispăşeşte, care şterge, care suferă pentru păcatele fraţilor săi, oamenii.

Cu *smerenia* naşterii Sale, El suferă pedeapsa meritată de păcatele izvorîte din trufia şi ambiţia omenească.

Cu *sărăcia* naşterii Sale, El suferă pedeapsa atrasă de noianul fărădelegilor pornite din lăcomia după avere, din setea de îmbogăţire.

Astfel, El înduplecă pe Dumnezeu Cel mîniat de luxul şi destrăbălarea omenească să aştepte îndreptarea noastră.

Cu *ascultarea* începută în iesle Iisus oferă primele ispăşiri pentru toate nelegiuirile izvorîte din neascultarea omenească faţă de orînduirile Stăpînului a toate.

Iar şirul ispăşirilor, o ştim cu toţii, va culmina prin jertfa supremă a răstignirii de pe Golgota, care este în acelaşi timp dovada supremă a iubirii lui Dumnezeu Iisus faţă de oameni.

Iubiți credincioși,

E dureros că din jertfa de ispășire a Mîntuitorului Hristos omenirea nu s-a străduit să înțeleagă cît trebuia. Pe oameni nu i-a cutremurat misterul de pe Golgota înfăptuit pentru mîntuirea lor și au continuat să păcătuiască.

Robia păcatului este robia cea mai grea fiindcă ea duce la veșnica robie în împărăția întunericului și a chinurilor eterne.

Ioan Botezătorul mai întîi, apoi Iisus însuși i-a chemat pe ascultătorii Săi la pocăință pentru a ieși din robia păcatului, pentru a veni la dezlegarea, la iertarea, la eliberarea aduse de Mesia. Prin harul pocăinței celei adevărate ajungem de la păcat la sfințenie, de la întuneric la lumină, de la robie la libertate, de la pierzare la mîntuire, de la suspin la bucurie, de la zbuciumul conștiinței la pacea inimii.

Iisus Hristos, cu tot dinadinsul, cu toată căldura iubirii Sale, voiește să ne scape de pierzare, voiește să ne facă fericiți în împărăția Lui cea cerească. Dar nu vrea să săvîrșească lucrul acesta fără noi, fără consimțămîntul nostru, fără strădania noastră, chemîndu-ne să îngenunchem în Sfînta Taină a Spovedaniei. Să credem cu tărie că cine se spovedește scapă de păcat, se eliberează de greșeli, este dezlegat din cătușele fărădelegii. Cine se spovedește dobîndește o arvună a răsplății celei mari făgăduită de Unul Născut Fiul lui Dumnezeu cînd a spus: *„Celui ce va birui îi voi da să șadă cu Mine pe tronul Meu, după cum și Eu am biruit și am șezut cu Tatăl Meu pe tronul Lui"* (Apoc. 3, 21).

Iisus Hristos ne invită lîngă El la Cina Euharistică, Cina de împărtășanie, care ne oferă întîlnirea adevărată, nu închipuită, cu trupul lui Hristos, cu persoana Mîntuitorului.

Sfînta Taină a Împărtășaniei ne aduce cu sine marea cinste și nespusa fericire să-L îmbrățișăm cu îmbrățișare sufletească și să-L primim în noi pe Pruncul cel culcat în iesle.

Să credem cu tărie că cine se cuminecă cu vrednicie adăpostește aievea pe Iisus Domnul nostru.

Iubiți credincioși,

Deasupra peșterii din Betleem *„Mila și adevărul s-au întîmpinat, dreptatea și pacea s-au sărutat"* (Ps. 85, 11).

Venirea pe pămînt a Fiului lui Dumnezeu însuși ca Mesia, ca Mîntuitor al lumii, a însemnat deci primul pas în actul justițiar de ispășire, care a satisfăcut dragostea divină, punînd piatra de temelie a împăcării dintre Dumnezeu și omenirea prăbușită sub povara păcatului strămoșesc și a roadelor lui. Să ascultăm chemarea Bisericii și a îngerilor. Biserica ne strigă: Sus să avem inimile! Îngerul din Evanghelie ne mîngîie și ne încurajează: *„Nu vă temeți. Iată vă aduc o veste bună, care va fi o mare bucurie pentru tot norodul: astăzi în cetatea lui David S-a născut vouă un Mîntuitor, Care este Hristos Domnul"* (Luca 2, 10—11). Iar cetele îngerești, zburînd deasupra ieslei sfințite de prezența Pruncului divin ne îndeamnă să ne alăturăm lor într-un imn de preamărire: *„Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire!"* (Luca 2, 14).

Căci jertfa împăcării o dată începută prin nașterea Mîntuitorului a înstăpînit pe pămînt lumina bucuriei și a păcii: pacea cu Dumnezeu, pacea cu noi înșine și pacea cu semenii noștri.

Iubiți credincioși,

Este datoria noastră, de fii credincioși ai Bisericii noastre strămoșești și de cetățeni loiali ai unei țări care de-a lungul istoriei ei zbuciumate, și-a manifestat plenar vocația de făuritoare a păcii, să ne angajăm cu toată responsabilitatea în angrenajul forțelor militante pentru întemeierea și asigurarea unei păci trainice, neamenințată de spectrul unei conflagrații mondiale. Ideea de pace și prietenie este scumpă adevăraților creștini și ea a intrat adînc în inima și conștiința poporului român.

Bucurîndu-ne de pace, să urmăm îndemnurile înaltei ocîrmuiri a ţării de a contribui prin fapte de muncă la înflorirea patriei, la bunăstarea şi fericirea poporului nostru. Să slujim cu credinţă şi devotament interesele ţării în orice împrejurare, să fim fii de nădejde ai Patriei noastre dragi.

Iubiţi credincioşi,

Fie ca solia îngerilor din noaptea Naşterii Domnului, „pe pămînt pace", să ne însufleţească pe toţi, pentru ca să devenim căutători şi susţinători ai păcii, iubitori de pace intimă, sufletească, precum şi de pace obştească, generală totodată.

Îngenunchind sufleteşte, ca magii şi ca păstorii de odinioară, la picioarele Pruncului Iisus şi cinstind-o şi pe Sfînta Maica Lui, să înălţăm o rugăciune fierbinte către Tatăl nostru, al tuturor, ca pacea şi bucuria să domnească în inimile noastre, în căminele tuturor, în întreaga lume.

Bunul Dumnezeu să vă ajute să petreceţi Sfintele Sărbători ale Crăciunului, ale Anului Nou şi ale Botezului Domnului cu belşug de pace, cu deplină sănătate, cu înalte şi curate bucurii şi să le ajungeţi întru mulţi şi fericiţi ani. Naşterea lui Hristos să ne fie tuturor de mult folos.

Al vostru, voitor de tot binele şi pururea rugător către Iisus Hristos, Domnul Păcii şi Mîntuitorul sufletelor noastre,

† T E O F I L
Arhiepiscop al Vadului, Feleacului şi Clujului

† EMILIAN

DIN MILA LUI DUMNEZEU, EPISCOP AL EPISCOPIEI ORTODOXE ROMÂNE A ALBA IULIEI

Iubitului nostru cler, cinului călugăresc şi tuturor dreptmăritorilor creştini din această de Dumnezeu păzită Eparhie, har, milă şi pace de la Cel născut din Fecioara Maria, în Ieslea din Betleemul Iudeii, Domnul şi Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, iar de la smerenia noastră arhiereşti binecuvîntări.

„... iată vestesc vouă bucurie mare, care va fi la tot poporul. Că s-a născut vouă astăzi Mîntuitor, care este Hristos Domnul, în cetatea lui David“ (Luca 2, 10—11).

Prea Cucernici Părinţi,
Iubit cin călugăresc,

Dreptmăritori creştini,

Cu aceste cuvinte, îngerul vestea păstorilor din preajma Betleemului, cu douăzeci de veacuri în urmă, Naşterea Domnului nostru Iisus Hristos-Mîntuitorul lumii. Cu aceeaşi bucurie în suflete primim astăzi în Biserică vestea Naşterii Pruncului Sfînt, cei ce am ajuns cu ajutorul lui Dumnezeu, după ce ne-am curăţit sufletele prin post şi spovedanie şi ne-am unit cu Hristos prin Sf. Cuminecătură, ziua luminatului Praznic al Crăciunului.

Este zi de mare bucurie pentru tot creştinul, căci „astăzi se face începătura mîntuirii neamului omenesc", cum ne spune o cîntare a Bisericii.

Cercetînd Scripturile Vechiului Aşezămînt, întîlnim multe zile memorabile din istoria lui Israel: mare a fost ziua cînd Moise a scos din robia egipteană poporul ales; mare ziua cînd din înălţimile fumegînde ale muntelui Sinai, Moise primea „Tablele Legii", scrise cu degetul de Dumnezeu; mare ziua în care Iosua învingea pe cei cinci regi în Canaan.

Cu cît mai mare însă este ziua în care s-a născut Mîntuitorul lumii, Cel ce avea să ridice din stricăciune şi din moarte cea mai aleasă făptură a mîinilor Sale: omul!

Iată de ce în această sfîntă şi mare zi, pentru ca bucuria noastră să fie deplină, căutăm să fim cît mai aproape de cei dragi. Copiii plecaţi la şcoli, departe de casă, cei ce se găsesc pe drum în călătorie, se grăbesc să fie în seara de ajun, şi în zilele de sărbători ce urmează, acasă; cei mici se adună în preajma pomului încărcat cu daruri şi bunătăţi, iar cei tineri şi vîrstnici pornesc prin troiene cu colinda, aşa cum am pornit din moşi-strămoşi.

Iubiţii mei fii sufleteşti,

Înţelesul adînc al Praznicului de astăzi este acela că Pruncul născut în staulul din Betleemul Iudeii este Cel care a ridicat pe înălţimea crucii de pe Golgota păcatul omenirii întregi şi prin jertfa Sa mîntuitoare ne-a mîntuit de

osînda veşnică a depărtării de la faţa lui Dumnezeu. Taina lui Hristos şi a întrupării Lui, ne spune un Sfînt Părinte al Bisericii, „cuprinde în Sine... scopul spre care Dumnezeu a întemeiat toate mai dinainte" (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete gnostice*, I, 66). Fiul lui Dumnezeu, născut din trupul feciorelnic al Mariei, prin umbrirea Duhului Sfînt la „plinirea vremii", atunci cînd omenirea avea conştiinţa deplină a neputinţei de-a se mîntui numai prin puterile ei, aduce oamenilor supremul dar al dragostei lui Dumnezeu, izbăvirea din păcatul strămoşesc şi înfierea. „Iar cînd a venit plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie sub Lege, ca pe cei de sub Lege să-i răscumpere, ca să dobîndim înfierea. Astfel, dar, nu mai eşti rob, ci fiu, eşti şi moştenitor al lui Dumnezeu prin Iisus Hristos" (Gal. 4, 4—5, 7).

Acesta este temeiul bucuriei noastre: Naşterea Fiului lui Dumnezeu ne-a ridicat la demnitatea de fii ai Tatălui ceresc, de „fraţi" ai Mîntuitorului lumii.

Prin întruparea Sa, Fiul lui Dumnezeu născut în sărăcia staulului din Betleem a adus lumii viaţa în Dumnezeu şi ne-a făcut fii ai luminii neînserate a Împărăţiei cerurilor. Steaua Betleemului din noaptea sfîntă revarsă de două mii de ani încoace, „taina cea din veac ascunsă şi de îngeri neştiută", taina lui Hristos. „Iar această taină ne învaţă că împreună cu Dumnezeu Cuvîntul cel întrupat şi desăvîrşit făcut om este şi subzistă în trupul luat din noi şi de o fiinţă cu noi, unit cu El; cu acest trup S-a şi înălţat la cer... şi şade împreună cu Dumnezeu şi Tatăl acum şi în veacurile nesfîrşite... şi iarăşi va să vie ca să prefacă şi să preschimbe totul şi ca să mîntuiască sufletele şi trupurile noastre, cum am crezut şi stăruim pururea să credem" (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, § 112 a).

Cu adevărat, întruparea Fiului lui Dumnezeu covîrşeşte înţelegerea minţii omeneşti. De aceea bucuria noastră nu cunoaşte margini în aceste momente sfinte, cînd prin praznicul de astăzi ştim cu toată puterea credinţei noastre că făptura noastră nu este vremelnică, înghiţită de piericiune, ci nestricăcioasă prin credinţa în Pruncul ce S-a dăruit lumii prin slăvita Sa naştere.

Iubiţii mei,

De la naşterea Pruncului Sfînt au trecut douăzeci de veacuri. Cea dintîi închinare i-au adus-o păstorii din apropierea Betleemului, vestiţi de înger despre această minunată unire a dumnezeirii cu umanitatea, cînd îşi odihneau privirile spre îndepărtatele înălţimi ale muntelui Moab şi picurau în gîndurile lor fiorii aşteptării Celui prezis, cum îşi aminteau din Scripturile vechi: „Şi tu, Betleeme Efrata, deşi eşti mic între miile lui Iuda, din tine va ieşi Stăpînitor peste Israel, iar obîrşia Lui este dintru început, din zilele veşniciei.

Pentru aceasta îi va lăsa pînă în vremea cînd aceea ce trebuie să nască va naşte. Atunci rămăşiţa fraţilor săi se va întoarce la fiii lui Israel.

El va fi voinic şi va paşte poporul prin puterea Domnului, întru slava numelui Domnului Dumnezeului Său şi toţi vor fi fără de grijă, iar El va fi mare, pînă la marginile pămîntului" (Miheia 5, 1—3).

Mai apoi, au venit să I se închine magii, învăţaţii lumii, care I-au adus în dar aur, smirnă şi tămîie, daruri în care e cuprinsă toată semnificaţia cinstirii Celui născut, ca Împărat al lumii, ca Arhiereu şi Sfînt al veacurilor nesfîrşite, dincolo de hotarele lumii.

Cea de a treia închinare I-au adus-o şi I-o aducem noi, fiii neamului omenesc, cei ce păstrăm frumoasele tradiţii ale Crăciunului de două mii de ani încoace, oamenii din toate timpurile şi din toate locurile.

Un pictor al Renaşterii a pictat un tablou, rămas celebru, al închinării magilor. Pe această pînză atrage atenţia bucuria zugrăvită pe chipul Maicii Sfinte şi îndeosebi privirea nepămîntească a Pruncului Iisus, în care se vede atîta iubire şi bunătate cum numai la Dumnezeu poate fi întîlnită!

Oamenii dintotdeauna au căutat să înfrumuseţeze sărbătoarea Naşterii Pruncului Sfînt cu tot ce au găsit ei mai frumos şi mai bun: poeţii au cîntat-o în versuri nemuritoare, compozitorii au alcătuit cîntări frumoase, scriitorii au înveşmîntat-o în haina povestirilor minunate. Poporul nostru a alcătuit de-a lun-

gul veacurilor minunatele noastre colinde, în care a pus toată sensibilitatea şi toată frumuseţea de gînd şi simţire a acestui neam, şi le-a cuprins în bogăţia de datini care au menţinut prin vremi unicitatea spiritualităţii româneşti şi dăinuirea noastră de la începuturile acestui neam şi pînă astăzi, spiritualitate profund marcată de geniul lui Eminescu — „Luceafărul poeziei româneşti" — şi de marele nostru povestitor Ion Creangă, de la a căror trecere în veşnicie s-au împlinit în acest an 100 de ani.

Prin aceste colinde, în care glasurile cristaline ale copiilor se unesc cu vocile puternice ale tinerilor, ni se vesteşte că:

„Astăzi s-a născut Hristos,
Mesia chip luminos.
Lăudaţi şi cîntaţi,
Şi vă bucuraţi!"

Încheind cuvîntul meu către voi, vă îndemn cu toată căldura inimii mele de Părinte duhovnicesc al vostru, să păstraţi cu scumpătate datinile noastre româneşti legate de sărbătoarea Naşterii Domnului, de cea a Noului An şi a Bobotezei, datini care dau temei bucuriei noastre şi care sînt expresia cea mai vie a „legii strămoşeşti", a Legii româneşti.

Totodată vă adresez urarea ca să petreceţi în pace şi bucurie în căminele voastre, în mijlocul celor dragi, sfintele sărbători ale Naşterii Domnului, Crăciunului nostru românesc, Noului An şi Botezului Domnului, rugînd fierbinte pe Pruncul Sfînt să vă dăruiască spor în tot lucrul cel bun, pace şi sănătate, vouă şi celor ce vă sînt dragi.

Al vostru de tot binele doritor şi fierbinte rugător către Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, născut în Betleemul Iudeii,

† E M I L I A N
Episcop al Alba Iuliei

† VASILE

DIN MILA LUI DUMNEZEU, EPISCOPUL DE DUMNEZEU PĂZITEI EPISCOPII ORTODOXE ROMÂNE A ORADIEI

Iubitului cler şi dreptcredincioşilor creştini har, milă şi pace de la Dumnezeu-Tatăl şi de la Domnul nostru Iisus Hristos, iar de la smerenia noastră arhiereşti binecuvîntări.

„Trăiţi în pace unii cu alţii!" (Marcu 9, 50)

Iubiţii mei fii sufleteşti

Sărbătoarea naşterii după trup a Domnului nostru Iisus Hristos, pe care ne-a ajutat Bunul Dumnezeu să o ajungem şi în acest an, este pentru noi, creştinii, un prilej de mare bucurie şi negrăită veselie.

Cîntările noastre bisericeşti de la sfintele slujbe ale Crăciunului, datinile şi colindele străbune ne cheamă „să ne bucurăm şi să ne veselim" la acest dumnezeiesc praznic, vestindu-ne:

Astăzi s-a născut Hristos
Mesia, chip luminos,
Lăudaţi şi cîntaţi
Şi vă bucuraţi!

Sfînta Biserică ne aduce an de an vestea minunată pe care au purtat-o păstorilor odinioară îngerii cei din înălţime: *„Iată vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul, că vi s-a născut azi Mîntuitor, care este Hristos-Domnul"* (Luca 2, 10—11).

Naşterea Mîntuitorului înseamnă începutul mîntuirii neamului omenesc. Ea luminează ca o stea călăuzitoare călătoria noastră prin lume. Prin întruparea, moartea şi învierea lui Hristos, s-a arătat în chip văzut dragostea lui Dumnezeu-Tatăl în lume, a răsărit „Soarele dreptăţii", a izvorît rîul de apă vie al harului dumnezeiesc şi s-au deschis porţile împărăţiei veşnice, încuiate din pricina păcatului strămoşesc. Pentru aceea, la Crăciun nu ne oprim cu prăznuirea numai la evenimentul istoric al venirii în lume a Mîntuitorului, ci serbăm şi naşterea Lui în sufletele noastre. Nu vorbim despre această minune la timpul trecut, ci la timpul prezent, împreună cu colindătorii:

O, ce veste minunată
Din Viflaim ni se-arată:
Astăzi s-a născut
Cel făr-de-nceput,
Cum au zis prorocii.

De fiecare dată cînd prăznuim Naşterea Domnului, mintea şi inima noastră sînt cuprinse de simţăminte de evlavie în faţa minunii care s-a săvîrşit în peştera din Betleem, ca şi de adîncă recunoştinţă faţă de Părintele cel ceresc

şi Maica Domnului, prin care ne-a venit nouă această negrăită bucurie. De aceea cîntăm la slujba Utreniei din ziua de Crăciun: *„Pe Dumnezeu, Cel mai presus de vremuri, mai înainte de veci, în vreme l-ai născut, Preacurată, mai presus de fire cu trup, Dumnezeu şi Om. Pentru aceasta, pe tine, de Dumnezeu Născătoare, cu adevărat te mărturisim"*.

Mintea omenească cea iscoditoare poate se întreabă: De ce s-a întrupat Fiul lui Dumnezeu? De ce a fost de lipsă ca El însuşi să vină printre noi şi să îmbrace firea omenească? De ce n-a trimis un înger, un proroc sau de ce n-a mîntuit lumea numai cu cuvîntul, precum prin cuvînt a creat-o?

Răspunsul este unul singur, acela pe care ni-l spune Sf. Apostol şi Evanghelist Ioan: *„Dumnezeu aşa de mult a iubit lumea, încît pe Fiul Său Cel Unul-Născut l-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viaţă veşnică"* (Ioan 3, 16). Iar în prima sa epistolă, Apostolul iubirii adaugă: *„Dumnezeu a trimis pe Fiul Său Cel Unul-Născut în lume ca prin El viaţă să avem"* (I Ioan 4, 9).

Pentru păcatele ei, omenirea era vrednică de judecata şi de pedeapsa lui Dumnezeu, dar iubirea Părintelui ceresc a fost mai mare şi mai puternică şi cu înţelepciunea Sa nemărginită El a ales cea mai potrivită cale a mîntuirii. O nouă creaţie a luat locul celei vechi.

Naşterea Domnului este, aşadar, minunea prin care s-a arătat marea iubire a lui Dumnezeu faţă de oameni. Oceanul iubirii şi înţelepciunii dumnezeieşti a ales calea smereniei, a deşertării, Domnul „chip de rob luînd" (Filip. 2, 7), ca să elibereze pe om din robia păcatului şi să-l facă părtaş vieţii veşnice.

Iubiţi credincioşi

Sărbătoarea Naşterii Domnului nostru Iisus Hristos, praznicul cel mare al întregii creştinătăţi, ne oferă prilejul să ne apropiem sufleteşte unii de alţii, să mulţumim lui Dumnezeu că *„a făcut milă cu poporul Său"* şi a trimis pe Fiul Său *„să se nască şi să crească, să ne mîntuiască"*.

În aceste zile pline de înălţare duhovnicească găsim momente potrivite să ne mîngîiem şi să ne bucurăm împreună, că Dumnezeu a venit la noi în chip de prunc nevinovat, ca să ne cîştige dreptul de fii şi moştenitori ai împărăţiei cereşti. Sfintele evenimente, la care sîntem martori prin credinţa noastră, au devenit piatră de hotar în istoria neamului omenesc, pentru începutul unei vieţi noi de sfinţenie, de credinţă, de dragoste şi de dreptate între oameni, pentru că în Iisus Hristos Dumnezeu s-a descoperit nouă în chip desăvîrşit şi noi am intrat în comuniune cu El. În Hristos *„sălăşluieşte toată plinătatea dumnezeirii"* (Col. 3, 9), *„prin El a venit mîntuirea"* (Fapte 4, 12) şi prin El am cunoscut Calea, Adevărul şi Viaţa (Ioan 14, 6).

În oraşul Betleem, pe locul unde s-a născut Mîntuitorul, se află o biserică veche, unde peştera şi ieslea în care a fost culcat Pruncul Sfînt sînt luminate şi străjuite de multe lumînări şi candele aprinse. În această biserică se slujeşte în fiecare zi Sfînta Liturghie. Însă înainte de începerea serviciului divin, se face chemarea: *„Veniţi să vedem unde s-a născut Hristos!"*, apoi se cîntă imnul îngeresc din noaptea sfîntă: *„Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace, între oameni bunăvoire!"* (Luca 2, 14).

Tot astfel, la fiecare sărbătoare a Crăciunului, Biserica îşi cheamă fiii sufleteşti să vină şi să se închine şi ei dumnezeiescului Prunc şi să-i aducă, precum magii odinioară, daruri de mare preţ: *credinţa* curată şi neşovăielnică, *nădejdea*, ancoră de fapte vrednice de numele de creştin, adică de următor al lui Hristos, şi *dragostea*, focul care încălzeşte sufletul, apropiindu-l de Dumnezeu şi de semeni, şi care topeşte gheaţa păcatelor şi răutăţii.

Dumnezeu este iubire şi cel ce trăieşte în iubire trăieşte cu Dumnezeu, sau cum spune Sf. Ap. Pavel: *„De acum nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăieşte în mine"*. Din iubire izvorăsc apoi virtuţile înmiresmate ale vieţii creştineşti: bunătatea, pacea, blîndeţea, îngăduinţa, împăcarea şi buna învoire cu toţi semenii.

Naşterea Domnului ne-a adus acest mare dar al împăcării omului cu Dumnezeu şi prin aceasta a împăcării oamenilor întreolaltă, precum ne spune Sfînta Scriptură: *„Toate sînt de la Dumnezeu, Care ne-a împăcat cu Sine prin Hristos şi Care ne-a dat nouă slujirea împăcării. Pentru că Dumnezeu era în Hris-*

tos, împăcînd lumea cu Sine însuși, nesocotindu-le greșelile lor și punînd în noi cuvîntul împăcării" (II Cor. 5, 18—19).

Creștinii sînt chemați să se străduiască a face din viața de pe pămînt o continuă strădanie spre împăcare, armonie și dragoste.

În Sfînta Scriptură și în Tradiția Bisericii aflăm nenumărate temeiuri care ne cheamă la această împăcare, ce zămislește adevărata fericire și binefacere pe pămînt. În Noul Testament întîlnim cele trei coordonate ale împăcării sau păcii: pacea cu Dumnezeu, dobîndită prin Mîntuitorul Iisus Hristos, pacea cu noi înșine, în conștiința noastră, și pacea cu semenii, cu cei din jurul nostru. Este vorba despre cele trei stări ale păcii: pacea ca dar de la Dumnezeu, pacea ca virtute și pacea ca acțiune, ca lucrare. Între toate există o strînsă legătură. Împăcarea cu Dumnezeu zămislește pacea sufletului și din amîndouă se naște acțiunea pentru armonie și bună înțelegere între oameni.

Nu întîmplător la venirea în lume a Fiului lui Dumnezeu îngerii au cîntat imnul păcii și bunăvoirii, mesaj ceresc și sfînt, bineștiind că Nașterea Domnului cheamă neîncetat întreaga omenire să conviețuiască în deplină înțelegere, bunătate și întrajutorare, preamărind astfel pe Domnul, Cel ce s-a numit pe Sine „pacea lumii".

Cel dintîi cuvînt al Mîntuitorului după Înviere a fost: *„Pace vouă!"* iar între cei pe care i-a fericit în cuvîntarea de pe munte au fost și făcătorii de pace, pe care i-a numit *„fiii lui Dumnezeu"* (Matei 5, 9).

Este atît de grăitor în această privință îndemnul Sf. Ap. Pavel, care ni se adresează și nouă: *„Îmbrăcați-vă dar ca aleși ai lui Dumnezeu cu milostivirile îndurării, cu bunătate, cu smerenie, cu blîndețe, cu îndelungă răbdare, îngăduindu-vă unul pe altul și iertînd unul altuia; după cum și Hristos v-a iertat vouă, așa să iertați și voi. Iar peste toate acestea, îmbrăcați-vă întru dragoste, care este legătura desăvîrșirii, și pacea întru care ați fost chemați ca să fiți un singur trup să stăpînească în inimile voastre"* (Coloseni 3, 12—15).

Sf. Grigore Palama spune despre pace, această armonie a toate cele bune și bineplăcute și lui Dumnezeu și oamenilor, că este *„o lumină a iubirii mai presus de fire, în care s-a transferat însăși firea celui ce o vede. E starea de spiritualitate culminantă, sau de curăție, de copleșire a senzațiilor trupești, de depășire a pornirilor aspre ale egoismului, o stare de împreună-bunătate, blîndețe, înțelegere, iubire. E starea de asemănare cu Dumnezeu"*.

Despre pace aflăm și în scrierile Sfîntului Ioan Gură de Aur cuvinte minunate: *„Nimic nu aduce pacea precum cunoașterea lui Dumnezeu și zidirea virtuții, care alungă războiul dinăuntru al patimilor și nu îngăduie ca omul să fie în discordie cu sine însuși. Această pace ne-a dăruit-o Hristos cînd a venit la noi; această pace o cere pentru credincioși, în rugăciunile sale, și Pavel, care spune în fiecare epistolă: Har vouă și pace de la Dumnezeu Tatăl nostru... Toate bunurile nu servesc la nimic fără pace. Pacea e fruntea bunurilor, ea e siguranța oamenilor. Pacea asigură bucurarea de toate darurile dumnezeiești."*

Pătrunși de simțul răspunderii pe care fiecare dintre noi trebuie să îl avem înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, sîntem chemați să fim împlinitori ai mesajului de pace al Evangheliei lui Hristos, să contribuim fiecare, după puterea noastră, la împăcarea cu Dumnezeu și a noastră întreolaltă.

În același timp, însă, nu trebuie să fim străini la tot efortul ce se depune astăzi pentru pacea lumii, pentru înfrățirea între popoare, pentru așezarea lumii pe temelii de bună conviețuire, de dreptate și echitate, urmînd pildei lui Iisus Hristos, care a spus: *„Eu, în mijlocul vostru, sînt ca unul ce slujește"* (Luca 22, 27).

Pe calea păcii se poate însă merge numai prin iubirea de Dumnezeu și de oameni. Iubirea lui Dumnezeu ne ajută să împlinim voia Lui cea sfîntă, să apropiem cît mai mult voia noastră liberă de voia Lui Dumnezeu cea sfîntă și atotbună.

În iubirea de Dumnezeu și de semeni se cuprinde de altfel toată legea și proorocii (Matei 22, 48). Această iubire este temeiul faptelor creștinești și al împlinirii învățăturii divine, precum zice Domnul: *„Dacă mă iubește cineva, va păzi cuvîntul Meu și Tatăl Meu îl va iubi"* (Ioan 14, 23).

Sf. Evanghelist Ioan, cel care cu atîta dragoste și-e rezemat capul pe pieptul Mîntuitorului la Cina cea de Taină, ne scrie despre această iubire, care este miezul oricărei desăvîrșiri: *„Și noi am cunoscut și am crezut iubirea pe care Dumnezeu o are către noi. Dumnezeu este iubire și cel ce rămîne în iubire rămîne în Dumnezeu și Dumnezeu rămîne întru el“* (I Ioan 4, 16).

Biserica noastră ne cheamă astăzi să împreunăm cele două laturi ale iubirii, de Dumnezeu și de oameni, să facem o simfonie între legea lui Dumnezeu și legea oamenilor, căci împărăția lui Dumnezeu se dobîndește prin împlinirea datoriilor pe care le avem față de semeni, față de lume. Creștinul se mișcă și trăiește între cer și pămînt și de aceea el trebuie să fie și al cerului și al pămîntului. Cu alte cuvinte, să slujească deopotrivă și lui Dumnezeu, și semenilor.

Iubiții mei fii sufletești,

Marea taină a întrupării Fiului lui Dumnezeu a fost tălmăcită atît de minunat de către poporul nostru în frumoasele colinde și datini de Crăciun, pe care le auzim și le vestim și noi la acest praznic.

Primind colindătorii, ne simțim una în aceeași curată credință cu moșii și strămoșii noștri, cu toți fiii Bisericii noastre ortodoxe. Pe firul colindelor este purtat mereu, din generație în generație, sentimentul apropierii de Bunul Părinte ceresc, întru preamărire și mulțumită, dar, în același timp, și al înfrățirii și bunei înțelegeri cu toți oamenii.

Colindele sînt asemenea unor flori alese, răsărite în ogorul sufletului credincios și care răspîndesc atît de frumos mireasma tainei descoperite nouă mai întîi prin grai îngeresc:

Sosit-a praznicul iară,
De care ne bucurăm,
Că Iisus din cer coboară
Să se nască-n Betleem.
Să se bucure oricine
De nașterea lui Iisus,
Că ne-a scos din focul veșnic,
După cum prorocii-au spus.

Colindul este sfînt, pentru că aduce un mesaj ceresc, o veste minunată de la Dumnezeu. Dar el este și bun, pentru că este o zestre spirituală atît de bogată de evlavie, credință și îndemn spre o bună viețuire cu adevărat creștinească din neam în neam.

Colindele cheamă toată suflarea și toată făptura să preamărească pe Dumnezeu, izvorul bunăstării și Mîntuitorul sufletelor noastre, în duh de comuniune, frățietate și bună înțelegere între toți oamenii:

Mărire-ntru cele-nalte,
Toate stelele să salte,
Saltă cerul și pămîntul,
Să laude tot cuvîntul.

Întru cei de Sus mărire,
Pe pămînt împăciuire,
La toți oamenii să fie
De acum pînă-n vecie.

Și se încheie apoi cu o urare de suflet și credință specifică neamului nostru românesc:

Această zi preasfințită
Și sărbătoare slăvită
Vă dorim ca să vă fie
Întru mulți ani cu bucurie!

Iubiţii mei fii sufleteşti,

În aceste zile de mare praznic duhovnicesc să ne deschidem larg porţile sufletului, întărindu-ne în credinţă şi în dragoste faţă de Sfînta Biserică, mama noastră sufletească. Să ne curăţim simţirile şi să alungăm de la noi toată patima şi toată răutatea. *„Să ne ferim de rău şi să căutăm pacea şi s-o urmăm"*, ne îndeamnă Sf. Ap. Petru (I Petru 3, 11).

Biserica creştină a primit acest mesaj de la Hristos, l-a propovăduit de-a lungul vremurilor şi vesteşte şi astăzi „celor de departe şi celor de aproape" (Efes. 2, 17) *„Evanghelia păcii"* (Efes. 6, 2). Ea îi îndeamnă pe credincioşi să trăiască în pace cu toţi oamenii, să caute înţelegerea şi dreptatea, care sînt nedespărţite una de alta. Drumul păcii şi împăcării este drumul binelui şi al mîntuirii. La fiecare slujbă noi ne rugăm şi cerem lui Dumnezeu *„pacea a toată lumea şi mîntuirea sufletelor noastre"*, căci pacea e tot atît de trebuitoare omului ca pîinea, ca aerul şi ca lumina soarelui.

Feriţi-vă de lucrurile întunericului, care strică armonia şi buna înţelegere între oameni. În locul vrajbei, puneţi împăcarea şi dragostea, iubiţi cinstea şi omenia, fiţi gata pentru lucrul bun, plăcut lui Dumnezeu şi de folos oamenilor. Adăugaţi la rugăciunea zilnică pentru binele şi pacea tuturor munca plină de dăruire pentru propăşirea şi înflorirea scumpei noastre patrii.

Împărtăşindu-vă aceste învăţăminte, vă îndemn să rămîneţi statornici şi să păstraţi credinţa moşilor şi strămoşilor noştri, sub bolta de har a Bisericii noastre dreptmăritoare, stăruind *„să păziţi unitatea Duhului întru legătura păcii"* (Efes 4, 3). Tăria unui popor stă mai întîi în unitatea lui. Prin ea dobîndeşte şi păstrează existenţa lui liberă şi independentă.

Rog pe milostivul Dumnezeu să vă ajute să petreceţi sfintele sărbători ale Crăciunului, Anului Nou şi Bobotezei în pace, cu sănătate şi cu alese bucurii duhovniceşti şi să le ajungeţi întru mulţi ani, împreună cu toţi cei dragi.

Binecuvîntarea Domnului nostru Iisus Hristos să fie cu voi cu toţi, cu al Său har şi cu a Sa iubire de oameni acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Al vostru de tot binele voitor şi pururea rugător către Hristos Domnul,

† V A S I L E
Episcopul Oradiei

Studii și articole

BIBLIA ÎN PREOCUPĂRILE SFINȚILOR PĂRINȚI

(Aspecte ale gîndirii patristice referitoare la Sf. Scriptură)

Sfînta Scriptură este o carte unică prin conținutul, vechimea și frumusețea ei literară. Ceea ce o diferențiază însă net de toate celelalte cărți este caracterul ei inspirat. Cu toate că a fost scrisă prin mîna oamenilor, ea nu este totuși operă pur omenească, deoarece gîndirea pe care au exprimat-o autorii biblici nu le-a venit din cugetul lor ci le-a fost furnizată de către Duhul Sfînt, care i-a insuflat.

Biserica privește Sf. Scriptură ca pe un monument al Revelației și își fundamentează pe ea (și deopotrivă pe Sf. Tradiție) propria învățătură de credință. O astfel de carte, care datorită originii ei dumnezeiești este exceptată de orice eroare, se cere să fie studiată cu credință, smerenie și respect deosebit.

Spre a evita orice alunecare în subiectivism în înțelegerea și interpretarea Sf. Scripturi se cuvine să ne lăsăm permanent îndrumați de către Biserică și să luăm drept pildă de felul cum trebuie să ne comportăm față de Scriptură, modul cum s-au raportat la ea Sfinții Părinți.

Acești bărbați aleși, trăitori în primele opt veacuri ale erei creștine, care au strălucit prin bogata lor cultură și s-au remarcat prin adînca trăire duhovnicească, s-au adăpat neîncetat din izvorul nesecat al Scripturilor Sfinte, cercetîndu-le cu stăruință deosebită cuprinsul și meditînd cu multă luare aminte asupra sensului lor profund. Teologia lor înaltă nu este altceva decît un răspuns la cuvîntul Sf. Scripturi, o perpetuă referire la el.[1]

Prin vechimea, sfințenia și înțelepciunea lor, Sfinții Părinți reprezintă modele demne de urmat cînd este vorba să ne orientăm în acest domeniu atît de dificil de abordat al interpretării Sf. Scripturi. Autoritatea lor este indiscutabilă prin faptul că n-au pornit în munca de cercetare a textelor sfinte de la considerente de ordin individual și nici nu s-au sprijinit în exclusivitate pe puterile rațiunii proprii, ci s-au aflat neîntrerupt în legătură cu Biserica, lăsîndu-se pătrunși de harul Duhului Sfînt și fiind mereu cu atenția îndreptată spre felul în care Mîntuitorul, Sfinții Apostoli și ucenicii acestora au înțeles și explicat sensul Sf. Scripturi.

De la o astfel de cale și modalitate de lucrare ei nu s-au abătut niciodată. În conștiința lor au păstrat mereu vie convingerea că fără ajutorul dumnezeiesc și îndrumarea Bisericii, făcută prin bărbații care cu rîvnă sfîntă s-au dedicat studiului Scripturii, aceasta nu poate fi corect înțeleasă și valorificată în folosul mîntuirii oamenilor. În acest sens, Fer. Ieronim afirmă că nu se poate dobîndi înțelegerea adevărată a Sf. Scripturi fără harul lui Dumnezeu și învățătura celor vechi,[2] adică a înaintașilor care prin rugăciune, asceză și multă nevoință au scrutat cu mintea încălzită de credință textele dumnezeiești.

Și Fer. Augustin tratează drept orgoliu ignorarea ajutorului dumnezeiesc și deopotrivă a scrierilor înaintașilor adînc cunoscători ai cuprinsului Sf. Scripturi.[3] La fel, Sfinții Vasile cel Mare și Grigorie de Nazianz țin cont în scrierile lor exegetice de autoritatea celor vechi.

---

1 Pr. prof. dr. Ioan G. Coman, *Patrologie*, vol. I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1984, p. 15.

2 *In Dan.* XI, 45, P. L., t. XXV, col. 575.

3 *De utilitate credendi*, 17, 35, P. L., t. XLII, col. 91.

Însufleţiţi de acelaşi zel creştinesc de a găsi mesajul adevărat pe care ni-l transmit cărţile Bibliei, Sfinţii Părinţi au ajuns la unanimitate desăvîrşită în descifrarea sensului adevărat al Scripturilor. Această unanimitate este un semn al infailibilităţii învăţăturii lor. Dar prin aceasta ei exprimă de fapt viziunea Bisericii, interpretarea lor fiind făcută în acord cu norma de credinţă, cu tradiţia şi cu spiritul de unitate ale acesteia. Ei sînt în acest caz martori ai credinţei Bisericii şi mai puţin persoane particulare care s-au ocupat individual de cercetarea cuprinsului Sf. Scripturi.

Dumnezeu însuşi i-a ajutat, prin lumina harului Său, pe aceşti bărbaţi care s-au distins prin viaţa lor sfîntă şi dragostea pentru adevăr. Ceea ce îi caracterizează în mod special este nu numai vasta lor ştiinţă în domeniul biblic dar mai ales profundul respect cu care s-au raportat la Sf. Scriptură.

Iată pentru ce sîntem datori să facem apel la ei şi să ne folosim de strădaniile şi profunzimile de cuget cuprinse în scrierile lor.

Ar fi greu, dacă nu cumva chiar imposibil de a prezenta într-un cadru restrîns toată bogăţia de reflecţii în legătură cu Sf. Scriptură pe care o găsim în scrierile Sfinţilor Părinţi. În general, scrierile cu caracter biblic constituie partea principală şi cea mai extinsă a operei lor. Vom căuta, de aceea, să înfăţişăm în cele ce urmează, doar cîteva aspecte ale gîndirii patristice referitoare la Sf. Scriptură, la valoarea, însemnătatea şi caracterul ei indispensabil pentru mîntuire.

*

În primul rînd se cuvine să arătăm credinţa nestrămutată a Sfinţilor Părinţi în inspiraţia Sf. Scripturi, fenomen în virtutea căruia preţuiesc ei atît de mult scrierile care o compun. Ca unii care şi-au făcut din studiul Bibliei o îndeletnicire predilectă şi şi-au hrănit sufletele cu adevărurile nepieritoare cuprinse în acest izvor revelaţional, Sfinţii Părinţi pun constant în lumină originea ei divină. Astfel, ei atribuie scrierilor biblice numiri sugestive ca acestea: „Sfintele cărţi",[4] „adevăratele scrieri",[5] „Cele de Dumnezeu insuflate",[6] „Scriptură de Dumnezeu însuflată",[7] sau cînd folosesc în legătură cu ele expresii devenite clasice, precum: „Spiritus revelabat", „Spiritus dabat", „Spiritus scripsit", „Deus predixit".[8]

În poemele sale, Sf. Grigorie de Nazianz presupune inspiraţia cărţilor sfinte cînd le numeşte ζεοπ ιυστους.[9]

Sf. Vasile cel Mare numeşte curent Scripturile ca inspirate. „Toată Scriptura — afirmă el — este inspirată şi scrisă prin Sfîntul Duh".[10]

„Luaţi bine în primire Scripturile Sfinte, scrie şi Clement Romanul, ca unele ce sînt adevărate, întrucît îşi trag originea de la Duhul Sfînt. În ele nu se află nimic nedrept şi fals".[11]

Pe baza autorităţii Mîntuitorului Hristos şi a Sf. Apostoli, care au folosit cărţile Vechiului Testament ca pe nişte documente divine, Sfinţii Părinţi le-au admis şi ei ca atare, socotind că originea lor nici nu mai trebuie demonstrată. Totuşi pentru a le pune în evidenţă caracterul inspirat ei se folosesc de două argumente demne de luat în seamă: împlinirea profeţiilor şi acordul scriitorilor Vechiului Testament întreolaltă. Realizarea profeţiilor, prin întruparea Mîntuitorului la plinirea vremii, probează adevărul lor şi arată că profeţii care le-au scris

4 Origen, *De principiis*, lib. I, P. G., t. XI, col. 118, la Dr. Nicolae Neaga, „N-am venit să stric Legea", Sibiu 1940, p. 85.

5 Clement Romanul, *Epist. I ad Corinthios*, P. G., t. I, col. 300.

6 Clement Alexandrinul, *Strom.*, lib. III, P. G., t. VIII, col. 397.

7 Sf. Vasile cel Mare, *Omilia la Ps.* I, P. G., t. XXIX, col. 209.

8 Fer. Augustin, *De civitate Dei*, lib. XVIII, P. L., t. XLI, col. 598, la Dr. Nicolae Neaga, *op. cit.*, p. 85.

9 *Poem. dogm.* 35, P. G., t. XXXVII, col. 517—518.

10 *Omil. la Ps. I*, 1, P. G., t. XXIX, col. 209.

11 *Epist. I ad Corinthios*, P. G., t. I, col. 300.

au fost insuflaţi de Duhul lui Dumnezeu, care i-a ajutat să cunoască de mai înainte cele ce, după planul dumnezeiesc, aveau să se împlinească.[12]

Cît priveşte acordul care se remarcă între profeţi în redarea evenimentelor mesianice nu poate fi altfel înţeles decît ca un semn cert al inspiraţiei lor prin unul şi acelaşi Duh Sfînt. Sfîntul Iustin Martirul şi Filozoful remarcă faptul că nu acelaşi lucru s-a petrecut cu filozofii şi poeţii antichităţii păgîne care n-au gîndit toţi într-un fel ci au profesat doctrine disparate, încît este imposibil să se stabilească o unitate între sistemele lor de gîndire. Este cert că aceştia din urmă au dat expresie în scrierile lor propriei lor gîndiri pe cînd profeţii au dat expresie gîndirii Duhului Sfînt care s-a folosit de ei.[13] Profeţii, afirmă Sf. Ambrozie, nu s-au afiliat nici unui sistem filozofic şi nici nu au scris după regulile artei ci au urmat harul, care depăşeşte orice artă; ei au scris ceea ce Duhul Sfînt le-a dat lor să spună.[14]

Un efect imediat al inspiraţiei Sf. Scripturi este veracitatea cuprinsului ei. Prin faptul că autorul principal al cărţilor biblice este Duhul Sfînt, acestea sînt vrednice de crezare. Sfinţii Părinţi au ţinut să pună în lumină lucrul acesta întărindu-i pe credincioşi în rîvna şi evlavia lor faţă de cuvîntul inspirat al lui Dumnezeu.

Sf. Irineu ne arată, în această privinţă, că noi trebuie să credem Scripturilor Sfinte ca lui Dumnezeu, ştiind că ele sînt perfecte, fiind descoperite prin Cuvîntul lui Dumnezeu şi Duhul Său. Obscuritatea lor, în unele părţi, nu trebuie să ne clatine credinţa deoarece, dacă sînt taine chiar în creaturi, să fie atunci de mirare că se vor găsi astfel taine şi în Sfintele Scripturi? [15]

O altă consecinţă directă a fenomenului inspiraţiei este unitatea celor două Testamente. Tot Sfîntul Irineu afirmă şi în legătură cu aceasta că „Dumnezeu Tatăl este unicul autor al celor două Testamente". El este acela care inspirînd prin Logosul Său şi prin Duhul Sfînt pe profeţi, apostoli şi evanghelişti a făcut să se compună toate cărţile sfinte pe care Biserica le-a primit în canon.[16]

Şi Tertulian susţine că în ciuda diversităţii celor două Testamente, ele sînt perfect unitare, întrucît au de autor pe Dumnezeu cel Unul.[17] Noul Testament a fost scris sub aceeaşi inspiraţie ca şi cel Vechi.[18]

Clement Alexandrinul afirmă de asemenea că cele două Testamente au fost date oamenilor prin Cuvîntul lui Dumnezeu, Pedagogul umanităţii.[19] Un singur şi acelaşi Duh Sfînt a acţionat prin profeţi şi prin apostoli.[20]

Origen aplică întregii Scripturi învăţătura Sf. Pavel despre inspiraţia Vechiului Testament.[21] El combate pe ereticul Apolon care pretindea că scrierile lui Moise nu sînt inspirate. Origen ne asigură că Duhul lui Dumnezeu a enunţat prin Moise şi Sf. Pavel aceleaşi taine negrăite.[22] Spre a întări cele afirmate, Origen adaugă: „Acelaşi Duh i-a inspirat pe toţi autorii cărţilor sfinte".[23]

12 Sf. Iustin Martirul şi Filozoful, *Apol. I, 30—53,* P. G., t. VI, col. 373—408; *Dialogul cu iudeul Trifon,* 7, col. 492; *Cohort. ad Graec.*, 8, 10, 12, col. 256, 261, 345.

13 Vezi Idem, *Cohort. ad Graec.*, 2—3, P. G., t. VI, col. 241—258; 65, col. 625; *Apol. I,* 44, col. 396; *Apol. II,* 10, 13, col. 460, 465; Taţian, *Orat. ad Graec.*, 2—3, P. G., t. VI, col. 805; 25, col. 860—861; 29, col. 868; 32, col. 872; 36, col. 880; Athenagora, *Legat. pro christianis,* 7, 9, P. G., t. VI, col. 904, 905, 908.

14 *Epist. I, VIII,* 1, P. L., t. XVI, col. 9126.

15 *Contr. haer.* II, 28, n. 2—3, P. L., t. VII, col. 804—806.

16 *Ibidem,* III, 12, 11, col. 905; IV, 9, col. 996—999.

17 *Adv. Marcion,* IV, 1, P. L., col. 361—363.

18 *Ibidem,* IV, 22, col. 414.

19 *Pedagogul,* I, 7, P. G., t. VIII, col. 320—321.

20 *Strom.* VI, 15, col. 340, 348—349.

21 *In Ioan.* I, n. 5, P. G., t. XIV, col. 28—29.

22 *Omil. la Gen.* II, 2, 5, P. G., t. XII, col. 165 şi 171.

23 *De principiis,* I, 4, P. G., t. XI, col. 118.

La fel se exprimă şi Didim cel Orb spunînd că Legea, Profeţii şi Evangheliile sînt de la acelaşi Dumnezeu.[24]

Sf. Alexandru, episcop al Alexandriei, mărturiseşte credinţa într-un singur Dumnezeu şi Tatăl, care ne-a dat Legea, Profeţii şi Evangheliile şi într-un singur Duh Sfînt care i-a insuflat pe autorii Vechiului şi Noului Testament.[25]

Aproape pe fiecare pagină a operelor sale, Sf. Chiril al Alexandriei numeşte Scriptura ca fiind dumnezeiască şi inspirată, iar pe aghiografii Vechiului şi Noului Testament îi numeşte dumnezeieşti şi purtători de Duh Sfînt. Acelaşi Duh — afirmă el — a dictat cele două Testamente.[26] De aceea, Scriptura formează o singură carte, compusă şi pecetluită prin Duhul Sfînt.[27]

Sf. Chiril al Ierusalimului, vorbind despre Scripturile inspirate, arată că Dumnezeu cel Unul i-a învăţat pe oameni în amîndouă Testamentele cele spre mîntuirea lor.[28]

Teodoret de Cir ţine să precizeze şi el că apostolii au fost inspiraţi ca şi profeţii[29] şi datorită acestui fenomen care i-a stăpînit deopotrivă ei n-au scris lucruri discordante, ci există o perfectă armonie între ei.[30]

Sf. Vasile cel Mare repetă afirmaţia paulină din II Tim. 3, 16 spunînd: „Toată Scriptura este de Dumnezeu inspirată şi scrisă prin Duhul Sfînt".[31] Duhul care a vorbit prin apostoli şi prin profeţi a devenit astfel autorul Scripturii inspirate.[32]

După Sf. Ciprian, Dumnezeu n-a încetat niciodată să-i avertizeze pe oameni. În Scripturile vechi şi noi El a provocat pe poporul Său la fapte ale milostivirii.[33]

După Sf. Ambrozie, acordul între cele două Testamente este o probă a unicităţii autorului lor, care este Duhul Sfînt.[34] Duhul adevărului e cel ce i-a inspirat pe profeţi şi pe apostoli.[35]

Pentru Fer. Ieronim, scrierile ce compun Sf. Scriptură sînt toate ale aceluiaşi Duh şi nu alcătuiesc decît o singură carte.[36]

Şi Fer. Augustin susţine că profeţii n-au primit alt Duh decît apostolii.[37] Cuvîntul lui Dumnezeu a fost dat oamenilor prin Apostoli, ca şi prin Lege şi Profeţi.[38]

Vedem astfel cum toţi Sfinţii Părinţi au crezut şi au învăţat că autorii biblici ai Vechiului şi Noului Testament au scris sub inspiraţia Duhului Sfînt şi că astfel Biblia întreagă este cuvîntul lui Dumnezeu. Legătura dintre cele două Testamente este interioară, ea fiind rezultatul unităţii de gîndire şi lucrare a lui Dumnezeu.

În privinţa modalităţii de manifestare a fenomenului inspiraţiei Sfinţii Părinţi ne transmit constatări şi precizări interesante. Toţi au sesizat caracterul

---

24 La II Cor. III, 17, P. G., col. 1708.
25 *Epist. ad Alex.* 12, P. G., t. XVIII, col. 565, 568.
26 *In Luc.*, P. G., t. LXXII, col. 681.
27 *In Is.* III, P. G., t. LXX, col. 656.
28 *Cateheza IV*, P. G., t. XXXIII, col. 493, 496.
29 *In Cant. I*, 1, P. G., t. LXXXI, col. 53, 57, 65.
30 *In Ezech.* XXVI, 21, P. G., t. LXXXI, col. 1073.
31 *Omil. la Ps.* I, 1, P. G., t. XXIX, col. 209.
32 *Adv. Eunom.* V, col. 721.
33 *De oper. et elem.* 4, P. L., t. IV, col. 605.
34 *De parad.* 8, 38, P. L., t. XIV, col. 291—292.
35 De Spir. Sanct. I, 4, 50 şi 60, P. L., t. XVI, col. 718—719.
36 *In Is.* IX, 29, P. L., t. XXIV, col. 332.
37 *In Ioan.* XXXII, 6, P. L., t. XXXV, col. 1645.
38 *De unit. Eccl. 29*, P. L., t. XLIII, col. 411.

determinant al acestui fenomen. Astfel, după Sf. Iustin, profeţii au fost „purtaţi" de Cuvîntul lui Dumnezeu,[39] sau au fost „îmboldiţi" de El.[40] Cînd şi-au scris cărţile, autorii sfinţi n-au avut nevoie de a recurge la artificii de limbaj sau a fi atenţi la reguli gramaticale şi de elocinţă învăţate în şcoli. A fost suficient să se aplece docil influenţei Duhului Sfînt, care s-a servit de ei ca un harpist de instrumentul său de cîntat, şi de îndată a rezultat acea armonie divină care este Sf. Scriptură.[41]

Acest exemplu cu harpa, ne previne Sf. Iustin, nu trebuie înţeles însă în sens îngust, pentru că dacă acest instrument este mut şi fără raţiune, nu tot aşa este cazul cu profeţii. Ei sînt înzestraţi cu inteligenţă şi cuvînt şi în mod liber au pus la dispoziţia lui Dumnezeu facultăţile lor intelectuale. Au fost şi ei instrumente în mîna lui Dumnezeu, dar instrumente inteligente şi libere, care au înţeles descoperirile dumnezeieşti, chiar cînd acestea le-au fost făcute în vis.[42] Deci rolul lor n-a fost pur mecanic, ci unul activ în redactarea scrierilor pe care le-au transmis posterităţii.[43]

Şi Teofil al Antiohiei susţine că Sf. Duh cînd cobora asupra profeţilor şi grăia prin ei îi transforma în organe ale Sale. Dar tot el afirmă că aceste ὄργανα θεοῦ au primit ca răsplată a supunerii lor înţelepciunea dumnezeiască şi au vorbit ele însele în chip conştient şi responsabil. Nu erau nicidecum instrumente oarbe şi pasive. Inteligenţa şi acuitatea profeţilor, pe care le aveau din creaţie, au devenit mai perspicace în urma fenomenului inspiraţiei, fiind străluminate prin harul lui Dumnezeu. Cînd i-a insuflat Duhul, profeţii n-au fost răpiţi din sinea lor ca profeteasa păgînă Pythia, care cădea în inconştienţă, ci au fost perfect lucizi şi în deplinătatea facultăţilor mintale.[44]

După Sf. Ioan Gură de Aur, limba Sf. Ioan Evanghelistul vorbea aproape irezistibil, mişcată fiind de harul divin şi sufletul său era ca o liră pe care Duhul Sfînt o atingea, scoţînd armonii cereşti. Cu toate acestea, autorul Evangheliei a IV-a n-a fost inconştient de cele ce s-au petrecut cu el. S-a înălţat ca vulturul, cu mintea, pînă la cer, dezvăluindu-ne taina preexistenţei Logosului lui Dumnezeu.[45] La fel a mişcat Duhul Sfînt şi inteligenţa psalmistului, dar spre deosebire de vrăjitorul antic, psalmistul înţelegea ceea ce zicea şi pana sa scria ceea ce mîna sa voia.[46]

În ciuda faptului că profetul Amos a prezentat chemarea profetică drept un fapt irezistibil, afirmînd că „dacă leul mugeşte, cine nu se va înfricoşa şi dacă Domnul grăieşte, cine nu va profeţi" (cap. 3, 8), totuşi Sfinţii Părinţi rămîn fermi în a afirma cu tărie libertatea de voinţă a profeţilor. Fer. Ieronim scrie că profeţii nu numai că au înţeles cele ce au profeţit, dar ei erau liberi să vorbească sau să tacă.[47]

În privinţa interpretării Sfintei Scripturi şi a autorităţii chemate să vegheze la redarea şi apărarea sensului autentic al ei, Sfinţii Părinţi învaţă că o astfel de lucrare se poate săvîrşi corect numai prin respectarea unor reguli ermineutice şi sub stricta îndrumare a Bisericii, care este „stîlpul şi temelia adevărului" (I Tim. 3, 15), în virtutea continuei prezenţe a Duhului Sfînt în ea.

Fer. Ieronim arată, în acest sens, că exegetul n-are dreptul să înţeleagă după bunul său plac textul sfînt, sau să-l interpreteze după propriul capriciu, ci trebuie să cerceteze cu atenţie ceea ce a gîndit scriitorul sfînt al cărui text îl interpretează.[48] Este dator să procedeze astfel cu atît mai mult cu cît interpretează gîndirea care nu este numai a scriitorului inspirat ci în primul rînd a

39 *Apol. I, 33*, P. G., col. 385.
40 *Ibidem*, col. 385.
41 Idem, *Cohort. ad Graecos*, 8, col. 256—257.
42 *Ibidem*, col. 308—309.
43 Idem, *Dialogul cu iudeul Trifon 36*, col. 553.
44 *Legat. pro christ. II, 10*, P. G., t. VI, col. 1064—1065.
45 Vezi *Omil. I la Ioan*, I, 1—2, P. G., t. LIX, col. 25—26.
46 Idem, *Exposit. in Ps. XLIV*, 1—2, P. G., t. LV, col. 183—185.
47 *Prolog.*, P. L., col. 19—20.
48 *Epist. XLVIII ad Pammachium*, 17, P. L., t. XXII, col. 507.

inspiratorului, autorul principal al Scripturilor, adică gîndirea lui Dumnezeu. Exegetul are prin urmare nevoie de un ghid care să-l preceadă şi să-i arate calea adevărată de interpretare, deoarece Sfîntul Duh a închis sub cuvintele Scripturilor taine adînci, care depăşesc puterea de înţelegere a raţiunii omeneşti. Totdeauna sensul adevărurilor cuprinse în paginile Scripturii este mai amplu şi mai profund decît pare a exprima litera. Sensul literar însuşi cere alte sensuri care i se suprapun.[49]

După Fer. Augustin, Biserica furnizează exegetului mijloacele şi metodele de a descoperi şi de a expune cu exactitate sensul adevărat al cărţilor sfinte.[50]

Biblia este o carte omenească şi dumnezeiască în acelaşi timp. Ea a fost redactată prin oameni, aflaţi sub inspiraţia Sf. Duh, care au dat gîndirii divine, ce le-a fost comunicată, o expresie în mod necesar în raport cu inteligenţa, caracterul lor şi mediul istoric specific. Din punct de vedere al limbii şi al circumstanţelor compunerii sale, Biblia se încadrează în categoria oricărei opere literare şi ea trebuie să fie studiată ca atare după regulile obişnuite de interpretare a textelor vechi. Dar ea are în plus şi origine divină. Sf. Duh, care i-a inspirat pe scriitorii umani, nu numai că a dat garanţia lipsei de orice eroare gîndurilor exprimate prin ei, dar le-a făcut ale Sale şi le-a dat o semnificaţie mai profundă decît aceea a cuvintelor pe care le întrebuinţează. Pentru a sesiza cu exactitate gîndirea divină şi pentru a descoperi sensurile mai adînci ale Scripturii e nevoie de alte principii şi alte reguli de interpretare decît cele pentru textele vechi obişnuite. Trebuie ţinut cont de explicaţiile pe care Sf. Duh, autorul principal al Scripturii, le-a dat în legătură cu propria Sa gîndire. Iar aceste deslușiri dumnezeieşti pot fi cunoscute numai prin intermediul Bisericii şi din Sf. Tradiţie. Biserica, Scriptura şi Tradiţia alcătuiesc o unitate. Îndrumarea şi supravegherea Bisericii sînt absolut necesare şi exegetul care ar neglija acest lucru nu poate îmbrăţişa Scriptura în toată cuprinderea ei şi se privează astfel, în chip voit de lumina necesară pentru a sesiza cu exactitate şi fără de greşeală sensul adevărat şi deplin al Sf. Scripturi.

În virtutea puterii pe care o are de la Întemeietorul ei, Biserica poate determina în chip infailibil, toate profunzimile gîndirii divine exprimate în Scripturi şi să judece în ce măsură explicaţiile pe care exegeţii le dau textului sacru sînt adevărate.

Sfinţii Părinţi au recunoscut fără de nici o rezervă acest drept al Bisericii şi au primit în mod practic explicaţiile ei. Ei au arătat că succesorii Apostolilor, prin puterea şi misiunea încredinţată lor de Mîntuitorul însuşi, pot explica Scriptura fără pericolul de a greşi, aflîndu-se sub scutul şi îndrumarea Bisericii.

Sf. Irineu,[51] Clement Alexandrinul,[52] Fer. Ieronim,[53] Fer. Augustin[54] afirmă cu toţii că în comparaţie cu ereticii, care dau interpretări eronate Scripturii, neavînd o autoritate care să garanteze adevărul spuselor lor, exegetul adevărat trebuie să fie totdeauna în consens cu regula de credinţă a Bisericii şi să nu primească decît ceea ce e admis peste tot, totdeauna şi de către toţi, ca adevărat.

Potrivit viziunii patristice, Biserica se prezintă ca un ghid şi ca un dascăl foarte precis şi sigur în cercetarea şi interpretarea cuvintelor dumnezeieşti. Ea a făcut permanent uz de dreptul şi îndatorirea ei de a veghea cu toată fermitatea la dreapta interpretare a Sf. Scripturi. Atunci cînd ereticii au interpretat greşit textul scripturistic, Biserica a intervenit pe cale oficială, apărînd şi restabilind sensul adevărat al Scripturilor Sfinte. Astfel Sinodul de la Sardica a combătut eroarea arienilor care interpretau cuvintele din In. 10, 30: „Eu

49 Idem, Epistola LIII, 6, col. 544.
50 De doctrina christiana, I, 1, n. 1, P. L., t. XXXIV, col. 19.
51 Contra haeres., IV, 26, 5, P. L., t. VII, col. 1056.
52 Strom., VI, 15, P. G., t. IX, col. 338.
53 In Is., VI, 13, P. L., t. XXIV, col. 101.
54 De utilitate credendi, 17, 35, P. L., t. XLII, col. 91.

şi Tatăl una sîntem", cum că ar fi vorba în ele numai de un simplu acord al voinţelor, arătînd că aceste cuvinte trebuie luate în sens real, fiind vorba aici de identitatea de fiinţă şi egalitatea dintre Fiul şi Tatăl. De asemenea, Sinodul al V-lea ecumenic a respins ca eronată interpretarea lui Teodor de Mopsuestia dată mai multor profeţii mesianice din Vechiul Testament.

Dintre cele prezentate pînă aici rezultă cu claritate locul pe care Sf. Scriptură îl ocupă în preocupările Sfinţilor Părinţi. Scrierile lor cu caracter biblic rămîn pentru noi surse de inspiraţie spre care trebuie să ne îndreptăm ori de cîte ori dorim să cunoaştem mesajul pe care Duhul Sfînt ni-l transmite prin Sf. Scriptură.

Pr. prof. *D. Abrudan*

ÎNVĂȚĂTURA DESPRE MAICA DOMNULUI LA NICOLAE CABASILA*

I. *Nicolae Cabasila, omul și opera sa*

A vorbi despre Nicolae Cabasila înseamnă a evoca una dintre personalitățile remarcabile care au ilustrat istoria politică, religioasă și culturală a lumii bizantine din secolul al XIV-lea, a scoate în evidență calitățile lui de excepție de mare erudit și admirabil scriitor, temut și respectat adversar al latinilor, de teolog subtil și profund, de personalitate religioasă cu o bogată și adîncă experiență mistică și care prin toate acestea va rămîne una din luminile Bisericii Ortodoxe de pretutindeni și de totdeauna.

În ce privește cronologia vieții sale, trebuie să remarcăm de la bun început faptul că nu cunoaștem nici prea multe și nici prea importante amănunte despre personalitatea și viața lui Nicolae Cabasila, iar datele furnizate de documentele istorice pe lîngă faptul că sînt puține sînt și sumare.

Majoritatea cercetătorilor sînt de acord că Nicolae Cabasila s-a născut în Tesalonic, într-o familie nobilă, în jurul anului 1300. Mama sa era sora arhiepiscopului Nil Cabasila al Tesalonicului, celebrul polemist antilatin, iar după informațiile cronicarului Gheorghe Sfrantzes, era o femeie foarte pioasă, care spre sfîrșitul vieții, „părăsind Tesalonicul unde era arhiereu fratele său Cabasila (Nil) s-a retras într-o mănăstire din Tesalonic cu hramul Sf. Teodora".[1]

Deși Tesalonicul, orașul său natal, era în acea vreme un adevărat focar al artei și al culturii grecești, cum se exprimă el într-o scrisoare adresată tatălui său, totuși de tînăr pleacă la Constantinopol, atras de faima școlilor înalte ale orașului și de unchiul său Nil care se găsea atunci în capitala imperiului.

Cabasila studiază la Constantinopol în epoca de strălucită renaștere spirituală și artistică a Paleologilor, iar prin calitățile sale deosebite și mai ales prin sîrguința la învățătură cîștigă repede bunăvoința împăraților paleologi Andronic II și Mihail IV.

Aici în Bizanț, Cabasila va compune și primele scrieri ale sale între care amintim, un „*Cuvînt de laudă Sfîntului Dumitru*", protectorul Tesalonicului, precum și un *Comentar la Cartea a III-a din Syntaxa lui Ptolemeu*, syntaxă care la acea vreme era autoritatea de căpetenie în materie de învățătură.[2]

Întors la Tesalonic, Cabasila a jucat un rol destul de important în viața socială și politică a acestui oraș și probabil că a deținut chiar și unele demnități asupra cărora nu avem însă dovezi sigure. Imperiul Bizantin trecea în acele timpuri printr-o amplă criză dublată de numeroase tulburări interne și externe. Pericolul turcesc era iminent, la aceasta adăugîndu-se creșterea hegemoniei imperiului sîrbesc condus de Ștefan Dușan.

---

* Lucrare de seminar susținută în cadrul cursurilor de doctorat în teologie la Catedra de Teologie Dogmatică și Simbolică, sub îndrumarea pr. prof. Ioan I. Ică, care a dat și avizul pentru publicarea ei.

1 Gheorghios Sfrantzes, *Anale*, cartea II, cap. 5, P.G. 156, col. 751 A.

2 Diacon Ene Braniște, *Explicarea Sf. Liturghii după Nicolae Cabasila*, București, 1943, p. 35.

Pe plan intern, lumea bizantină era sfîşiată de certurile politice dintre Ioan Cantacuzino şi Ioan V Paleologul, care au durat mai bine de 6 ani (1341—1347), la care s-au adăugat şi tulburările produse de răscoala zeloţilor susţinători ai împărătesei Ana de Savoya.[3]

Pe plan religios, imperiul era tulburat de controversa isihastă, care va agita atîtea spirite timp de cîteva decenii.

Cabasila a avut o atitudine constantă, în sensul că a fost, la fel ca şi unchiul său Nil, un adept convins şi fidel al partidei ortodoxe al cărui exponent era Sf. Grigorie Palama.

El însuşi va apăra doctrina palamită, împotriva partidei lui Varlaam Calabritul, Nikefor Gregoraş şi Grigorie Akkindinos, într-un opuscul intitulat *„Împotriva aiurelilor lui Gregoraş"*, motiv pentru care Sf. Simeon al Tesalonicului îl va numi „fericitul... care a făcut bună biruinţă la dreapta slăvitoarea credinţă şi la curăţirea vieţii".[4]

Ca teolog mistic, totuşi Cabasila nu se identifică întru totul cu isihasmul, ci are în cadrul vremii lui o poziţie aparte şi unică.

Astfel în timp ce isihaştii puneau accentul pe rugăciunea neîncetată şi contemplaţie care tinde la unirea spirituală cu Dumnezeu prin meditaţie şi contemplaţie, adică la vederea şi unirea nemijlocită de forme materiale sau sensibile, Cabasila, conştient de faptul că această cale este o cale excepţională de trăire şi experienţă duhovnicească, propune calea misticii liturgice, culturale şi sacramentale, care urmăreşte unirea formelor sensibile ale cultului divin cu viaţa duhovnicească.

Pe plan politic, Cabasila se afla, ca de altfel toţi demnitarii timpului, alături de Ioan Comnen, luînd atitudine de multe ori împotriva abuzurilor zeloţilor şi scriind chiar un pamflet, un aspru rechizitoriu la adresa lor *(lógos perì tòn paranómus toîs ieroîs tolmoûmenon)*.[5]

În anul 1346, cînd Tesalonicul se afla asediat de Manuel, unul din fiii lui Ioan Cantacuzino, în cadrul tratativelor de pace duse este amintit şi numele lui Cabasila care a făcut parte din delegaţia către Manuel.[6]

În urma cuceririi Bizanţului de către Ioan Cantacuzino în 1347, Nicolae Cabasila părăseşte Tesalonicul şi se retrage la Constantinopol, unde va sta în preajma Cantacuzinilor. Fidelitatea lui faţă de aceştia este dovedită clar şi de *„Elogiul lui Matei Cantacuzino"* pe care Cabasila îl scrie în 1354,[7] precum şi de împăratul însuşi care în *„Istoria"* sa aminteşte de un proiect al său de a se retrage într-o mănăstire; proiect îmbrăţişat şi de Cabasila şi Dimitrie Kydoneus,[8] care-şi dobîndiseră calitatea de „prieteni şi intimi ai săi".[9]

În anul 1354, Nicolae Cabasila figura printre cei trei candidaţi la scaunul patriarhal de Constantinopol, alături de Filotei de Iraclia şi Macarie de Filadelfia, deşi „era' încă laic",[10] dovadă elocventă a prestigiului de care se bucura în lumea bizantină datorită erudiţiei şi sfinţeniei vieţii sale.

Cu toate acestea, şansa i-a surîs mitropolitului Filotei (Kokkinos), iar după mărturia Sf. Simeon al Tesalonicului, N. Cabasila s-ar fi retras într-o mănăstire, cum făcuse de fapt şi evlavioasa sa mamă.[11]

---

3 O. Tafrali, *Tesalonique au XIV-éme siècle*, Paris 1913, p. 225 u.

4 Sf. Simeon al Tesalonicului, *Împotriva tuturor ereziilor*, cap. 31, P. G. CLV, col. 145 B; lucrarea lui Cabasila a fost editată de A. Garzia în „Byzantion", 1954, p. 521—532.

5 O. Tafrali, *op. cit.*, p. 259.

6 Ioan Cantacuzino, *Anale*, P. G. 153, col. 1260 D.

7 M. Jugie, *L'éloge de Mathieu Cantacuzéne par Nicolas Cabasilas*, „Echos d'Orient", t. XIII (1910), p. 338—343, cf. T. Bodogae, *Trăsături umaniste în opera unui scriitor bizantin: N. Cabasila*, S. T. 1—2/1979.

8 M. Cantacuzino, *Istoria*, IV, 16, P. G. 154, col. 125.

9 *Ibidem*.

10 *Ibidem*, col. 285 C.

11 P. G. 155, 145 B.

Va fi împărtăşit astfel şi el soarta bunului său amic, fostul împărat Ioan Cantacuzino, care s-a retras într-o mănăstire din Athos, sub numele de Ioasaf.[12] De acum nu mai avem nici o ştire despre Cabasila, doar atît că după moartea unchiului său Nil (1363) a publicat celebra lucrare a acestuia *„Despre purcederea Sf. Duh"* la care a adăugat şi o temeinică prefaţă, motiv pentru care unii istorici i-au atribuit-o, dar pe nedrept.

Alţi cercetători consideră că Nicolae Cabasila ar fi urmat în scaunul arhiepiscopal al Tesalonicului, după moartea unchiului său Nil, dar adevăratul succesor al acestuia a fost Antonie, mort în 1371, deşi nu avem despre Cabasila nici un indiciu că ar fi fost vreodată cleric.

Deşi a avut o viaţă zbuciumată, Nicolae Cabasila este unul din cei mai fecunzi şi mai multilaterali scriitori bizantini din secolul XIV.

Opera sa bogată, întinsă şi variată cuprinde atît lucrări cu caracter strict teologic cît şi lucrări neteologice cu caracter politico-social, filozofic, retoric şi poetic.[13]

Dintre cele teologice amintim: *„Tîlcuirea dumnezeieştii Liturghii"*,[14] prin care autorul se impune ca cel mai autorizat interpret al Liturghiei bizantine, iar lucrarea sa ca cea mai profundă şi mai celebră dintre toate tîlcuirile liturgice, clasice ale ortodoxiei.[15]

Amintim apoi cunoscuta sa lucrare *„Despre Viaţa în Hristos"*,[16] cea mai preţioasă lucrare de mistică liturgică tratînd despre viaţa harică sau spirituală ce ni se împărtăşeşte prin Sf. Taine şi ne uneşte progresiv cu Hristos, precum şi un *„Cuvînt de laudă la Cuvioasa maica noastră Teodora izvorîtoarea de mir"*,[17] un *„Cuvînt de laudă la Sf. Dimitrie"*, un altul *la Sf. Trei Ierarhi*, o *„Rugăciune către Domnul nostru Iisus Hristos"*,[18] *prefaţa* la lucrarea lui Nil Cabasila *„Despre purcederea Sf. Duh"*, precum şi *trei omilii mariale:* una *la Buna-Vestire*, alta *la Naşterea Maicii Domnului* şi alta *la Adormirea Sf. Fecioare Maria.*[19]

Dintre cele neteologice amintim: *„Cuvîntul împotriva cămătarilor"*, *„Despre camătă"*, *„Elogiul împăratului Matei Cantacuzino"*, *„Comentar la Cartea a III-a a Syntagmei lui Ptolemeu"*, *„Despre criteriul adevărului dacă există"*, ş.a., importante pentru cunoaşterea istoriei politice, economice şi sociale a Imperiului bizantin în general şi a Tesalonicului în special.

De o importanţă deosebită sînt pentru teologia dogmatică ortodoxă, cele trei omilii amintite, din care putem desprinde şi cunoaşte mai bine învăţătura mariologică a lui Cabasila, care este întru totul ortodoxă, deşi s-au făcut numeroase speculaţii, unele fortuite, în legătură cu învăţătura lui despre Maica Domnului. În cele ce urmează ne vom ocupa pe larg de învăţătura mariologică a lui Nicolae Cabasila aşa cum este ea expusă în cele trei omilii rostite în cinstea Sf. Fecioare Maria, Născătoarea de Dumnezeu.

II. *Învăţătura despre Maica Domnului la Nicolae Cabasila*

Cele trei omilii mariale sînt vrednice de autorul *„Vieţii în Hristos"* şi al *„Tîlcuirii dumnezeieştii Liturghii"*, întrucît Cabasila se arată în ele un teolog profund şi original, dar în acelaşi timp un stilist desăvîrşit.

Luate în ansamblu, cele trei omilii merită să fie clasate printre cele de frunte ale genului şi putem chiar afirma că nimeni în Bizanţ şi nici altundeva

12 *Ibidem*, col. 316 B.
13 Diacon E. Branişte, *op. cit.*, p. 41.
14 P. G. 150, col. 368—492, trad. rom. de diac. E. Branişte, Bucureşti, 1943.
15 E. Branişte, *op. cit.*, p. 9.
16 P. G. 150, col 493—726, trad. rom. de prof. dr. T. Bodogae, Sibiu, 1946.
17 P. G. 150, col. 753—827.
18 Prezentată şi comentată de S. Salaville în „Echos d'Orient", nr. 35 (1936).
19 Editate de M. Jugie, *Patrologia Orientalis*, 19, Paris, 1925, p. 456—510 şi P. Nellas, *I. Teomitor*, Atena 1968, 228 p.

în acea epocă n-a vorbit mai bine şi mai frumos dar şi mai convingător despre Născătoarea de Dumnezeu decît Cabasila.

Aşa cum remarca cineva, cele trei omilii sînt departe de tiradele şi de exclamaţiile interminabile ale primilor panegirişti bizantini ai Maicii Domnului. La Cabasila totul este bogăţie de idei şi încărcătură de doctrină, bogăţie ce ne dezvăluie un suflet profund teologic al celui care ne vorbeşte şi ne încredinţează rodul gîndirii sale cu privire la calităţile Maicii Preacurate.[20]

Între cele trei omilii se află o strînsă legătură. În timp ce cea de la Naşterea Maicii Domnului, după un elogiu profund adus părinţilor Fecioarei, Ioachim şi Ana, scoate în relief viaţa de sfinţenie şi de virtute a Mariei, Omilia de la Buna-Vestire o arată ca pe o împreună lucrătoare conştientă şi liberă la mîntuirea neamului omenesc, iar Omilia de la Adormire ne-o prezintă lîngă Iisus în ceruri, devenită astfel rugătoare şi caldă mijlocitoare pentru întreg neamul omenesc către Fiul Său cel înviat şi înălţat la ceruri.

Nicolae Cabasila se străduieşte să prezinte în cele trei omilii ale sale poziţia centrală, reală şi activă a Sfintei Fecioare Maria în iconomia mîntuirii.

Încă de la începutul primei omilii, el o prezintă pe Maria ca pe o „roadă a zidirilor",[21] adică ca pe un centru polarizator al întregii existenţe spre care se îndreaptă şi spre care converge totul. Autorul remarcă că precum pomul există pentru roadă, la fel şi creaţia există pentru Fecioara, iar Fecioara pentru Hristos.

Cabasila face din Maria „ţelul" la care „se raportează" toate, ba mai mult întreg cosmosul a venit la existenţă pentru ca să poată apare Maria ca rod al creaţiei şi plasticizare a paradigmelor divine: „nu numai oamenii ci şi cerul şi pămîntul şi soarele şi toate au venit la fiinţă pentru fericita Fecioară".[22]

Datorită rolului său deosebit în iconomia mîntuirii, Maria este „podoaba", „harul" şi „cosmosul" fiinţelor şi de aceea atunci cînd Dumnezeu la începutul creaţiei a privit tot ceea ce făcuse numai cu Cuvîntul şi a văzut „că erau bune foarte", de fapt spune Cabasila, El privea în esenţă la Fecioara, iar lauda creaţiei întregi nu era de fapt altceva decît „lauda Fecioarei".[23]

Desigur Cabasila, în expunerea acestei perspective cu prelungiri ecleziologice vădite, devine mai explicit atunci cînd evidenţiază relaţia dintre Fecioara Maria şi neamul omenesc. Precum Evangheliştii au prezentat genealogia Mîntuitorului, pentru a dovedi că Hristos este cu adevărat „Fiul Omului", tot aşa şi Cabasila consacră una din omiliile sale, şi anume cea de la Naşterea Maicii Domnului, dumnezeieştilor părinţi Ioachim şi Ana, părinţii după trup ai Sf. Fecioare.

El vorbeşte limpede despre „rădăcina" din care a odrăslit Maria care este „rădăcina lui Iesei" şi insistă asupra faptului că Fecioara reprezintă întregul Vechi Testament şi nu doar un individ independent.

Cabasila nu se opreşte numai la schiţarea istorică a evenimentului ci trece mai departe la tîlcuirea teologică a lui.

„Întreaga lume a fost creată pentru Adam",[24] scrie Cabasila, dar Adam reprezenta firea omenească din care Dumnezeu a binevoit să ia pe mama Sa,[25] pentru a se întrupa din sînul ei şi a mîntui obiectiv lume.

Dumnezeu plăsmuindu-l pe Adam a pus în el puterea de a rezista ispitei diavolului şi de a realiza astfel idealul divin pentru care a fost creat.[26]

Pentru realizarea acestui ideal, El a orînduit astfel lucrurile încît de la început omul să-şi folosească propria putere dar „nu fără dureri ci luptîndu-se."

Căderea, ne spune Cabasila, a adus în lume moartea şi înrobirea omului, dar totuşi n-a răsturnat planul din veci al lui Dumnezeu, ceea ce înseamnă că

20 M. Jugie, P. O. 19, Paris 1925, p. 463.
21 N. Cabasila, *Omilia la Adormirea Maicii Domnului*, 3.
22 *Ibidem*, 2.
23 *Ibidem*, 2.
24 *Idem, Omilia la Buna-Vestire*, 6.
25 *Ibidem*, 8.
26 *Idem, Omilia la Naştere*, 5.

omul nu era lipsit cu totul de puterea de a lupta pentru eliberarea de păcat şi pentru mîntuire. El scrie că „puterea de a lupta pentru eliberarea de păcat" era „în fire", adică în om, dar această putere nu era suficientă pentru această îndoită lucrare.[27]

Prin urmare „nu era cine să trăiască curat de învinuire"[28] şi „cel a cărui singură rană era necesară pentru mîntuire era ţinut de păcate departe de om".[29] Din acest motiv Dumnezeu, deşi voia să-l mîntuiască pe om, nu l-a mîntuit îndată după cădere, pentru că nu era cine să fie vrednic de darurile lui, sau după Cabasila „trebuia să fie o oarecare dreptate omenească înainte de coborîrea Mîntuitorului".[30]

Trebuia mai întîi ca cele două firi să se arate în puritatea lor şi apoi să se unească în Iisus Hristos[31] şi să se realizeze planul din veci al lui Dumnezeu, aşa încît întreaga zidire să se împărtăşească de viaţa şi fericirea Creatorului.

Această putere pe care Dumnezeu a pus-o în om, şi de care nimeni nu s-a împărtăşit înainte de Fecioara, a fost pusă în lucrare de Maria.

Dumnezeu a găsit-o pe Maria, ca pe omul ideal, ca pe un sanctuar şi l-a preferat înaintea întregii creaturi.

Maria singură a pus în lucrare puterea pe care i-a dat-o Dumnezeu de a ţine păcatul în stare de pură latenţă, ea singură a obţinut pentru firea noastră recompensa făgăduită pentru această biruinţă şi anume statornicia în bine prin faptul că ea a devenit Maică a unui Fiu fără de păcat.[32]

Fecioarei — spune autorul — i-a fost dat să arate omul în integritatea lui, deci omul prin excelenţă. Dumnezeu a aşteptat această apariţie a naturii noastre pentru a se uni cu ea.[33]

Prin viaţa ei de ascultare, Fecioara, „prin dragostea de Dumnezeu şi prin corectitudinea gîndului, raţiunii şi voinţei fiind întoarsă de la orice păcat",[34] mişcă pe Dumnezeu spre dragostea oamenilor, şi prin frumuseţea ei îl atrage spre ea[35] şi în sine a arătat frumoasă firea noastră cea comună şi a atras la sine pe cel nepărtinitor şi astfel s-a făcut om pentru Fecioara, Cel ce pentru păcat se ţinea departe de oameni".[36]

Atunci cînd El a vrut să-şi găsească o mamă în care să se întrupeze, observă fin Cabasila, Dumnezeu n-a trecut în revistă toate creaturile umane pentru a alege pe cea mai bună şi pe cea mai desăvîrşită, ci dimpotrivă El a vrut ca aleasa sa să fie cea mai desăvîrşită şi cu adevărat vrednică de a-i fi lui mamă.

Trebuia ca natura umană să-i furnizeze Creatorului un instrument vrednic de a fi asociat operei pentru care ea a fost creată, adică întruparea Cuvîntului.[37]

Maria a realizat toate condiţiile cerute pentru a fi Maică a lui Dumnezeu, prezentînd Acestuia „o viaţă cu totul curată, o vieţuire sfîntă, departe de orice păcat, lucrarea tuturor virtuţilor, un suflet mai curat decît lumina, un trup duhovnicesc, mai strălucitor decît soarele, mai curat decît cerul, mai sfînt decît tronul heruvimilor, un spirit pătrunzător, pregătit pentru contemplările cele mai înalte şi zburînd mai sus decît aripile îngerilor, o dragoste faţă de Dumnezeu, consumînd în căminul său toate afecţiunile trupului".[38]

Împodobind trupul şi sufletul său cu o frumuseţe deosebită, ea a atras spre ea privirile lui Dumnezeu.

Îmbrăcată în frumuseţile Fecioarei, firea noastră a apărut frumoasă şi cel care se ţinea departe de oameni din cauza păcatului se face om pentru Fecioara.[39]

---

27 *Ibidem*, 5.
28 *Ibidem*, 5.
29 *Omilia la Adormire*, 5.
30 *Ibidem*, 5.
31 *Omilia la Bunavestire*, 16.
32 *Ibidem*, 17.
33 *Ibidem*, 3.
34 *Omilia la Bunavestire*, 6.
35 *Omilia la Adormire*, 6.
36 *Omilia la Bunavestire*, 2.
37 *Ibidem*, 3.
38 *Ibidem*, 5.
39 *Omilia la Bunavestire*, 2.

Această concepţie a lui Cabasila ar putea părea excesiv influenţată de ideile umaniste ale epocii sale, dar omul de care vorbeşte Cabasila nu este omul Renaşterii cu tendinţe autonome, ci este omul Genezei creat după chipul lui Dumnezeu, iar puterea din el nu este cea umană (psihică), ci este cea a asemănării duhovniceşti, putere pe care o exercită din interior în exterior arhetipul asupra chipului şi care este pur teocentrică şi se constituie totodată ca cea mai preţioasă putere care există în viaţa omului.[40]

Diavolul prin cădere n-a fost în stare să şteargă „chipul" chiar dacă l-a rănit şi n-a putut să strice nici „asemănarea".

Chipul lui Dumnezeu care era extins în întreaga natură şi era nepus în lucrare, fiind deci într-o stare de potenţă, a strălucit pentru prima dată în Fecioara, noua Evă, din care s-a întrupat Hristos.

Şi aşa iubirea lui Dumnezeu a profitat de existenţa Fecioarei şi a descoperit „taina cea din veac ascunsă", şi „de îngeri neştiută" a venirii Unului născut în lume",[41] realizînd unirea chipului cu arhetipul, taină pe care Scriptura o numeşte nuntă a Creatorului cu Creatura lui şi pe care o săvîrşeşte în fiinţa lui creaţia cea nouă, cea pnevmatologică adică Biserica Trupul Său. Cabasila ne explică faptul că adînca măreţie a Fecioarei rezidă în faptul că ea a realizat întocmai scopul pentru care Dumnezeu l-a creat pe om şi de la care au căzut protopărinţii, apoi cum prin curăţia şi iubirea ei de Dumnezeu a arătat omul, aşa cum trebuie să rămînă şi cum trebuie să lupte să fie după aceea,[42] cum a ridicat firea omenească căzută din paradis în sînul căreia a venit Hristos, care a înviat-o şi a îndumnezeit-o şi a condus-o în sînurile Prea Sfintei Treimi.

Rolul Sfintei Fecioare a fost la fel cu cel al corăbiei lui Noe care în timpul potopului a salvat omul dar nu numai pe el ci şi pe urmaşii lui şi chiar ea însăşi a fost salvată de la catastrofă.[43]

Cabasila descoperă linia de aur a principiului ortodox al „sinergiei" şi al „panaghiei".

„Fecioara — zice el — a fost mama Aceluia căruia a fost în drept să i se facă mamă".[44]

Întrucît acesta era scopul omului şi întrucît acolo ţintea întreaga iconomie divină, întruparea s-a produs atunci cînd a existat Fecioara, pentru că prin Fecioara s-a întregit istoria sfîntă şi a venit plinirea vremii.

Rolul Mariei în iconomia mîntuirii este arătat în cuvinte înaripate de către Cabasila: „O mîntuire a oamenilor şi lumină a lumii şi calea către Mîntuitorul şi poartă şi viaţă şi celelalte numiri pe care Mîntuitorul pentru mîntuirea mea le-a spus.

Căci Acela este izvorul, tu eşti împreună lucrătoare a sfinţeniei pe care am primit-o de la Mîntuitorul prin tine. Sîngele tău este cel care a şters păcatul lumii, trupul tău este mădularul în care mă sfinţesc şi în care se află toată nădejdea mîntuirii.

Sînul tău este Împărăţia lui Dumnezeu.[45]

Cel care s-a întrupat, Fiul Omului, recapitulînd în persoana Lui pe toţi, va pune capăt creaţiei vechi şi va înnoi cu Învierea Lui timpul eshatologic, eonul nou în care s-a intrat prin biruinţa Lui asupra morţii."

III. *Sfinţenia Mariei — natura umană originară*

Am anticipat deja ideea că Nicolae Cabasila pare cel mai mult influenţat de ideile umaniste ale epocii sale, motiv pentru care marile accente în cele trei omilii mariale ale sale cad pe sfinţenia personală şi importanţa sinergiei Mariei în întruparea Fiului lui Dumnezeu şi în întreaga iconomie a mîntuirii.

Conceptul fundamental al mariologiei lui Cabasila, care este în acelaşi timp şi tema majoră a Omiliei sale la Naşterea Maicii Domnului, precum am văzut,

40 P. Nellas, *op. cit.*, p. 31.
41 *Omilia la Naştere*, 4.
42 *Omilia la Bunavestire*, 16.
43 *Ibidem*, col. 350.
44 *Ibidem*, 9.
45 *Omilia la Adormire*, col. 392.

poate fi sintetizat în următoarele: Fecioara Maria este, prin excelenţă, primul om (în sensul idealului şi originalului masculin), întrucît ea singură a realizat plenar idealul divin în natura umană,[46] ea n-a creat omul dar i-a descoperit lui paradisul pierdut; ea nu ne-a dat natura umană dar a păstrat-o în integritatea ei, nici nu ne-a plăsmuit, dar ea l-a ajutat pe Creator să ne recreeze în aceeaşi manieră ca şi în cazul unei statui cu care sculptorul colaborează,[47] ea s-a deschis spre această lume ca spre paradis, cînd omul era curat şi integru — astfel că el era creatura originară şi aşa ar fi trebuit să rămînă şi ar fi fost astfel, după creaţie dacă ar fi luptat, să devină perfect.[48]

Maria singură a descoperit adevărul naturii umane care a întîlnit aşteptările lui Dumnezeu şi motivele întrupării Sale.[49] Fecioara binecuvîntată — ne spune Cabasila — a recreat în persoana sa, prin efort propriu şi voinţă liberă, omul de dinaintea căderii, iar Hristos îl va face pe om capabil să realizeze ţinta scopului său **„théosis“**, adică îndumnezeirea ridicîndu-l în slava Sf. Treimi.[50]

De fapt, întreaga concepţie soteriologică a lui Cabasila este dominată de ideea că persoana vie a Mîntuitorului Iisus Hristos nu formează numai centrul vieţii duhovniceşti ci şi magnetul care „polarizează“ toate aspiraţiile umane.[51]

După căderea în păcat am văzut că primul om a continuat să posede acea forţă şi libertate a voinţei originare pe care a folosit-o iniţial spre a trăi teocentric.

Maria — ne spune Cabasila — n-a dat nimic în plus faţă de ceea ce Adam şi urmaşii săi au primit de la Dumnezeu, nici n-a coborît din cer, şi nici nu s-a născut din trupuri cereşti, „ci dimpotrivă ea a venit din pămînt, din neamul omenesc cel căzut căruia i-a oferit propria sa natură şi s-a dovedit ea însăşi a fi unul dintre oamenii tuturor timpurilor care a înfrînt tot răul de la început pînă la sfîrşit.

Astfel ea a înapoiat lui Dumnezeu frumuseţea curăţeniei pe care El a dăruit-o naturii noastre — şi ea singură a folosit toate potenţele şi întreaga putere cu care El ne-a înzestrat, şi anume, chipul lui Dumnezeu în natura umană. Prin dragostea ei către Dumnezeu, prin puterea gîndirii şi simţirii ei, prin voinţă şi cu admirabilă prudenţă, ea dezvoltă virtualităţile chipului lui Dumnezeu, menţinînd păcatul strămoşesc în stare latentă, şi înfrînge triumful diavolului.

Pe această cale ea a descoperit adevărul uman natural aşa cum a fost la început creat şi inefabilul înţelepciunii divine şi nemărginita iubire de oameni.

„Singură printre toţi oamenii care au trăit sau vor trăi în decursul veacurilor, ea s-a ţinut puternic contra oricărei nedreptăţi încă de la începutul existenţei sale şi pînă la sfîrşitul ei, ea singură a redat lui Dumnezeu, în integritatea sa, frumuseţea pe care El ne-a dăruit-o; singură ea a folosit toate resursele, toate mijloacele pe care El ni le-a furnizat.

Prin iubirea de Dumnezeu, prin vigoarea sufletului, prin dreptatea intenţiei şi mărimea curajului, ea a triumfat asupra oricărui păcat, fără a avea vreun model sub ochii săi.

Singură între toţi oamenii care au trăit în trecut şi vor trăi în viitor, fericita Fecioară a păstrat forma umană în toată splendoarea ei, curată de orice formă străină.

Nimeni — zice proorocul — nu este străin de necurăţie.

Iată minunea care uimeşte nu numai pe oameni, ci chiar şi pe îngeri“.[51b]

Astfel Maria, pentru că a fost şi va fi fiinţa umană care a păstrat complet chipul lui Dumnezeu nepătat şi a întruchipat umanitatea ideală,[52] depăşeşte

46 *Omilia la Naştere*, 56.

47 *Ibidem*, 17/108.

48 *Ibidem*, 16/104—106.

49 *Ibidem*, 16/106, cf. *Omilia la Bunavestire, 9*, p. 154—156.

50 *Ibidem*.

51 *Omilia la Naştere*, 63.

51 b *Ibidem*, vezi şi M. Lot Borodine, *Le Coeur theandrique et son symbolisme dans l'oeuvre de Nicolas Cabasilas*, Irènikon, nr. 6/1936, p. 652.

52 Acelaşi lucru îl arată explicit şi Teofan al Niceei.

orice miracol, orice uimire. Nu numai oamenii sînt deci depășiți dar chiar și îngerii, și uimirea, ne spune Cabasila, constă în următorul fapt: cum a reușit Fecioara Maria singură izbăvirea din boala comună a păcatului, fiind doar om și fără să primească nimic altceva decît un alt om? [53]

Conceptul fundamental al credinței în sfințenia Mariei și în umanitatea ideală, ca rezultat al propriului ei efort, este elaborat de Cabasila cu precădere în paragraful 7 al Omiliei de la Nașterea Maicii Domnului.

Urmărindu-se cu atenție pasajul, se înlătură orice interpretare greșită, intenționată sau neintenționată a gîndirii lui Cabasila și anume în legătură cu imaculata Concepțiune sau a Neprihănitei Zămisliri.

„Care atunci a fost cauza triumfului Fecioarei — scrie el — întrucît ea nu trăiește pentru toți oamenii creați, așa că își poate asuma o natură străină, de toate relele, nici nu devine sfîntă după venirea omului nou (Hristos), — El dînd o nouă direcție și putere omului?

Desigur (omul nou) n-ar fi atotputernic dacă Adam ar fi putut înfrînge păcatul, avînd o viață eliberată de trudă, un trup străin de corupții și un suflet nepătat de păcat. În plus strămoșul lui Adam n-a fost om, dar Dumnezeu i-a transmis direct ființă din El însuși".[54]

Dimpotrivă Fecioara și-a păstrat sufletul curat și nevinovat în fața oricărui rău și a realizat prin ea însăși ajutată de harul creațional umanitatea ideală, chiar dacă toți oamenii erau afectați de păcătoasa boală a căderii.[55]

Cel mai important punct poate că este acela că, încă înaintea venirii pe pămînt a lui Mesia, Domnul Păcii, Maria prin ea însăși biruie în propriul ei suflet dușmănia care a existat în natura umană față de Dumnezeu, care prin lupta ei victorioasă împotriva păcatului a deschis porțile cerului care a dăruit harul său tuturor oamenilor.[56]

„Zidul de despărțire — zice autorul — bariera intimității n-a existat pentru ea (adică pentru Fecioara) și tot ceea ce ținea neamul omenesc departe de Dumnezeu a fost îndepărtat din jurul său. Înainte de împăcarea obștească ea singură a făcut pacea sa, sau mai mult ea n-a avut niciodată, în nici un fel nevoie de împăcare avînd originea fixată în primul loc în corul prietenilor. Dar pentru ceilalți oameni ea a fost mijlocitoarea păcii".[57]

Desigur, aici Cabasila pare, datorită excesului său de zel, să contrazică ceea ce spune în *„Viața în Hristos"*, deși n-o scoate pe Fecioara Maria din solidaritatea cu neamul omenesc. Mai mult chiar: în ciuda dușmăniei dintre natura umană și Dumnezeu, și a zidului care despărțea întreaga omenire de Dumnezeu, Maria a fost unită cu El prin libera ei voință *(proairesis)* și prin rîvna sufletului ei *(prothymía)*. [58]

Profunda convingere a lui Cabasila este aceea că Dumnezeu nu i-a acordat Mariei vreun privilegiu aparte, cum ar fi natură nepăcătoasă și libertate față de păcatul originar din naștere sau din natură.

Paragraful 7 este concluzionat explicit și clar astfel: „pentru că este sigur că Dumnezeu n-a creat-o în așa fel încît ea să ducă o viață nepătată, nici nu i-a acordat un ajutor mai mare decît altor oameni... Dimpotrivă, ea a obținut acea unică și minunată victorie folosind exclusiv propria ei abilitate și aceleași prilejuri la viață virtuoasă date fiecăruia în mod egal.[59]

Astfel Preacurata și-a împletit, pe dreptate, *ea însăși de la sine (par'heautê autê)* cununa aceasta primind de la Dumnezeu la fel cu ceilalți, dar prin cele ce le-a adăugat de la sine depășind pe ceilalți.[60]

---

53 *Omilia la Naștere*, 6/64—68.
54 *Ibidem*, 7/p. 70—71.
55 *Ibidem*, 7/p. 72.
56 *Ibidem*, 7/p. 74.
57 *Omilia la Bunavestire*, 3.
58 *Ibidem*, 7/p. 74.
59 *Ibidem*.
60 *Omilia la Buna-Vestire*, 4.

Că Maria n-a primit prin naştere o situaţie privilegiată, ci a învins păcatul prin ceea ce a dat de la sine personal, deci n-a avut alte puteri decît ale firii şi harului creaţional, şi orice om ar fi putut ajunge unde a ajuns ea, dacă le-ar fi folosit bine, ne-o spune Cabasila cu multă insistenţă, afirmînd totodată că în noi au rămas puterile binelui, că binele numai s-a ascuns din pricină că nu făcea uz de el nici un om. „Dar puterea contra păcatului era în fire şi o aveau toţi dar nimenea nu o punea în lucru, nici nu era cine să trăiască curat de păcate, ci începînd boala de la primul om şi trecînd prin toţi, pe toţi îi stăpînea; şi părea că răul e fire a noastră şi binele după fire se ascundea şi omul era nevăzut în aşa de nenumărate trupuri omeneşti, toţi folosind cît se poate de rău puterea sufletului, iar binele dinăuntru nearătîndu-se deloc prin faptul că niciunul nu trăia după el.

„Iar Preacurata Fecioară fără să aibă cerul de cetate, şi fără să vină din trupurile de acolo, ci din pămînt, în acelaşi mod cu toţi (oamenii)... singură a stat de la început şi pînă la sfîrşit împotriva a toată răutatea şi a redat lui Dumnezeu frumuseţea neatinsă, dată de El nouă... Deci ce a procurat biruinţa Fecioarei care n-a intrat în viaţă înainte de toţi oamenii, nici *n-a* primit firea străină de orice păcat nici după Omul cel nou şi pornirea lui? Căci dacă Adam ar fi biruit păcatul, neavînd nimic care să nu-l mîne la virtute şi să se oprească de la rău, n-ar fi fost nici o mirare... Iar cei ce au fost după har... dacă s-au oprit de la orice răutate, n-au arătat nimic uimitor.

„Dar dacă aceasta înainte de împăcarea cea de obşte, înainte de a veni pe pămînt Făcătorul păcii, a topit de la sine duşmănia firii, a deschis cerul şi a luat putere împotriva păcatului, e un lucru mai presus de tot cuvîntul şi de toată minunea".[61]

Deci dacă Fecioara ar fi fost pusă în situaţia lui Adam dinainte de cădere, adică n-ar fi avut păcatul strămoşesc, n-ar fi fost nici o mirare că ar fi biruit orice păcat.

E evidentă învăţătura lui Cabasila că avînd păcatul strămoşesc şi menţinîndu-l în stare latentă, Fecioara s-a păstrat curată de orice păcat personal. De aici decurge marea ei laudă.

Nicolae Cabasila nu ezită de asemenea să proclame că omul „normal" cel creat de Hristos este salvat prin El însuşi întrucît natura umană este bună „per se", ca şi creaţie a lui Dumnezeu. Adevărata libertate a omului, arată el, constă în conformitatea voinţei sale cu voinţa lui Dumnezeu şi libertatea care este limitată în mod liber, pe cînd dragostea lui Dumnezeu biruie în cele din urmă libertatea omului fără să o violeze, prin Crucea şi Patima sa.

Paragraful 8 al Omiliei la Naştere clarifică şi mai bine relaţia dintre voinţa liberă a omului şi harul divin.[62]

Din nefericire însă, mariologia şi hristologia antropocentrică a lui Cabasila n-a fost şi nici nu este înţeleasă pe deplin de către teologii romano-catolici, între care amintim pe M. Jugie şi pe Gordillo, alături de mulţi alţii. Astfel M. Jugie îi atribuie lui Cabasila neopelagianismul ba chiar şi pelagianismul acuzîndu-l de lipsă de coerenţă a gîndirii şi de contradicţii.[63]

În plus, atît Jugie, cît şi Gordillo, cît şi Toniolo, în încercarea lor de a apăra dogma Neprihănitei Zămisliri, nu se dau în lături de a folosi cele mai multe dintre pasajele lui Cabasila rupte de context.

Desigur sînt cîteva pasaje encomiastice în omiliile lui Cabasila care, din pricina retoricii exagerate, pot provoca un fel de contradicţie, dar ele pot fi uşor înţelese, luate în context, pe cînd scoase din context, pot fi folosite ca argumente în sprijinul dogmei catolice a neprihănitei zămisliri.

---

61 *Omilia la Buna-Vestire*, 5—7.

62 *Omilia la Naştere*, 8, p. 74—88, cp. *Despre viaţa în Hristos*, P. G. 150, col. 657 C şi *Tîlcuirea Sf. Liturghii*, P. G. 150, col. 456 A.

63 M. Jugie, *L'immaculée Conception dans l'Ecriture Sainte et dans la Tradition Orientale*, Roma, 1952, p. 249.

IV. *„Debitum peccati", „prokatharsis", în concepţia lui Nicolae Cabasila*

Am anticipat deja că puternica şi continua accentuare a lui Cabasila asupra sfinţeniei personale a Fecioarei Maria şi conceperea ei în sensul „primului om" sau a umanităţii ideale, a contribuit la o evidentă neînţelegere a mariologiei sale antropocentrice.

Pe lîngă aceasta există un număr de şapte[64] pasaje de bază în omiliile lui Cabasila care, scoase din contextul lor, pot fi folosite ca argumente în sprijinul Imaculatei Concepţiuni, şi a doctrinei că Maria era liberă de datoria păcatului strămoşesc sau *„debitum peccati"*, ba chiar de păcatele ei personale, şi, prin urmare, nu avea nevoie ca ceilalţi oameni de mîntuirea lui Hristos, fiind, mai mult decît atît, comîntuitoare prin fire sau prin naştere.

Aşa este cazul lui Jugie,[65] Gordillo[66] şi Toniolo.[67] Dificultăţile majore cauzate de aceste pasaje constau în cîteva expresii de retorică exagerată şi pioasă. Iată de exemplu, în Omilia de la Naştere spune că „singur Dumnezeu a fost în stare să creeze preacurata (imaculata) Fecioară ignorînd legile naturii într-un mod direct sau, precum a făcut prin crearea primului om — Adam, El a fost în întregime autorul naşterii Mariei şi cîtuşi de puţin „substanţa" naşterii".[68]

Acest pasaj a fost utilizat de majoritatea teologilor catolici ca motiv şi temei al efortului lor de a-l prezenta pe Cabasila ca pe un pre-romano-catolic, sprijinind Imaculata Concepţie şi punctul de vedere apusean că Maria a fost liberă de orice păcat fiind creată co-mîntuitoare sau neavînd nevoie de mîntuirea realizată de Hristos.

Dar acest pasaj a fost interpretat greşit, mai ales de Gordillo, care, scoţîndu-l din context, l-a izolat de ideea de ansamblu pe care voia să o expună.

Mai mult de jumătate din Omilia la Naşterea Maicii Domnului este consacrată dumnezeieştilor părinţi Ioachim şi Ana, părinţii trupeşti ai fecioarei Maria.

Prin această lungă dizertaţie asupra lui Ioachim şi Ana, el a căutat să arate originile umane ale fecioarei Maria, arătînd că ei n-au fost fără rod în rugăciunile, fidelitatea şi virtuţile lor, dar puterea acestor rugăciuni a rezultat din viaţa lor virtuoasă şi din credinţa lor faţă de Dumnezeu.[69]

Într-adevăr, Dumnezeu a intervenit din cauza sterpiciunii lor fizice, dar totuşi Ioachim şi Ana au fost în stare să aibe relaţii conjugale normale. Bineînţeles că părinţii Mariei, înaintaţi în vîrstă fiind, n-au realizat căsătoria din cauza necesităţii conjugale, ci doar din cauza ascultării lor fidele faţă de Dumnezeu. De aici rezultă faptul că felul naşterii Mariei a fost sfînt şi imaculat prin propria-i motivaţie, dar actul însuşi al părinţilor ei a fost natural excluzînd deci naşterea supranaturală a Mariei.

Rezultă deci că Maria s-a născut cu păcatul strămoşesc, cu toate că ea a fost darul şi răsplata vieţii virtuoase şi a ascultării credincioase a părinţilor ei.[70]

„Maria singură a fost într-adevăr rodul unei rugăciuni sfinte pentru că în ea nu se afla nimic care să inspire aversiunea sau ura. Singură ea a fost un dar al lui Dumnezeu vrednic deodată să fie dat celor ce l-au cerut şi de a fi primit de ei."[71]

Este ideea proprie a lui Cabasila, că sinergia Mariei, conlucrarea ei cu harul lui Dumnezeu în iconomia mîntuirii au început cu viaţa virtuoasă a părinţilor ei încă înaintea zămislirii ei.[72] Maria însăşi a fost culmea sfinţeniei Vechiului Testament „căci profeţii şi cuvintele insuflate ale prorocilor o cîntau pe fe-

---

64 *Omilia la Naştere,* 4/p. 56, 6/p. 68, 10/p. 82, 11/p. 90, 16/p. 104, *Omilia la Buna-Vestire,* 3, p. 124, 126, 7/p. 148, *Omilia la Adormire* 3/p. 170, 172, 4/p. 176, 6/p. 188, 190, 10/p. 204, 206, 208.

65 M. Gordillo, *L'immaculata Concezione, Mariologia Orientalis,* Roma, 1954, p. 180.

66 M. Jugie, *op. cit.,* p. 248, *La mariologie du Nicolas Cabasilas,* E. O., 18 (1935), p. 227.

67 *La Mariologia di Nicola Cabasila,* Vicenza (Pontificium Institutum Orientalium Studiorum), 1955.

68 *Omilia la Naştere,* 4, p. 56.

69 *Ibidem,* 2, p. 48.

70 *Ibidem,* p. 46.

71 *Omilia la Buna-Vestire,* 379.

72 *Omilia la Naştere,* 2/p. 46.

ricita Fecioară ca pe ceea ce era vrednică de cinstire: chivot și corabie și cort al lui Moise, și altele care constituiau mărirea evreilor, preînchipuiau minunea Fecioarei... toate aceste laude pe care le-au auzit oamenii și pe care neamul omenesc odinioară le-a lăudat, acestea toate simplu Fecioarei s-au cuvenit".[73]

Fecioara a fost creatura prin care cerul și pămîntul s-au unit, veriga lumii create și necreate, cerul și pămîntul nou, recapitularea întregului cosmos.[74]

„Maria este pămînt, pentru că își trage originea de aici, de jos, dar ea este pămîntul nou, pentru că prin nimic ea nu ține de înaintașii săi și că ea n-are moștenire (atingere) cu vechea plămadă." Ea este — după cuvîntul Sf. Pavel — o frămîntătură nouă și cu ea începe un neam nou, iar în alt loc spune: „Maria este un pămînt supranatural și un cer minunat pentru că la fel ca o floare, ea s-a ridicat de pe pămînt și a întrecut cerul prin curăția și mărirea sa.[75] Sinergia Mariei este accentuată aproape în fiecare pagină a Omiliilor[76] lui Cabasila.

Această poziție specială a Mariei în iconomia mîntuirii lui Dumnezeu n-a fost un privilegiu special al unei predestinări absolute căci Dumnezeu nu este părtinitor.[77]

La fel ca și Părinții, Cabasila vede în Maria scopul istoriei V. T. care a început cu copiii protopărinților. Deci, alegerea Fecioarei Maria reprezintă punctul culminant al progresului lui Israel spre împăcarea cu Dumnezeu.

În sfințenia ei personală și în credincioșia față de Dumnezeu, a aflat umanitatea ideală reprezentînd și responsabilitatea față de chemarea iubirii Lui.[78]

De aceea El i-a dat un loc aparte față de toți oamenii alegînd-o să-i fie Lui lăcaș al întrupării Sale.[79]

Această alegere fără îndoială a fost bazată pe meritul propriu al Mariei, pe puterea ei spirituală și conlucrarea necondiționată cu harul divin.

Ea însăși a actualizat puterea cu care a înzestrat Dumnezeu natura umană în porunca de a birui păcatul, motiv pentru care ea a fost răsplătită cu însușirea de a rămîne mereu virtuoasă. Prin urmare Fecioara a făcut sfîntă și nepătată întreaga viață a ei. Sfîntă pentru puterea ei spirituală neîncetată, dăruirea totală lui Dumnezeu și voința constantă. Nepătată pentru harul Fiului ei.[80]

O problemă care se cere precizată este cea a lipsei de păcat a Mariei, care desigur nu poate fi înțeleasă în același sens cu impecabilitatea totală a lui Hristos, impecabilitate ce rezultă din teandrismul lui. Hristos fiind om desăvîrșit și Dumnezeu desăvîrșit este fără de păcat în urma nașterii Sale supranaturale. Accentul pus pe sinergia Mariei și resimțit în toate omiliile sale nu acceptă doctrina catolică a Neprihănitei Zămisliri și nici „Debitum Peccati".

Cabasila recunoaște el însuși că „Întruparea n-a fost numai opera Tatălui și a puterii Lui și a Duhului, unul binevoind, celălalt venind, iar acela umbrind, ci și a voinței și a credinței Fecioarei. Căci precum fără aceea nu se putea înfăptui sfatul acesta, așa neaducînd Preacurata voința ei, sfatul nu se putea înfăptui".[81]

Numai după instruirea și convingerea ei Dumnezeu a putut-o lua ca mamă și a putut primi trupul pe care ea a voit să i-l dea. Desigur că El se întrupează voluntar deci Dumnezeu a voit ca mama sa să-i poarte libertatea în mod plenar și liber. De altfel, datorită faptului că ea nu putea fi un instrument pasiv în planul iconomiei divine, a fost necesar ca să aibe însăși o contribuție activă la conlucrarea cu Dumnezeu în dragostea Sa față de oameni, așa că ea putea să împartă cu El participarea la slava rezultată din această iubire de oameni".[82]

---

73 *Omilia la Adormire*, 378.
74 *Omilia la Naștere*, 2, p. 44, 46; 3, p. 50, ș.a.
75 *Omilia la Adormire*, 3, p. 51.
76 *Omilia la Naștere*, 2, p. 46, 48; 3/p. 50, 52; 4/p. 56, *la Buna Vestire*, 4, p. 134, 5/p. 134, 136, *la Adormire*, 5/p. 182, 184, 6/p. 186, 8/p. 194.
77 *Omilia la Naștere*, 2, p. 48.
78 *Ibidem*, 14, p. 98.
79 *Ibidem*, 15, p. 100, 102.
80 *Ibidem*, 15, p. 102, 104, 106, 17/ p. 108.
81 *Omilia la Buna-Vestire*, 379.
82 *Ibidem*, 4—5, p. 134—136.

Rezultă deci clar că Maria n-a fost scutită de urmările păcatului strămoșesc, nici n-a existat vreo ființă restaurată înaintea operei de răscumpărare în virtutea meritelor viitoare ale Fiului ei.

Maria a fost sfîntă și curată din pîntecele mamei sale. Ea n-a fost — spune Cabasila — într-o poziție asemănătoare Evei înaintea căderii, la Buna-Vestire.[83]

Păcatul strămoșesc n-a putut deveni actual în Maria, sfințenia ei este rodul voinței ei libere și a harului divin.[84] Fiind natură a lui Adam, Fecioara Maria n-a fost deasupra păcatului originar, dar a fost în stare să oprească „pășunea păcatului" sau „curgerea păcatului", cum spun cîntările bisericești. A oprit-o în sensul că în ea n-a mai fost activ ci l-a ținut într-o stare de pură potență inactivă. Fiul lui Dumnezeu nu se putea naște ca om fără de păcat, dacă nu ar fi fost Fecioara care să-l fi mortificat prin strădania ei personală.[85]

Prin aceasta Fecioara Maria devine comoară sau izvor de sfințenie a oamenilor „mai sfîntă decît sfinții",[86] deși n-a păcătuit niciodată, fiind totuși în stare de a păcătui.[87]

Prin Maica Domnului — omul a evitat pînă la capăt răul, l-a învins folosind puterile bune ale firii. Dar, cel născut din ea a apărut fără de păcat, fiind încununat de la început „iar fiindcă a pus în noi Dumnezeu putere, ca veghind și străduindu-ne, cum am spus mai înainte, să stăpînim păcatul, iar învingînd să fim împodobiți cu neclintirea în bine, amîndouă se fac ale firii numai prin Fecioara, cea dintîi prin cele ce le-a săvîrșit ea, cea de a doua prin faptul că s-a făcut Maică.

Căci în ea omul a arătat în fapte, cu multă prisosință pornirea împotriva păcatului aflătoare în el, cu cuget treaz și cu voință dreaptă și cu înălțime de suflet, evitînd tot păcatul de la început și pînă la sfîrșit, iar în Cel născut din ea a luat în chip negrăit și cununa și a fost nepăcătos, nu biruind prin străduință ci încununat de la început; ca un puternic ce apare dușmanilor cu trofeele".[88]

Aici sînt de semnalat trei lucruri: a) în Iisus omul a primit ceva ce nu primise în Maria, b) ceea ce primise în Maria nu se datorește exclusiv puterii ei personale ci și harului divin dat omului de la Creație, c) mai puținul primit prin Maria n-a fost decît o dezvoltare a pornirii bune, sădită în firea comună a oamenilor, prin urmare orice om ar fi putut ajunge la el.

Deci evident că ceea ce a primit omul în Maria nu e darul supranatural adus de Hristos, ci o înflorire maximă a puterilor bune rămase în fire prin cădere,[89] ajutate de har.

Pe lîngă cele spuse (de noi) ar mai fi de clarificat alte două pasaje importante, dintre care unul se referă la mainaintea curățirea (prokátharsis) Mariei, adică la faptul că Fecioara ar fi fost curățită de Duhul Sfînt înainte de Buna-Vestire,[90] iar celălalt la sfințenia și desăvîrșirea ei în momentul Bunei-Vestiri.[91] Luate împreună aceste două pasaje au ridicat interpretările greșite ale lui Jugie și Gordillo.

În lumina celor arătate despre problema sinergiei și libera conlucrare a Mariei în iconomia divină a mîntuirii, nu este dificilă înțelegerea expresiei „prokátharsis", din pasajul lui Cabasila:

„Dumnezeu a pedepsit pe Eva pentru că a păcătuit, dar El cheamă pe Fecioara să se bucure; din care se vede că dacă tristețea este partea celor păcă-

83 *Ibidem*, 4, p. 132, 134.
84 *Omilia la Naștere*, 15, p. 100, 102.
85 D. Stăniloae, *Învățătura despre Maica Domnului la Ortodocși și Catolici*, „*Ort.*", 4/1950, p. 586.
86 *Omilia la Adormire*, 8, p. 196.
87 *Ibidem.*
88 *Omilia la Naștere*, 366.
89 D. Stăniloae, *art. cit.*, p. 584.
90 *Omilia la Naștere*, 10, p. 82, 84.
91 *Omilia la Buna-Vestire*, 7., p. 148.

toşi, bucuria nu poate fi decît a acelora care n-au nimic comun cu păcatul (desigur în formă actualizată).

La fel Dumnezeu n-a trimis către nici un om, înainte de Fecioara, un mesaj de bucurie, toţi avînd încă nevoie de a se împăca cu dreptatea dumnezeiască, şi avînd în acelaşi timp partea lor din vechea moştenire a suferinţei.

Acest lucru devine evident pentru acei care consideră cum că Fecioara a fost pregătită pentru această taină.

Atunci cînd ea cerea mesagerului ceresc lămuriri în legătură cu zămislirea sa minunată şi în ce chip va deveni Maică a lui Dumnezeu, Gavriil pomeneşte Duhul şi puterea celui Preaînalt şi cu toate acestea n-a spus nimic despre o eliberare sau de o iertare a tuturor păcatelor".

În mod real Maria a necesitat o profundă pregătire, mai mult decît orice altă pregătire, înaintea Bunei-Vestiri.[92]

Această expunere este completată de o altă poziţie fundamentală a lui Cabasila şi anume aceea că Maria deşi nu şi-a cunoscut viitorul ei şi misiunea specială în istoria mîntuirii, s-a pregătit totuşi pe ea însăşi cu o forţă spirituală progresivă, încît sfinţenia ei a atins cel mai înalt grad al oricărei perfecţiuni şi sfinţenii înainte de momentul Bunei-Vestiri.[93]

Oricum, el lasă să se creadă că Maria îşi cunoaşte misiunea specială şi rolul său în istoria mîntuirii chiar înainte de Buna-Vestire,[94] ceea ce nu e totuşi cazul.

Fecioara prin libera desfăşurare a activităţii sale, exploatînd harul comun pînă la limitele lui extreme, s-a ridicat pînă la gradul suprem al perfecţiunii şi al sfinţeniei, dar conştiinţa rolului ei o are numai de la Buna-Vestire.

Această sfinţenie depăşeşte pe cea a îngerilor şi pe cea a oamenilor. Ceea ce sporeşte mai mult meritul Mariei este faptul că ea a repurtat această victorie strălucită în condiţiile cele mai dezavantajoase, într-un timp în care nedreptatea era în toi[95] înainte de apariţia lui Dumnezeu-Omul. În momentul Bunei-Vestiri ea a atins culmea perfecţiunii şi nu putea să mai progreseze.[96]

Cert este faptul că acest punct de vedere al lui Cabasila nu este o idee nouă.[97]

Sf. Grigorie Teologul[98] precum şi Sf. Ioan Damaschin,[99] cu mult timp înainte de Cabasila, învăţau că la Buna-Vestire Duhul Sfînt a pătruns sufletul şi trupul Mariei, purificîndu-le numai după ce ea a acceptat.[100]

Acest lucru este evidenţiat şi de cîntările bisericeşti, aşa Sf. Fecioară Maria recunoaşte în canonul Bunei-Vestiri că „Venirea asupra-mi a Prea Sfîntului Duh mi-a curăţit sufletul şi mi-a sfinţit trupul, m-a făcut Biserică de Dumnezeu încăpătoare, cort de Dumnezeu împodobit, templu însufleţit şi curată Maică a vieţii" sau „deci pentru că sufletul mi-am curăţit prin Duhul, fie mie după cuvîntul tău".[101]

Adîncind astfel semnificaţia lui „gratia plena", înţelegem că Maria numai prin Fiul lui Dumnezeu putea să atingă perfecţiunea şi posibila înălţime a sfinţeniei pentru aceia care ar purta chipul omului ceresc.[102] Acest lucru reiese mai cu seamă în lucrarea „Despre Viaţa în Hristos", unde Cabasila remarcă, pe bună dreptate, că numai Iisus Hristos a biruit cele trei piedici puse în calea omului în suişul său spre Dumnezeu: firea, păcatul şi moartea, deci şi Fecioara Maria fiind supusă acestora n-a putut să se autoizbăvească singură ci tot prin Hristos, Fiul ei.

---

92 *Omilia la Naştere*, 10, p. 84.
93 *Omilia la Buna-Vestire*, 7. p. 148.
94 *Ibidem*, 5, p. 136.
95 *Omilia la Naştere*, 7.
96 *Omilia la Buna-Vestire*, 2.
97 C. Tsirpanlis, *The Mariology of Nicholas Cabasilas, „Klironomia" 11 (1969)*, p. 284.
98 P. G. 36, 633.
99 P. G. 94, 985.
100 *Omilia la Buna-Vestire*, 10, p. 158.
101 *Mineiul Martie*, Cînt. 7—8, p. 185—186, *Octoih*, gl. 5.
102 I Cor. 15, 49.

Acesta este temeiul pe care putem afirma că sfinţenia Mariei a atins culmea în momentul Bunei-Vestiri şi că după Buna-Vestire sfinţenia ei nu putea descreşte sau creşte după cum spune Cabasila.[103]

Se pare că autorul nostru nu respinge învăţătura despre Debitum Peccati, adică despre libertatea Mariei faţă de păcatul strămoşesc. Cei care susţin acest lucru [104] se bazează pe două pasaje principale ale lui Cabasila.[105]

După cel dintîi Maria a fost singura persoană care l-a împăcat pe Dumnezeu cu ea însăşi înaintea împăcării universale a omului sau, mai curînd, ea n-a avut niciodată nevoie de această împăcare — fiind cea dintîi de la începuturi care face parte din ceata „casnicilor" lui Dumnezeu.[105b]

Desigur unele cuvinte ale acestui text, în special fraza „ea n-a avut nevoie", pot fi seducătoare şi neclare. Cu toate acestea, continuarea acestui pasaj accentuează ideea că împăcarea ei acoperă esenţialul din viaţa ei personală virtuoasă.[106]

Şi aici găsim ca peste tot expus clar principiul sinergiei şi implicit respingerea doctrinei romano-catolice.

Maria, spune el, nu depinde de psihologia şi morala lui Adam şi nici de Adam pentru harul ei.

Alegerea Mariei n-a fost absolută şi eternă, dar nici necondiţionată, fiind condiţionată şi de raportul ei cu taina întrupării. Maria şi-a cîştigat poziţia ei unică şi are o categorie a ei proprie, nu numai ca Fecioară, dar, mai ales ca Maică-Fecioară „parthenometer", ca Mamă predestinată lui Dumnezeu de cînd întruparea a fost etern decretată de Acesta.[107]

Teologul romano-catolic Toniolo [108] descoperă în gîndirea lui Cabasila un soi de contradicţie în accentul său pus pe sinergia Mariei sau pe meritele personale, pe de o parte şi pe alegerea ei din veşnicie pe de altă parte [109] şi conchide că în cele 3 omilii ale lui Cabasila dincolo de contradicţii „există multe puncte greşite sau neclare".

Cu toate acestea, convingerea profundă a lui Cabasila că privilegiile maternităţii divine n-au depins de libertatea faţă de păcatul strămoşesc, rămîne statornică. Plinătatea harului a fost acordată Mariei şi curăţenia ei personală s-a păstrat prin continua asistenţă a Sf. Duh, ceea ce nu echivala totuşi cu o abolire a păcatului, care abia prin întruparea lui Hristos a putut fi biruit complet. Întruparea a fost adevărata inaugurare a Noii Creaţii şi punctul de pornire al operei răscumpărătoare a lui Dumnezeu şi chiar „al doilea Adam" [110] intră în deplinătatea slavei sale prin moartea şi Învierea Sa.

Maria are harul întrupării — dar acesta nu era încă desăvîrşit precum nici Răscumpărarea nu fusese încă realizată pe deplin. Păcatul n-a fost distrus încă pe lemnul crucii şi nici mîntuirea deci nu era posibilă.

Este un adevăr incontestabil că fecioria şi sfinţenia Mariei au reprezentat o orientare a întregii sale vieţi şi o dăruire către Dumnezeu, în acelaşi timp, o viaţă nepătată dar nu încă desăvîrşită şi nici eliberată de ispite.

Fecioara Maria a putut avea ispite, aşa precum şi Domnul a avut, dar ea le-a învins prin credinţă neclintită în Dumnezeu şi prin chemarea Lui în ajutor.

Sf. Ioan Gură de Aur învaţă că Sf. Fecioare i se poate atribui nu numai „păcatul originar" cît şi „tulburarea", „necazul" dar mai ales dragostea de dreptate".[111]

---

103 *Omilia la Buna-Vestire*, p. 137.

104 Toniolo, *op. cit.*, p. 273.

105 *Omilia la Buna-Vestire*, 3, p. 126, *Omilia la Naştere*, 6, p. 68.

105 b *Omilia la Buna-Vestire*, 3, p. 126.

106 *Ibidem*, 3, p. 126, 128, 130.

107 *Ibidem*, 8, p. 150, 152, 9/p. 154, 156.

108 Toniolo, *op. cit.*, p. 278.

109 *Omilia la Buna-Vestire*, 5, p. 134, 9, p. 156.

110 *Ibidem*, 4, p. 132.

111 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia 44 la Matei*, P. G., 57, col. 464, *Omilia 21 la Ioan 2*, P. G., 59, 131.

Întărită în bine, dreptate şi sfinţenie, Fecioara Maria s-a bucurat de fericirea veşnică încă de aici, de pe pămînt.

„Fericiţii — spune Cabasila — în care toate dorinţele sînt satisfăcute prin prezenţa Dorinţei Suverane, şi în care inteligenţa este înlocuită cu contemplarea Fiinţei Supreme, sînt în imposibilitatea de a se întoarce spre vreun alt lucru. Ori, cine ignoră ceea ce a fost pentru Fecioara într-un mod de neînţeles şi de necuprins, şi că ea îl poseda pe Dumnezeu într-un fel unic? Da, înainte de a părăsi această viaţă, ea avea neschimbată această admirabilă virtute şi acest bine suprem. Ea se bucura deja de bunurile viitoare şi poseda deja de aici, împărăţia promisă celor drepţi, ea trăia din această viaţă, ascunsă în Hristos pe care ea îl arătase. Ea singură face aluzie la aceste binefaceri şi la altele pe care le-a primit de la Dumnezeu, atunci cînd strigă cu recunoştinţă „Cel Prea Înalt a făcut cu mine lucruri mari".[112]

Acceptarea Fecioarei de a fi mamă a Celui Preaînalt a produs în lume un torent de bunătăţi şi prefaceri spirituale „aceste cuvinte („fiat mihi") pămîntul l-a făcut cer, iadul s-a golit de cei legaţi, cerul l-a făcut locuit de oameni, pe îngeri cu oamenii i-a întovărăşit, un singur cor (s-a făcut) al neamului omenesc şi îngeresc".[113]

Prin faptul că prin frumuseţea sa morală negrăită Maria a atras Cuvîntul pe pămînt şi a consimţit liber să-i devină Maică, Fecioara a contribuit eficace la opera de mîntuire a neamului omenesc.

Ea a suferit cu Hristos pentru mîntuirea noastră, în locul bucuriei care se oferea ei (Evr. 12, 2) ea a suferit pentru noi pedeapsa şi durerea. Ea a luat parte la înjosirea, la ruşinea şi sărăcia Fiului său, ajutîndu-l să lucreze la mîntuirea mea. Ea era acolo cînd El începea minunile Sale şi schimba natura, ea era acolo pentru a pătimi împreună pedeapsa cînd acei pe care-i copleşise de binefaceri, îl urmăreau cu gelozia şi ura lor... Şi cînd Mîntuitorul trebuia să sufere şi să moară pentru noi, oare n-a fost aceasta şi durerea Fecioarei?

De ce suliţe n-a fost străpuns sufletul său?

...Spînzurat pe Cruce, Fiul primi în coastă lovitura de suliţă, dar aceeaşi lovitură va străbate şi inima Maicii aşa cum prorocise dumnezeiescul Simeon".[114]

Prin Adormirea Sa „cea fără de moarte", cum o numesc cîntările bisericeşti, Maria trecută fiind prin toate stările Fiului său a intrat în slava cerească a lui Hristos împlinindu-se astfel planul întregii iconomii divine aşa încît „Cerul a primit îndată acest pămînt nou, acest trup duhovnicesc, comoara vieţii noastre, mai cinstită decît îngerii şi mai sfîntă decît arhanghelii.

Şi astfel tronul a fost redat împăratului, Paradisul arborelui vieţii, discul soarelui, pomul roadelor şi Maica Fiului".[115]

Concluzii

Am încercat să prezentăm sumar mariologia lui Nicolae Cabasila, unul dintre cei mai fecunzi panegirişti ai Maicii Domnului, apărătoarea nebiruită a Imperiului Sf. Constantin cel Mare.

Autorul arată mai întîi faptul că în persoana creată a Sf. Fecioare a fost realizat pentru prima dată adevăratul destin al omului care este îndumnezeirea.

Îndumnezeirea realizată în Maria este rezultatul voinţei ei libere şi a consimţămîntului de a fi Maică a lui Dumnezeu întrupat. „Sîngele Mariei devine sîngele lui Dumnezeu",[116] zice Cabasila — prin comunicarea însuşirilor — prin efortul ei personal de a ridica umanitatea la starea ei originară, demonstrînd

---

112 N. Cabasila, *Omilia la Adormire*, 10.

113 *Ibidem*, p. 493.

114 *Ibidem*, p. 390.

115 *Ibidem*, p. 392.

116 *Ibidem*, 7, p. 194.

oamenilor şi îngerilor, mai lămurit ca înainte, „înţelepciunea enipostaziată şi dragostea lui Dumnezeu" şi chiar pe Dumnezeu Însuşi ca Mîntuitor al oamenilor.[117]

Fecioara Maria este prin urmare prima şi ultima fiinţă umană creată care reprezintă perfect micro- şi macrocosmosul avînd de îndeplinit scopul creaturii întregi şi anume acela de a fi îndreptat spre Dumnezeu şi de a fi în perfectă simbioză cu dragostea şi voinţa Lui. Prin acceptarea întrupării Logosului divin, Maria este plinătate a dragostei, dăruind lui Dumnezeu viaţa sa care este şi viaţa noastră, prin ea se reorganizează acel scop şi acea împlinire a întregii vieţi întru iubire care înseamnă a-l accepta pe Hristos spre a aduce viaţa Lui în sufletele noastre pentru ca acestea să devină „temple" ale Lui.

Acest lucru este posibil pentru noi toţi fiindcă Maica Domnului este prima creatură umană îndumnezeită; făcîndu-ne pe toţi să ne ridicăm la îndumnezeire prin harul Sf. Duh.[118]

Aşa înţelegem de ce Grigorie Palama spune că Maica Domnului este „un hotar între creat şi necreat",[119] iar Nicolae Cabasila o numeşte „comoară sau izvor al sfinţeniei oamenilor",[120] „sfîntă a sfinţilor",[121] „cer nou şi pămînt nou".[122]

Deşi s-au făcut încercări de a denatura învăţătura lui Cabasila despre Maica Domnului prezentîndu-l ca pe un pre-romano-catolic, învăţătura mariologică a lui este cu adevărat ortodoxă, centrată pe hristocentrismul patristic, iar autorul rămîne prin aceasta unul din cei mai mari teologi al Răsăritului Creştin.

Mariologia lui Cabasila poate fi fructificată cu real folos în cadrul dialogului ortodox-romano-catolic, aducînd lămuriri preţioase în aprofundarea învăţăturii Bisericii din totdeauna despre Maica Domnului şi eliminînd în duhul Părinţilor unele erori strecurate cu voie sau fără voie în tezaurul de credinţă al Bisericii lui Hristos (*„in necesariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas"*).

Mariologia lui Cabasila pare a fi fost influenţată de ideile umaniste ale epocii sale, dar cu toate acestea ea se încadrează în linia generală a mariologiei ortodoxe reprezentată prin Irineu, Ioan Gură de Aur, Gherman al Constantinopolului, Ioan Damaschin, deşi uneori expresiile retorice, chiar echivoce, pe care le foloseşte au dus inevitabil la o neînţelegere a învăţăturii lui despre Maica Domnului de către unii teologi catolici. De aici rezultă şi acuzaţiile nedrepte care i s-au adus, acuzaţii ce par a friza pe de o parte semipelagianismul ba chiar pelagianismul, iar pe de alta, din punct de vedere ortodox, învăţătura romano-catolică despre Imaculata Concepţiune. Ceea ce, cum am văzut, nu este cazul. Cum au arătat şi alţi cercetători ortodocşi, Nellas şi Tsirpanlis, învăţătura mariologică a lui Nicolae Cabasila în substanţa ei este ortodoxă.

Drd. *Dumitru Bălţat*
anul III

117 *Omilia la Naştere*, 9, p. 202, 3, p. 174.
118 *Omilia la Adormire*, 6, p. 186, 188.
119 Grigorie Palama, *Omilia la Intrarea în Biserică*, P.G., 151, col. 461.
120 N. Cabasila, *Omilia la Adormire*, 6, p. 186.
121 *Ibidem*, 8, p. 196, 198.
122 *Ibidem*, 4, p. 176.

ACTE PENTRU CAUZA DE MOARTE ALE ROMÂNILOR DIN ZONA SIBIULUI ÎN SECOLELE XV—XIX

Obiectivul final pe care îl urmărim este determinarea evoluției actelor de ultimă voință redactate de românii din zona Sibiului, în două perioade: cea reglementată de Statuta jurium municipalium Saxonum Transsilvaniesium (18 februarie 1583—28 mai 1853) [1] și cea disciplinată de Codul civil austriac (29 mai 1853—1 decembrie 1918).

Obiectivul imediat vizat în această lucrare este examinarea primului termen al comparației propuse — răstimpul 1583—1853 — studierea celeilalte perioade (1853—1918) cat și examenul diferențial al actelor pentru cauză de moarte corespunzătoare urmînd să fie făcute într-o lucrare viitoare.

Materialul pe care l-am elaborat cuprinde:

— coordonate geografice, istorice, juridice, sociologice și de diplomatică ale obiectului studiat;

— constatările obținute prin examinarea unei colecții de testamente din perioada 1589—1853 păstrate în Arhiva Magistratul orașului și scaunului Sibiu; [2]

— concluziile generale ale analizei efectuate.

I. Coordonate fundamentale

Geografic, teritoriul implicat cuprinde, astăzi, aria Municipiului Sibiu și a 25 de sate și comune limitrofe și învecinate cu acesta, teritoriu care, în perioada cercetată, făcea parte din „Provincia cibiniensis".[3] Mai exact, este vorba despre Sibiu, și românii din localitățile: Bradu, Sebeșul de Sus, Colun, Mohu, Tilișca, Porumbac, Rășinari, Jina, Poplaca, Gura-Rîului, Veștem, Roșia, Avrig, Săcădate, Bungard, Hamba, Tălmaci, Amnaș, Orlat, Săliște, Boița, Rîul-Sadului, Miercurea și Cristian. Erau așezări încadrate administrativ în Scaunul Sibiu, Scaunele filiale Tălmaci și Săliște ca și în cele ce se aflau în apropierea acestei regiuni.

Istoric, zona amintită este inclusă în perimetrul de evenimente și relații sociale, politice, confesionale și naționale ce s-au desfășurat în cuprinsul așa-zisului „Fundus regius" întemeiat, delimitat și organizat inițial prin Diploma Andreiană din 1224.[4] Populația, alcătuită mai ales din sași și români, gravita în jurul orașului Sibiu, capitala provinciei [5] unde acționa Magistratul orașului și Scaunului Sibiu, se desfășura o susținută activitate administrativă, judecătorească și de elaborare a actelor legislative de aplicație locală, și se afla principala arhivă a autorităților săsești.

Coordonata juridică urmărește atît determinarea, prin enumerare, a principalelor surse ale dreptului privat săsesc în perioada discutată, cît și precizarea izvoarelor regulilor de drept ce reglementau actul pentru cauză de moarte.

Sub primul aspect, Schuler von Libloy stabilea [6] că sursele dreptului săsesc sînt: *principale* — Das Eigen Landrecht; statutele universității, scaunelor, districtelor și localităților săsești, dreptului consuetudinar german și privilegiile; *subsidiare* — analogia și dreptul roman; *subsidiare excepționale* — echitatea și dreptul maghiar considerat ca Landesgesetz.

Sub celălalt aspect, cel al regulilor aplicabile actelor de ultimă voință, amintim, în limita obiectivului pe care îl urmărim: Das Eigen Landrecht, Dreptul canonic ortodox, Dreptul românesc (obiceiul pămîntului) și Dreptul roman.

În lucrarea noastră, față de tema tratată, raportul dintre Das Eigen Landrecht, pe de o parte, și Dreptul canonic ortodox, Dreptul românesc, și Dreptul roman, pe de altă parte, este de la principal la complementar, ceea ce face ca analiza textelor din Codul Municipal să fie detaliată iar prevederile celorlalte trei surse de drept să constituie numai obiectul unor trimiteri cu caracter explicativ.

Sociologic, în elaboratul de față, se pun în evidență: raportul social inclus în actul de ultimă voință; valența de document sociologic a testamentului; metoda de studiu aplicată.

Subiecții raportului juridic testamentar vor fi determinați sociologic prin criterii calitative, de individualizare, și cantitative, de însumare. Valoarea de document social a testamentului rezultă din informațiile despre fapte și fenomene specifice societății în care a fost confecționat, pe care acesta le transmite,[7] iar metodele utilizate pentru studierea materialului arhivistic de care am dispus au fost: analiza de document,[8] analiza de conținut[9] și metoda istoriei comparate a dreptului.[10]

În fine, coordonata așa-zis diplomatică se referă la corespondența ce poate fi surprinsă între conceptul de „act-mărturie scrisă, sprijinită pe fapte juridice, redactată într-o formă determinată care se schimbă numai funcție de loc, epocă, persoană și obiect“ [11] specific Diplomaticii, și conceptul de testament — act juridic. Trebuie reținut că relația între „actul — sens diplomatic“ [12] și „testament“ se constituie, în special, la nivelul „formei“ care deși face parte din elementele constitutive ale acestor două categorii de înscrisuri, are totuși sensuri deosebite pentru fiecare din ele. Astfel, în cadrul Diplomaticii, „forma actului“ este alcătuită din „caractere externe“, („elemente materiale ale înscrisului: hîrtia, cerneala, instrumentul de scris) și „caractere interne“ [13] (limba, gramatica, formulele diplomatice) în timp ce pentru testament „forma“ vizează caracterul solemn al actului de ultimă voință (operațiile prescrise ad validitatem de către legislația statutară). Fără să se suprapună, cele două categorii de elemente formale nu se exclud, utilizarea lor pentru redactarea aceluiași înscris nefiind, în principiu, incompatibilă.

II. Constatări

Datele pe care le vom prezenta se referă la o perioadă de aproximativ trei secole și privesc o populație în care elementul românesc cunoaște o continuă creștere, recunoscută și prin conscripțiile ori statisticile efectuate de organele de stat ale vremii.

În această privință, conform conscripției din anul 1721,[13] contribuabilii ce locuiau pe Fundus regius erau: români 12.629, sași 12.298 și maghiari 6.411, pentru ca în 1900, potrivit unor date furnizate de aceeași sursă administrativă să fie 171.502 români și 153.274 sași. Referitor la „Districtul Sibiu“ menționăm conscripția din anul 1733 [14] care consemnează existența a 6.355 familii de români ce dețineau 358 boi, 197 cai, 254 vaci, 76 tineret bovin, 1.257 oi, 381 stupi și conscripția din anii 1760—1762,[15] potrivit căreia, la aceea dată, tot în zona Sibiului trăiau 7104 familii de români.

Colecța de testamente investigate cuprinde acte de ultimă voință încheiate între anii 1589 și 1853 care sînt păstrate de Arhivele statului din Sibiu (1232 exemplare, din care 206 ale unor testatori români).[16]

Distribuția, pe secole a testamentelor, prezentată procentual față de numărul total de acte de ultimă voință investigat, este următoarea: secolul al XVI-lea (anii 1589, 1591 și 1592) 0,32* (nici un testator român); secolul al XVII-lea 0,56

---

* Aici ca și în continuare cifrele cu zecimale înseamnă procente.

(nici un testator român); secolul al XVIII-lea 52,12 (testamente româneşti: 8,27 din total general;** 15,64 din total parţial testamente***); secolul al XIX-lea 46,18 (testamente româneşti 8,44 din total general; 8,37 din total parţial testamente). Mai este de remarcat că în prima jumătate a secolului al XVIII-lea au fost înregistrate doar 8 testamente româneşti, pentru ca apoi, numărul acestora să sporească treptat, cu o cadenţă ce oscilează între 1 pînă la 11 acte pentru cauză de moarte pe an.

*

Constatările făcute se referă la legislaţia aplicată ca şi la actele de ultimă voinţă cercetate.

Legislaţia

Textele de lege aplicate sînt, după cum menţionam, *principale*, cele cuprinse în Legislaţia statutară, şi *complementare*, prevederile din Dreptul canonic ortodox, Dreptul românesc şi Dreptul roman.

Reglementarea principală a testamentului este cuprinsă în Das Eigen-Landrecht, Das Andere Buch, Von Testamenten, Der fünfte Titul art. 1—17; Von bescheidenen Gütern, Der sechste Titul art. 1—7 (versiunea germană) [17] sau în Statuta Jurium Municipalium Saxonum Transsilvaniensum, Liber secundus, Titulus quintus, De testamentis art. 1—17 şi Titulus sextus, De rebus legatis art. 1—7 (versiunea latină).[18]

Prevederile statutare menţionate utilizează pentru denumirea instituţiei studiate termenii de „Testament", „Erbgemäch" şi Bescheid". Primul, preluat din vocabularul juridic latin, este folosit atît în forma sa simplă pentru a indica actul juridic vizat — testamentum cît şi ca element al cuvîntului compus Testamentzeugen (S.J.M. II. 5 art. 17).**** Corelat prin origine şi derivare cu termenul prementionat, apare cuvîntul „Testator" cu sensul cunoscut de autor al actului pentru cauză de moarte, iar ca sinonime — cu identitate referenţială, contextuală şi funcţională — ale vocabulei testament sînt utilizaţi termenii: „Bescheid" şi „Erbgemäch" specifici limbii germane medievale.

Testamentul este definit contextual şi prin diferenţiere faţă de legat (S.J.M. II. 6, art. 1) ca fiind, în înţeles generic actul juridic prin care autorul dispune, cu respectarea prevederilor din Codul Municipal, pentru cazul morţii sale. Sub influenţa dreptului cutumiar german, testamentul dobîndeşte, aşa cum susţine un jurist sas, semnificaţia unei afaceri juridice publice (öffentliches Rechtsgescheft) [19] ceea ce limitează libertatea de a dispune testatorului prin prescrierea unor condiţii şi restricţii ce privesc: capacitatea de dispoziţie a acestuia, respectarea drepturilor rudelor şi a comunităţii din care el face parte ca şi caracterul solemn al actului de ultimă voinţă pe care îl întocmeşte. Ca urmare, testamentul reglementat de Codul municipal nu va cunoaşte „instituţia de erede" din dreptul roman, dar va putea fi caracterizat ca: act juridic unilateral, personal, mortis causa, gratuit, solemn, revocabil şi, în principiu, de dispoziţie.

Cerinţele de fond ale testamentului privesc libertatea de voinţă şi libertatea de a dispune a testatorului.

Cea dintîi este determinată atît prin *cerinţele pozitive* de: vîrstă şi sex: 12 ani fetele şi 14 ani băieţii (S.J.M. II. 5, art. 1); intelect: „dreaptă înţelegere" şi „raţiune bună" (S.J.M. art. 1 şi 3); concomitenţă: cerinţele precedente trebuie să existe în momentul redactării testamentului; libertatea de manifestare; autorul să nu fie constrîns să testeze ori împiedicat să schimbe, aşa cum doreşte, testamentul; cît şi prin *determinări negative* (incapacităţi). În înţelesul celor din urmă, nu pot testa: impuberii, muţii, surzii, nebunii ca şi cei care nu au mintea întreagă din cauza unei boli (S.J.M. II. 5, art. 2).

** Total general pentru întreaga perioadă 1583—1853.

*** Total parţial testamente redactate în secolul avut în vedere.

**** S.J.M. este prescurtarea denumirii Statuta jurium municipalium universitatis Saxonum Transsilvaniensium.

Libertatea de a dispune, la rîndul ei, constă în facultatea recunoscută testatorului de a face acte de ultimă voință în favoarea oricui, cu condiția de a respecta drepturile celor chemați, potrivit dispozițiilor legale, la moștenire.

Cerințele de formă, care asigură caracterul solemn al testamentului, privesc, în special, martorii testamentari și „unitatea de redactare" a testamentului.

Martorii sînt subordonați unei proceduri stricte ce reglementează numărul, sexul și vîrsta; capacitatea, prezența și activitatea acestora.

În acest sens martorii testamentari pot fi, cu excepția testamentului încheiat în timpul unei epidemii de ciumă, numai bărbați, doi sau trei, în vîrstă de cel puțin 14 ani (S.J.M. II. 5, art. 5). Este necesar ca fiecare din ei să fie: „sui juris", persoane de „încredere" și să dispună de așa-zisa „testamenti factio". Referitor la prezența martorilor, Legislația statutară stabilește că aceștia trebuie să participe „visu et auditu" [20] la efectuarea testamentului, ceea ce, în înțelesul actului normativ respectiv, înseamna ca ei să fie: vocati sau non vocati [21] (chemați de către testator sau prezenți din întîmplare) și rogati [22] (invitați expres de către cel ce face testamentul să asiste la întocmirea acestuia). În sfîrșit, activitatea martorilor se referă la obligația lor de a iscăli (adscribere), sigila (signare), data și localiza (menționarea locului unde s-a redactat) [23] testamentul la alcătuirea căruia au asistat și participat.

Împrejurările ce obiectiv reprezentau impedimente, subiectiv incapacități iar legislativ prohibiții, de a fi martor, pot fi divizate în „absolute" — cele ce exclud pe femei, impuberi, nebuni, interziși ca și pe cei alieni juris, pe intestabili și pe cei necinstiți, și „relative", cele referitoare la legătura de rudenie (directă sau colaterală).

Unitatea de redactare a testamentului (unitas actum),[24] consecință a dispoziției cuprinsă în statute ce prevede ca martorii să fie toți împreună și în același timp „uno et eodem tempore" (S.J.M. II. 5, art. 4) [25] cînd testatorul testează, fortifică puterea doveditoare a actului încheiat, deoarece permite ca acesta să fie alcătuit „uno contextu",[26] în fața celui ce-și manifestă ultima voință — inconspectu testatore.

Formele de testament reglementate de Das Eigen-Landrecht sînt ordinare și privilegiate. Dacă din prima categorie fac parte testamentul scris, oral, judecătoresc și cel mutual al soților, ca testament privilegiat se înscrie doar cel pentru caz de ciumă. Testamentul scris (S.J.M. II. 5, art. 4 și 11) poate fi redactat de către autorul său ori de către alte persoane și presupune, dacă testatorul știe să scrie, să fie iscălit de acesta. Tot testatorul mai este obligat să recunoască public, în fața martorilor, că ceea ce cuprinde testamentul reprezintă „ultima sa voință" la fel, cum este necesar, ca documentul respectiv (testamentul) să fie îndoit și închis. Dacă martorii testamentari știu să scrie, ei sînt obligați să iscălească testamentul cu „numele de botez și cel de familie" (S.J.M. II. 5, art. 17), să-l sigileze „cu sigiliul lor", să menționeze anul, ziua, locul ca și numele testatorului. În cazul că sînt analfabeți, ei au doar obligația de a sigila înscrisul respectiv.

Testamentul oral, fără să fie reglementat ca atare, este numai denumit de către Legislația statutară, aplicarea prevederii ce îl menționează urmînd să se facă prin coroborare cu textele legale privitoare la celelalte forme de acte pentru cauză de moarte. Testamentul judecătoresc indicat de Das Eigen Landrecht (S.J.M. II. 5, art. 14) și descris de doctrină,[27] are caracter oficial, nu mai implică prezența martorilor și presupune doar sigilarea ca și dresarea de către instanța competentă a unui proces verbal care să constate îndeplinirea operațiilor prevăzute de actul normativ. De altfel, judecătorul poate acorda celor interesați dreptul de a examina conținutul actului de ultimă voință ca și pe cel de a obține copii ori duplicate ale acestuia.

În sfîrșit, testamental, mutual, prin care soții își pot testa reciproc averea, era admis dacă cei în cauză (soții) nu aveau descendenți ori ascendenți direcți și nici colaterali. Acest act pentru cauză de moarte își pierde valabilitatea dacă, după realizarea lui, soții vor avea „împreună" copii (S.J.M. II. 5, art. 13). Potrivit Codului municipal, soții care s-au certat pot să-și facă, după ce s-au împăcat, testament reciproc, dacă împăcarea nu s-a obținut prin viclenie ori silnicie, ci s-a produs prin „cuvinte prietenești" și „blînde".

Testamentul privilegiat este cel întocmit în timpul unei epidemii de ciumă. Acesta nu presupune decît prezența a doi martori, indiferent de sex, ce pot face parte şi dintre oamenii de casă (domestici), fie că au fost sau nu chemați să participe la redactarea testamentului.

Limita de a dispune prin act pentru cauză de moarte este stabilită de Codul municipal prin instituirea în favoarea ascendenților, descendenților şi colateralilor (frate şi soră) a unei cote de 2/3 din moştenire, ceea ce face ca testatorul să nu poată dispune decît de 1/3 din averea sa. În cazul că „legitima" acestor moştenitori a fost transgresată, ei vor putea recurge la „querella inoficiosi testamenti", acțiune expres indicată de textele de lege analizate (S.J.M. II. 5, art. 11). Este de subliniat prevederea potrivit căreia, în cazul că „legitima" copiilor a fost nerespectată în minimă măsură, ea va fi întregită prin hotărîrea unor oameni „onorabili". (S.J.M. II. 5, art. 15).

Exheredarea este posibilă dacă copii desmoşteniți şi-au defăimat părinții şi au fost ingrați față de ei. Asemenea fapte trebuie să fie indicate „cu numele" în testamentul prin care se produce exheredarea (S.J.M. II. 5, art. 9).

Interpretarea testamentului urmează să fie astfel făcută încît acesta să nu fie anulat ci, dimpotrivă, să-şi producă nestingherit efectele. De aceea, judecătorul este chemat să lămurească clauzele „obscure, îndoielnice, răuvoitoare şi ilizibile" în sensul pe care consideră că l-a voit testatorul„ iar testamentul prin care „legitima" copiilor a fost doar în mică măsură afectat nu trebuie desființat. Aşa cum arătam mai sus, partea ce le revine acestora va fi determinată prin decizia unor oameni de bine în aşa fel încît, actul de ultimă voință să nu fie nimicit din pricina unor pierderi minime.

Sancțiunea nerespectării formalităților testamentare prevăzute de către Statute este nulitatea. Cu toate că textele statutare nu reglementează expres această materie, regulile aplicabile rezultă firesc din caracterul imperativ al dispozițiilor ce stabilesc solemnitatea actului de ultimă voință ca şi din prescripțiile privitoare la „testamentul fals". În această ultimă situație, tot ceea ce s-a plătit pe baza unui asemenea testament trebuie restituit (S.J.M. II. 5, art. 16).

Legatul este reglementat de către Statute în Cartea II-a (Das andere Buch), titlul 6 (Von bescheidenen Gutern) art. 1—7.

Denumirea folosită de textele din Das Eigen Landrecht este cea latină de Legat sau cea germană de „bescheiden Gut", iar definiția instituției este expres enunțată, în înțelesul că acesta (legatul) este „un dar lăsat prin testament cuiva, dar pe care testatorul îl testează altuia din ceea ce reprezintă întreaga sa moştenire (S.J.M. II. 6, art. 1).

Legatul nu se va constitui decît dacă toate datoriile moştenirii au fost plătite şi bunurile rămase sînt suficiente pentru ca „bunul testamentar" (legatul) să fie predat.

Codul municipal reglementează: — *legatul de bunuri imobile* şi pe cel *de bunuri mobile*. În prima situație dacă legatarul are moştenitori în linie ascendentă ori descendentă sau colaterali (frați surori), cel mai apropiat dintre moştenitori are posibilitatea să răscumpere lucrul testat. Această regulă nu se aplică bunurilor mobile care pot fi lăsate moştenire, cu respectarea dispozițiilor referitoare la rezervă, fără nici o restricție (S.J.M. II. 6, art. 2); *legatul datoriilor*, prin care legatarul amînă sau remite o datorie datornicului său ori stabileşte scadența unei obligații (S.J.M. II. 6, art. 4); *legatul nudei proprietăți* cu păstrarea de către legatar a uzufructului viager. Dacă testatorul decedează înaintea legatarului, acesta din urmă dobîndeşte proprietatea deplină a bunului legat, iar dacă legatarul moare înaintea testatorului, succesorii celui dintîi (ai legatarului) moştenesc legatul. În ambele ipoteze este necesar ca pînă la data decesului respectiv (al testatorului ori al legatarului), testatorul să nu-şi revoce testamentul (S.J.M. II. 6, art. 5); — *legatul ce depăşeşte moştenirea*. Dacă testatorul a testat mai mult decît bunurile lăsate, testamentul se menține întrucît Legislația statutară prevede ca legatarul să primească cît se va găsi în moştenire. În cazul că obiectul legatului era o sumă de bani lichizi ce nu se află disponibilă în moştenirea rămasă, succesorul este obligat, fie să plătească din banii săi legatul respectiv, fie să vîndă ceea ce este în moştenire sau să facă cum va crede pentru a transmite suma de bani

cuvenită legatarului; — *legatul caritabil*, lăsat pentru opere pioase ori de binefacere, bisericii, oraşului sau comunităţii trebuie prestat înaintea altor legate, fără a putea fi întrebuinţate în altă parte (S.J.M. II. 6, art. 7). În cazul că bunul testat este nimicit fără vina moştenitorului, prejudiciul va fi suportat de către legatar, iar dacă succesorul a întîrziat să îndeplinească legatul, pericolul şi paguba ce rezultă din distrugerea obiectului sînt suportate de acesta (de moştenitor).

*

Actul pentru cauză de moarte reglementat de Dreptul canonic ortodox poate fi recunoscut într-un model-formular prezentat şi difuzat de către Dimitrie Eustatievici, director al şcolilor ortodoxe din Mitropolia Ardealului. Inclus într-o lucrare publicată în anul 1792,[28] paradigma formelor de testament despre care vorbim, alături de o serie de elemente identice ori similare cu cele ale testamentului reglementat de Legislaţia statutară, prezintă şi anumite particularităţi, succint prezentate în cele ce urmează.

Conceput în două forme: „testament pentru orăşan-notabilitate" şi „testament pentru om simplu", denumit „testament sau diată", actul de ultimă voinţă descris începe, de obicei, printr-o „invocaţie religioasă", formulată prin reproducerea cuvintelor ce însoţesc semnul crucii în gestica cultului ortodox: În numele Tatălui, al Fiului şi al Sfîntului Duh, Amin. Cîteodată, se utilizează şi expresia „Nedespărţită Troiţă".[29] Continuă, apoi motivaţia, inserată doar în „testamentul orăşeanului-notabilitate", care cuprinde raţionamente referitoare la relativitatea lucrurilor pămînteşti şi inevitabilitatea morţii, pentru ca testamentul să continue, imediat, cu dispoziţiile de ultimă voinţă propriu zise. Este vorba, mai ales, despre prevederile cu scop patrimonial şi cele cu scop nepatrimonial. Din prima categorie fac parte legate cu conţinut de: „parte a sufletului" (legatul este constituit pentru ca legatarul să asigure testatorului defunct parastase, pomeni etc); de ritual religios (funeralii); şi cel caritabil (pentru săraci, spitale, şcoli, comunitate). Dispoziţiile cu scop patrimonial au în vedere: remiteri de datorie, prelegate, substituţii fideicomisare vulgare etc.

Încheierea testamentelor cuprinde alături de invocarea religioasă, şi apelul la autorităţi de a veghea la îndeplinirea actului de ultimă voinţă, şi cerinţe de fond. Acestea stabileau sanitatea mentală a testatorului, includeau iscălitura şi sigiliul acestuia, consemnau participarea martorilor şi prevedeau actului de ultimă voinţă. Nu se poate omite nici constatarea că modelul de testament prezentat cuprinde şi menţiuni ce se referă la rezervă, libertatea de a testa ca şi la executorul testamentar.

*

Actul de ultimă voinţă din dreptul românesc era reglementat de cutumă şi prevederile diferitelor legiuiri care disciplinau: testamentul oral — „cu limbă de moarte", „spus cu gura", „spus cu limba" — şi pe cel scris (diata); testamentul în „favoarea bisericii", „testamentul cu blestem" ca şi pe „cel cu partea sufletului".[30]

Cu înţelesul ce se acordă curent actului de ultimă voinţă, testamentul despre care vorbim prezenta mai multe caracteristici. Dintre cele legate de formalităţile „ad solemnitatem" pe care le presupunea, ne oprim asupra celor privitoare la martorii testamentari al căror număr a variat între 3, 5, 7, şi 12, funcţie de epocă şi sursă legislativă. Printre condiţiile de fond remarcăm pe cele de: vîrstă (14 ani băieţii, 12 ani fetele); capacitate şi voinţă neviciată a testatorului, iar privitor la conţinutul propriu zis al testamentului amintim: legatul, substituţia fideicomisară şi rezerva. Funcţie de situaţia dată testamentul putea fi nul, caduc ori revocabil.

*

Revenind la cele trei surse juridice descrise — Codul municipal, Dreptul canonic ortodox şi Dreptul românesc — putem recunoaşte identităţi şi stabili similitudini ce ne îndrumă nemijlocit spre Dreptul roman. Se remarcă, în acest sens, de exemplu, conceptul de testament profesat de cele trei legiuiri, a cărui definiţie originară o regăsim în opera lui Ulpian „Testamentum est mentis nostrae justa contestatio, in id solemniter facta, ut post mortem nostram valeat" [31] sau în Digeste — conceptul testamentului dat de Modestin — „Testamentum est voluntatis nos trae justa sententia, de eo quod quis post mortem suam fieri vult; [32] instituţia martorilor testamentari originată în „testamentum tripartitum" din legislaţia lui

Justinian; tot aşa cum reglementările privind „legitima", limita de vîrstă, diferenţiată după sexul testatorului, capacitatea de a testa, cea de a fi martor ca şi „darul testamentar" pot fi corelate cu rezerva, testamenti factio şi cu legatul din dreptul roman.[33]

Alături de aceste elemente comune este de remarcat faptul că Das Eigen Landrecht, spre deosebire de Dreptul roman, nu reglementează aşa cum arătam mai sus, „instituţia de herede",[34] a recunoscut rudelor apropiate dreptul de răscumpărare a imobilelor legate (Pflichtheilsberechtigten Notherben) şi a stabilit că legatul va trece asupra moştenitorului legatarului dacă acesta din urmă (legatarul) a decedat înaintea testatorului.

Actele pentru cauză de moarte

Analiza testamentelor investigate a utilizat atît metoda istoriei comparate a dreptului cît şi pe cea a analizei de conţinut. Prima a fost aplicată pentru a se delimita caracteristicile persoanei-autor al actului de ultimă voinţă, ca şi pe cele ale testamentului (— fundamentul, obiectul, formalităţile şi caracterele externe —). Cealaltă, analiza de conţinut, a fost folosită doar privitor la denumirea şi invocaţia actelor pentru cauză de moarte.

Referitor la testator şi testament s-au obţinut următoarele rezultate:

Persoana — autor al actului de ultimă voinţă. Din cuprinsul testamentelor cercetate a rezultat că testatorii au fost: bărbaţi 81,55,* femei 18,44; români 100,00; agricultori 69,90; comercianţi 0,97; preoţi 1,94; personal sanitar 0,48; mici arendaşi (maeri) 25,24; fără ocupaţie precizată 1,45. Domiciliul acestora era în Sibiu 43,68; zona rurală 54,36; centura exterioară oraşului Sibiu 1,94.

Fundamentul actului de ultimă voinţă. Este complex, determinat de factori ce privesc: — *motivaţia psihologică*, predominant afectiv-emoţională, distribuită între: dorinţa de a recompensa 0,97; nevoia de a-şi linişti anumite remuşcări 0,48; teama de moarte 23,30; maladia 42,23; şi bătrîneţea 33,00; — *menţinerea memoriei testatorului* prin intermediul transmisiunilor făcute: bisericii 2,91; rudelor 84,69; şcolii 5,50 spitalelor 6,90.

Nici unul din testamentele examinate nu a urmărit *în mod declarat* continuitatea structurilor familiale sau patrimoniale în care era integrat testatorul.

Obiectul actului de ultimă voinţă cuprinde drepturi patrimoniale, din care drepturile reale sînt reprezentate prin dreptul de proprietate 100,00 şi dreptul de uzufruct 9,00; şi drepturi de creanţă într-o frecvenţă mult diminuată 5,82. Bunurile sînt imobile 98,77 şi mobile 56,69.

Particularităţile actului de ultimă voinţă. Ţinînd seama de caracteristicile elementelor constitutive ale testamentului românesc ca şi de relaţia menţionată dintre actul de ultimă voinţă şi actul — mărturie din Diplomatică, am grupat particularităţile constatate în trei categorii: de fond; de formă „ad solemnitatem"; de formă exterioară şi interioară (categorie ce corespunde distincţiei operate de Diplomatică între caracterele externe şi cele interne ale actelor document).

Din primele două categorii fac parte atît constatarea că mulţi testatori au menţionat expres în testamentele lor că l-au confecţionat fiind cu „mintea întreagă" 13,10 şi fără să fie „siliţi de cineva" 35,42 ca şi la constatarea că dintre martorii testamentari — care au fost cel puţin doi, — au făcut parte şi preoţi.

Caracteristicile de formă exterioară şi interioară la rîndul lor, se concretizează în faptul că: hîrtia folosită a fost subţire 39,80 sau groasă 60,20, albă 87,37 ori galbenă 17,62; mare 84,95 sau mică 15,00; grafia a fost executată cu cerneală neagră 100,00, pană 85,00 şi toc 15,00; reducerea de cuvinte s-a operat prin trunchiere 75,00 şi sigle 25,00; dispunerea textului a fost pe aliniate 95,00 şi numai 5,00 fără aliniate iar redactarea a fost a testatorului 19,00 şi a altor persoane (în majoritatea cazurilor persoane specializate); limba folosită este româna 9,75, (în alfabet cirilic şi latin), germană 89,25 şi maghiară 1,00; datarea s-a efectuat prescurtat 73,00 sau integral 27,00 şi a fost fie cuprinsă în text 32,00, fie înscrisă înaintea semnăturii 78,00. Doar o anumită parte a testamentelor investigate sînt

* Aici ca şi în continuare cifrele cu zecimale exprimă procente.

semnate de către autorul lor 17,00 procentul cel mai ridicat fiind cel al celor ce poartă doar amprenta digitală a testatorului; sigilarea apare ca efectuată 59,00 şi neoperată 41,00; sigiliul folosit a fost fie al martorilor, fie al redactorului străin al actului; forma sigiliului este mare sau mică, iar ceara utilizată a fost roşie sau neagră, în foarte puţine cazuri.

*

Referitor la „denumirea" şi „invocaţia" atribuită şi purtată de actul de ultimă voinţă * au fost obţinute următoarele rezultate:

— „denumirea" este folosită pentru 43,67 din testamentele investigate, 56,23 dintre acestea fiind neintitulate. Se folosesc astfel termenii consacraţi prin dispoziţiile legale „Testament şi Diată", primul utilizat de Legislatura statutară celălalt în Dreptul canonic ortodox şi în Dreptul românesc, intitulare ce reflectă calitatea de operaţie juridică a actului pentru cauză de moarte.

Apoi sînt folosite sinonime ale termenilor legali prementionaţi exprimate în sintagme ori cuvinte compuse ce subliniază manifestarea de voinţă ce stă la temeiul testamentului. Este vorba, în acest sens, atît despre expresiile „ultimă voinţă", „declarare din urmă", „mündlich Letztwillige Verfügung" sau „Letztwillige Anordnung" ca şi despre cuvintele compuse germane pe care, ultimele două din expresiile respective, le includ.

În sfîrşit, mai este şi sinonimia bazată pe natura sau sensul manifestării de voinţă exprimată ca „Dispoziţie testamentară".

Deşi, prin sens, cele trei categorii de denumiri se diferenţiază, prin înţeles derivat, ele se întregesc pentru că fiecare exprimă o însuşire a actului de ultimă voinţă şi toate împreună determină cîteva din notele esenţiale ale acestuia.

Conchizînd putem afirma că denumirile utilizate sînt informative, întrucît oferă informaţii despre înscrisul pe care îl utilizează şi descriptive deoarece nu au caracter metaforic.

*

Invocaţia ** este de cult ortodox şi apare la 10,69 din testamentele investigate. Limba în care sînt exprimate invocaţiile este română, în 20,10 din testamente, şi germană în rest (79,90). Invocaţia este verbală, aşezată la începutul înscrisului, alcătuită, în cea mai mare parte a cazurilor din propoziţii ce încep cu expresia „În numele" urmată de denumirea divinităţii invocate. A fost semnalată o singură invocaţie prin siglă, restul fiind completate printr-o propoziţie în cadrul căreia apar, după caz, cu o frecvenţă relativ egală vocabulele: Dumnezeu, Sfînta Treime, Sfîntul Duh, Fiul, Tatăl precum şi Sfînta Trinitate.

Remarcabilă este şi o anumită unitate de manifestare etnică şi de cult religios ce se poate constata atît din conţinutul invocaţiilor menţionate, ce pot fi folosite deopotrivă de ortodocşi şi de protestanţi, cît şi din limba germană folosită în redactarea unor testamente utilizate de români.

Tipologia testamentelor analizate pune în evidenţă, alături de cele scrise şi cele orale, mai ales testamentele cu blestem, cele în favoarea Bisericii ca şi testamentele cu scop caritabil.

---

* Cercetarea privind denumirea a fost realizată prin analiză de conţinut. Elementele acestei metode aplicate în investigaţia întreprinsă au fost: — colecţia cercetată (corpus) alcătuită din cele 206 testamente româneşti de care am dispus; — unitatea de analiză formată din unitatea de înregistrare cuvîntul ori sintagma; unitatea de reperaj: fraza; şi unitatea de context: primele trei rînduri ale înscrisului; — categoriile: denumirile ce vizează: actul juridic şi manifestarea de voinţă; natura dispoziţiei luate; — analiza titlurilor funcţie de semnificator şi expresie lingvistică.

** Analiza de conţinut aplicată a utilizat ca elemente principale: colecţia testamentelor româneşti investigată (corpus); unităţile de analiză: unitatea de înregistrare: cuvîntul, simbolul şi propoziţia; unitatea de numărare: propoziţia; unitatea de context: primele cinci rînduri ale testamentului; Categoriile au fost: invocaţia prin sigle; invocaţia Sfintei Treimi; a Tatălui, Fiului şi Sfîntului Duh; a Sfîntului Duh; invocaţia ortodoxă ca şi cea evanghelică.

Testamentele cu blestem, reduse ca număr (4) au fost redactate în a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi cuprind, pentru cazul neîndeplinirii dispoziţiilor pe care le includ, pedepse spirituale, formulate cu anateme menite să atragă mînia lui Dumnezeu, a Bisericii ori a celor 318 Sfinţi de la Niceea asupra celui ce nu respectă dispoziţiile actului de ultimă voinţă.

Testamentele în favoarea Bisericii sînt într-un procent de 2,91 iar cele cu conţinut caritabil — pentru spitale 1,05. Procentul scăzut al acestor legate dobîndeşte o semnificaţie deosebită în perspectiva dinamicii actelor de ultimă voinţă redactate de români pînă la începutul secolului al XIX-lea. Într-adevăr, un simplu sondaj, în arhiva Mitropoliei ortodoxe din Sibiu, a pus în evidenţă un fond de testamente, întocmite în a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi primele decenii ale secolului nostru, de către membrii clerului ortodox ca şi de alte persoane de diferite profesiuni care au legat valori importante — imobiliare şi mobiliare — bisericii, şcolilor şi altor instituţii publice. Este dovada faptului că dispoziţiile pentru cauză de moarte cu scop pios şi caritabil efectuate pînă în 1853, deşi reduse ca număr, au marcat începutul unei serii de acte juridice de netăgăduită însemnătate pentru progresul cultural şi social al poporului român.

*

Corespondenţa dintre actul-mărturie, studiat de Diplomatică şi testament, relaţie despre care vorbeam în capitolul I al acestei lucrări se confirmă cel puţin în parte, dacă ţinem seama de structura similară a celor două categorii de înscrisuri. Într-adevăr, pe lîngă caracteristicile externe ale testamentelor respective, însuşiri ce pînă la un punct pot coincide, pentru că privesc particularităţi ale materialelor necesare oricărui înscris — hîrtie, cerneală, instrument de scris etc. — cercetarea întreprinsă ne-a relevat şi similitudini de conţinut. În acest sens, la fel cu actul de cancelarie studiat de Diplomatică şi testamentele investigate cuprind: — invocaţia; — intitulaţia sub forma numelui şi prenumelui şi a situaţiei sociale a testatorului; — inscripţia într-o versiune specifică şi trunchiată, limitată doar la indicarea destinatarului — beneficiar al testamentului (moştenitorul); — naraţia sub forma motivaţiei ce a stat la temeiul voinţei liberale; — dispoziţia căreia îi corespund prevederile testamentare ce exprimă ceea ce a vrut testatorul; — sancţiunea care se regăseşte nemijlocit în testamentul cu blestem; — subscrierile şi pecetea evocate de semnătura testatorului şi a martorilor ca şi sigilarea ce trebuie să întregească formalităţile testamentului.

Nu apar în actele pentru cauză de moarte investigate: salutatia, arenga, promulgaţia şi intervenţia, formule diplomatice ce ţin de esenţa actului de cancelarie. În schimb, formulele ce dau expresie elementelor fundamentale unui înscris de sursă şi eficienţă juridică au fost preluate în totalitate sau în parte de către testamentul studiat. Mai mult, aşa cum precizam mai sus, caracteristicile externe şi interne ale documentului diplomatic au devenit, în lucrarea noastră, sub denumirea de formă externă şi internă, particularităţi ale actului de ultimă voinţă analizat.

III. Concluzii

Actul pentru cauză de moarte pe care, pentru necesităţi de determinare nominală imediată, îl denumim convenţional „testament românesc", se relevă un „obiect epistemic" cu dublă ipostază: juridică şi socială. Sub primul aspect, apare „obiectul juridic", sub cel de al doilea, se conturează „obiectul social". Prin mijlocirea lor, aceeaşi categorie epistemologică îşi stabileşte structura construită prin formalizare normativ-legislativă şi îşi descoperă, în planul secund al relaţiei sociale, temeiul.

Obiectul juridic se semnează într-o întreită perspectivă: onotologică, logică şi juridic-formală.

Ontologic, actul de ultimă voinţă prezentat este alcătuit din elemente esenţiale şi accidentale. Primele sînt în majoritate omogene şi în mică parte alogene,

celelalte, cu o distribuţie inversă, se prezintă majoritar alogene şi minoritar omogene.

Din categoria elementelor esenţiale fac parte cele referitoare la persoană, la capacitatea acesteia, la libertatea ei de voinţă ca şi la solemnitatea testamentului. Deşi provin din surse de drept diferite (Dr. săsesc, Dr. canonnic ortodox, Dr. românesc) majoritatea acestor elemente sînt omogene pentru că substanţa lor juridică este aceeaşi. Elementele esenţiale alogene sînt mai reduse ca număr şi exprimă specificul dreptului succesoral săsesc: absenţa instituirii de erede, dreptul moştenitorilor ascendenţi, descendenţi şi colaterali de a răscumpăra legatul, dreptul de a se întregi „legitima" etc.

În clasa elementelor accidentale (— tipologia testamentelor şi particularităţi de formă exterioară şi interioară) predomină componentele alogene ce îşi găsesc fundamentul în fiecare din cele trei sisteme de drept complementare. Concomitent, elementele omogene, mai reduse ca număr, — ne referim la o parte din particularităţile de formă interioară deşi provin din surse de drept deosebite dispun de o esenţă juridică comună.

Logic, actul de ultimă voinţă analizat este conceptualizat prin „determinare" întrucît notelor esenţiale originare li s-au adăugat, treptat, dimensiunile preluate din alte izvoare de drept.

Rezultat al conceptualizării, „conţinutul" conceptului de testament românesc, în viziunea lucrării noastre, este alcătuit din determinările generale (conţinut general), ce racordează conceptul respectiv la cel de „testament" (genus proximus), la cel de „acte juridice" (genus remotus) şi la cel de „moduri de dobîndire a dreptului de proprietate" (genus supremus) ca şi din determinările specifice, care stabilesc diferenţele ce dau specificitate actului de ultimă voinţă prezentat. În conţinutul general se includ notele ce exprimă atributele de esenţă ale testamentului iar din conţinutul specific fac parte notele ce diferenţiază testamentul românesc în tipologia generală a actelor de ultimă voinţă. Se pot distinge, în această privinţă, note esenţiale singulare, care sînt originate numai într-unul din izvoarele de drept analizate: Dr. săsesc (ex. absenţa instituirii de erede) Dr. canonic ortodox (ex. testamentul pentru orăşeni şi cel pentru om simplu); Dr. românesc (ex. preoţii-martori testamentari), şi note esenţiale comune, reglementate de toate sau numai de două din sursele juridice cunoscute: Dr. românesc şi Dr. canonic ortodox (ex. denumire diată); Dr. românesc, Das Eigen Landrecht, Dr. canonic ortodox (ex. invocaţia).

Relaţia dintre notele esenţiale ce alcătuiesc conţinutul conceptului prezentat sînt: de echivalenţă logică, în măsura în care elementele omogene, provenite din sisteme de drept distincte sînt reciproc deductibile; de implicaţie, dacă una o presupune pe cealaltă sau nota esenţială antecedentă o antrenează pe cea consecventă; independenţă în cazul că proprietatea exprimată de dimensiunea vizată nu se găseşte în relaţie nemijlocită cu nici una din componentele conţinutului considerat.

Testamentul românesc apare ca un concept simplu diferenţiat faţă de celelalte forme ale actelor de ultimă voinţă clasificate prin aplicarea criteriului de etnie, deoarece, pe lîngă acestea, este un caz particular al categoriei respective.

Lingvistic, „testamentul" cuprins ca lexem în textul Statutelor, este un „termen", o „categorie conceptuală", ce face parte din „limbajul abstracţiilor" iar considerat „o categorie semantică" aşadar un cuvînt, acesta se integrează în „limbajul comun". În prima ipoteză, se desemnează un „limbaj juridic" în cealaltă apare aşa-zisa „vorbire juridică" curentă. Este interesant de remarcat, în acest context, că actele pentru cauză de moarte investigate pun în evidenţă o vorbire juridică colorată, de multe ori plină de pitoresc, cu pasaje dramatizate, ce folosesc „sinonimii comune" de origine juridică plurală: canonică, românească ori săsească.

Juridic, testamentul românesc este expresia formalizării prin norme de drept a actelor pentru cauză de moarte care reflectă concepte şi respectă reglementări ce se regăsesc în cele trei sisteme de drept analizate. Fiecare dintre acestea îşi manifestă diferenţiat influenţa asupra conţinutului şi formei testamentului studiat:

legislaţia statutară mai ales prin prioritatea acordată persoanei, familiei şi comunităţii în raporturile juridice de proprietate, în general, şi în cele de devoluţiune testamentară şi transmisiune a succesiunii, în special, ca şi prin formalităţile impuse pentru asigurarea autenticităţii testamentului; dreptul canonic prin prevederile ce consacră reguli originate în comportamente, practici şi ritual confesional-ortodox; dreptul românesc, mai ales, prin limbaj şi tipologie testamentară.

Tehnica juridică folosită pentru reglementarea raporturilor de drept referitoare la testamente a utilizat atît: definirea, cifrajul, enumerarea, clasificarea, construcţia juridică, prezumţia şi ficţiunea cît şi structura denumită de noi „construcţie comentată", care, pe lîngă prevederile legale, propriu zise, concepute şi redactate într-o enunţare imperativă, cuprinde şi „reflecţii" ori „completări" redactate în terminologia şi gramatica vremii, menite să expliciteze textul normativ.

Obiectul juridic studiat se constituie aşadar prin integrarea onticului, logicului şi juridicului într-o unitate determinată, în limitele căreia, elemente de drept omogene şi alogene, conceptualizate şi formalizate specific, se exprimă în construcţia juridică denumită convenţional „testament românesc".

Obiectul sociologic al actului de ultimă voinţă analizat poate fi determinat ca: testament document, testament comportament şi testament realitate socială.

Testamentul document sau, altfel spus, testamentul considerat document social, relevă calitatea actului pentru cauză de moarte de a fi prin conţinut, sursă de informaţie sociologică. În această ipostază actul de ultimă voinţă înregistrează şi transmite fapte sociale ce-i sînt anterioare şi exterioare, evenimente ce şi-au găsit expresia în datele pe care acesta le cuprinde.

Determinarea valabilităţii testamentului document este indispensabilă pentru că numai prin intermediul acestei operaţii se poate şti dacă actul de ultimă voinţă considerat este o sursă de informaţii adevărată ori falsă, dacă faptele sociale despre care informează au existat sau nu. În acest sens, stabilirea valabilităţii testamentului românesc implică luarea în considerare a mai multor categorii de cerinţe: „necesare şi suficiente"; „suficiente" şi „necesare".

Cerinţele „necesare şi suficiente" sînt cele ce au valoare esenţială, fără îndeplinirea lor, testamentul-document neputîndu-şi atesta valabilitatea. Aceste cerinţe îşi găsesc expresia în condiţiile de formă şi conţinut impuse actelor pentru cauză de moarte de către legislaţia statutară. Fără să confunde prevederea de drept cu regula socială, cerinţele respective relevă, de fapt, norme sociale formalizate juridic.

Cerinţele „suficiente" sînt reprezentate prin condiţii ce contribuie la alcătuirea testamentului document. Nefiind „şi necesare" aceste cerinţe au caracter „alternativ" pentru că pot fi înlocuite cu altele, ce produc acelaşi efect. De aceea, în situaţia actului de ultimă voinţă studiat, „limba", în care acesta este formulat, şi „redactorul", care îl elaborează, reprezintă două cerinţe „suficiente". Specific testamentului românesc este „plurilingvismul" — redactare în limbile: germană, română şi excepţional maghiară — şi formularea prin „interpus" sau testator. Se remarcă, în majoritatea cazurilor cercetate, că redactorul testamentului a fost altă persoană decît testatorul, care de cele mai multe ori, neştiind să scrie, iscălea prin punere de deget. De asemenea, pentru a sublinia influenţa pe care autoritatea publică o exercita asupra autorului testamentului, nu este lipsită de interes nici constatarea că redactorul testamentar era de obicei o persoană ce deţine alături de cunoştinţele necesare pentru întocmirea unui înscris şi pe cele de „cancelarie" privitoare la alcătuirea actelor publice (diplomatice) sau la cea a testamentelor.

Cerinţele „necesare", dar insuficiente, sînt cele „complementare" care, doar împreună cu altele determină valabilitatea actelor de ultimă voinţă. Considerăm că fac parte din această categorie, de pildă, caracterele formei exterioare şi interioare ale testamentului deoarece oricare din ele nu poate decît împreună cu celelalte să dea consistenţă actului pentru cauză de moarte.

Cele trei categorii de cerinţe prezentate stabilesc unitatea testamentului document: la nivelul reglementărilor statutare, prin cerinţele necesare şi suficiente; la cel al testatorului, prin cerinţele suficiente şi la nivelul formei prin cerinţele necesare.

Testamentul comportament relevă dimensiunea psihologică-socială a actului de ultimă voință. Este testamentul ce exprimă comportamentul testatorului, atitudine explicită prin care autorul actului pentru cauză de moarte răspunde, prin manifestări caracterizate solicitărilor generate de situația socială-testamentară în care se află.

În ipoteza testamentului românesc, „situația testamentară“ este conturată de: „perspectiva ori iminența morții „resimțite de testator; prevederile statutare ce reglementează moștenirea testamentară; patrimoniul testatorului ca și de rudele ori de cei ce alcătuiesc micro-grupul din care acesta face parte, iar răspunsul testatorului la solicitările situației în care se găsește, determinate de motivația, afectele și scopul ce îi susțin și îi direcționează manifestările, sînt, pînă la sfîrșit, cuprinse în testamentul pe care l-a elaborat.

În cercetarea noastră, situația testamentară ce a determinat întocmirea testamentului a fost mai ales „conștiința morții“, testatorul încheind actul de ultimă voință pentru că a avut „perspectiva morții“ sau, în cele mai multe cazuri, a resimțit „iminența“ acesteia, întrucît era bolnav și/sau bătrîn.

Motivația dispozițiilor testamentare se regăsește atît în teama de consecințele morții — dispariția definitivă a celui ce testează — cît și în anumite sentimente morale ale testatorului. Emoția de teamă provocată de viața viitoare este motivul ce determină constituirea de legate cu sarcini de cult cuvenite celor decedați, dispoziții, prin îndeplinirea cărora, „imaginea testatorului“, menținîndu-se în memoria urmașilor, supraviețuiește, tot așa cum, sentimentele morale ce au prezidat motivația unor dispoziții testamentare au fost, fie recompensa, fie reparația, datorate pentru beneficiile primite ori prejudiciile cășunate de către autorul actului de ultimă voință, fie voința sa de a evita orice conflict între urmași.

Scopul urmărit, de cea mai mare parte a actelor pentru cauză de moarte investigate, a fost transmisiunea de bunuri patrimoniale în primul rînd rudelor, apoi soțului ca și altor beneficiari — persoane fizice ori juridice.

Unitatea testamentului-comportament se realizează, în special, la nivelul grupului familial ca și la cel al diadei matrimoniale în limita cărora se instalează, treptat, o nedesmințită stabilitate întemeiată pe valori economice, afective, confesional-ortodoxe, etnice și de limbă românești, ca și de familie.

Testamentul-realitate socială evidențiază dimensiunea macro-socială a actului pentru cauză de moarte. Dotat cu „realitate socială“, testamentul românesc permite identificarea cîtorva date ce caracterizează peisajul social în cadrul căruia se constituie.

Prin intermediul informațiilor pe care le cuprinde, colecția de acte de ultimă voință cercetate schițează tabolul unei comunități cu: etnie compact românească; viață economică preponderent agrară; așezare prioritar rurală; profil demografic în expansiune; fond cultural românesc, intra și trans-carpatic, omogen; instrucție școlară în evoluție; integrare specifică, cu instituții naționale proprii, în sistemul administrativ-juridic săsesc; structură micro-grupală (familială) consolidată; consecvență confesională ortodoxă remarcabilă și disponibilitate constantă pentru convietuire: interetnică, economică, culturală, religioasă și socială.

Relația *„fapt social — atitudine manifestă — societate“* exprimată de legătura esențială constituită între *„testamentele: document, comportament și realitate socială“*, caracterizează unitatea obiectului social al actului pentru cauză de moarte analizat.

*

„Obiect epistemic complex“, ce include atît un obiect juridic ca și unul social, testamentul românesc se relevă o unitate sistemică ce poate fi definită, caracterizată și diversificată în tipologii.

Într-o primă aproximație testamentul românesc poate fi *definit* ca act pentru cauză de moarte, cu reglementare juridică plurală în principal săsească și complementar canonică și de drept românesc — încheiat de românii din zona Sibiului în perioada 1583—1853.

Elementele constitutive esenţiale ale testamentului românesc sînt: act de ultimă voinţă; sursă de drept plurală; construcţie mixtă cu: componente diferite; structură, funcţii şi sistemicitate unitare; fundament comun de drept cutumiar românesc şi drept roman receptat; particularităţi stilistici relevate prin: subiect caracterizat — testator român, în majoritatea cazurilor bărbat, cu domiciliul rural; obiect exprimat prioritar în drept de proprietate imobiliară; fundament determinat de dorinţa testatorului de a-şi menţine memoria ori de motivaţii morale; formă diversă.

Tipologia actului de ultimă voinţă studiat pleacă de la premisa că „testamentul" — concept gen — subordonează „testamentul românesc", concept specie. De aceea o parte din criteriile de clasificare aplicabile genului vor opera şi asupra speciei, ceea ce face ca să putem vorbi atît despre o tipologie a „testamentului" cît şi despre o tipologie a „testamentului românesc".

În clasificările ce aparţin „testamentului", realizate prin aplicarea criteriilor referitoare la: etnie (română ori germană); structură juridică (simplă sau mixtă); sursă normativă (unică ori plurală); formă (orală sau scrisă); limbă de formulare (maternă ori străină); redactare (testator sau interpus) etc. se va încadra, după caz, şi testamentul românesc.

Concomitent, acesta din urmă îşi construieşte propria sa tipologie prin aplicarea unor criterii secundare, subordonate celor supreme aplicate în cazul testamentului. În acest sens, de pildă, va opera criteriul: sursei juridice plurale (Dr. săsesc sau Dr. canonic sau Dr. românesc) limbii străine (germană ori maghiară); alfabetului utilizat (cirilic sau latin); redactorului — persoană interpusă (simplu scrib ori preot ori specialist); structurii juridice mixte (de Dr. săsesc sau românesc sau canonic).

Toate acestea ne duc la concluzia că testamentul românesc constituie o formă a actului de ultimă voinţă specific sistemului juridic feudal, exprimă raportul juridic caracteristic unei arii determinate din Fundus regius (zona Sibiului); relevă fondul juridic comun al întregului popor român; reliefează interferenţele de surse juridice laice şi canonice, cutumiare şi scrise, germane şi române; pune în evidenţă participarea progresivă a populaţiei rurale româneşti din regiunea cercetată la activitatea juridică a oraşului medieval administrat şi guvernat de saşi.

---

1 Fr. Schuler von Libloy, Das Statutar-Gesetzbuch der Siebenbürger Deutschen im lateinischen und deutschen Texte mit comparativen Parallelnoten, Hermannstadt, gedruckt bei Georg v. Closius 1856; Das Eigen — Landrecht der Siebenbürger Sachsen, Herausgegeben vom Arbeitskreis für Siebenbürgische Landeskunde, Verlag Hans Meschendorfer München 1973.

2 Arhivele Statului Sibiu. Fondul Magistratul Oraşului şi Scaunului Sibiu, Colecţia de testamente.

3 I. Fruma, Problema Universităţii săseşti şi a instituţiei celor Şapte Juzi, Sibiu, Editura Cartea Românească 1935 p. 14.

4 G. D. Teutsch, Geschichte der Siebenbürger Sachsen für das sàchsische Volk I. Band, 4 Auflage, Hermannstadt D.u.V.W. Krafft 1925 p. 31; Th. Nägler, Aşezarea saşilor în Transilvania, Bucureşti, Ed. Criterion 1981, p. 94 şi urm.; Şt. Pascu, Voievodatul Transilvaniei, Vol. I, Ed. II, Cluj Ed. Dacia 1972 p. 124 şi urm.

5 I. Fruma, op. cit. p. 15; K. Hitchins şi I. Beju, Conscripţia scaunală a clerului român de pe pămîntul crăiesc. Anul 1733, Mitropolia Ardealului 1989 nr. 3 şi 4 p. 99—110.

6 Fr. Schuler v. Libloy, Siebenbürgische Rechtsgeschichte, Zweiter Band, Hermannstadt D.u.V. Buchdruckerei der v. Closius'schen Erbin, 1868, p. 205.

7 T. Rotariu, Curs de metode şi tehnici de cercetare sociologică? Cluj Universitatea Cluj, 1986 p. 122.

8 Ibidem.

9 M. Grawitz, Methodes des sciences sociales, Paris, Dalloz 1972 p. 586.

10 J. Gilissen, Metoda istoriei comparate a dreptului, Bucureşti 1977.

11 D. P. Bogdan, Diplomatica slavo-română în Documente privind istoria României Vol. II Bucureşti Ed. Acad. R.S.R. 1956, p. 66 şi urm.

12 Ibidem.
13 I. Fruma op. cit. p. 35.
14 K. Hitchins şi I. Beju, op. cit. file I—VI.
15 V. Ciobanu, Statistica Românilor din Ardeal făcută de administraţia austriacă la anul 1760—1762, Cluj, Ardealul — Institut de arte grafice 1926 p. 87.
16 Arhivele Statului Sibiu, Fond citat.
17 Das Statutar — Gesetzbuch Schuler von Libloy, op. cit.
18 Jura municipalia universitatis Saxonum Transsilvaniensium 1583 op. cit., în Das Statutar Gesetzbuch der Siebenbürger Deutschen op. cit.
19 Schuler v. Libloy, op. cit., p. 244.
20 S. G. Longinescu, Elemente de drept roman, Vol. II, Bucureşti, Ed. Curiorul Judiciar, 1929 p. 814 şi urm.
21 Ibidem.
22 Idem.
23 Idem.
24 Idem; P. F. Girard; Manuel elementaire de Droit romain Paris, Rousseau et Cie. 1924 p. 844 şi urm.
25 S. G. Longinescu op. cit.
26 S. G. Longinescu op. cit.
27 Schuler v. Libloy op. cit. p. 245.
28 D. Eustatievici, Scurt izvod pentru lucruri de obşte, Sibiu, Tipografia lui Petru Bart 1792 p. 1 şi urm.; I. Peretz Curs de istoria dreptului românesc Vol. II, Bucureşti Ed. A. Doicescu 1 p. 365.
29 Colectiv, Istoria dreptului românesc, Bucureşti Ed. Acad. R.S.R. 1980 p. 532; I. N. Floca Drept canonic ortodox, Vol. I, Bucureşti Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române" 1990 p. 466; N. Milaş, Dreptul bisericesc oriental, Bucureşti Tipografia Gutenberg 1915 p. 428; G. Fotino, Pagini din istoria dreptului românesc Bucureşti Ed. Acad. R.S.R. 1972 p. 92.
30 Colectiv, Istoria dreptului românesc, Vol. I, op. cit.; I. Peretz, op. cit.; Îndreptarea Legii — Ed. Ac. R.P.R. Buc. 1962 — alte izvoare ale dreptului feudal.
31 J. Ortolan, Explication historique des Instituts de l'empereur Justinien, Livres I et II des instituts, Paris Librairie Plon, 1883, p. 442; Ulp. Reg. 20.1.
32 Ibidem; D. 28.1.1.
33 I. Cătuneanu, Curs elementar de drept civil, Bucureşti Ed. Cartea Românească 1921; S. G. Longinescu op. cit.; P. F. Girard op. cit.; J. Ortelan op. cit.; E. Langrane Manuel de droit romain Paris, J. B. Mulot Libraire, 1866.
34 Schuler v. Libloy, op. cit. p. 244.

Arhid. Prof. Dr. *Ioan Floca*
Cercetător *Liliana Popa*
Gheorghe Iliescu

„CATEHEZELE" SF. SIMEON NOUL TEOLOG — UN PROGRAM DE ÎNNOIRE DUHOVNICEASCĂ A VIEŢII BISERICII ORTODOXE

SF. DUH — CHEIA SCRIPTURII ŞI VIEŢII CREŞTINE AUTENTICE (CATEHEZELE 24 şi 33)

I

Scrise aproximativ între anii 980—1005, ani în care Sf. Simeon Noul Teolog (949—1022)[1] s-a aflat ca preot şi egumen la conducerea mănăstirii Sfîntul Mamas de lîngă poarta Xirokerkos a Capitalei bizantine, Constantinopol, cele *34 de Cateheze* ale sale — la care se adaugă şi cele 2 atît de interesante şi directe în confesiunea şi în tonul lor personal *„mulţumiri (eucharistiai) către Dumnezeu pentru darurile şi binefacerile de care s-a învrednicit"*[2] — constituie documentul cel mai important pentru *mişcarea de reformă a vieţii monahale şi înnoire duhovnicească a întregii vieţi religioase ortodoxe* în genere, iniţiate şi realizate de Sf. Simeon în Bizanţul sfîrşitului de secol X şi începutului secolului XI, reflectînd totodată în modul cel mai direct personalitatea şi activitatea lui de trăitor şi îndrumător duhovnicesc. Bogate în multe detalii personale, autobiografice, şi „confesiuni" privind viaţa şi experienţa spirituală nemijlocită a autorului lor, ele constituie o „veritabilă autobiografie spirituală, unică în felul ei în literatura creştină bizantină",[3] ca şi un *adevărat program, unic* şi el în felul lui, *de înviorare şi înnoire a vieţii religioase ortodoxe*, monahale şi creştine în general, în *spiritul cel mai autentic al Scripturii şi Tradiţiei duhovniceşti a Sfinţilor Părinţi*.

Deşi, ca formă, ele imită modelul mai celebrelor *„Cateheze"* ale Sfîntului Teodor Studitul (759—926), ele sînt totuşi, „foarte diferite ca stil şi conţinut de cele ale aceluia".[4] Dacă este nu numai exagerat, dar şi cu totul eronat, a desprinde din *„Catehezele"* Sf. Teodor Studitul profilul unui simplu moralist şi a unei vieţi spirituale necontemplative, orientate exclusiv pe „practica" virtuţilor, cărora li s-ar opune spiritualitatea, chipurile, pur „contemplativă" şi mistică a Sf. Simeon

---

1 Detalii asupra cronologiei, vieţii, operei (ediţii, traduceri), literaturii şi situarea generală a teologiei Sf. Simeon, a se vedea studiul nostru *Teologia şi spiritualitatea la Sf. Simeon Noul Teolog*, „Mitropolia Ardealului" nr. 3/1987, p. 21—47.

O scurtă dar exactă şi înţelegătoare prezentare de sinteză asupra vieţii, operei, învăţăturii şi influenţei Sf. Simeon Noul Teolog a făcut recent H. M. Biedermann OSA în volumul colectiv *Grosse Mystiker. Leben und Wirken*, hg. von G. Ruhbach u. J. Sudbrack, C. H. Beck, München, 1984, p. 93—106.

2 Ediţie critică exemplară realizată de regretatul monah aghiorit, erudit patristician şi arhiepiscop de Bruxelles, Vasili Krivoşein: Symeon le Nouveau Theologien, *Cathéchèses* I (1—5), II (6—22), III (22—34+Actions de grâces 1—2), coll. „Sources chrétiennes" (presc. S.C.) nr. 96, 104 şi 113, Paris 1963—1964—1965.

3 V. Krivocheine, *Introduction*, „S.C." nr. 96, 1963, p. 15.

4 *Ibidem*, p. 41.

Noul Teolog — „Catehezele" acestuia din urmă accentuînd toate la fel de puternic ca şi cele ale Studitului „practica" virtuţilor ascultării, smereniei, pocăinţei şi înfrînării ca şi condiţii „sine qua non" ale vieţii contemplative şi unirii tainice a sufletului cu Dumnezeu —, totuşi, nu se poate tăgădui o deosebire de accent în orientarea învăţăturii referitoare la viaţa creştină ale celor doi mari reformatori şi înnoitori ai vieţii monahale bizantine din secolele VIII—IX şi, respectiv, X—XI. Faptul se explică, credem, în primul rînd prin condiţiile istorice şi problemele diferite puse de epocile istorice în care ei au activat. Dacă în centrul acţiunii Sf. Teodor Studitul a stat redisciplinarea şi reorganizarea pe baze strict chinoviale şi comunitare, în spirit autentic vasilian, a unui monahism care ieşise în bună parte, prin anarhie şi idioritmie, din cadrele de bază ale vieţii de ascultare şi smerenie proprii vieţii monahale autentice din totdeauna, Sf. Simeon Noul Teolog s-a văzut confruntat cu formalismul, legalismul, minimalismul unei vieţi chinoviale reduse la practica exterioară a cîtorva precepte disciplinare de bază dar cu totul detaşată de dimensiunea interioară, contemplativă, a experienţei religioase nemijlocite, fundamentale, a unirii omului cu Dumnezeu făcute cu putinţă de şi în Biserică.

Meritul principal şi nepieritor, „noutatea" relativă, cît şi actualitatea neistovită şi perenă a lucrării de înviorare religioasă şi a mesajului teologic al operei Sf. Simeon rezidă tocmai în efortul lui neobosit şi statornic de *recentrare a întregii vieţii „exterioare" a Bisericii* în toate elementele ei constitutive: Scriptură, Tradiţie, structură sacramentală şi ierarhică, cult, morală, teologie ş.c., *pe problema religioasă centrală şi elementară a legăturii sufletului cu Dumnezeu*, pe unirea reală, conştientă şi liberă, a credinciosului în Biserică prin Hristos şi Duhul Sfînt, cu Dumnezeu Cel în Treime. El a devenit apostolul neobosit al posibilităţii reale şi efective pe care o are tot credinciosul care primeşte cu credinţă harul Sfintelor Taine şi se uneşte prin acestea obiectiv-sacramental neconştient cu Hristos, de a trece această unire şi în planul subiectiv conştient al întregii sale existenţe personale prin intermediul împlinirii şi străbaterii căii ascetic-duhovniceşti a poruncilor Lui. Mai concret, e vorba de a avea — în conformitate cu făgăduinţele Mîntuitorului de la Mt. 5, 8 şi In. 14, 21, 23 — în starea de nepătimire (lipsă de afecţiune pasională faţă de persoane şi lucruri) cîştigată la capătul căii ascetice a „curăţirii inimii" prin pocăinţă, zdrobire de inimă, lacrimi, smerenie, înfrînare şi rugăciune neîncetată, în ascultare desăvîrşită de un părinte duhovnicesc iscusit, experienţa „conştientă", suprafirească a „simţirii" duhovniceşti (şi apofatice, „mai presus de simţire" şi de minte) a harului sau a unirii lui cu Dumnezeu ca „vedere" suprafirească a lui Dumnezeu în comuniunea de Lumină şi Iubire a Sfintei Treimi cu care sufletul se uneşte de la Botez încă din viaţa aceasta, ca pregustare şi anticipare a vederii Ei eshatologice depline.

O mărturie personală vie, poetică şi „extatică", unică şi neegalată şi ea în felul ei în literatura creştină ortodoxă, a incandescenţei, intensităţii şi profunzimii teologice a acestei experienţe duhovniceşti a Sf. Simeon ne oferă inspirata proză ritmată liberă a extraordinarelor sale *58* de *„Imne ale iubirilor dumnezeieşti"*[5] scrise în marea lor majoritate în ultimii ani ai vieţii sale (1009—1022), anii retragerii voluntare la Schitul Sfînta Marina, locul exilului său anterior. O privire oarecum mai sistematizată şi o metodă practică privind mijloacele ascetic-duhovniceşti de atingere şi realizare a acestei experienţe le oferă cele *225 de Capete practice şi teologice*,[6] veritabil testament spiritual al Sfîntului în formă de aforisme ce par a fi fost colectate şi finalizate în dispoziţia lor actuală cam în aceeaşi perioadă.

Intre perioada „Catehezelor" (980—1005) şi cea a „Imnelor" (1009—1022) se situează epoca redactării celor *3 Cuvîntări* sau *Tratate teologice*, a celor *15 Cu-*

5 Ediţie critică de J. Koder, „S.C." nr. 156, 174, 196, Paris, 1969—1971—1973. Traducere românească comentată de păr. prof. D. Stăniloae în curs de apariţie în volumul P. C. Sale, *Studii de teologie*, Craiova 1989.

6 Ediţie critică de J. Darrouzes, „S.C." nr. 51, Paris, 1957. Trad. rom. de păr. prof. D. Stăniloae în *Filocalia românească* V, Bucureşti, 1977, p. 17—96.

vîntări sau *Tratate etice*[7] şi a celor *4 Epistole* (încă inedite, cu excepţia uneia: „despre mărturisire"). Opere cu caracter mai teologic, polemic şi apologetic, ele arată limpede, ca şi unele dintre *„Cateheze"*, că, în pofida a numeroase succese şi a multor adepţi pe care Sfîntul le-a cîştigat în toate mediile societăţii bizantine a epocii, lucrarea şi mesajul de înnoire duhovnicească a Sf. Simeon nu a fost acceptat fără rezerve şi rezistenţe în Biserica vremii lui. Sf. Simeon s-a izbit şi a trebuit să lupte constant atît împotriva unei concepţii minimaliste, exclusiv moraliste şi legaliste, despre viaţa creştină[8] chiar a unei părţi din monahii lui de la Sf. Mamas, cum arată revolta unora din ei împotriva egumenului lor din anii 995—996 sancţionată însă prompt şi aspru de patriarh, cît şi împotriva unei teologii formal ortodoxe şi conservatoare, dar intelectualiste şi scolastice, rupte de experienţa religioasă autentică, a mediilor oficiale şi conducătoare ale Bisericii bizantine,[9] după cum arată conflictul său din anii 1003—1009 cu sincelul Ştefan, fost arhiepiscop al Nicomidiei, sub pretextul cultului acordat de Sf. Simeon părintelui său duhovnicesc, Simeon Evlaviosul (917—987). Soldat cu o vremelnică condamnare la exil între 1009—1010 a Sfîntului, sentinţă revizuită însă după puţin timp, conflictul, generat în mare parte şi de animozităţi şi motive personale, s-a încheiat cu reabilitarea deplină a Sf. Simeon.

Atitudinea critică şi fără menajamente a Sfîntului faţă de pseudo-creştinismul, fenomenele de decadenţă morală, compromisurile şi fariseismul multor reprezentanţi ai Bisericii bizantine a epocii, au făcut din el o personalitate incomodă, deloc confortabilă pentru oifcialităţile ecleziastice care au încercat chiar să-i cumpere tăcerea în schimbul unui scaun arhiepiscopal, propunere respinsă categoric de el, cu demnitate şi consecvenţă monahală exemplară.

Această luptă intransigentă a Sf. Simeon pentru o viaţă şi o teologie creştină înnoite prin recentrarea lor pe experienţa religioasă creştină fundamentală a unirii conştiente cu Dumnezeu Cel în Treime în lumină şi iubire, i-au adus supranumele atît de inspirat şi potrivit, dar şi neobişnuit în atît de conservatoarea lume bizantină de *„Noul Teolog"*, cu care a intrat apoi în conştiinţa Bisericii Ortodoxe ca al treilea mare „teolog" prin excelenţă al ei, alături de Sf. Evanghelist Ioan şi Sf. Grigorie de Nazianz. „Dat poate mai întîi de adversarii săi, cu un sens peiorativ pentru atît de conservatoarele urechi bizantine, el a fost acceptat cu entuziasm de discipolii Sf. Simeon, cuvîntul „teolog" fiind înţeles aici, ca la majoritatea Părinţilor greci, nu în sensul de un teolog care elaborează dogme noi, ci de persoană care atinge piscurile contemplaţiei, iar adjectivul *„nou"* vrînd să spună aici *reînnoitor al vieţii apostolice care fusese în mare parte uitată"*.[10]

În acest sens, *„Catehezele Cuviosului Părintelui nostru Simeon Noul Teolog, egumen şi preot al mănăstirii Sfîntului Mamas din Xirkerkos"* conţin un adevărat program practic (a cărui justificare şi aprofundare teologică o vor detalia *„Tratatele teologice şi etice")* al restabilirii centralităţii experienţei duhovniceşti în viaţa monahală şi în general creştină a Bisericii în întregul ei; după cum se ştie, în Ortodoxie neexistînd separaţie de principiu între monahi şi simplii credincioşi şi, ca atare, nici două spiritualităţi distincte, una maximală monahală şi alta minimală laică, toţi cei botezaţi fiind chemaţi la acelaşi şi unic ideal de desă-

---

7 Ediţie critică de J. Darrouzès, „S.C." nr. 122 şi 129, Paris, 1966—1967. Traduse în româneşte de păr. prof. D. Stăniloae tot în *Filoc. rom.* V, 1977, p. 119—182 şi 183—202 numai foarte importantele şi esenţialele „Cuvîntări morale" I şi V: despre căderea omului în Adam, restaurarea lui Hristos şi unirea Sfinţilor cu Dumnezeu ca naştere tainică a lui Hristos în ei şi naştere a lor din El, şi, respectiv, „despre cei ce socotesc că au în ei pe Duhul Sfînt în chip neştiut (inconştient) fără să simtă deloc lucrarea Lui, şi despre cei ce zic că nu poate cineva dintre oameni să vadă de aici Slava Lui, şi dovedire prin citate despre acestea".

8 Basile Krivochéine, *Dans la lumière du Christ. Saint Symeon le Nouveau Theologien. Vie-Spiritualité-Doctrine,* Chevetogne, 1980, p. 37.

9 *Ibidem,* p. 45, 49.

10 *Ibidem,* p. 63. O documentată trecere în revistă a discuţiilor din ştiinţa bizantinologică occidentală asupra înţelesului supranumelui Sf. Simeon, la magistr. Dan Zamfirescu, *Probleme teologice şi hagiografice legate de supranumele Sf. Simeon Noul Teolog,* „Ortodoxia" 10 (1958), nr. 3, 395—429.

vîrşire şi creştere, pînă la statura bărbatului desăvîrşit, la măsura vîrstei plinătăţii lui Hristos (Ef. 4, 13). Elementele constitutive şi structurante ale programului simeonian de înviorare religioasă şi înnoire duhovnicească a vieţii Bisericii se desprind cu uşurinţă şi numai dintr-o trecere în revistă succintă a temelor şi titlurilor date „Catehezelor" în ediţia manuscrisă a operelor Sf. Simeon întreprinsă 13 ani după moartea Sfîntului de ucenicul lui Sf. Nikita Stithatul: [11]

1. „despre *iubirea agapică* şi căile şi faptele bărbaţilor duhovniceşti" (cuvînt la instalarea în postul de egumen);

2. „că trebuie să privim în noi înşine dacă avem în noi *virtuţile din Fericirile lui Hristos";*

3. despre obligaţia monahilor de „a se supune fără murmur" programului vieţii monahale: utrenie, privegheri de toată noaptea, ş.c.;

4. „despre *pocăinţă, zdrobirea inimii* şi *lacrimi",* şi „că fără lacrimi e cu neputinţă ca cineva să ajungă la curăţie şi mîntuire";

5. *pocăinţa statornică şi adevărată,* singura cale de mîntuire pentru toată lumea şi de a scăpa de Judecata eshatologică a lui Dumnezeu;

6. „despre *lucrarea duhovnicească a Sfinţilor din vechime"* (Antonie, Arsenie ş.a.) şi exemplul viu al Cuviosului Simeon Evlaviosul;

7. despre ispita şi consecinţele nefaste ale ataşamentului monahului faţă de familie, rude şi cei apropiaţi;

8. „despre *iubirea desăvîrşită* şi lucrarea ei" de unire cu Dumnezeu şi aproapele şi că *„dacă nu devenim părtaşi prin rîvnă, încă de aici, ai împărtăşirii Duhului, nu putem fi nici credincioşi, nici creştini, nici să ne facem fii ai lui Dumnezeu";*

9. „despre *milostenie"* şi *faptele milei trupeşti şi duhovniceşti* şi cum le poate împlini monahul, şi că „dacă cineva nu le va face pe acestea şi în sine însuşi, adică adăpînd şi îmbrăcînd şi aici pe Hristos, nu se foloseşte cu nimic de faptul că le face numai săracilor, dar pe sine însuşi se trece cu vederea că e nehrănit şi gol de dreptatea lui Dumnezeu";

10. care sînt semnele şi criteriile sfinţeniei adevărate întrupate în Cuviosul Simeon Evlaviosul (cuvînt la una din prăznuirile anuale ale morţii acestuia);

11. despre *post* şi binefacerile lui: leac al sufletului şi temelie a vieţii duhovniceşti (rostită în prima săptămînă din Postul Mare);

12. despre *post, înfrînare, răbdare şi tăcere* (tot în Postul Mare);

13. despre *Învierea lui Hristos* ce se săvîrşeşte *tainic în fiecare din cei ce cred* şi învierea sufletului lucrată de aceasta;

14. „cum ajunge cineva, înaintînd cu rînduială *prin împlinirea poruncilor* pe *calea care duce spre virtute, la desăvîrşire"* şi *vederea lui Dumnezeu;*

15. care e întunecimea şi orbirea sufletului împătimit şi „care e şi cum se petrece unirea lui Dumnezeu cu fiii luminii; iar la sfîrşit atac împotriva celor ce cutează la arhierie cu nevrednicie";

16. „relatare" autobiografică „foarte folositoare despre felul cum, încă fiind un tînăr novice, a primit pe Duhul Sfînt prin rugăciunile părintelui lui duhovnicesc", Simeon Evlaviosul, şi cum se descoperă tainele lui Dumnezeu inimilor curate;

17. „despre *contemplaţia, descoperirea* şi *rugăciunea luminată* şi cum cel care, posedat de *iubirea lui Dumnezeu,* ajunge la *adîncul smereniei* se află sub *lucrarea Duhului Sfînt";*

18. despre *alegerea şi virtuţile necesare egumenilor şi păstorilor de suflete* şi datoria de a ne opune candidaţilor nevrednici şi a sprijini şi conlucra cu cei duhovniceşti (discurs la retragerea din egumenat);

19. „care e *iubirea şi purtarea de grijă faţă de ucenicii lor a adevăraţilor povăţuitori"* şi despre solicitudinea spirituală a Sf. Simeon faţă de comunitatea sa;

20. ce înseamnă a urma lui Hristos prin *credinţa şi ascultarea desăvîrşită faţă de un părinte duhovnicesc experimentat;*

21. cuvînt la moartea fericită a cuviosului Antonie, monah de la Sfîntul Mamas;

---

11 „Sources chretiénnes" nr. 96, 1963, p. 207—220.

22. altă „relatare" autobiografică „folositoare" despre felul cum a ajuns Sf. Simeon la *luminarea Duhului prin credinţă, rugăciune şi ascultare* de cuviosul Simeon Evlaviosul încă fiind în lume, şi *„împotriva celor ce zic că nu e cu putinţă a ajunge la desăvîrşirea virtuţilor în mijlocul lumii şi a celor ce trăiesc în lume"*;

23. cum apăsarea pocăinţei şi fricii de Dumnezeu asupra sufletului produce ca într-un teasc vinul ameţitor şi beţia luminării cunoştinţei lui Dumnezeu;

24. *comoara cunoştinţei duhovniceşti* ascunsă ca într-un cufăr *în litera Scripturii* se descopere nu prin învăţarea ei şi ştiinţă ci prin *cheia Duhului Sfînt* dobîndită prin împlinirea poruncilor;

25. despre schimbările reciproce de stare care au loc între suflet şi trup şi influenţa lor în viaţa religios-spirituală a omului;

26. descriere detailată a programului zilnic al unui monah (slujbe, muncă, masă, deschiderea inimii părintelui duhovnicesc) pentru uzul începătorilor;

27. despre *necesitatea de a împlini toate poruncile fără deosebire* şi a nu nesocoti nici una din ele, nici chiar pe cea mai mică, şi despre *răbdarea în încercări;*

28. despre *„mortificarea de viaţă făcătoare"* a trupului prin asceză şi *necesitatea ca creştinii, aflaţi sub Har, să-L primească în mod conştient ca Lumină dumnezeiască,* altfel se află încă sub umbra şi judecata Legii, şi *„cum trebuie să fie preotul care a primit puterea de a lega şi dezlega păcatele"* şi că *numai Lumina dumnezeiască a Duhului lucrează discernămîntul spiritual necesar în lucrarea Preoţiei;*

29. *„că nu trebuie să se spună că acum este cu neputinţă ca cel ce vrea să ajungă la culmea virtuţii şi să ajungă ca Sfinţii cei din vechime"*, şi că cel ce, împotriva Scripturii, învaţă acestea pe alţii propagă de fapt *„o nouă erezie"*;

30. o metodă de a face *pocăinţă statornică în fiecare zi,* cu *zdrobire* de *inimă şi lacrimi* (completată în cateheza următoare cu);

31. o metodă de a face *examenul zilnic de conştiinţă cu ajutorul Fericirilor;*

32. *„blasfemia" şi „noua erezie"* introdusă în Biserică de cei ce zic *„că nu mai poate cineva în generaţia prezentă să ajungă la împărtăşirea Duhului Sfînt"* şi să aibă darul lacrimilor ca Sfinţii din vechime sau care „defaimă lucrările Duhului atribuindu-le diavolului";

33. că *virtuţile singure, neaprinse ca o făclie de focul şi lumina Duhului Sfînt, nu ajung* pentru unirea şi sălăşluirea Sfintei Treimi în sufletul nostru pentru că nimeni nu poate intra în „casa" Dumnezeirii Tatălui a cărei „uşă" e Fiul fără „cheia" Duhului Sfînt;

34. „că nu e lipsit de primejdie a îngropa talantul" luminării Duhului „dat nouă de Dumnezeu ci, dimpotrivă, că el trebuie făcut public şi arătat tuturor cu mulţumire pentru binefacerile primite de la Dumnezeu şi spre folosul celor ce ascultă, chiar dacă aceasta nu este pe placul unora" (apologie a zelului neobosit şi a sensului lucrării de înnoire duhovnicească întreprinse de Sf. Simeon, în faţa monahilor săi, în preajma revoltei unora dintre ei în anii 995—996);

35—36. două „mulţumiri către Dumnezeu pentru darurile de care s-a învrednicit şi relatare (autobiografică) despre felul cum Dumnezeu se arată celor curaţi cu inima, şi care sînt lucrurile şi semnele distinctive" ale acestei arătări.

Pe lîngă acest program de înnoire duhovnicească a vieţii Bisericii, „Catehezele" simeoniene conţin, în acelaşi timp, implicit, o *importantă lecţie şi în ce priveşte orientarea vieţii şi lucrării Bisericii.* Ele avertizează *împotriva deviaţiilor posibile ale vieţii religioase* creştine autentice, adevărate *„erezii practice"*, manifestate cu pregnanţă mai ales în creştinismul occidental, şi generate de desprinderea ei de experienţa duhovnicească, desprindere ale cărei consecinţe sînt fixarea ei unilaterală şi exclusivă fie pe Scriptură, fie pe dogmă sau doctrină, fie pe morală, fie pe pietate, cult sau autoritatea ierarhică. Accentul de netăgăduit pus de Sf. Simeon atît pe Scriptură, cît şi pe dogmă, pe Sfintele Taine cît şi pe autoritatea bisericească, şi în genere pe formele obiective de concretizare ale vieţii Bisericii, face ca apelul lui constant la experienţă şi la sesizarea *în* aspectul lor exterior, fenomenal, a dimensiunii lor duhovniceşti interioare, de profunzime, să nu poată fi nicidecum înţeles ca un apel la subiectivitatea pură a trăirii religioase în opoziţie cu structurile şi cadrele obiective ale exprimării ei. Insistenţa lui plină de realism pe toate aceste forme obiective ale vieţii Bisericii, străină şi opusă explicit oricărei înţelegeri spiritualist-alegorizante ale acestora, face ca Sf. Simeon

să nu poată fi clasificat în mod simplificat și schematizat: „nici ca un precursor al mișcării penticostaliste moderne, nici ca un „entuziast" extremist, nici ca un fel de mistic protestant în revoltă împotriva ierarhiei, nici ca un „mesalian" inconștient".[12] Dar în același timp, el arată la fel de limpede că, detașată de această experiență a Duhului Sfînt, viața religioasă creștină se degradează inevitabil și-și pierde echilibrul complex căzînd iremediabil într-una din fixațiile posibile pe formele ei „exterioare" de obiectivare: *biblicism fundamentalist, dogmatism sau doctrinalism, moralism, pietism* sau *autoritarism ierarhic*, și conduc inevitabil la dizolvarea pe termen lung a teologiei în antropologie, a eclezioiogiei în sociologie, a exegezei în filologie, a dogmaticii în filozofie, a canoanelor în jurisprudență,[13] etc., evoluție evidentă în teologiile și creștinismul occidental actual.

În esență, meritul excepțional și actualitatea nicicînd epuizată și permanentă a operei și lucrării de înnoire duhovnicească ale Sf. Simeon Noul Teolog în special și al întregii teologii monahale bizantine a „Filocaliei" — iar, „în ansamblul gîndirii bizantine, în contrast cu conservatorismul formal al mediilor bisericești oficiale și în opoziție cu tradițiile elenismului secular" antic păgîn ale unei părți a intelectualității bizantine, „teologia monahală reprezintă", așa cum bine sublinia păr. prof. Jean Meyendorff, unul din cei mai avizați cunoscători actuali ai lumii și gîndirii bizantine, „curentul cel mai creator și mai dinamic" [14] — e acela de a fi menținut și transmite epocii noastre concepția patristică, autentic creștină și ortodoxă, despre Revelația, Adevărul și teologia Bisericii.[15] Mai precis, este vorba de înțelegerea faptului fundamental că Revelația Bisericii nu are drept „obiect" propriu-zis al ei o sumă de adevăruri teoretice și intelectuale abordate (doctrinalism), că Adevărul acestei Revelații nu e de natură conceptuală sau propozițională, pentru că, în esența sa, el este nu altceva decît Însăși Persoana lui Hristos, Unul din Sfînta Treime, întîlnit și cunoscut în Biserică prin intermediul Scripturii, Tainelor, dogmelor, cultului, moralei, spiritualității — ca tot atîtea mijloace de actualizare a prezenței Lui — sub identitatea Lui personală vie. Revelația, ca și cunoașterea și teologia Dumnezeului Celui Unul în Treime descoperit în Biserică au un caracter personal și experiențial, sînt adică o experiență accesibilă fiecărui creștin încorporat în Trupul eclezial al lui Hristos care e Biserica prin Botez și Euharistie, care prin acestea primește puterea de a răspunde chemării de a participa cu întreaga lui ființă, suflet și trup, în iubire de Dumnezeu și de aproapele, în rugăciune și slujire, la viața dumnezeiască a Sfintei Treimi [16] și de a o comunica celorlalți.

---

12 Krivochéine, *op. cit.*, p. 7.

13 Asupra acestui risc păr. prof. D. Stăniloae avertiza încă din cuvîntul său înainte la traducerea *Dogmaticii Bisericii Ortodoxe Răsăritene* a lui Hristou Andrutsos, Sibiu, 1930, p. V, în următorii termeni: „lipsa dogmaticii în formația teologului face din disciplinele teologice studii disparate, cu probleme care au pierdut din vedere subordonarea lor unui scop unitar. Atențiunea teologului e deviată de la Dumnezeu și acțiunea Lui la filologie, la istorie, la probleme sociologice, etc., privite pentru ele însele. Problema centrală religioasă, legătura sufletului cu Dumnezeu, în care se rezolvă toate celelalte probleme este, dacă nu uitată, împinsă pe un plan secundar". Tocmai pentru a umple această lipsă esențială a întreprins părintele Stăniloae vastul efort de transpunere în limba română a „*Filocaliei*", I—X, 1946—1947, 1975—1980.

14 Jean Meyendorff, *Initiation à la theologie bizantine. Histoire et doctrine*, Paris, 1975, p. 89.

15 *Ibidem*, p. 11—24.

16 *Ibidem*, p. 103 și 281—282: „Teolog, monah sau simplu laic, creștinul bizantin știa că credința lui nu era acceptarea docilă a unor propoziții intelectuale emise de o autoritate competentă, ci o evidență care-i era personală accesibilă în viața liturgică și sacramentală, ca și în viața de rugăciune și contemplație, ale Bisericii, inseparabile una de alta. Nici fizică, nici emoțională, nici intelectuală, această experiență e descrisă fie ca o „gnoză", fie ca o „intuiție spirituală", fie ca o „certitudine" interioară. Faptul de a afirma că ar fi cu neputință creștinului să atingă această cunoaștere era considerat de Sf. Simeon Noul Teolog drept cea mai mare dintre erezii".

Această concepţie autentic patristică a ferit creştinismul bizantin şi poate feri în continuare Biserica Ortodoxă actuală de a cădea în tentaţiile facile, dar mereu prezente, ale unui biblicism fundamentalist sau excesiv filologist, ca şi ale unui moralism pietist sau legalist, lipsite de conţinut duhovnicesc autentic, tentaţii ale vieţii creştine a căror inconsistenţă e remarcabil denunţată de Sf. Simeon Noul Teolog în cele două Cateheze ale Sale traduse mai jos.

II *

CATEHEZA 24

Despre cunoştinţa duhovnicească. Şi că, comoara Duhului cea ascunsă în litera dumnezeieştii Scripturi nu este evidentă (arătată) tuturor şi celor ce vor (aceasta), ci numai celor ce au dobîndit pe „Cel ce deschide mintea pentru a înţelege Scripturile" (Lc. 24, 45).

Fraţilor şi părinţilor, cunoştinţa duhovnicească se aseamănă unei case ridicate în mijlocul cunoştinţei lumeşti şi eline (păgîne), în care se află depusă ca un cufăr (chivot) solid şi bine asigurat bogăţia cea negrăită a comorii cunoştinţei de-Dumnezeu-insuflatelor Scripturi, bogăţie pe care cei ce intră în casă nu ar putea-o vedea vreodată decît numai dacă, fireşte, le va fi deschis mai înainte cufărul. Dar nu e cu putinţă ca acesta să poată fi deschis vreodată de vreo înţelepciune omenească (I Cor. 2, 13); de aceea ,bogăţia Duhului depusă în el rămîne necunoscută tuturor oamenilor celor din lume. Şi aşa cum un om, chiar dacă ar purta întreg cufărul pe umerii lui, ignoră comoara depusă în el, aşa şi omul, chiar dacă ar citi şi învăţa pe de rost toate Scripturile şi le-ar purta cu sine ca pe un singur psalm, ignoră, totuşi, darul Duhului Sfînt ascuns în ele. Căci, nici cele din cufăr nu se fac evidente (arătate) prin cufărul însuşi, nici cele din Scriptură prin Scriptura însăşi. Şi cum (e aceasta), ascultă!

Vezi un cufăr mic, încuiat şi bine asigurat din toate părţile şi care — pe cît presupui după greutatea şi frumuseţea lui exterioară sau poate crezi aceasta auzind de la alţii — are înăuntrul lui o comoară; cufăr pe care îl iei şi pleci în grabă: ce folos vei avea, spune-mi, dacă-l vei purta pururea pecetluit şi încuiat, şi nu-l vei deschide? Nu vei vedea niciodată, fiind încă în viaţă, comoara din el, nu vei vedea scînteierea pietrelor preţioase din el, strălucirea mărgăritarelor, sclipirea scînteietoare a aurului. Ce folos vei avea dacă nu te vei învrednici să iei chiar şi numai puţin din acestea şi să-ţi cumperi ceva hrană şi îmbrăcăminte, ci porţi numai, cum spuneam, cu totul pecetluit şi neatins cufărul cel plin cu o comoară atît de mare şi scumpă, iar tu însuţi eşti istovit de foame, sete şi golătate? Negreşit nici unul.

Aceste lucruri primeşte-mi-le, frate, şi pentru cele duhovniceşti. Înţelege-mi, deci, aici drept „cufăr" Evanghelia lui Hristos şi celelalte Scripturi dumnezeieşti care au încuiată şi pecetluită în ele viaţa cea veşnică şi, împreună cu ele, bunurile cele veşnice aflate în ea, bunuri negrăite şi nevăzute cu ochii sensibili, potrivit glăsuirii Domnului: „Cercetaţi Scripturile, pentru că în ele este viaţa cea veşnică" (In 5, 39). Iar „omul" care ia cufărul socoteşte că este cel ce a învăţat pe de rost toate Scripturile şi le poartă pururea în gura lui; le poartă, deci, în memoria sufletului lui ca într-un cufăr avînd drept „pietre preţioase" poruncile lui Dumnezeu întru care este viaţa veşnică — căci cuvintele lui Hristos sînt lumină şi viaţă (In 6, 63), precum însuşi zice: „Cel ce nu ascultă de Fiul nu va vedea viaţa" (In 3, 36) — iar împreună cu poruncile avînd, ca nişte „mărgăritare", virtuţile.

Căci din porunci se nasc virtuţile, iar din acestea descoperirea tainelor celor ascunse şi acoperite în literă. Căci prin plinirea poruncilor se face lucrarea virtu-

* Traducere după ediţia critică (vezi mai sus nota 2) din „Sources chrétiénnes" nr. 113, 1965, p. 34—48 şi 248—268.

ților, iar prin făptuirea virtuților se face plinirea poruncilor, și așa prin acestea ni se deschide ușa cunoștinței (Lc. 11, 52), sau mai degrabă, nu prin acestea ci prin Cel ce a zis: „Cel ce Mă iubește pe Mine, va păzi poruncile Mele, și Tatăl Meu Îl va iubi pe El și Eu Mă voi arăta Lui" (In. 14, 21. 23). Deci, atunci cînd va locui și va umbla Dumnezeu în noi (II Cor. 6, 16) și ni se va arăta pe Sine Însuși nouă în chip simțit (aisthetôs), *atunci vom vedea în cunoștință* (gnostôs) *și cele din cufăr, adică tainele cele dumnezeiești ascunse în dumnezeiască Scriptură. Altfel, însă, nu este cu putință — nimeni să nu se înșele! — să se deschidă cufărul cunoștinței; nu este cu putință desfătarea de bunurile din el nici să se ajungă la împărtășirea și vederea* (metochê kai theoría) *lor. Dar de ce fel și despre care bunuri vorbesc? De iubirea desăvîrșită, adică de cea către Dumnezeu și aproapele, de disprețuirea tuturor celor văzute, de omorîrea trupului și mădularelor lui celor de pe pămînt (Col. 3, 5) a poftei celei rele, ca, așa cum mortul nu mai gîndește sau simte deloc ceva, așa și noi să nu mai gîndim vreodată nici un gînd al poftei celei rele sau al simțirii celei pătimașe nici să mai resimțim tulburarea tiranică a răului, ci să ne aducem aminte numai de poruncile Mîntuitorului Hristos, încă și de nemurire, nestricăciune, slava veșnică, viața veșnică, Împărăția cerurilor, înfierea prin renașterea Duhului Sfînt și de faptul că ne facem dumnezei (nu prin fire ci) prin punere și har* (thései kai chárití), *că ne facem moștenitori ai lui Dumnezeu și împreună-moștenitori cu Hristos (Rom. 8, 17), și împreună cu aceasta cîștigăm mintea lui Hristos (I Cor. 2, 16) și prin ea vedem pe Dumnezeu și pe Hristos Însuși locuind și umblînd în noi (II Cor. 6, 16) după Dumnezeirea Lui în mod conștient* (gnostôs).

De toate acestea, deci, și de cele negrăite și inexprimabile mai presus de acestea, se învrednicesc și se desfată din belșug cei ce ascultă poruncile lui Dumnezeu și le fac pe ele (Mt. 7, 24 ș.a.) prin deschiderea cufărului de care am vorbit, adică prin descoperirea ochilor minții și vederea celor ascunse în dumnezeiască Scriptură. Ceilalți, însă, neavînd cunoștința și experiența tuturor celor spuse, nu gustă din dulceața lor, din viața lor cea nemuritoare, ca unii ce se sprijină numai pe învățarea (mathései) *Scripturilor, (învățare) care-i va judeca și osîndi ea însăși la ieșirea sufletului mai mult pe ei decît pe cei ce n-au auzit nicidecum Scripturile. Căci unii din aceștia, înșelați de ignoranță, strîmbă toate dumnezeieștile Scripturi (cf. II. Pt. 3, 16), răstălmăcindu-le pe ele după poftele lor pătimașe, vrînd să se laude pe ei înșiși (II Cor. 10, 12), pentru că vor să se mîntuiască fără paza întocmai a poruncilor lui Hristos, tăgăduind (astfel) cu totul sensul (puterea) Sfintelor Scripturi.*

Și pe drept cuvînt. Căci cele pecetluite și încuiate, cele nevăzute și necunoscute tuturor oamenilor, care sînt deschise numai de Duhul Sfînt și care, numai așa fiindu-ne descoperite, ni se fac văzute și cunoscute, cum le vor putea ști sau cunoaște sau chiar și a le cugeta cumva oarecînd cei ce zic că n-au cunoscut niciodată venirea Duhului Sfînt, strălucirea, luminarea, și locuirea Lui în ei? Cum vor ajunge la înțelegerea (cuprinderea) unor asemenea taine cei ce n-au cunoscut nicidecum și niciodată întru ei revărsarea, înnoirea, schimbarea, rezidirea și renașterea lucrate de Acesta? Cei ce n-au fost botezați încă în Duhul Sfînt (Mt. 3, 11 par), cum pot ști schimbarea petrecută în cei botezați întru El? Cei ce nu s-au născut de sus (In. 3, 3), cum vor vedea slava celor ce s-au născut, precum a zis Domnul, de acolo și s-au făcut copii ai lui Dumnezeu (In. 3, 3; 1, 13)? Cei ce nu au vrut să pătimească aceasta, ci le-au lăsat să le scape prin nepurtarea lor de grijă — căci au primit puterea de a se face astfel (In. 1, 12) — cu ce fel de cunoștință vor putea, spune-mi, să înțeleagă sau vor fi în stare să-și închipuie cîtuși de puțin cu mintea, cum s-au făcut aceia?

Duh este Dumnezeu (In. 4, 24), nevăzut, nemuritor, neapropiat, necuprins, iar El îi face pe cei născuți din El tot așa, asemenea cu Tatăl Care i-a născut, ca unii ce sînt sesizați și văzuți numai în ce privește trupul, în celelalte însă fiind cunoscuți numai de Dumnezeu și cunoscînd pe Dumnezeu (Gal. 4, 9), spre Care pururea doresc a privi și de Care ard de dorință să fie văzuți. De altfel, așa cum cei ce nu cunosc literele nu pot citi cărțile deopotrivă cu cei care le cunosc, așa nici cei ce nu au vrut să străbată prin făptuire poruncile lui Dumnezeu nu vor fi în stare să se învrednicească vreodată de descoperirea Duhului Sfînt deopotrivă cu cei ce au priveghiat în ele și le-au plinit pe ele și pentru ele și-au vărsat

sîngele lor. Căci aşa cum omul care ia o carte pecetluită şi încuiată nu poate vedea sau înţelege cum sînt cele scrise în ea, cîtă vreme cartea este pecetluită (Is. 29, 11), chiar dacă ar fi învăţat toată înţelepciunea lumii, aşa nici cel ce are, precum spuneam, în gura lui toate dumnezeieştile Scripturi, nu va putea cîndva să cunoască şi să vadă slava şi puterea tainică şi dumnezeiască ascunsă în ele, dacă nu a străbătut toate poruncile lui Dumnezeu şi nu a primit împreună cu ele pe Mîngîietorul Care-i deschide cuvintele ei ca pe o carte şi-i arată tainic slava din ele şi Care-i descoperă împreună cu viaţa de veci, pe care o face să ţîşnească, şi bunurile lui Dumnezeu cele ascunse în ele şi care sînt acoperite şi cu totul nearătate tuturor celor ce le dispreţuiesc şi nu poartă de grijă de ele. Şi pe drept cuvînt. Căci, întrucît şi-au pironit toate simţirile lor în deşertăciunea lumii şi se ataşează pătimaş de cele plăcute ale vieţii şi de frumuseţea trupurilor, purtînd ochiul sufletului lor întunecat, nu pot vedea şi privi spre frumuseţile înţelese cu mintea (spirituale) ale bunurilor negrăite ale lui Dumnezeu.

Şi aşa cum cel ce are ochii trupului bolnavi nu poate privi nici măcar întrucîtva o rază de soare ce străluceşte limpede, ci, dacă îşi va fixa privirea asupra ei, îşi va pierde îndată, desăvîrşit, şi lumina pe care o avea, aşa şi cel care are ochii sufletului bolnavi şi simţurile împătimite nu poate sesiza în mod nepătimaş şi fără pagubă frumuseţea sau strălucirea unui trup, ci, zăbovind în grija şi preocuparea de patimă îşi pierde şi pacea gîndurilor şi liniştea din partea poftei celei rele pe care le avea înainte de aceasta. Unul ca acesta, deci, nu poate să-şi dea deloc seama nici măcar de propria lui neputinţă. Căci dacă s-ar fi socotit pe sine însuşi bolnav, ar fi crezut măcar că sînt alţii care sînt sănătoşi şi, poate, şi-ar fi reproşat cîndva că el însuşi s-a făcut luişi cauză a acestei stări de lucruri şi s-ar fi grijit de cele necesare pentru a scăpa de ea. Acum, însă, unul ca acesta socotindu-i pe toţi ceilalţi împătimiţi, se socoteşte pe sine deopotrivă cu ei şi zice că e cu neputinţă ca el să ajungă mai presus decît toţi ceilalţi. De ce aceasta? Ca să moară împreună cu ei de patimă, nevoind să se scape de un asemenea rău, nefericitul! Căci dacă ar fi vrut, ar fi putut, ca unul ce a primit puterea pentru aceasta de la Dumnezeu; căci cîţi am fost botezaţi în Numele Lui (F. Ap. 18, 16; 19, 5), am primit puterea de la El să dezbrăcăm ca pe o haină veche neamul prost al stricăciunii, să ne facem fii ai lui Dumnezeu şi să îmbrăcăm pe Hristos (Col. 3, 9—10; Gal. 3, 27).

Dar să nu fie, fraţilor, ca noi să ne asemănăm celor ce sînt aşa şi cugetă asemenea lucruri, ca unii ce sînt uscaţi şi pămînteşti. Ci fie să ne asemănăm lui Hristos Celui ce a murit şi înviat pentru noi (II Cor. 5, 15) şi ne-a înălţat pe noi la ceruri, şi să mergem mereu pe urmele Lui, curăţindu-ne prin pocăinţă de întinăciunea păcatului şi îmbrăcîndu-ne în haina luminoasă a nestricăciunii (cf. I Cor. 15, 53—54) Duhului, în Însuşi Hristos Dumnezeul nostru, Căruia i se cuvine slava, cinstea şi închinăciunea în vecii vecilor. Amin.

CATEHEZA 33

Despre împărtăşirea Sfîntului Duh. Şi că este cu neputinţă ca faptele virtuţii să fie întărite altfel decît prin venirea Duhului fără de care nimeni nu este îndreptat spre virtute nici nu poate folosi pe alţii sau primi gînduri străine. Şi despre egalitatea şi identitatea întru toate a Dumnezeirii Cele Întreit-ipostatice.

Fraţilor şi părinţilor, foc este Dumnezeu (Evr. 12, 29) şi aşa este numit El de toată de-Dumnezeu-insuflata Scriptură (II Tim. 3, 16), iar sufletul fiecăruia dintre noi e o candelă (Mt. 5, 15; 25, 1—8; Lc. 8, 16; 11, 33). Deci aşa cum o candelă, chiar dacă este plină de ulei, chiar dacă are fitil sau o altă materie inflamabilă, este, înainte de a se împărtăşi de foc şi a fi aprinsă (de acesta), cu totul întunecată, aşa şi sufletul, chiar dacă este împodobit în aparenţă cu toate virtu-

*țile, dar nu se împărtășește de foc, adică nu se împărtășește de ființa** și lumina dumnezeiască, este încă stins și întunecat și faptele lui sînt nesigure; căci toate trebuie să fie învederate și arătate prin lumină (Ef. 5, 13). Deci, cel ce are încă candela sufletului lui așa, adică nepărtașă focului dumnezeiesc, are nevoie mai degrabă de un călăuzitor și de o făclie care să-l lumineze și deosebească în același timp faptele lui, și care să aibă compasiune pentru el pentru greșelile lui (vădite de el) prin mărturisire, și să îndrepte cele făptuite de el strîmb în tot ceasul. Căci așa cum este cu putință ca cel ce umblă în noapte să nu se lovească de ceva, așa nu este cu putință să nu cadă cel ce nu vede încă lumina dumnezeiască, după cum zice Hristos: „Dacă umblă cineva ziua nu se lovește pentru că vede această lumină. Dacă însă umblă cineva noaptea, se lovește pentru că nu are lumina întru sine" (In. 11, 9—10; 12, 35). Iar zicînd „întru sine" a arătat (că vorbește de) lumina dumnezeiască și imaterială, căci nimeni nu poate avea întru sine lumina aceasta sensibilă (a soarelui).*

Deci, așa cum cel ce umblă în întuneric (In. 12, 35) nu are nici un folos dacă ține în mîini lămpi multe și preafrumoase dar stinse (Mt. 25, 8), căci cu ele nu se vede nici pe sine însuși nici pe altcineva, așa și cel căruia i se pare că are întru sine — dacă aceasta e cu putință — toate virtuțile, dar nu are întru sine lumina Duhului Sfînt, nici nu vede bine faptele lui, nici nu este încredințat desăvîrșit dacă ele sînt pe placul lui Dumnezeu. Nu poate, însă, nici să călăuzească pe alții sau să învețe pe alții voia lui Dumnezeu, nici nu este vrednic să primească gînduri străine, chiar dacă ar fi făcut de oameni patriarh, pînă ce nu va avea lumina strălucind întru sine; căci zice Hristos: „Umblați pînă cînd aveți lumina, ca să nu vă prindă întunericul, iar cel ce umblă în întuneric nu știe unde merge" (In. 12, 35). Deci, dacă acela nu știe unde merge, cum va arăta altora calea? Ce folos, deci, dacă pune o făclie stinsă într-un alt sfeșnic (Mt. 5, 15; Lc. 8, 16; 11, 33) lipsit și el de focul care să ardă și strălucească (In. 5, 35)? Căci nu trebuie să facă așa! Dar cum? Așa cum a hotărît Dumnezeu Cel peste toate (Rom. 9, 5) Care zice: „Nimeni aprinzînd o făclie nu o pune (în casă) în loc ascuns, nici sub obroc, ci în sfeșnic, ca cei ce intră să vadă strălucirea ei" (Lc. 11, 33). Iar după ce a spus aceasta, adaugă și semnele caracteristice ale celui călăuzit de făclie și care are cu sine lumina, zicînd așa: „Făclia trupului este ochiul" (Mt. 6, 22; Lc. 11, 34).

** Așa cum arată arhiep. V. Krivochéine în studiul său *„Essence créée" et „essence divine" dans la theologie spirituelle de S. Symeon le Nouveau Theologien*, „Messager de l'Exarchat du Patriarche Russe en Europe Occidentale" nr. 75—76, iul.—dec. 1971, p. 151—170, Sf. Simeon Noul Teolog folosește adeseori expresia de unire „ființială" sau „după ființă" *(ousiodôs, ousiâ)* pentru a sublinia realismul unirii sacramentale (euharistice, mai ales) și mistice a omului cu Dumnezeu. Afirmații aparent contradictorii cu multe altele, înregistrate și ele de arhiep. Vasili, în care se subliniază net transcendența și supraesențialitatea *(hyperoúsios)* și caracterul ascuns *(kryptè ousía)* și incomprehensibil al ființei divine în unirea omului cu Dumnezeu, în cîteva locuri vorbindu-se chiar și „energiile" *(energeíai)* divine ca iradieri și străluciri ale ființei divine ca singurele accesibile creaturilor. Faptul se explică, de pe o parte, prin aceea că Sf. Simeon nu e un teolog sistematic iar, pe de alta, prin caracterul paradoxal și antinomic al misterului creștin dificil, dacă nu imposibil, de exprimat într-un mod consecvent logic, mai cu seamă într-o abordare a lui concretă și existențială ca la Sf. Simeon. „În mod evident, el nu posedă rigoarea terminologică a Sf. Grigorie Palama, și se pot găsi la el chiar afirmații aparent contrare învățăturii lui Palama, ca de exemplu cea a participării la „ființa divină" — dar același lucru e valabil și pentru textul neotestamentar II. Pt. 1, 4 — „dar ele sînt „corectate" de altele, afirmate în mod categoric în numele Ortodoxiei. Pe de altă parte, temele centrale ale polemicii palamite și antipalamite (simplitatea lui Dumnezeu, caracterul distincțiilor din El, natura luminii taborice, etc.) nu constituiau probleme în epoca lui Simeon, și nu sînt atinse de el decît în treacăt". Cu toate acestea, în spirit, învățătura sa existențială despre împărtășirea și unirea reală a omului cu Dumnezeu este de departe „mult mai aproape de Sf. Grigorie Palama decît cea a adversarilor acestuia" (p. 170), dacă nu chiar identică în formulările verbale.

Despre ce altceva, însă grăieşte spunînd „ochi" decît, negreşit, despre minte, care nicidecum nu va deveni simplă, decît numai cînd va vedea lumina cea simplă (Mt. 6, 22—23; Lc. 11, 34—36). Iar lumina simplă e Hristos. Deci cel ce are de-a pururea lumina Lui strălucind în mintea sa, se zice că are mintea lui Hristos (I Cor. 2, 16). Deci cînd ochiul tău va fi aşa, simplu, întreg trupul cel netrupesc al sufletului tău va fi luminat (Lc. 11, 34). Vezi, deci ca nu cumva lumina din tine să fie întuneric (Lc. 11, 35); căci zice: „Vezi să nu ţi se pară că ai ceea ce nu ai" (Lc. 8, 18). Vezi cum Însuşi Stăpînul grăieşte, poate voi prin noi, robii Lui zicînd: „Vezi să nu te amăgeşti pe tine însuţi şi, socotind că lumina e întru tine, aceasta să nu fie lumină ci întuneric". Vedeţi deci, că aceleaşi lucruri ca şi Stăpînul le zicem şi noi către voi, cei împreună-robi cu noi, şi nu grăim nimic sucit şi rău.

Căci zicem: vedeţi, fraţilor, ca nu cumva părîndu-vă a fi în Dumnezeu şi socotind că aveţi comuniune cu El (I In. 1, 6), să vă aflaţi afară şi separaţi de El pentru că nu vedeţi de pe acum (héde) *lumina Lui. Căci dacă ea ar fi aprins făcliile — adică sufletele — voastre, ea ar fi strălucit limpede întru voi, precum a zis Însuşi Iisus Hristos, Dumnezeul şi Mîntuitorul nostru: „Deci, dacă tot trupul tău este luminat, neavînd nici o parte întunecată, atunci el va fi luminat în întregime, ca atunci cînd te luminează făclia cu strălucirea ei" (Lc. 11, 36). Ce altă mărturie mai mare, deci, să-ţi aducem spre încredinţare? Iar dacă nu vei crede Stăpînului, spune-mi, vei crede celui ce este împreună-rob (cu tine)?*

Dar ce să zic celor ce le place să li se audă des numele şi să şadă ca preoţi, arhierei şi egumeni, care vor să primească gînduri străine şi zic că ei sînt vrednici de a lega şi dezlega (păcatele oamenilor) (Mt. 16, 19; 18, 18)? Cînd văd că ei nu ştiu nimic din lucrurile necesare şi dumnezeieşti şi nici nu învaţă acestea pe ceilalţi, nici nu-i duc la lumina cunoştinţei, ce altceva e aceasta decît ceea ce zicea Hristos fariseilor şi învăţătorilor de Lege: „Vai vouă, învăţătorilor de Lege, că aţi luat cheia cunoştinţei. Voi înşivă n-aţi intrat, iar pe cei ce voiau să intre i-aţi împiedicat" (Lc. 11, 52). Căci ce altceva e „cheia cunoştinţei" decît harul Duhului Sfînt cel dat prin credinţă şi care prin luminare produce cu adevărat cunoştinţa şi recunoaşterea (celor dumnezeieşti) şi deschide mintea noastră (Lc. 24, 45) cea încuiată şi acoperită cu un văl? precum v-am grăit adeseori prin multe pilde (parabole) şi ghicituri, încă şi prin dovediri vădite, şi cum vă voi spune iarăşi:

„Uşa" este Fiul — căci zice: „Eu sînt uşa" (In. 7, 9) — iar „cheia" este Duhul Sfînt — căci zice: „Luaţi Duh Sfînt; cărora le veţi ierta păcatele se vor ierta lor, cărora le veţi ţine, ţinute vor fi" (In. 20, 22—23) —, iar „casa" este Tatăl — căci zice: „În casa Tatălui Meu sînt multe locaşuri" (In. 14, 2). Ia seama, deci, întocmai la tîlcul duhovnicesc (theoría) *al cuvîntului. Deci, dacă cheia nu deschide — căci zice: „Acestuia portarul îi deschide" (In. 10, 3) —, uşa nu se deschide; iar dacă uşa nu se deschide, nimeni nu intră în casa Tatălui, după cum zice Hristos: „Nimeni nu intră la Tatăl, decît numai prin Mine" (In. 14, 6).*

Iar că Duhul Sfînt deschide mai întîi mintea (Lc. 24, 45) noastră şi ne învaţă cele privitoare la Tatăl şi la Fiul, tot El a zis iarăşi: „Iar cînd va veni Acela, Duhul Adevărului Care de la Tatăl purcede, Acela va da mărturie despre Mine şi vă va călăuzi la tot adevărul" (In. 16, 36; 15, 26) — vezi cum Tatăl şi Fiul se fac cunoscuţi în mod neseparat prin Duhul sau mai degrabă în Duhul? — şi iarăşi: „Căci dacă nu Mă voi duce, Duhul nu va veni la voi. Iar cînd va veni Acela, vă va aduce aminte toate" (In. 16, 7; 14, 26); şi iarăşi: „Dacă Mă iubiţi pe Mine, veţi păzi poruncile Mele şi Eu Îl voi ruga pe Tatăl şi alt Mîngîietor vă va da vouă, ca să rămînă cu voi în veac, Duhul Adevărului" (In. 14, 15—17); şi, după puţin: „În ziua aceea" — adică cînd va veni la voi Duhul Sfînt — „veţi cunoaşte că Eu sînt în Tatăl Meu şi voi în Mine şi Eu în voi" (In. 14, 20); şi iarăşi: „Ioan a botezat cu apă, voi însă veţi fi botezaţi cu Duhul Sfînt" (F. Ap. 1, 5; 11, 16), şi pe drept cuvînt, căci dacă nu se va boteza cineva în Duhul Sfînt nu se va face nici fiu al lui Dumnezeu, nici împreună-moştenitor al lui Dumnezeu (Rom. 8, 17). Dar şi lui Petru îi spune: „Ţie îţi voi da cheile Împărăţiei cerurilor" (Mt. 16, 19), desigur nu chei de bronz sau de fier, ci vrednice de casa aceea. Iar ce fel este casa aceea, ascultă pe Pavel care zice în Epistola lui către Timotei: „Îţi poruncesc înaintea lui Dumnezeu Cel ce face vii toate, şi a lui Iisus Hristos" (I Tim. 6, 13), şi, după puţin: „Fericitul şi singurul Stăpînitor, Împăratul împăraţilor şi Domnul

domnilor, Cel ce singur are nemurire și are drept casă (locuiește întru) lumina cea neapropiată" (I Tim. 6, 15—16). Căci dacă casa, zice, este lumină neapropiată, este evident că și ușa casei este lumină și e și ea neapropiată. Iar dacă voi spune că una (ușa) e apropiată iar alta (casa) neapropiată, apropiatul va fi înghițit de neapropiat iar cheia nu va fi în stare să o deschidă, dacă nu va fi și ea aceeași fire, ci va fi mistuită de ușă sau și ușa va fi mistuită de casă și va deveni și ea deopotrivă de inaccesibilă pentru toți. Sau mai degrabă, se va destrăma și credința noastră, dat fiind că Sfînta Treime va fi divizată în ceva apropiat și ceva neapropiat, într-un mai mare și într-un mai mic.

Vedeți, însă, ca nu cumva, auzind voi acestea și luîndu-vă după imaginile caselor și ușilor sensibile, să vă închipuiți în mintea voastră o figură corporală, și sufletul vostru să cadă în îndoială și blasfemie. Ci, chibzuind în voi înșivă la toate acestea în mod vrednic-de-Dumnezeu și frumos după rațiunea și legea tîlcuirii (contemplației) duhovnicești, le veți găsi pe toate explicate întocmai. Dacă, însă, nu le puteți înțelege așa, în mod vrednic-de-Dumnezeu, primiți-le numai prin credință și să nu mai voiți de loc să le cercetați cu curiozitate.

Căci Duhul Sfînt se numește „cheie", pentru că în El și prin El e luminată mai întîi mintea noastră iar, curățiți fiind, sîntem luminați cu lumina cunoștinței, sîntem botezați și născuți din nou de sus (In. 3, 3.5), și ne facem copii ai lui Dumnezeu, după cum spune Pavel: „Însuși Duhul se roagă pentru noi cu suspine negrăite" (Rom. 8, 26), și iarăși: „A dat Dumnezeu pe Duhul Său în inimile noastre Care strigă: Avva, Părinte" (Gal. 4, 6). Așadar, El ne arată „ușa" că este lumină, iar ușa ne învață că Cel ce locuiește în „casă" e și El lumină neapropiată (I Tim. 6, 16). Însă nu Unul e Dumnezeu Care locuiește în casă și altă lumină e casa Lui, precum nu una este lumina Dumnezeirii și alta Dumnezeu, ci Unul și Același este casă și locuitor al casei, precum Același este lumină și Dumnezeu. Dar, teologic vorbind, și Fiul se numește „casă" ca și Tatăl — căci zice: „Tu, Tată, în Mine și Eu în ei, Tu în Mine, și Eu, Tată, în Tine, ca să fim una" (In. 17, 21.23) — și ca și Duhul — căci zice: „Și voi locui și voi umbla în ei" (II Cor. 6, 16) și „Eu și Tatăl vom veni și vom face la el sălaș" (In. 14, 23), evident prin Duhul, după cum zice Pavel: „Căci Domnul este Duhul" (II Cor. 3, 17). Deci, dacă Domnul este Duhul și Tatăl este în El și El în noi, precum iarăși și noi în El, atunci și El este împreună cu Dumnezeu Tatăl și Dumnezeu este întru El.

Și dacă trebuie să vorbim mai exact, ceea ce este Unul, aceasta sînt și Celelalte Două. Căci Cele Trei (Persoane) sînt în Același (Dumnezeu) (I In. 4, 8) și se cugetă a fi o unică ființă, fire și împărăție. Deci, dacă Una este numită cu un nume, acesta este contemplat după fire și în Celelalte, afară de cele de „Tată", „Fiu" și „Duh Sfînt", adică afară de faptul de „a naște", „a fi născut" și „a fi purces", căci numai acestea însoțesc în mod indiscutabil Sfînta Treime în mod natural și ca proprietăți (personale distinctive și inconfundabile), iar în acestea nu este îngăduit ca noi să gîndim sau grăim o înstrăinare, redistribuire sau schimbare a Numelor; căci prin acestea s-au făcut cunoscute în mod distinct cele Trei Persoane, și nu este cu putință în aceasta a pune pe Fiul înaintea Tatălui, nici pe Duhul Sfînt înaintea Fiului, ci numai de a spune în același timp: „Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt", fără ca să se facă între Acestea nici cea mai subtilă întrerupere (separație) de timp sau de moment, căci deodată împreună cu Tatăl este născut și Fiul și purces și Duhul. În toate celelalte, însă, un nume sau o comparație este contemplată și într-Una și în (toate) Trei, ca, de pildă, dacă zici „lumină" fiecare din Ele e lumină și toate Trei sînt o singură lumină; sau „viață veșnică" este fiecare din Ei în parte, și Fiul și Duhul și Tatăl și toate Trei sînt o singură viață. „Duh" este Dumnezeu (In. 4, 24) Tatăl, „Duh" este Domnul (II Cor. 3, 17) și Duhul Sfînt este (și El) Dumnezeu: fiecare în parte sînt Dumnezeu și împreună toate Trei sînt Dumnezeu. Un „Domn" (Ef. 4, 5) sînt fiecare și toate Trei un Domn. Un Dumnezeu Cel peste toate (Rom. 9, 5), Ziditor a toate, sînt fiecare și toate sînt Un Dumnezeu Ziditor a toate. Căci zice și Vechiul (Testament): „La început a făcut Dumnezeu cerul și pămîntul; și a zis Dumnezeu: „Să fie lumină și s-a făcut lumină" (Fac. 1, 13) iar acest (text) ne dă de înțeles pe Cuvîntul Tatălui; iar David zice: „Prin Cuvîntul Domnului s-au întărit cerurile", prin care am cunoscut că este arătat Fiul, „și prin Duhul gurii Lui toată puterea lor" (Ps. 32, 6), prin care ni s-a dat de înțeles pe Duhul Sfînt. Dar și Ioan, fiul tunetului (Mc.

3, 17), zice în Evanghelia lui: „La început era Cuvîntul și Cuvîntul era la Dumnezeu", adică la Tatăl, „și Dumnezeu era Cuvîntul", adică Fiul; „toate prin El s-au făcut și fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut" (In. 1, 1—3).

Învăţaţi, deci, acestea rogu-vă, voi cei ce vă daţi numele de copii ai lui Dumnezeu (In. 1, 3) şi vi se pare că sînteţi creştini, şi voi, preoţi şi călugări, care învăţaţi pe alţii cuvinte goale şi socotiţi că sînteţi stăpîni (peste aceştia) — dar numai în chip mincinos. Întrebaţi pe bătrînii şi arhiereii voştri, adunaţi-vă împreună (Dt. 31, 28), în iubirea lui Dumnezeu şi căutaţi mai întîi să învăţaţi şi pătimiţi acestea cu lucrul şi voiţi încă a vedea (acestea) şi a vă face asemenea cu Dumnezeu (deiformi) prin experienţă. Dar nu rîvniţi numai la scenă şi la haină, şi să urcaţi de acum la demnităţile apostolice ca să nu auziţi voi, care alergaţi fără desăvîrşire la stăpînirea asupra altora, înainte de avea cunoştinţa tainelor lui Dumnezeu: „Vai, vouă celor înţelepţi pentru voi înşivă şi deştepţi înaintea voastră (Is. 5, 21; Prov. 3, 7)! Vai, vouă celor ce faceţi lumina întuneric şi întunericul lumină (Is. 5, 22)!"

Vă rog, pe voi toţi fraţilor în Hristos, să puneţi mai întîi temelie bună la ridicarea virtuţilor: smerenia; apoi, să ridicaţi prin luptele evlaviei (I Tim. 4, 7) casa (Mt. 7, 24—25; Lc. 6, 48) cunoştinţei tainelor lui Dumnezeu (Mt. 13, 11; Lc. 8, 10), să fiţi cuprinşi de lumina dumnezeiască şi să vedeţi cu ochiul curăţit al inimii, pe Dumnezeu (Mt. 3, 8), pe cît ne este cu putinţă nouă oamenilor, şi prin aceasta să fiţi iniţiaţi în cele mai desăvîrşite din tainele Împărăţiei cerurilor (Mt. 13, 11); şi aşa, de la această cunoştinţă, dată de sus de Părintele luminilor (Iac. 1, 17), să veniţi la cuvîntul învăţăturii (Rom. 12, 7; I Tim. 4, 6; 5, 17) şi să învăţaţi pe aproapele nostru care e voia lui Dumnezeu cea bună, desăvîrşită şi bineplăcută (Rom. 12, 2), şi prin învăţătura noastră să aducem lui Dumnezeu, Celui ce prin Duhul Lui ne-a prohirisit dascăli ai Bisericii Lui, un popor ales (Tit. 2, 14); ca să nu fim scoşi afară, ca nişte dispreţuitori şi goi de haina de nuntă, din casa nunţii (Mt. 22, 10—13) lui Hristos, ci mai degrabă să intrăm în ea neîmpiedicaţi întru strălucirea vieţii şi cunoştinţei cereşti, ca nişte iconomi înţelepţi (Lc. 12, 42) care iconomisim bine cele ale cuvîntului învăţăturii celor ce sînt împreună-robi cu noi, şi înainte de aceasta, iconomisim bine cele ale vieţii noastre, luminoşi şi plini de Duhul Sfînt, şi să împărăţim împreună cu Hristos (II Tim. 2, 12), moştenind împreună cu El cele ale Împărăţiei lui Dumnezeu în Duhul Sfînt, izvorul şi viaţa cea pururea vie şi nemuritoare, Căruia i se cuvine toată slava, cinstea şi închinăciunea, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Traducere şi prezentare de
Diac. asist. *Ioan I. Ică*

„SĂ MULȚUMIM DOMNULUI!"

Multe și folositoare sînt îndemnurile pe care ni le dă Sf. Biserică, pentru a lucra bine la mîntuirea sufletului nostru. Iată unul pe care-l auzim neîncetat la Sf. Liturghie: *„Sus să avem inimile! Să mulțumim Domnului!"* Prin acest îndemn, Biserica ne spune, ca o mamă bună: „Fiilor, cînd vă rugați, ridicați-vă mintea și inima la Dumnezeu și cereți-I cele necesare pentru sufletul și trupul vostru, dar nu uitați ca să-I mulțumiți pentru cele primite." Deci, Biserica ne sfătuiește să facem nu numai rugăciuni de laudă și de cerere lui Dumnezeu, ci și de mulțumire. Din păcate noi mereu cerșim înaintea lui Dumnezeu, cerem continuu și primim, dar uităm, sau nu voim, să-I mulțumim, ceea ce nu este frumos și nici cinstit să fii nerecunoscător.

Cum te simți tu, creștine, cînd îi dai un dar fratelui tău, cînd îi faci un bine unui prieten sau cunoscut și el îl primește dar îți întoarce spatele și pleacă nesimțit mai departe? În inima ta te simți jignit, simți o durere și chiar un regret pentru binele făcut. O astfel de durere a simțit și Domnul Hristos care a vindecat pe cei 10 leproși, dar numai *unul* s-a întors să-I mulțumească; iar El, cu oarecare mîhnire, a zis: „Oare, nu zece s-au vindecat? Unde sînt cei nouă? Nu s-au găsit să se întoarcă și să dea slavă lui Dumnezeu, decît acesta care este de alt neam?" (Luc. 17, 17—18).

Iată, deci, că Dumnezeu primește cu bucurie rugăciunea de mulțumire și răsplătește cu daruri bogate pe cei ce o fac. Toți aleșii lui Dumnezeu au adus jertfe și rugăciuni de mulțumire lui Dumnezeu, începînd cu Dreptul Avel, Enoh, Noe și Avraam, Moisi și Aron, David și Solomon, Profeții, Apostolii și toți Sfinții.

Pentru ce sîntem datori să mulțumim Domnului? Petru *patru* mari daruri pe care ni le-a dat:

1. Sîntem datori să mulțumim lui Dumnezeu, mai întîi pentru că sîntem *oameni*, că purtăm în noi chipul lui Dumnezeu, avem suflet rațional și voință liberă, pentru că putem să cugetăm, să vorbim cu El, și cu semenii noștri, putem să facem lucruri mari, fapte bune și frumoase, care ne fac „asemenea" Lui.

Să mulțumim lui Dumnezeu că nu ne-a făcut *viermi*, moluște, șerpi veninoși, fiare sălbatice, animale necuvîntătoare, bune de jug, de trudă și de muncă sau alte jivine. Să mulțumim Domnului Dumnezeu că ne-a făcut capodoperă a universului, coroană a creațiunii, stăpîni al macro și microcosmosului.

2. În rîndul al doilea, să mulțumim Bunului Dumnezeu că ne-am născut *creștini*, că sîntem botezați creștini, facem parte din Biserica creștină care este trupul tainic al Domnului Hristos, că sîntem ucenicii Lui și luptăm ca ostași ai Săi sub scutul și semnul etern biruitor al Sf. Cruci.

O, ce dar mare, ce comoară de neprețuit, este să fii a lui Iisus Hristos și să crezi că El este Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut din Tatăl mai înainte de toți vecii și care din dragoste față de noi, oamenii, s-a făcut Om asemenea nouă — dar fără de păcat — ca să moară pe Cruce în locul nostru și să ne scape de păcatul strămoșesc, să ne facă din nou fiii lui Dumnezeu prin har și să ne readucă în raiul pierdut!

De aceea, Domnul Iisus Hristos este Mîntuitorul lumii, cum nu a fost nici unul dintre întemeietorii altor religii, ca Moisi, Buda, Mohamed, Confuciu ș.a. care *au fost oameni cu păcate ca și noi*, n-au fost Dumnezeu, n-au fost izbăvitori de păcate și nici aducători de fericire, nici pentru ei, nici pentru alții.

Cine cunoaște și trăiește în Hristos, cunoaște pe însuși Dumnezeu și trăiește în El, căci Domnul Hristos este una cu Dumnezeu, este Fiul Său și numai prin

El, prin ascultarea de Evanghelia Lui, ajungem la Dumnezeu Tatăl. El este puntea de legătură între cer și pămînt; este Calea care duce la Dumnezeu. Prin El Dumnezeu — Cel ce este Părintele nostru, iubirea și iertarea noastră — s-a coborît la noi, oamenii, pentru ca noi, prin credință, iubire și căință, să ne urcăm cu sufletul la cer, să devenim sfinți, fără de păcat, să devenim dumnezei prin har (I Petru 1, 16; Ps. 81, 6).

Ce mare dar avem de la Dumnezeu că sîntem creștini!

Numele Domnului Hristos este Emanuel, adică Dumnezeu este cu noi și prin El — și cu El — biruim toate forțele întunericului, toată lucrarea diavolului, toate necazurile și durerile în viață. El este Calea care nu greșește; Adevărul care nu ne înșală; Viața fericită în veci. El este lumina lumii, dreptatea și pacea între oameni și popoare. Acolo unde este El, este liniște, pace și armonie. Marele învățat și filozof creștin, om de știință și matematician care a fost B. Pascal (sec. 17) a zis: „Iisus Hristos este centrul universului spiritual, moral și social al omenirii. Cel ce Îl recunoaște și urmează Lui are cheia tuturor problemelor omenești. Spre El tinde tot. În afară de El nu există decît întuneric, rătăcire, ceartă, războaie, îngheț și moarte. Numai prin El se pot rezolva marile idealuri umanitare: dreptatea, pacea și armonia în lume, libertatea, egalitatea și înfrățirea, colaborarea și într-ajutorarea în omenire.

Azi Domnul Hristos este uitat, El stă la marginea vieții omenești, de aceea în lume este atîta haos, neînțelegere, ură, vrăjmășie, viclenie și răutate și ne temem de război nuclear.

3. În rîndul al III-lea, să mulțumim lui Dumnezeu că sîntem *ortodocși*, că facem parte din Biserica cea adevărată întemeiată de Mîntuitorul Hristos și de Apostolii Săi, acum două mii de ani. Ortodoxie înseamnează dreaptă credință, adică ea este Biserică sfîntă care n-a adăugat nimic la cele ce a rînduit Domnul Iisus, Sf. Apostoli și cele 7 Sinoade ecumenice, cum a făcut Biserica romano-catolică. Ea nici n-a eliminat, n-a scos nimic din cele ce ne-a dat Domnul Hristos, cum au făcut protestanții, luteranii, calvinii și sectarii din ultimele secole. Azi în lume sînt peste 500 de Biserici creștine, foarte multe în America și în Apus. De unde provin ele și care este Biserica cea adevărată, căci Domnul Iisus a întemeiat o singură Biserică? Cine a spintecat cămașa cea frumoasă țesută dintr-o bucată de Maica Domnului pe care nici soldații de lîngă Crucea de pe Golgota n-au îndrăznit să o rupă? Răspunsul este: păcatele creștinilor în frunte cu sectarii din trecut și de azi care, duși de mîndrie diavolească, spun că a lor este Biserica cea dreaptă.

Azi în toate Bisericile creștine din toată lumea este o mișcare zisă Mișcarea ecumenică și are scopul să refacă sfînta unitate a Bisericii primare așa cum a voit-o Mîntuitorul Hristos. Din ea fac parte aproape toate Bisericile și țin adunări, conferințe și întruniri în care discută problema unificării și încearcă să afle izvorul Bisericii adevărate. Și spre marea noastră bucurie, toți acești conducători de Biserici recunosc că Biserica ortodoxă a păstrat curată, neschimbată și nealterată credința cea adevărată dată de Mîntuitorul Hristos. De aceea vin în țara noastră, la București și Sibiu, delegați ai Bisericilor neortodoxe ca să ne cunoască credința, se interesează de viața Bisericii și a credincioșilor noștri, asistă la Sf. Liturghie, apoi vizitează și admiră locașurile sfinte, bisericile și mănăstirile noastre, ridicate de voievozii și boierii noștri pe tot cuprinsul patriei, în frunte cu cele din Moldova și toți rămîn adînc impresionați de frumusețea lor și marea credință și evlavie a celor care le-au ridicat.

Un gînditor și filozof creștin rus, S. Bulgacoff, a rostit un cuvînt inspirat despre Biserica ortodoxă. El a spus că Ortodoxia este: *„Cerul pe pămînt!"* Și așa este. Istoria Bisericii spune că Țarul Vladimir al Rusiei, înainte de a creștina pe ruși (cca an. 900), a trimis delegații la două mari Biserici creștine, la Roma și Constantinopol. Și întorcîndu-se delegația i-a spus, frumusețe la Roma, dar în Biserica din Constantinopol (în Sf. Sofia) li s-a părut că sînt în cer, că *cerul a coborît pe pămînt* și Dumnezeu este prezent în mijlocul lor. Și astfel rușii s-au creștinat ca *ortodocși*.

Și într-adevăr, la slujbele noastre religioase, mai ales la Sfînta Liturghie, noi sîntem răpiți în cer, Dumnezeu coboară pe pămînt, se întrupează la Sfințirea Darurilor, la Sf. Epicleză, cînd pîinea și vinul se prefac — prin harul și lucrarea Sf. Duh — în sfîntul Trup și Sînge al Mîntuitorului Hristos. Și la această mare și

tainică minune iau parte toţi Sfinţii din cer, împreună cu cele nouă cete îngereşti, în frunte cu Maica Domnului, Sf. Fecioară Maria. De aceea într-una din rugăciunile Bisericii noastre zicem: „În Biserica măririi Tale stînd, Doamne, se pare că sîntem în cer". „Deschide-ne uşa milei Tale!"

4. În sfîrşit, al IV-lea motiv pentru care trebuie să mulţumim Domnului este că ne-am născut români, că nu sîntem un neam de oameni slabi, de hoţi şi tîlhari veniţi aici în Dacia Traiană în sec. 10, 11, 12 din temniţele Romei, cum spuneau şi mai spun unii din duşmanii şi vecinii noştri. Nu! Noi sîntem urmaşii dacilor şi romanilor, două mari popoare, care au stors admiraţia lumii în istorie.

Da, noi, românii ortodocşi, sîntem urmaşii marilor eroi „atleţi ai lui Hristos", apărători ai Creştinismului la porţile Orientului; ai lui Mircea de la Cozia, Ştefan cel Sfînt de la Putna, al nemuritorului Mihai de la Turda, ctitorul primului nostru stat naţional, ucis mişeleşte de Basta în 1601. Noi sîntem urmaşii lui Constantin Brîncoveanu, martirul credinţei străbune, mort la Constantinopol în 15.8.1714, ai martirilor din temniţele de la Kuffstein, în sec. al 18-lea din Ardeal, ai lui Horia, Cloşca şi Crişan, Tudor şi Avram Iancu, ai eroilor de la Plevna şi Mărăşeşti, ziditori de neam şi lege.

Timpul nu ne îngăduie să vorbim despre bogăţia darurilor lui Dumnezeu făcute cu noi prin atîtea biserici şi mănăstiri, tot atîtea monumente, izvorîte din marea dragoste a strămoşilor noştri faţă de cele sfinte, cetăţi de adăpost în vremi de mare bejenie, aceste lăcaşuri sînt mărturiile permanenţei noastre pe aceste meleaguri, dovezi ale luptei unui popor creştin creator şi salvator al culturii creştine contra păgînilor. Prin ele am scris în istoria bimilenară, zbuciumată dar măreaţă, cele mai strălucite pagini pentru apărarea fiinţei naţionale. Da, *credinţa şi glia, duhul ortodoxiei şi moşia părintească sînt cele două coordonate majore ale sufletului românesc, două rădăcini puternice ale stejarului daco-roman,* care a supravieţuit aici la Dunăre şi Carpaţi, în calea tuturor răutăţilor, în pofida atîtor suferinţe şi necazuri de care am avut şi avem parte ca puţine neamuri sub soare.

Să mulţumim Dumnezeului părinţilor noştri că azi, ca şi în trecut, bisericile şi mănăstirile sînt oaze duhovniceşti în care sufletele noastre, însetate după mîntuire, află apa vieţii veşnice, apa credinţei pure şi sfinte, nefalsificată şi neotrăvită de învăţăturile eretice, atît de multe în lume. Această apă duhovnicească ne-au lăsat-o moşii şi strămoşii noştri, aşa cum au primit-o de la Apostolii Domnului, de la Domnul Hristos Însuşi.

Pentru toate aceste nepreţuite daruri, care ne leagă de veşnicie, sîntem datori să mulţumim lui Dumnezeu neîncetat. Să-i mulţumim — zice Dimitrie Cantemir — că ne-a făcut oameni, că ne-am născut creştini ortodocşi şi facem parte dintr-un neam ales, daco-roman, neam cu istorie măreaţă, într-o ţară frumoasă pe care ne-au dăruit-o părinţii ca sfîntă moştenire, pe care să o întărim, s-o apărăm şi s-o împodobim cu florile credinţei şi ale faptelor bune, ca să fie grădină a raiului.

În sfîrşit, în genunchi aducem mare şi veşnică mulţumire Părintelui Ceresc şi Bunului nostru Mîntuitor Iisus Hristos că a binevoit să asculte rugăciunile poporului român, crunt asuprit şi umilit şi s-a milostivit spre noi şi ne-a scos din robia comunistă-ceauşistă după 45 de ani de mizerie neagră şi încercări grele. Îi mulţumim că ne-a chemat din moarte la viaţă şi de pe pămînt la cer, de la întuneric la lumină, din stăpînirea lui antichrist la bucuria şi fericirea împărăţiei lui Dumnezeu. Îi mulţumim că cu braţ înalt, ne-a trecut din iad în rai, întărind cu harul Său atotputernic pe scumpii noştri eroi şi martiri nemuritori — copii, tineri şi vîrstnici — să biruiască pe Satana în revoluţia noastră populară din decembrie 1989 şi să stîrpească de Crăciun pe slugile sale netrebnice, care voiau pieirea noastră ca neam.

Rugăm pe bunul Dumnezeu să ne ajute să sporim în dragoste plină de recunoştinţă faţă de El şi de fraţii noştri, să fim uniţi în cugete şi simţire, în rîvna faţă de muncă şi de tot binele pentru ţara noastră dragă, creştină, frumoasă şi fericită.

Prot. Prof. *Simion Radu*

PREDICĂ LA DUMINICA A 30-A DUPĂ RUSALII

„Învățătorule bun, ce să fac ca să moștenesc viața cea veșnică?" (Luca 18, 18)

Se știe că, în general, fruntașii iudeilor s-au purtat cu ostilitate față de Mîntuitorul, ura lor ducînd pînă la a-L condamna la moarte.

Iată însă, în Evanghelia de astăzi, un fruntaș care vine la Hristos cu dorința sinceră de a învăța de la El calea mîntuirii. El Îl mărturisește pe Domnul ca Învățătorul cel Bun și speră de la El o soluție autentică de viață religioasă, pe care n-o găsise în cazuismul sterp al cărturarilor iudei. Căci și pînă atunci fusese preocupat acest tînăr bogat de mîntuirea sufletului său. Cînd Mîntuitorul îi vorbește de calea poruncilor, înșirîndu-i chiar cîteva din cele Zece porunci, tînărul răspunde că pe acestea le-a împlinit dintotdeauna.

Nu era însă mulțumit de starea sa religioasă. Căci, asemenea celor mai mulți dintre iudeii socotiți „religioși" din vremea aceea, el se mulțumea cu împlinirea Legii mai ales sub latura ei negativă: a nu face rău aproapelui. Iudaismul nu prea descoperise aspectul pozitiv al Legii: a face aproapelui tot binele pe care și tu îl dorești de la el. Acest aspect pozitiv îl va evidenția Mîntuitorul, în Predica de pe Munte mai ales, unde nu numai că face o aprofundare a poruncilor din Decalog (Matei 5, 17 și urm.), ci și „regulei de aur" a moralei îi dă o astfel de formulare pozitivă: „Toate cîte voiți să vă facă vouă oamenii, asemenea și voi faceți lor, căci aceasta este Legea și proorocii" (Matei 7, 12). Astfel, pe drept nu se putea mulțumi tînărul din Evanghelie cu starea sa religioasă. Dar însăși această nemulțumire a sa e semnul autenticității evlaviei sale. El era un „sărac cu Duhul", unul care nu socotea că are destul „Duh", destulă bogăție duhovnicească; ori, aceasta este condiția fundamentală a oricărui progres sufletesc.

Tînărul bogat era nemulțumit de sine, dar nu cunoștea și cauza acestei nemulțumiri și cu atît mai puțin soluția îndreptării acestei situații. De aceea vine el la Mîntuitorul, cu întrebarea precisă: „Ce să fac ca să moștenesc viața veșnică?"

Doctorul cel mare al sufletelor descoperă exact cauza nedesăvîrșirii tînărului: „Încă una îți lipsește. Vinde toate cîte ai și le împarte săracilor, și vei avea comoară în ceruri; apoi vino și urmează Mie" (v. 22). Acest îndemn arată că în tînărul acesta bun și vrednic de laudă Mîntuitorul a descoperit un defect serios: el era prea atașat de bogățiile sale, bunurile acestei lumi deveniseră o piedică serioasă în calea desăvîrșirii sale. Acest păcat implica, bineînțeles, și un alt aspect: lipsa de simpatie față de cei săraci și lipsiți, față de nevoile semenilor. Astfel, în soluția radicală pe care o dă Mîntuitorul cazului tînărului bogat nu e vorba, cum s-a spus uneori, de un standard religios-moral superior împlinirii poruncilor, prin care unii aleși s-ar putea ridica mai presus de simpla „intrare în viață", la o desăvîrșire rezervată numai lor. E adevărat că nu tuturor bogaților le cere Mîntuitorul să-și vîndă averile și să le dăruiască săracilor; dar nu e mai puțin adevărat că oricărui om pentru care bogăția este piedică în calea mîntuirii, Domnul nu i-ar da altă soluție decît aceea pe care a dat-o tînărului bogat.

Așadar, cauza principală a îndemnului dat tînărului din Evanghelia de astăzi constă în însăși lipsa sa în ce privește împlinirea poruncilor. El credea că le împlinește, dar de fapt nu era așa. Acel: „încă una îți mai lipsește" se referă la o lipsă a sa în desăvîrșirea pe care pretindea a o fi atins, aceea a împlinirii poruncilor. Sfatul dat de Mîntuitorul este perfect adaptat cazului său. Numai lepădîndu-se de averea care-i devenise idol, putea tînărul să împlinească cu adevărat poruncile lui Dumnezeu și să dobîndească astfel viața cea veșnică.

Partea ultimă a îndemnului Mîntuitorului evidențiază însă și o altă cauză a acestui îndemn: Domnul dorește să facă din acest tînăr ales un ucenic al Său. Sf. Marcu notează că Domnul l-a îndrăgit pe acest tînăr atît de preocupat de dobîndirea vieții veșnice (Marcu 10, 21). Voia să-l ia pe lîngă Sine, printre intimii

Săi, ca să şlefuiască şi să desăvîrşească tot ceea ce era bun şi curat în sufletul său. De aceea, la îndemnul de a-şi vinde averile şi a le da săracilor, adaugă: „şi vino şi-mi urmează Mie!"

Tînărul bogat nu are însă stofă de erou. E un om bine intenţionat, dar un caracter slab. Nu e în stare să-şi smulgă din suflet piedica cea mai importantă în calea desăvîrşirii. Între Împărăţia cerurilor şi bunurile pămînteşti, le alege pe acestea din urmă. Alege rău, şi de aceea pleacă întristat din faţa Mîntuitorului.

*

Spunea cineva că păcatul cel mai mare pentru fiecare din noi e acela de care nu ne putem lăsa. Un astfel de păcat, care ne stăpîneşte, devalorizează multele calităţi pe care le-am putea avea şi devine piedică de netrecut în calea mîntuirii.

Un astfel de păcat avea tînărul din Evanghelia de astăzi. A fost destul acest păcat, pentru ca el să fie lipsit de darul mîntuirii pe care venise să-l caute.

Cît de grăitor este exemplul său pentru noi!

Sîntem în postul Naşterii Domnului. Mai ales în sfintele posturi venim la Spovedanie şi la Sf. Împărtăşanie. Trebuie să ştim că rostul Spovedaniei nu este numai de a fi dezlegaţi de păcatele săvîrşite, ci şi de a pune capăt vieţii de păcat, de a eradica din fiinţa noastră răul păcatului. Pentru ca postul şi Spovedania să fie cu adevărat semnificative pentru viaţa noastră duhovnicească, este necesar, în primul rînd, ca şi noi să ne descoperim, cu ajutorul Mîntuitorului Hristos, păcatul sau păcatele care ne stăpînesc, cele care ne robesc de ani de zile, cele pe care nu le-am putut lăsa, deşi ne-am mărturisit şi ne-am împărtăşit în tot acest timp. Pentru aceasta trebuie însă să venim la Spovedanie aşa cum se cuvine. Trebuie adică să ne rugăm Mîntuitorului să ne facă în stare de adevărată mărturisire şi totodată să ne autoanalizăm în lumina voii Sale. Desigur că pentru a putea face acest lucru trebuie, în primul rînd, să fim stăpîniţi de dorinţa fierbinte de a ne mîntui. Toată fiinţa noastră trebuie să vibreze în acel: „ce să fac ca să moştenesc viaţa veşnică" al tînărului din Evanghelie. Dacă vom face astfel, atunci boala noastră sufletească va fi diagnosticată fără greş şi Domnul ne va da cea mai bună soluţie pentru remedierea ei.

Ne putem însă întreba: de unde să ştim că soluţia dată vine într-adevăr de la Mîntuitorul? Cum să ştim că nu ne-am înşelat?

Criteriul este următorul: dacă răspunsul la dorinţa noastră de a ne mîntui este palid, concesiv cu păcatul din noi, cu poftele noastre pămînteşti, să ştim bine că el nu ne vine de la Mîntuitorul Hristos. Înseamnă atunci că nu ne-am deschis inima aşa cum trebuie către Doctorul cel Mare al sufletelor; că diavolul vrea să ne înşele şi să ne facă să socotim ca de la Domnul un răspuns care nu vine decît din lenea şi din slăbiciunea noastră, din lipsa noastră de eroism duhovnicesc. Cînd venim la Spovedanie, după citirea molitfei, auzim şi un îndemn: „Ia seama, dacă ai venit la doctor, să nu pleci nevindecat!" Există, deci, acest pericol, de a pleca de la Spovedanie aşa cum am venit. Şi aceasta pentru că, în primul rînd, boala noastră sufletească n-a putut fi diagnosticată corect, n-a putut fi descoperit păcatul care ne stăpîneşte.

Soluţia care ne vine, într-adevăr, de la Mîntuitorul Hristos nu poate fi decît una radicală. Ea nu poate fi un compromis cu răul din noi, nu poate lăsa pe mai departe în fiinţa noastră nimic care să alimenteze păcatul care ne stăpîneşte. Poate ne vom trezi în situaţia tînărului bogat şi ni se va părea că ni se cere prea mult. Să ştim însă bine că numai o astfel de soluţie radicală ne poate izbăvi, ne poate asigura moştenirea vieţii celei veşnice. Căci nimic spurcat şi necurat nu va intra în Împărăţia lui Dumnezeu!

*

Nu putem încheia acest cuvînt fără un îndemn adresat special tinerilor. Căci omul care a venit la Mîntuitorul în căutarea vieţii veşnice era un tînăr. Şi nu orice fel de tînăr. Era un tînăr cu multe posibilităţi sufleteşti. Şi totuşi, pînă la urmă el ne dezamăgeşte.

Adeseori se întîmplă ca tineri foarte buni, în care-şi pun mari nădejdi şi părinţii lor, şi educatorii lor, şi societatea, în general, să nu producă pînă la urmă decît dezamăgire tuturor. De ce? Pentru că refuză drumul vieţii eroice. Pentru că aleg calea cea largă a comodităţii şi a satisfacerii dorinţelor pămînteşti. Caractere slabe, ei refuză să se lase modelaţi de Învăţătorul cel Bun. Chiar dacă cu un anumit regret, ei resping chemarea spre culmile vieţii duhovniceşti pe care le-o adresează Mîntuitorul.

Unde ar fi ajuns tînărul bogat dacă l-ar fi ascultat pe Hristos? Răspunsul îl avem în figura strălucită a Sf. Apostol Pavel. Căci şi el fusese un tînăr cu multe posibilităţi de a se realiza pe plan pămîntesc. Şi el, ca şi tînărul din Evanghelia de astăzi, va spune că încă înainte de chemarea de către Hristos era fără prihană „în ce priveşte dreptatea cea din Lege" (Fil. 3, 6). Dar va adăuga imediat: „Cele ce îmi erau mie cîştig, acestea le-a socotit pentru Hristos pagubă" (v. 7). Tînărul Saul din Tars n-a respins chemarea Mîntuitorului. A ales calea eroică, a sacrificat toate avantajele pămînteşti înălţimii „cunoaşterii lui Hristos Iisus" (Fil. 3, 8). A ales bine? Da, Apostolul Pavel e deplin convins că a ales bine. Şi cu puţin înainte de a-şi încununa jertfa de-o viaţă cu martiriul, îi scrie ucenicului Timotei: „Că eu de-acum mă jertfesc şi vremea despărţirii mele s-a apropiat. Lupta cea bună m-am luptat, călătoria am săvîrşit, credinţa am păzit. De acum mi s-a gătit cununa dreptăţii, pe care Domnul îmi va da-o în ziua aceea, El, Dreptul Judecător..." (II Tim. 4, 6—8).

Ce serenitate, ce adîncă bucurie în aceste cuvinte! Oare aşa se va fi simţit la sfîrşitul vieţii şi cel care în Evanghelia de astăzi este tînăr şi bogat? Cu neputinţă! Căci nu există nici un fel de cunună pentru laşitate, pentru slăbiciune, pentru compromis. Nu există nici un fel de cunună pentru închinătorii lui mamona, pentru cei ce sacrifică binele mai înalt plăcerilor trupeşti şi pămînteşti.

Tînărul bogat nu poate fi model pentru tineri decît atunci cînd vine la Mîntuitorul. Nu şi cînd pleacă, fără să-I asculte chemarea. Tristeţea acestei plecări este tristeţea oricărei vieţi care se îndepărtează de Mîntuitorul, este tristeţea lipsei de sens al oricărei existenţe ce nu este urcuş duhovnicesc spre „cununa dreptăţii".

Fiecare tînăr poate afla de la Mîntuitorul „ce-i mai lipseşte", cum poate afla şi mijlocul de a-şi împlini această lipsă. Fiecăruia El îi va descoperi remediul care i se potriveşte cel mai bine. Totul e să dorim mîntuirea şi să acceptăm calea pe care Domnul ne-o oferă; să ne lăsăm modelaţi de El; să rămînem lîngă Învăţătorul cel Bun.

Pr. prof. *Vasile Mihoc*

PREDICĂ LA INTRAREA MAICII DOMNULUI ÎN BISERICĂ

„Cu cîntări duhovniceşti să lăudăm credincioşii pe Maica luminii, că astăzi s-a arătat nouă mai înainte mergînd în casa lui Dumnezeu" (Peasna 6).

Dintre sărbătorile rînduite de Sf. Biserică în cinstea Maicii Domnului, sărbătoare cu ample semnificaţii e şi sărbătoarea Intrării în Biserică a Maicii Domnului.

Sărbătoarea de azi ne aduce aminte de un moment din viaţa Maicii Domnului, căci aşa cum cîntăm la cîntările Utreniei din 21 noiembrie — „Roada drepţilor, a lui Ioachim şi a Anei, se aduce lui Dumnezeu în Biserica cea sfîntă cu trupul, pruncă fiind hrănitoarea vieţii noastre". „Voind Domnul să arate neamurilor mîntuirea Sa, pre ceea ce n-a ştiut de nuntă, acum din oameni a luat, pre ceea ce este semnul împăcării şi al înnoirii" (Peasna 6).

Se cuvine deci ca astăzi cînd se deschide uşa Bisericii celei de Dumnezeu primitoare, ca pe ceea ce este Biserica Împăratului tuturor şi scaun cu slavă

înăuntru primind-o, să prăznuim iubitorilor de praznic, şi împreună să ne veselim cu duhul, mîngîindu-ne astăzi, întru acest sfînt praznic al fiicei Împăratului, şi Maicei Dumnezeului nostru (Peasna 3).

În Sinaxarul sărbătorii citim că intrarea în Biserica legii, a Doamnei de Dumnezeu Născătoare, a pricinuit ortodocşilor creştini praznic minunat şi a toată lumea. Aceasta s-a făcut într-un chip minunat şi este înainte-mergătoarea marii şi înfricoşatei taine a Întrupării Cuvîntului lui Dumnezeu, care avea să se nască în lume prin mijlocirea Născătoarei de Dumnezeu.

Sărbătoarea de azi ne pune în faţa ochilor un moment dintre cele mai gingaşe din viaţa fragedă a Maicii Domnului. Aşezarea acestei sărbători e legată de faptul că Ana, mama Sfintei Fecioare, fiind stearpă, mai toată viaţa, a petrecut-o stearpă fără să aibe de la Dumnezeu darul să nască prunc. Ea, împreună cu bărbatul ei, Ioachim, au rugat pe Stăpînul firii ca să le dăruiască un prunc, făgăduind că dacă li se va împlini făgăduinţa, pe pruncul care se va naşte îl vor sfinţi Domnului.

Pentru viaţa lor cea fără prihană au primit de la Dumnezeu darul pe care l-au cerut. Ana a născut la adînci bătrîneţe pe Maica Vieţii cea adevărată Născătoare de Dumnezeu, pe care în mod luminat proorocii lui Dumnezeu au propovăduit-o. Ana a născut la adînci bătrîneţe pe Sfînta Fecioară Maria, rod sfinţit, care dintr-înşii a ieşit, Maria, dumnezeiasca făclie cea purtătoare de lumină, împăcătoarea şi împretinătoarea lui Dumnezeu cu oamenii.

Cînd prunca Maria a fost de trei ani, au luat-o părinţii şi au dus-o în biserică, împlinindu-şi făgăduinţa de a o sfinţi Domnului. Strălucită zi de bucurie este şi sărbătoarea de astăzi şi de praznic prea cinstit. Astăzi a răsărit lumii primăvara cea veselă luminînd sufletele credincioşilor cu strălucirea şi cu căldura ei, astăzi cerul şi pămîntul, cetele îngerilor şi mulţimea oamenilor aduc daruri Împărătesei Maice. Astăzi cetele îngerilor se bucură, duhurile drepţilor cîntă, astăzi ceea ce este mai înainte de naştere Fecioară, şi după naştere a rămas fecioară, în Biserica cea sfîntă se aduce. Maria se aduce la templu ca să locuiască ca o sfîntă şi să se sfinţească spre sălăşluirea Împăratului tuturor.

Copila Maria adusă la templu, nu avea podoabe pentru a da strălucire frumuseţii ei fecioreşti, numai cu veşmîntul curăţiei sale, măreţia sufletului său, „mai desfătată decît cerurile, mai înaltă decît puterile cele de sus, cortul cel de Dumnezeu începător, mai curată decît tot aurul din lume".

Tradiţia veche bisericească şi cărţile noastre de cult ne relatează că Maria fiind dusă la Templu, i s-a făcut un cortegiu dintre fiicele cele fără pată ale evreilor din Ierusalim, care mergeau înaintea ei cu făclii în mîini: „Făclii purtînd fecioarele, pre pururea Fecioara, luminat petrecînd-o, vestesc adevărat cu Duhul, ceea ce va să fie..." (La Hvalite).

Nu se cuvenea ca Maica lui Dumnezeu să meargă fără fast şi fără pompă şi să intre în Casa Domnului. La acel sfînt cortegiu, în jocul luminilor şi al făcliilor, în cîntecele care însoţeau dumnezeiasca Pruncă se amestecau în chip nevăzut şi îngerii.

Fiica lui Ioachim şi a Anei, împreună cu cetele fecioarelor, purtînd făclii, înaintează în mijlocul acestui cortegiu, veselă, curăţind cu picioarele ei nevinovate pămîntul pe care îl călca, parfumînd aerul cu parfumul suav al sfinţeniei sale.

Mergînd spre biserică, Ana îi vorbeşte fiicei sale: „Mergi fiică, ca să fii celui ce te-a dat, şi dar şi tămîie cu bun miros. Intră în cele neintrate şi cunoaşte Tainele şi te găteşte să fii a lui Iisus Hristos sălăşluire veselă şi frumoasă, celui ce dăruieşte lumii mare milă" (La Stihoavnă).

Cortegiul a ajuns pînă la poarta templului. Acolo preoţii Bisericii şi marele preot Zaharia bătrînul, tatăl Mergătorului înainte, se bucură şi strigă cu bucurie: „Apropiatu-s-a nădejdea celor necăjiţi, în Biserica cea sfîntă ca o sfîntă să se sfinţească spre sălăşluirea Împăratului tuturor" (Slavă... Şi Acum de la Litie).

Toată viaţa Sfintei Fecioare s-a scurs în meditaţie, tăcere şi rugăciune. A trăit în cele mai dinăuntru ale Bisericii, învăţînd legea Domnului, învrednicindu-se şi de dumnezeieşti arătări. Preotul cel mare a luat-o în braţe, a binecuvîntat-o şi a pus-o pe treptele altarului. Toate acestea s-au făcut după voia cea sfîntă a lui Dumnezeu fiindcă din ea avea să se nască Acela care ne-a mîntuit de blestemul

cel dintîi făcîndu-ne părtaşi nestricăciunii. A fost pusă să locuiască în cele mai dinăuntru ale Bisericii, adică în Sfînta Sfintelor, acolo unde numai marele preot putea să intre numai o singură dată pe an.

Acolo a rămas Fecioara Maria doisprezece ani, în convorbire intimă cu îngerii, hrănindu-se cu hrană cerească adusă de Arhanghelul Gavriil.

Prunca Maria, deşi avea numai trei ani, a putut foarte uşor să părăsească mîngîierile părinţilor săi, renunţînd la casa părintească şi la toate bunurile copilăriei pe care ar fi trebuit să le aibe.

Pe ea au vestit-o proorocii „năstrapă şi toiag, tăbliţă şi munte netăiat" (Sfetilna).

Fecioara aceasta smerită şi sfîntă, hrănită cu pîine cerească, a fost aleasă pentru o înaltă misiune dumnezeiască, care a învăluit întreaga ei viaţă într-o adîncă atmosferă de taină, în continuă unire cu Acela care este izvorul curăţiei.

Unii scriitori bisericeşti şi Sfinţi Părinţi ai Bisericii sînt de părere că Maica Domnului a petrecut o parte din viaţa ei şi în casa părintească. Se ştie că casa lui Ioachim şi a Anei era foarte aproape de templu. Maria, sub conducerea părinţilor ei, şi mai tîrziu singură, a putut foarte uşor să frecventeze templul, slujind ziua şi noaptea în post şi rugăciune asemenea proorociţei Ana (Lc. 2, 36—38). După aceşti Sfinţi Părinţi, cea mai bună şi cea mai aleasă casă în care Maica Domnului a primit educaţia a fost casa părintească. Ioachim şi Ana, aceşti doi sfinţi părinţi, au fost creaţi de Dumnezeu pentru Maria, după cum Maria a fost creată pentru Iisus. Dumnezeu i-a sfinţit pe aceştia nu numai pentru a-i da trupul ci şi pentru a-i forma sufletul.

Ana şi tatăl ei, Ioachim, au putut-o creşte în frica lui Dumnezeu ca să devină — aşa cum spune cîntarea bisericească — „cort şi dumnezeiască năstrapă, sicriu şi catapeteasmă şi toiag, Biserică nestricată şi uşă a lui Dumnezeu" (Peasna 9).

Tatăl ei Ioachim a trebuit să o înveţe să citească în textele Legii şi Profeţilor, din care a trebuit să înveţe, ca oricare copil evreu, toate versetele pe de rost.

În casa părintească a trebuit să practice Maria cele mai alese virtuţi. Tradiţia bisericească şi cărţile noastre de cult nu menţionează acest lucru, dar credem că nu sîntem departe de adevăr dacă afirmăm că Maica Domnului a petrecut o parte din viaţa ei şi în casa părintească.

Ce minune ne pune în faţă sărbătoarea Intrării în Biserică a Maicii Domnului! Aleasă de Dumnezeu din veac la demnitatea de mamă a lui Dumnezeu, ea uneşte în fiinţa ei alăturea de splendorile unei curăţii desăvîrşite şi demnitatea unică a maternităţii divine. Ea va purta în sînul ei feciorelnic pe Fiul Celui Prea Înalt.

Cîntările bisericeşti o preaslăvesc cu cele mai alese cuvinte, cum sînt: „Casa Domnului", „Steaua cea împărătească", „Dumnezeiască Mireasă", „nespurcată mieluşea şi porumbiţă curată", „cortul cel ceresc", „sicriu sfînt", „vistieria slavei lui Dumnezeu", „Maica luminii", etc.

În ziua aceasta de ales praznic se bucură cerul şi pămîntul căci Maria cea preacurată şi cortul cel însufleţit s-a adus astăzi la casa lui Dumnezeu şi o a primit pe ea Zaharia cu mîinile, „ca pre o visterie sfîntă a Domnului" (Peasna 8).

Ziua Intrării în Biserică a Maicii Domnului este o zi de mare prăznuire: „Veseleşte-se astăzi luminat Ioachim şi Ana cea fără prihană, Domnului Dumnezeu aducînd jertfă pe sfînta fiică cea dată ei din făgăduinţă" (Peasna 8).

Maria a fost curăţia întrupată, vasul ales că după hotărîrea Părintelui ceresc în sînul ei urma să se nască, să petreacă în această vale a plîngerii, să pătimească şi să moară, pentru păcatele noastre, Fiul lui Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Hristos.

Vor mai trece veacuri după veacuri, dar o fiinţă a sfinţeniei la fel cu a Mariei nu va mai vedea lumina.

Ea a slujit lui Dumnezeu din cea mai fragedă vîrstă, cu cea mai adîncă credinţă şi dragoste şi n-a fost nici o clipă din viaţa ei pe care să nu o fi folosit în deprinderea virtuţilor.

Din motivul acesta, Maria care a devenit şi mama noastră a tuturora din momentul cînd Mîntuitorul o încredinţează Sf. Ioan zicînd: „Iată mama ta!", crea-

tura cea mai frumoasă și perfectă care a ieșit din mîinile Creatorului, capodopera Celui Preaînalt, are dreptul la un cult și la o cinstire din partea noastră care să întreacă pe aceea pe care o datorăm sfinților.

Maria e mama noastră cerească. Devoțiunea față de Maria a avut ecou în inima tuturor popoarelor și odată cu creștinismul s-a răspîndit în chip minunat și a umplut pămîntul.

Sfintei fecioare Maria, care azi se aduce în Biserica lui Dumnezeu, îi aducem închinarea sufletului nostru și smeritele noastre rugăciuni rugîndu-o să se roage Fiului Său Iisus pentru sufletele noastre: „Prea Sfîntă Marie, Maica lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi păcătoșii acum și în ceasul morții noastre. Amin".

În Viena, înainte cu multe sute de ani exista o mănăstire în care o călugăriță făcea slujba de portăreasă. Într-o zi călugărița s-a gîndit să plece în lume. Nu-i mai plăcea mănăstirea. A luat într-o noapte cheile mănăstirii, le-a agățat la spatele unei icoane a Maicii Domnului și a zis: „Maică sfîntă, eu plec în lume, fă tu de acum slujba de portăriță". Șapte ani a petrecut aceasta în lume și apoi s-a reîntors la mănăstire. Spre mirarea ei a aflat cheile mănăstirii tot unde le pusese, fiindcă Maica Domnului a făcut slujba de portăriță în locul ei. Nimenea din mănăstire n-a știut de plecarea ei. Așa ajută Maica Domnului pe aceia care își pun nădejdea în ea. Așa ne va ajuta și pe noi dacă o vom cinsti, ne vom încrede în puterea ei și o vom iubi. Amin.

Bibliografie: Mineiul lunii noiembrie, Buc. 1905 și Dom. Gaston Démaret, *Marie de qui est né Jesus*, tom. I—V, Editions Spes-Paris, 1939.

Pr. prof. *Al. Moisiu*

CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ LA DUMINICA DUPĂ NAȘTEREA MÎNTUITORULUI

Faptă — răsplată

Nașterea trupească a Mîntuitorului este a doua creațiune a lumii. Fiul lui Dumnezeu, a doua persoană a Sf. Treimi, a luat trup omenesc, prin Sf. Fecioară Maria — cu conlucrarea Sf. Duh — pentru a noastră mîntuire.

Evenimentul a fost covîrșitor, fiindcă prin el s-au pus temeliile morale ale vieții creștine. Dumnezeu Însuși S-a întrupat în om, pentru ca omul să se poată ridica la Dumnezeu. Nașterea trupească a lui „Adam cel nou" *sau* „Adam spiritual", *cum îl numește Sf. Apostol Pavel pe Mîntuitorul (I Cor. 15, 45), creștinii o sărbătoresc an de an. În zilele acestui mărit praznic, ei trăiesc atmosfera înălțătoare, care actualizează* „taina cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută", *adică hotărîrea din veșnicie a lui Dumnezeu de a repara greșeala omului pe această cale (I Cor. 2, 7). Cîntările bisericești învederează această contemporanizare astfel:* „Hristos se naște, măriți-L; Hristos din ceruri, întîmpinați-L; Hristos pe pămînt, înălțați-vă..." *Ideea o exprimă și colindele noastre:* „Astăzi, s-a născut Hristos, Mesia, chip luminos..."

Grea încercare pentru mintea omenească de a înțelege minunea Nașterii Mîntuitorului, ea fiind mai presus de puterile limitate ale firii noastre. Celor trufași li s-a părut o absurditate, iar „poporului ales", purtător al făgăduințelor mesianice, o dezamăgire, fiindcă nu Și-a luat asupra-Și rol politic, de eliberator al lor de sub stăpînirea romană, nici n-a înțeles să ridice viciile la rang de virtute — cum ar fi dorit unii —, ci, din contră, le-a veștejit fără cruțare. Multe socoteli mărunte omenești nu s-au putut realiza, de aceea a fost întîmpinat cu îm-

potrivire și ostilitate, „Întru ale Sale a venit și ai Săi nu L-au primit" (Ioan, 1, 11).

Nu mai departe decît atitudinea lui Irod, care aflînd de la magi despre nașterea Pruncului Iisus, și-a pus în gînd să-L ucidă. Îngerul Domnului — însă — s-a arătat în vis lui Iosif, după plecarea magilor, și i-a spus: „Scoală-te, ia Pruncul și pe mama Lui și fugi în Egipt și stai acolo pînă ce îți voi spune..." Iosif așa a făcut, a luat Pruncul și pe mama Lui și a plecat în Egipt. Ei au stat acolo pînă la moartea lui Irod, ca să se împlinească cuvîntul spus de Domnul, prin proorocul: „Din Egipt am chemat pe Fiul Meu" *(Matei, 2, 15). Cînd Irod s-a văzut înșelat de magi, „s-a mîniat foarte și trimițînd a ucis pe toți pruncii care erau în Betleem și în toate hotarele lui, de doi ani și mai în jos, după timpul pe care îl aflase de la magi. Atunci s-a împlinit cuvîntul spus de Ieremia proorocul: „Glas în Rama s-a auzit, plîngere și tînguire multă; Rahela plîngea pe fiii săi și nu voia să se mîngîie, pentru că nu mai sînt". După moartea lui Irod, același înger al Domnului s-a arătat lui Iosif în vis, spunîndu-i să vină cu Pruncul în pămîntul lui Israel, „căci au murit cei ce căutau viața Pruncului. Iosif, sculîndu-se, a luat Pruncul și pe mama Lui și a venit în pămîntul lui Israel. Și auzind că domnește Arhelau în Iudeea, în locul lui Irod, tatăl său, s-a temut să meargă acolo și, luînd poruncă în vis, s-a dus în părțile Galileii. Și a venit și a locuit în orașul Nazaret, ca să se împlinească ceea ce s-a spus prin prooroci, că Nazarinean se va chema" (Matei 2, 13—23).*

Sinistră figură este Irod! A ajuns la tron „ca o vulpe", a domnit „ca un tigru" și și-a sfîrșit viața „ca un cîine". Uciderea pruncilor de doi ani și mai mici i-a adus odiul din partea creștinilor. A fost blestemat de însuși poporul său și de romani. Pentru a fi pe plac romanilor, nu s-a dat în lături de la atrocități și crime, nu numai împotriva supușilor săi, ci și împotriva membrilor familiei sale, soție, fii, soacră. El a pus la cale uciderea primei sale soții Mariam (a avut nouă soții legitime), a soacrei sale și a altor trei dintre propriii lui fii... Ca urmare a fărădelegilor sale, au început remușcările, mustrarea conștiinței, părea că îl ajunsese răzbunarea divină pentru viața lui scelerată. A plecat în locuri pustii, pretinzînd că pleacă la vînătoare. Ajunsese în pragul disperării, nici un leac nu-i mai era de folos. Trupul de viu îi putrezea, picioarele îi ardeau, răsuflarea îi era greoaie și-i mirosea cale de o poștă. Fiindu-i silă de el însuși, a încercat să se omoare la masă cu un cuțit. Pînă la urmă, a murit de o arsură puternică. (Pentru amănunte se pot consulta: Pr. Prof. Dr. Grigorie Marcu: Mediul de apariție al cărților Noului Testament, în Mitropolia Ardealului, Nr. 4—6/1976, p. 225—256; Al. A. Botez: Viața și moartea lui Irod împărat, în Biserica Ortodoxă Română, Nr. 11—12/1965, p. 1147—1155).

Este sfîrșitul tuturor nelegiuiților, așa cum zice psalmistul: „Moartea păcătoșilor este cumplită" *(Ps. 33, 20). Conștiința morală, trezită din rătăcirea ei, este necruțătoare pentru cei ce calcă permanent legea morală — deci practică viciul — și fac din viața lor o aventură. Irod este un monstru moral, care a fost răpus de propriile sale fapte abominabile.*

Aceeași conștiință morală, dreaptă și necruțătoare în judecata ei, l-a pedepsit pe Cain, *pentru uciderea fratelui său Abel, pe* Pilat din Pont, *care a semnat sentința de moarte a Mîntuitorului, pe* Iuda, *care L-a trădat pe Mîntuitorul, pe* Caligula, Nero, Cezar Borgia, Mackbeth *și pe alți nelegiuiți asemenea lor. Acestora li se poate aplica cuvîntul Sf.* Apostol *Pavel:* „Orice călcare de poruncă și orice neascultare și-a primit dreapta răsplătire" *(Evrei 2, 2).*

Între purtare și sancțiune este un raport direct proporțional, vorbind în spiritul moralei creștine. Întîi, pedeapsa vine prin ghimpele cugetului, după cum răsplata vine — la fel — prin satisfacția conștiinței, urmare a practicării neîntrerupte a binelui... Pedeapsa vine și prin boli, suferințe fizice, disprețul oamenilor, oprobriul public, uneori prin catastrofe cosmice, cum a fost pierderea prin potop, distrugerea cetăților Sodoma și Gomora, ș.a.

S-ar putea ridica obiecțiunea că raportul de proporționalitate între purtare și sancțiune, în lume este dezmințit. Cu osebire, răii, vicioșii, adeseori scapă de pedeapsă, ba mai mult, au parte de belșug și huzur. Numai aparent, lucrurile se prezintă astfel; un vicios pare fericit, în realitate trăiește mereu în neliniște sufletească, fiind mustrat de conștiință, pe cînd cel virtuos, chiar dacă bea paharul amărăciunii, știe că nu virtutea este pricina nefericirii sale, ci viciul lui sau al altora

(cazul Iov). Cel virtuos știe că dacă Dumnezeu acordă unele bunuri celor răi, o face ca să-i îndrepte. „Bunătatea lui Dumnezeu îndeamnă la pocăință“ *(Rom. 2. 4).*

Este necesar să mai facem precizarea următoare: viața actuală este timpul semănatului, iar viața de dincolo este timpul secerișului, al răsplătirii cuvenite, depline, al adevăratei proporționalități între merit și răsplată. În „Parabola neghinelor“ se spune că după ce slujitorii au observat că dușmanii au semănat neghina printre grîu, au cerut stăpînului îngăduința să plivească neghina. Stăpînul le-a spus: „Nu, ca nu cumva, plivind neghina, să smulgeți odată cu ea și grîul. Lăsați să crească împreună și grîul și neghina, pînă la seceriș, și la vremea secerișului voi zice secerătorilor: Pliviți întîi neghina și legați-o în snopi ca s-o ardem, iar grîul adunați-l în jitnița mea“ (Matei 13, 24—30). Secerișul este Judecata de apoi, cînd fiecare își va lua dreapta răsplată sau pedeapsă. Li se dă timp păcătoșilor de îndreptare —, abia la judecata ultimă sentința este deplină, definitivă și ireparabilă.

Ce-i de făcut? Irod, precum și toți cei ce au ales calea viciului, se știe unde au ajuns. Le-a venit pedeapsa ce li se cuvenea și cumplit a fost sfîrșitul vieții lor pămîntești. „Departe de păcătoși este mîntuirea, că îndreptările Tale n-au căutat“, *zice psalmistul (Ps. 118, 155). Pentru creștinul autentic, linia vieții sale este virtutea, avînd ca prototip moral pe Iisus, Dumnezeu-Omul. Martirii, evlavioșii, precum și creștinii rîvnitori de totdeauna L-au imitat pe Iisus și au înțeles că, chiar în luptă cu potrivniciile binelui — deci în suferință — poți fi părtaș fericirii. Ei au știut și știu că virtutea nu se face în vederea răsplății, ci aceasta vine de la sine, rezultă din însăși natura faptei, potrivit rînduielii dumnezeiești. Ne-o spune Mîntuitorul:* „Căutați mai întîi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate acestea se vor adăuga vouă“ *(Matei 6, 33).*

Vor zice unii că practicăm virtutea în vederea obținerii fericirii. Dar, chiar dacă ar fi așa, considerăm că nu este o afacere imorală de a plăti fericirea cu moneda virtuții. De aceea, creștinii au imperioasa datorie de a evita păcatul, fiindcă inexistența păcatului aduce cu sine suprimarea iadului. Iisus — Nou-Născutul — la Betleemul Iudeii a fost personificarea virtuții și ne-a povățuit ca purtarea noastră să lumineze înaintea oamenilor „pentru ca văzînd faptele noastre cele bune să preamărească pe Tatăl cel ceresc“ *(Matei 5, 16).*

Pr. Prof. *Ion Bunea*

DESPRE SFÎNTA BISERICĂ ȘI PREOȚIE

Una dintre principalele datorii ale unui credincios este cercetarea sfintei biserici și ascultarea, a crede și a trăi conform credinței strămoșești învățată de la părinții săi și de la slujitorii legitimi ai Bisericii.

Pentru început se pune întrebarea: De ce creștinul să iubească Sfînta Biserică cercetînd locașul de închinare și de ce trebuie să trăiască după învățătura primită de la preoți?

Răspunsul la aceste două întrebări va fi conținutul predicii ce urmează.

Mai întîi vom face afirmarea că atît Biserica cît și Preoția sînt de origine cerească și nu se poate vorbi de una fără cealaltă. Ele sînt indisolubil întrepătrunse ca și casa și stăpînul ei, ca izvorul și fîntîna, precum păstorul cu turma sa, precum învățătorul și elevii săi și medicul cu pacienții săi.

I. Originea Bisericii

Este un adevăr de credință că Dumnezeu este o ființă spirituală, imaterială și nevăzut. „Duh este Dumnezeu“ ne învață Mîntuitorul, arătînd prin aceasta că Ziditorul cerului și al pămîntului nu se mărginește la un anume loc, ci este pretutindeni prezent, auzind toate, văzînd toate. „Cel ce a sădit urechea, oare nu aude?, sau cel ce a zidit ochiul, oare, nu privește?“ (Ps. 93, 9).

Cu toate că este nemărginit şi atotputernic, Stăpînul ceresc a binevoit a se apropia de făptura Sa. În acest scop Dumnezeu porunceşte proorocului Moise să strîngă daruri de la popor, după putinţa şi dărnicia fiecăruia şi să înalţe cortul, arătîndu-i lui Moise toate dimensiunile şi detaliile cum să fie alcătuit: „Din acestea să-mi faci locaş sfînt şi voi locui în mijlocul vostru" (Ieşire 2, 5).

Deşi primise toate dimensiunile, totuşi proorocul Moise era îngrijorat de felul cum va ieşi cortul, fapt pentru care Dumnezeu îl cheamă pe muntele Sinai şi-i arată chipul cortului, cort pe care Moise l-a văzut în cer (Ieşire 25, 5—40). Deci sîmburele din care a crescut Sfînta Biserică este de origine cerească. De ce era cort şi nu o construcţie cu temelii solide şi ziduri puternice? Pentru că poporul evreu era călător spre Ţara Făgăduinţei.

Importanţa cortului? Cînd Dumnezeu voia să comunice ceva poporului ales, atunci El cobora un nor care se lăsa deasupra cortului şi din acel nor le vorbea glasul lui Dumnezeu. După ce au ajuns şi s-au stabilit în Ţara Sfîntă, Dumnezeu îi cere proorocului şi împăratului David să-i facă un impresionant Templu. Templul s-a construit în 46 de ani lucrînd la el peste 15.000 de lucrători şi meşteri de pretutindeni, vestiţi pentru meşteşugul lor. El a fost edificat după un plan descoperit lui David de Dumnezeu. La sfîrşitul vieţii, David a lăsat sarcina terminării Templului fiului său Solomon, care i-a succedat la tron, spunîndu-i: „Toate acestea sînt în scrisoarea insuflată de la Domnul, cum m-a luminat El pentru toate lucrările zidirii" (I Paralipomena 28, 19).

La sfinţirea grandiosului Templu s-au adus multe jertfe de animale, 20.000 de boi şi 120.000 oi (II Paral. 7, 5). Iar despre importanţa Templului se vede în rugăciunea alcătuită de Solomon drept mulţumire şi mai ales din răspunsul lui Dumnezeu la rugăciune: „Am auzit rugăciunea ta şi cererea ta cu care te-ai rugat către Mine... Am sfinţit Templul pe care l-ai zidit ca să petreacă numele Meu acolo în veci şi vor fi ochii şi inima Mea acolo în toate zilele" (III Regi 9, 3).

Deci Templul sfînt a devenit locuinţa în care s-a sălăşluit Dumnezeu. O casă în care Dumnezeu va petrece într-însa pentru totdeauna!

II. Preoţia

O biserică fără de preot este ca o fîntînă fără de apă, iar un preot fără biserică asemenea unui păstor fără turmă. Sfîntul Apostol Pavel zice: „Nimeni nu-şi ia singur luişi cinstea aceasta fără numai cel chemat de Dumnezeu ca şi Aaron" (Evrei 5, 4). Cum a fost chemat de Dumnezeu Aaron la preoţie? Cînd Dumnezeu a dat poruncă să se facă cortul, a rînduit şi slujitori lui Dumnezeu, zicîndu-i lui Moise să-l aducă înainte pe fratele său Aaron ca să fie sfinţit preot al lui Dumnezeu. Atunci mulţi au început a cîrti împotriva lui Moise şi Aron, pe motiv că fraţi fiind, unul îi va conduce din punct de vedere politic şi administrativ iar celălalt îi va subordona pe plan spiritual şi nu-şi ascundeau nemulţumirea pentru această dublă autoritate familială. Văzînd acestea proorocul Moise îşi plînge necazul, întrebînd pe Dumnezeu ce trebuie să facă. La care, Dumnezeu îi spune lui Moise: „Strînge tot poporul şi zi-le celor 12 seminţii să-şi aleagă fiecare pe care-l voiesc preot, să ia un toiag de la fiecare şi să scrie pe el numele seminţiei şi al său propriu şi să pună toiegele seara în cort rezămate de jertfelnic şi Dumnezeu va alege pe slujitorul Său. Tribul lui Levi să-l aleagă pe Aaron, iar în noaptea aceea tot poporul să se roage în jurul cortului şi pe dimineaţa să intre în cort. Toiagul lui Aaron a înfrunzit, a înflorit şi a făcut roade migdale" (Numeri 17).

În timp ce Aaron se pregătea să aducă jertfă, o altă minune dumnezeiască s-a arătat căci foc din cer coborînd a mistuit în întregime jertfa (Id. 9, 40).

Iată deci că atît biserica cît şi preoţia sînt rînduite şi aşezate direct din porunca lui Dumnezeu. Deci una fără de cealaltă nu se poate, ambele avînd obîrşie dumnezeiască.

Precum datoria principală a ostaşilor este de a apăra patria de năvălirea duşmanilor, preoţilor le revine sarcina de a apăra pe credincioşi de duşmanul sufletului care este păcatul. Cel ce vrea să poarte neputinţele credincioşilor şi să îi

păstorească pe calea mîntuirii trebuie ca el în primul rînd să aibă o credință tare și o viață pilduitoare. Preotul prin misiunea pe care o exercită este reprezentantul lui Hristos pe pămînt. El nu poate urma decît una din două căi, ori calea celor 11 Apostoli ori drumul lui Iuda.

În viața aceasta adevăratul preot trebuie să umble pe urmele Mîntuitorului. Preotul este puntea care leagă cerul de pămînt și prin el se face legătura dintre ele. Prin mîinile lui se înalță darurile sfințitoare la cer și prin glasul rugăciunii lui se coboară darurile cerului asupra poporului. Preotului îi revine datoria sacră ca prin mîinile sale să-i ridice pe oameni spre Dumnezeu. Prin glasul preotului cerul se coboară pe pămînt și repetă minunea din Betleem cînd Cuvîntul trup S-a făcut și S-a sălășluit între oameni, împlinindu-se cuvintele: „Cu noi este Dumnezeu" (Mat. 1, 23).

Să nu uităm frați creștini că biserica e lăcașul lui Dumnezeu și cei ce iubesc biserica, iubiți vor fi de Tatăl ceresc. Sufletul bisericii e preotul, el avînd cheile împărăției lui Dumnezeu, iar dacă voim să fim în comuniune cu Dumnezeu trebuie să fim legați sufletește de biserică și preot, amîndouă fiind de proveniență cerească.

În biserică preotul îndeplinește rolul mîntuitor al lui Hristos, după cuvintele Sale: „Oricîte veți lega pe pămînt, vor fi legate și în cer, și oricîte veți dezlega pe pămînt, vor fi dezlegate și în cer" (Matei 18, 18).

Arhim. *Serafim Man*

CUVÎNT LA SFÎNTA TAINĂ A CUNUNIEI

„Taina aceasta mare este, iar eu zic în Hristos și în Biserică" (Ef. 5, 32)

Ființa umană caută permanent fericirea. Omul are vocația de a fi fericit, de fapt pentru aceasta a fost creat de Dumnezeu. Nostalgia aceasta permanentă după fericire este o mărturie că omul la început a fost fericit și el poate trăi fericit în această viață.

Mulți înțelepți în decursul istoriei umane s-au străduit să ofere rețete pentru obținerea fericirii. Dar aceste prescripții au fost extrem de diferite, uneori erau total deosebite sau chiar contradictorii. Această diversitate este generată de unicitatea ființei umane și de concepția sa de viață, dar și de încețoșarea minții din cauza păcatelor.

Dar omul nu poate fi fericit singur, căci fericirea personală este condiționată direct de fericirea celor dragi, ai familiei, ai societății în care trăiește. În calitate de soț și soție fericirea se realizează în familie. Fericirea în familia creștină este condiționată în primul rînd de modul și gradul în care mirii înțeleg Sf. Taină a Cununiei și se străduiesc să trăiască potrivit acestei înțelegeri. În acest cadru este potrivit să înfățișăm cîteva adevăruri din învățătura Bisericii despre Taina Cununiei și despre familia creștină.

Sfînta Taină a Cununiei este lucrarea dumnezeiască în care se împărtășește harul Sfîntului Duh care sfințește legătura dintre cei doi miri și ajută la împlinirea scopului căsătoriei: nașterea de prunci și ajutorarea reciprocă. În aceste clipe înălțătoare, iubiți miri, s-a revărsat asupra voastră harul divin și binecuvîntarea Bisericii. Acum în acest cadru atît de solemn, în fața Sfîntului Altar promisiunea pe care v-ați făcut-o de a fi împreună, de a trăi alături toată viața în iubire și bunăînțelegere, în unitate și pace, a primit o pecetluire înaltă. Temeinica și chibzuita voastră făgăduință a primit astăzi pecetea lui Dumnezeu, care face căsătoria indisolubilă, potrivit cuvintelor Mîntuitorului Hristos: *„Ce a împreunat Dumnezeu, omul să nu despartă"* (Matei 19, 6).

Prn această Sfîntă Taină a Cununiei — creştineşte vorbind — s-a întemeiat familia voastră şi astfel această dumnezeiască lucrare este temelia de granit, fundamentul religios al căsătoriei. Dacă această bună temeluire religioasă ar lipsi, atunci căsătoria ar fi coborîtă la treapta unui contract obişnuit, încheiat pentru diferite lucruri, care azi se încheie şi îndată se poate anula. Şi dacă acest fundament se clatină şi cade atunci se năruieşte şi ceea ce a fost zidit pe el, adică familia, viaţa familială. Iar prin aceasta omul cade de la treapta înaltă la care a fost aşezat de divinul Creator. Căci fiinţa umană este ontologic făptură familială: *„Nu este bine să fie omul singur; să-i facem ajutor potrivit pentru el"* (Facere 2, 18). Şi continuă apoi referatul genezic relatîndu-ne că Eva a fost făcută — de către Dumnezeu — dintr-o „coastă" a lui Adam (Fac. 2, 21 u.). Această exprimare antropomorfică exprimă relaţia sau rudenia fiinţială ce există între soţ şi soţie.

Aşezămîntul acesta al căsătoriei rînduit de Dumnezeu de la început a fost ridicat la demnitatea de Sfîntă Taină de către Hristos-Domnul, Fiul lui Dumnezeu întrupat, prin participarea Sa la nunta din Cana Galileii. Şi semnificativ fapt, la un eveniment ca acesta, la nunta din Cana, unde şi Domnul a fost chemat, a săvîrşit prima Sa minune. Sfinţii Părinţi tîlcuiesc adînc această minune şi motivul pentru care istorisirea ei este rînduită să se facă la fiecare cununie. Minunea săvîrşită de Domnul în Cana este o chemare pentru noi, este o invitaţie ca aşa precum Hristos-Mîntuitorul a prefăcut apa în vin, tot aşa şi noi în familia creştină sîntem chemaţi să transfigurăm pornirile instinctuale spre ţeluri înalte, spre scopuri nobile. Pentru aceasta şi are această Taină numele de Cununie şi mirii se încununează „cu mărire şi cu cinste". Încoronarea aceasta este o chemare la stăpînirea propriilor făpturi. Înţeleptul vechitestamentar grăieşte, în acest sens: *„Cel ce se stăpîneşte pe sine este mai tare* (mai preţuit) *decît cel care cucereşte cetăţi"* (Pilde 16, 38).

În această perspectivă luminoasă, căsătoria este un dar. Cît de înalt şi de creştineşte este ca mireasa să simtă şi să primească pe mirele ei ca pe un dar din partea lui Dumnezeu, iar mirele la rîndul lui să aibă încredinţarea că mireasa este darul pe care el îl primeşte de la Dumnezeu. Dacă din străbuni se obişnuieşte, şi este o rînduială firească, ca mirilor să li se aducă daruri, apoi şi mai firesc este ca mirele să se ofere ca darul cel mai de preţ miresei sale, iar mireasa să se ofere ca dar mirelui ei. Lucrare înaltă şi unică este aceasta cînd un suflet se încredinţează celuilalt suflet spre binele şi fericirea lor pentru totdeauna.

Căsătoria este şi un pisc al responsabilităţii. Este un act al deplinei maturităţi şi al chibzuinţei temeinice. Căci căsătoria este pe viaţă. Nu există căsătorie de probă, aşa precum nu există viaţă de probă. Nu poţi iubi de probă, aşa precum nu poţi trăi de probă. Aşa precum această viaţă pămîntească este una singură, tot astfel — în mod firesc — şi căsătoria este una singură. O vorbă înţeleaptă din bătrîni spune: „românul are un singur Dumnezeu, o lege şi o singură femeie".

Biserica, în părintească şi înţeleapta purtare de grijă, chiar în acest moment — cînd venim în faţa Sfîntului Altar să cerem binecuvîntarea şi ajutorul lui Dumnezeu pentru viaţa în doi — ne atenţionează că această viaţă nu este dominată de o fericire neumbrită de greutăţi. Viaţa de familie nu este o permanentă zi de sărbătoare, o duminică cu cer permanent însorit, căci adesea se abat asupra familiei şi încercări, vînturi şi furtuni. Pentru aceasta în rînduiala acestei Sfinte Taine cîntăm troparul: „Sfinţilor mucenici care bine v-aţi nevoit...", iar în rugăciunile rostite se foloseşte expresia „cununa mucenicilor" şi invocăm ajutorul dumnezeiesc: „Adu-Ţi aminte, Doamne, Dumnezeul nostru, precum Ţi-ai adus aminte de Sfinţii Tăi patruzeci de mucenici, trimiţîndu-le lor cununi din cer...". În acest sens *căsătoria* a fost definită ca *o învoială cu martirajul şi o făgăduinţă de fericire* (G. Papinii, Viaţa lui Hristos). Viaţa familială este presărată cu bucurii şi încercări, cu fericire şi greutăţi. Dar prin ajutorul lui Dumnezeu, fericirea are cîştig final. Cel care aşteaptă şi doreşte în viaţa de familie numai plăceri şi bucurii nu o va putea suporta mult timp. Căsătoria se întemeiază pe iubire sinceră şi puternică, dar este nevoie în anumite situaţii şi de răbdare. Pentru aceasta vă aflaţi aici să cereţi ajutorul lui Dumnezeu şi sînteţi încadraţi de naşii dumneavoastră, care prin această asistare la Sfînta Taină a Cununiei şi-au asumat o responsabilitate deosebită, de a fi părinţii spirituali, îndrumătorii şi sfătuitorii voştri pe cărările vieţii. Lumînările aprinse cu care v-au condus la Sfintele icoane

sînt expresia purtării lor de grijă şi a povăţuirii voastre pe cărările vieţii, semnul permanenţei lor privegheri asupra familiei voastre.

Iubiţi miri, vă stă în propria voastră putere să fiţi fericiţi dacă veţi fi permanent conştienţi că promisiunea făcută de voi s-a pecetluit azi în Biserica Dumnezeului celui viu. Veţi fi fericiţi dacă veţi asculta unul de altul şi dacă veţi păstra unul faţă de celălalt fidelitatea, cinstea neprihănită, cum exprimăm într-o frumoasă expresie.

Iubiţi miri, stăruiţi-vă în toate zilele vieţii voastre să fiţi conştienţi şi lucrători cu harul divin împărtăşit astăzi asupra familiei întemeiate de voi. Şi fiţi nişte *„împreună lucrători cu Dumnezeu... şi zidirea lui Dumnezeu"* (I Cor. 3, 9). Lucraţi şi trăiţi aşa ca familia voastră să fie o oază a liniştii şi fericirii, să fie un colţ de paradis. Făcînd acestea veţi împlini voia lui Dumnezeu. În casa voastră va fi pace şi fericire, iubire şi bunăînţelegere. O asemenea viaţă va fi bucuria cea mai mare ce o puteţi face părinţilor voştri trupeşti, care v-au născut şi v-au crescut cu jertfe şi iubire pe care nu le cunosc decît părinţii.

Dumnezeu să vă hărăzească ani mulţi şi buni, cu „deplină înţelegere trupească şi sufletească", binecuvîntîndu-vă cu prunci buni şi toate cele bune şi de folos mîntuirii voastre. AMIN.

Pr. asist. *Nicolae Dura*

DIN VIAȚA BISERICEASCĂ ÎN ARHIEPISCOPIA SIBIULUI

Conferința preoțească administrativă din luna octombrie 1989 în Arhiepiscopia Sibiului

A doua conferință preoțească administrativă din acest an în Arhiepiscopia Sibiului a fost programată după cum urmează: în 17 octombrie la protopopiatele Sibiu și Sf. Gheorghe, în 19 octombrie la protopopiatele Mediaș și Făgăraș, în 20 octombrie la prot. Rupea, iar în 24 octombrie 1989 la protopopiatele Agnita și Brașov.

Din încredințarea Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, conferința a fost prezidată de următorii delegați chiriarhali: P. C. pr. prof. D. Abrudan la prot. Sibiu, P. C. pr. prof. S. Șebu, la prot. Sf. Gheorghe, P. C. arhid. cons. Gh. Papuc la protopopiatele Mediaș și Brașov, P. C. pr. prof. V. Mihoc la protopopiatele Făgăraș și Rupea și P. C. pr. prof. I. Mihălțan la prot. Agnita.

Prezența la conferință a fost în general bună la toate protopopiatele, dezbaterile fiind precedate la multe centre protopopești de săvîrșirea Sf. Liturghii, în cadrul căreia scurte meditații au rostit: P. C. prot. Gh. Opriș — la prot. Rupea, C. pr. S. Săsăujan — la prot. Agnita etc.

În cuvîntările de deschidere, P. C. protopopi și P. C. delegați eparhiali au făcut cîte o scurtă prezentare a evenimentelor mai deosebite bisericești și patriotice, care au avut loc de la ultima conferință preoțească, subliniind cu toții importanța și actualitatea deosebită a temei stabilite de Sf. Sinod spre dezbatere.

Intitulată: *„Rolul predicii și catehezei ca mijloc pastoral-misionar“*, tema conferinței a fost lucrată de toți preoții din Arhiepiscopie în caietele de conferințe, referenți principali și coreferenți fiind următorii C. preoți: Șebu Gheorghe (Mohu) și Mihu Ioan (Gușterița) — la prot. *Sibiu;* Pozna David (Zăbala) și Gașpar Ioan (Bățanii Mari) — la prot. *Sf. Gheorghe;* Isailă Mihai (Axente Sever) și Frățilă Ioan (Agîrbiciu) — la prot. *Mediaș;* Popa Aurel (Făgăraș V), la prot. *Făgăraș;* Munteanu Ioan (Paloș) și Piticaș Ioan (Ungra) la prot. *Rupea;* Albu Florin (Benești), Rusu Moise (Marpod) și Lehene Iosif (Ighișul Vechi) — la prot. *Agnita;* Stoicescu Nicolae (Săcele-Cernatu) și Pușcariu Iosif (Bran-Centru) — la prot. *Brașov.*

Orientîndu-se după schița de plan oficială, referenții principali și coreferenții au subliniat de la început îndatorirea preotului de a predica și catehiza, stabilind locul acestora în cadrul cultului și vieții Bisericii noastre, în tratare aducînd în atenție modul de a propovădui al Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, care reprezintă izvor permanent și model mereu viu în lucrarea pastoral-misionară a clerului, vorbindu-se apoi despre propovăduirea Sf. Apostoli și a Sf. Părinți ai Bisericii etc. În continuare s-a vorbit despre căile de propovăduire în Biserică, unde, pe lîngă cateheză și predică propriu-zisă, se mai propovăduiește prin cult, încărcat și el de multe învățături religios-morale, prin iconografie și desigur prin pilda pozitivă a preotului și a familiei sale.

După ce au vorbit de felurile predicii, referenții principali și coreferenții au scos în lumină condițiile unei propovăduiri rodnice, între care pregătirea temeinică și multilaterală a slujitorilor bisericești și trăirea sinceră și autentică de către aceștia a adevărurilor de credință propovăduite de ei, fiecare cuvînt de învățătură trebuind să fie bine gîndit, bine documentat, cît mai limpede exprimat și permanent legat de realitățile vieții.

S-a menționat de asemenea scopul propovăduirii, permanent vital în viața Bisericii, extrem de important însă și pentru întărirea unității spirituale a poporului român, specificîndu-se totodată și cîteva norme canonice și hotărîri mai vechi și mai noi ale Sf. Sinod legate de problema dezbătută, din concluziile finale desprinzîndu-se clar îndatorirea fiecărui slujitor bisericesc de a propovădui cu timp și fără timp adevărurile de credință ale Bisericii Ortodoxe, în scopul mîntuirii credincioșilor, a transmiterii și mai departe a acestor adevăruri și întăririi unității Bisericii și a unității de simțire a întregii noastre obști.

Trecîndu-se la discuții, la care au luat parte mulți preoți la fiecare protopopiat, tema interesînd în chip special pe fiecare, s-au adus în atenție alte aspecte, menite să arunce cît mai multă lumină pentru aprofundarea și înțelegerea subiectului dezbătut.

Așa de pildă s-a subliniat ideea, extrem de necesară, ca fiecare preot să aibă „un program de lucru", pe care să-l respecte cu toată rigurozitatea și în care să fie inclusă „și pregătirea predicilor și catehezelor" (pr. Fl. Turcaș, Smig — prot. Mediaș); că preoții tineri mai ales nu este bine să se avînte la prea multe predici moralizatoare, că îmbunătățirea morală în parohie nu se face „criticînd prea mult, ci dînd exemplu pozitiv, convingător și ușor de urmat" (pr. Oct. Cocan — Făgăraș II); că „predica nu este numai vorbire, ci și viață preoțească" (pr. M. Ciocîrlan, Măeruș — prot. Rupea); că „credința vie a predicatorului imposibil să nu miște inima credincioșilor" (pr. Z. Moșoiu — Brașov); că „limbajul predicii să fie în duh de Evanghelie, în limbajul cărților de evlavie ortodoxă" (pr. Alex. Comșa, Cuciulata — prot. Rupea); că „imnele bisericești trebuie folosite și valorificate mai mult în predică" (pr. A. Sărășan, Bazna — prot. Mediaș, pr. I. Jurca, Coveș — prot. Agnita); că este imperios necesară „explicarea cultului în predică" (pr. V. Chițu — Brașov), dar și în cateheze, care trebuie să-și reocupe locul ce li se cuvine în lucrarea Bisericii, că „necesitatea predicilor și catehezelor este permanentă" (pr. M. Damian — Alămor, prot. Sibiu; pr. N. Coman — Brașov; pr. S. Săsăujan — Agnita); că se greșește foarte mult cînd ne „predicăm pe noi înșine, iar nu pe Iisus Hristos-Domnul" (pr. V. Urian, Bucium — prot. Făgăraș); că „trebuie să pregătim foarte bine predicile și catehezele" (pr. Z. Oancea — Sibiel, pr. I. Turcu — Sibiu-Lazaret); că atenție cuvenită trebuie acordată și „gesticulației în predică", prin gesturile noastre putînd să întărim o idee sau s-o anulăm (pr. C. Ursu, Toderița — prot. Făgăraș); că, în sfîrșit, „nu trebuie să uităm nici o clipă că sîntem chemați să slujim (pe semeni, pe credincioșii noștri), nu să ni se slujească" (pr. Gh. Lup, Bunești — prot. Rupea).

În cuvîntările de închidere a lucrărilor conferinței, P. C. delegați chiriarhali au explicat mai întîi înțelesul temei, care a vrut să arate în ce măsură predica și cateheza ajută în lucrarea pastorală, adică la zidirea religios-morală a credincioșilor, și misionară, adică la apărarea dreptei credințe, la întărirea unității noastre de credință.

Deși a reieșit acest lucru și pe parcursul lucrărilor, delegații chiriarhali au subliniat din nou greaua misiune, uriașa răspundere pe care o implică lucrarea preoțească, slujitorii bisericești fiind ambasadori ai lui Dumnezeu în lume; împreună slujitori cu îngerii, cum spune o rugăciune liturgică, osîndit fiind aici și-n veșnicie „cel ce face lucrul Domnului cu nebăgare de seamă" (Ier. 48, 10).

Sintetizînd apoi cele dezbătute, delegații chiriarhali au accentuat necesitatea de a propovădui, prin predică, cît și prin cateheză, readucînd în atenție cuvintele Sf. Apostol Pavel rostite Corintenilor: „O mare datorie zace asupra mea și vai mie dacă nu voi binevesti" (I Cor. 9, 16), sau slujitorilor bisericești din părțile Efesului, la Milet: „Privegheați, aduceți-vă aminte că trei ani ziua și noaptea *n-am încetat să vă învăț cu lacrimi* pe fiecare din voi" (F. Ap. 20, 31), ori lui Timotei — episcopul: „Propovăduiește cuvîntul, stăruiește asupra lui cu timp și fără timp" (II Tim. 4, 2). Delegații chiriarhali au subliniat însă că această propovăduire nu trebuie făcută oricum, ci în modul cel mai ziditor posibil, scoțînd în relief, în această ordine de idei, necesitatea pregătirii temeinice a predicilor și catehezelor, ceea ce s-a susținut și prin exemplul unor ierarhi și alți predicatori de seamă care-și pregătesc predicile, cît și prin ceea ce vrednicul de pomenire pr. prof. D. Belu, care a predat și Omiletica, recomanda studenților săi teologi, ca imediat după terminarea Sf. Liturghii dintr-o Duminică oarecare să se și uite la peri–

copa evanghelică din Duminica următoare spre a medita la tema despre care va vorbi, insistînd ca preotul să nu apară niciodată nepregătit în faţa sf. altar. Aceasta cu atît mai mult cu cît fondul religios al multor credincioşi este destul de subţire pe de o parte, ca şi setea după Cuvîntul lui Dumnezeu destul de vădită, pe de altă parte. S-a arătat că material informativ există la ora actuală foarte mult: cărţi de predici, reviste, Îndrumătoarele bisericeşti etc., în atenţie trebuind să fie şi vechile dar totuşi mereu proaspetele noastre Cazanii.

Delegaţii chiriarhali au insistat de asemenea asupra modului de prezentare a „bogăţiei lui Hristos cea nepătrunsă" (Ef. 3, 8), cînd trebuie vorbit, asupra tematicii, din care nu trebuie să lipsească temele cu caracter patriotic: aniversări ale unor personalităţi şi evenimente mai deosebite din viaţa poporului nostru, pe care, cu anumite prilejuri, să le aducă şi preoţii înaintea credincioşilor, cu cuvintele noastre bisericeşti, combătută fiind opinia, extrem de greşită, a unor preoţi, puţini la număr, care spun că „nu mai au ce predica", precum şi navetismul unor preoţi, mult dăunător şi sub acest unghi pentru unele din parohiile noastre.

Pe lîngă cele de mai sus şi încă altele, delegaţii chiriarhali au arătat că predicile şi catehezele trebuie să fie pătrunse şi de mult entuziasm, de multă convingere, de multă căldură şi foc lăuntric, un loc special acordînd predicilor la înmormîntare, unde se resimt multe lacune şi unde unii credincioşi sînt direct scandalizaţi de ceea ce le este dat să audă uneori.

În acest sens, delegaţii chiriarhali au recomandat, între altele, ca pe lîngă tonul optimist al predicilor, de întărire şi de ştergere a lacrimilor, iar nu de provocare a lor, 50—60% din predica la înmormîntare să fie rezervată unei învăţături de credinţă, tema acesteia sugerîndu-ne-o uneori chiar personalitatea sau profesiunea acelui adormit în Domnul; 20—30% prezentării vieţii celui pe care îl prohodim, cu sublinierea aspectelor pozitive din viaţa lui, atunci cînd ele sînt cunoscute şi recunoscute în obşte, aşadar nu inventate, iar aprox. 5% să fie afectate iertăciunilor, acolo unde ele sînt îndătinate, ceea ce trebuie să se facă în cel mult o frază-două.

În final s-a subliniat importanţa covîrşitoare a predicii tăcute a predicatorului, care este la îndemîna oricui, pe care poate „s-o pregătească" oricine şi care întăreşte şi face să rodească cateheza şi predica cu cuvîntul.

Gh. P.

Conferinţa preoţească din luna noiembrie 1989 în Arhiepiscopia Sibiului

Ultima conferinţă preoţească din acest an în Arhiepiscopia Sibiului a fost programată după cum urmează: În 13 noiembrie la prot. Sibiu, în 14 noiembrie la protopopiatele Braşov şi Mediaş, în 16 noiembrie la prot. Făgăraş, în 17 noiembrie la prot. Rupea, iar în 28 noiembrie la protopopiatele Agnita şi Sf. Gheorghe.

Din încredinţarea Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, conferinţa a fost prezidată de următorii delegaţi chiriarhali: P. C. pr. prof. M. Păcurariu la protopopiatele Sibiu şi Mediaş; P. C. arhid. prof. A. Jivi la prot. Braşov; P. C. pr. prof. I. Mihălţan la protopopiatele Făgăraş şi Rupea; P. C. pr. prof. I. Moldovan la prot. Agnita, iar P. C. cons. Gh. Papuc la prot. Sf. Gheorghe.

Ca şi altă dată, la unele protopopiate (Făgăraş, Sf. Gheorghe, Agnita) conferinţa a fost precedată de Sf. Liturghie.

Conferinţa a dezbătut tema: „*Personalităţi ale istoriei, culturii şi spiritualităţii româneşti aniversate în anul 1989* (Mihai Eminescu şi Ion Creangă — 100 de ani de la moarte, 275 de ani de la moartea martirică a lui Constantin Brîncoveanu; Mitropolitul Andrei Şaguna — 180 de ani de la naştere; Patriarhul Miron Cristea — 50 de ani de la moarte)", temă care a fost lucrată de toţi preoţii în caietele de conferinţe, referenţi principali fiind următorii C. preoţi: Vamvulescu Petru (Ocna Sibiului), Ciocan Ioan (Sălişte), Bunea Lucian (Streza-Cîrţişoara), Neamţu Nicolae (Armeni) şi Coltor Laurenţiu (Porumbacul de Jos) — la prot. *Sibiu;* Stroe Gheorghe (Feldioara), Stroie Nicolae (Holbav), Sumedrea Paul (Cheia), Tîrnăcop Emilian (Codlea) şi Puchianu Nicolae (Rîşnov) — la prot. *Braşov;* Florian Ţuroaş (Smig),

Augustin Lepădatu (Boian), Grigore Gâdea (Alma) şi Mihai Mihăilă (Buzd) — la prot. *Mediaş;* Naftanailă Ioan (Breaza), Ursu Cornel (Toderiţa), Bîrsan Vasile (Făgăraş), Poparad Romul (Făgăraş) şi Fulea Dragoş (Gura Văii) — la prot. *Făgăraş;* Comşulea Mihai (Veneţia de Jos), Halmaghi Remus (Crihalma), Rusu Gheorghe (Dacia), Soancă Octavian (Ticuşul Nou) şi Niţu Aurel (Ormeniş) — la prot. *Rupea;* Săsăujan Simion (Agnita), Munteanu Ioan (Bruiu), Dobrin Liviu (Mihăileni), Avram Aurel (Nocrich) şi Lupescu Ioan (Vărd) — la prot. *Agnita;* Moşuţ Iov (Mărtănuş), Velimirovici Ioan (Bixad-Olt), Comşa Dumitru (Sita Buzăului), Niţu Ştefan (Păpăuţi) şi Bunea Ioan (Ghelinţa) — la prot. *Sf. Gheorghe.*

La toate protopopiatele, referenţii au scos în evidenţă trăsăturile fundamentale ale celor cinci personalităţi care au fost evocate, rolul lor în istoria, cultura şi spiritualitatea poporului nostru, ca şi contribuţia lor la patrimoniul cultural-spiritual al umanităţii.

Despre *Eminescu,* de pildă, s-a arătat pentru ce îşi merită renumele de „luceafăr al poeziei româneşti", modul cum natura şi trăsăturile sufleteşti fundamentale ale poporului român se oglindesc în opera sa, insistîndu-se cu deosebire asupra poeziei sale de inspiraţie religioasă.

Despre *Ion Creangă* s-a spus, între altele, cum în opera sa se oglindeşte sufletul sănătos al poporului român, datinile şi obiceiurile sale, situîndu-se între marii povestitori din literatura română şi universală. S-au creionat de asemenea chipuri de preoţi din opera lui Creangă şi prietenia exemplară dintre el şi Eminescu.

Referenţii au evocat la fiecare protopopiat, chipul luminos, de domnitor iubitor de neam şi Lege, al voievodului *Constantin Brîncoveanu,* contribuţia sa la dezvoltarea culturii şi artei româneşti, de apărător al Ortodoxiei din aceste ţări şi din întreg Orientul şi, cu deosebire, martiriul său şi al coconilor săi.

Spaţii corespunzătoare au acordat apoi referenţii marelui mitropolit *Andrei Şaguna,* muncii sale uriaşe de ridicare pe multiple planuri a românilor transilvăneni, împlinirilor sale bisericeşti, sociale şi naţionale, pentru care n-a cruţat nici un efort şi nici un mijloc dintre cele care îi erau posibile ca om al Bisericii, activităţii sale culturale, de ridicare şi afirmare a obştii româneşti prin carte etc.

În chip asemănător a fost prezentată în conferinţă, la toate cele şapte protopopiate din Arhiepiscopie, şi personalitatea primului patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, *Miron Cristea,* activitatea sa de dinainte de Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, la care a participat activ, iniţiativele sale de după ce a fost ales mitropolit primat la Bucureşti şi apoi patriarh, între care înfiinţarea şi reînfiinţarea unor noi eparhii, a unor şcoli teologice, acţiunile de culturalizare a poporului român, unele din realizările sale administrative-gospodăreşti şi edilitare în ţară şi peste hotare etc.

În partea finală, referatele au subliniat îndatorirea de a cultiva amintirea unor personalităţi, ca cele care au fost aduse în atenţia participanţilor la conferinţă, ca şi folosul educativ, religios-moral şi patriotic pe care îl constituie pilduitoarea lor viaţă pentru generaţiile de totdeauna.

În discuţiile care au urmat şi la care au luat parte mulţi preoţi, de toate vîrstele, la fiecare protopopiat, au fost reliefate noi aspecte legate de una sau mai multe din personalităţile despre care s-a vorbit în conferinţă.

Între multe altele, s-a arătat de pildă că voievodul C. Brîncoveanu a început să fie pictat în multe biserici de-ale noastre (pr. N. Todor — Sibiu), că la Muzeul bis. Sf. Nicolae din Şchei — Braşov fiinţează de peste un an o expoziţie Brîncoveanu, cu tablouri şi hrisoave din vremea sa, fiind prezentată totodată şi Cronica bătăliei de la Zărneşti (prof. V. Olteanu), că Ion Creangă a fost un „trăitor al povestirilor sale" (pr. L. Stroia — Geacăş, prot. Mediaş), că credinţa străbună a mamei sale a contribuit ca Şaguna să devină ceea ce a fost pentru noi românii transilvăneni (pr. I. Turcu — Sibiu), că Mihai Eminescu constituie „piatră de hotar" în istoria literaturii române (pr. V. Urian — Bucium, prot. Făgăraş), reliefîndu-se şi „dimensiunea universală" a operei lui Eminescu (pr. Gh. Lup — Buneşti, prot. Rupea), că Eminescu era familiarizat cu învăţătura de credinţă şi morală a Bisericii, duhul Ortodoxiei resimţindu-se în multe versuri ale sale (pr. Gh. Răţulea — Băcel, prot. Sf. Gheorghe), că toţi sînt pentru noi izvor de lumină, îndatorîndu-ne să fim şi noi la fel (pr. I. Şuteu — Vîrghiş, prot. Sf. Gheorghe) etc.

Deși au intervenit pe parcursul dezbaterilor cu precizări și lămuriri diverse, la sfîrșitul lucrărilor delegații chiriarhali, în cuvîntările de încheiere, plecînd de la cuvintele Sf. Apostol Pavel: „Aduceți-vă aminte de mai-marii voștri..." (Evrei 13, 7), au arătat că mai-marii noștri sînt nu numai cei pe care îi avem pe linie bisericească, ci și pe plan social, cultural, național etc., scoțînd în lumină trăsăturile comune ale celor cinci personalități de care s-a ocupat conferința din luna noiembrie a.c. și anume: dragostea lor profundă de poporul din care au făcut parte, de pămîntul și Legea ai cărei fii au fost, ca și faptul că fiecare și-a pus talentul, zestrea spirituală pe care a avut-o în slujba binelui obștesc.

În continuare, vorbitorii au insistat cu deosebire asupra aspectului religios, bisericesc din viața celor cinci personalități sărbătorite, menționînd, între altele, la:

Mihai Eminescu, atașamentul acestuia față de Biserica noastră străbună încă din copilărie, cum spune chiar el undeva: „Cînd eram mic mă duceam la preotul cel bătrîn al satului care, ținîndu-mă pe genunchi, îmi dete primele lecțiuni de citire", precum și faptul că pe cînd era la Brașov a copiat cu mîna Noul Testament, ca și afirmațiile lui Eminescu că „Biserica a creat limba literară; a sfințit-o, a ridicat-o la rangul unei limbi hieratice și de stat", că unul din izvoarele de inspirație a capodoperei eminesciene, „Luceafărul", îl constituie prologul Evangheliei Sf. Apostol Ioan, că a acordat o deosebită atenție și prețuire tipăriturilor religioase în general, că, în sfîrșit, tot după spusa sa „Biserica Ortodoxă este mama poporului român", mama spirituală desigur.

Aceleași aspecte au fost relevate în chip special din viața marelui povestitor, diaconul Ion Creangă, în a cărui operă se oglindesc virtuțile morale ale poporului român: credința în Dumnezeu, înțelepciunea, omenia, setea de dreptate etc., așa de potrivit oglindite și în povestirile sale, în „Fata babei și fata moșneagului" de pildă, ceea ce poate fi folosit și în predică în ilustrarea a ceea ce înseamnă lăcomia și modestia, Creangă avînd și despre misiunea preoțească cuvinte ca acestea: „Credincioșii pronunță cu drag cuvintele moș-popă, ori nănaș-părinte; prin urmare toți văd în păstorul lor sufletesc un tată iubit și bun, precum se și cade să fie, din care motiv mîna lui să fie totdeauna deschisă, sfaturile lui să fie o comoară nesfîrșită".

În legătură cu Constantin Brîncoveanu delegații chiriarhali au insistat asupra caracterului său, cu adevărat creștinesc, despre care Del Chiaro scria că „avea o fire atît de blîndă încît nu credea niciodată că va fi trădat", ceea ce rezultă și din faptul că la alegerea sa ca domn s-a opus, deci n-a alergat după domnie, ca și din aceea că la mazilire și-a iertat dușmanii, ca oarecînd Sf. Arhid. Ștefan, care se ruga pentru cei ce îl ucideau cu pietre, cuvinte alese avînd pentru martiriul lui C. Brîncoveanu, o lecție unică în felul ei de tărie și statornicie în credința străbună și de dragoste față de neamul său, din care motiv evlavia poporului român l-a și trecut cu bun temei nu numai în legendă, ci și în rîndurile sfinților.

Înainte de a trece la Miron Cristea și Andrei Șaguna, unii dintre delegații chiriarhali au evocat, în cuvinte potrivite, și pe N. Bălcescu, de la a cărui naștere s-au împlinit tot în acest an 170 de ani, demn de a fi considerat și el între sfinții noștri, prin viața trăită numai pentru binele obștei din care a făcut parte, cît și pe pastorul evanghelic din Mediaș, St. L. Roth, de la a cărui martiriu s-au împlinit 140 de ani, chip luminos și el în istoria Transilvaniei, participant la adunarea din 15 mai 1848 a românilor la Blaj și care a avut curajul să scrie cinstit în urmă cu 150 de ani despre realitățile sociale și naționale din această provincie românească.

În legătură cu Miron Cristea, primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, cel ce spunea că „m-am călugărit din simplul motiv să nu fiu stingherit în dorul de a lucra pentru Biserică și cultura românească, mai liber, mai multe", ceea ce a și dovedit prin aria sa bogată de preocupări, dintre care au și fost subliniate unele mai puțin cunoscute, delegații chiriarhali au recomandat preoților să revadă și însemnările personale din 1895—1935, un fel de jurnal intim al patriarhului Miron, din care reiese și demnitatea sa de ierarh ortodox din veacul nostru, însemnări cuprinse în volumul Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealu-

lui: „Contribuţii istorice privind perioada 1918—1939", volum apărut la Sibiu în 1987.

La majoritatea protopopiatelor, delegaţii chiriarhali şi-au încheiat cuvîntările lor de la sfîrşitul conferinţei cu uriaşa personalitate a mitropolitului Andrei Şaguna, despre care chiar duşmanii săi spuneau că are un cap „cît o jumătate de ţară", arătînd că adevărata carte despre acest neuitat ierarh al Bisericii noastre încă urmează să fie scrisă, deşi îi sînt închinate trei monografii pînă acum, insistîndu-se cu deosebire asupra pastoralelor sale, în una din acestea spunînd şi următoarele semnificative cuvinte: „Nu am cruţat şi nu cruţ, iubiţilor mei, nici osteneală, nici cheltuială pentru binele şi folosul vostru cel sufletesc şi trupesc. Nici un minut, nici un prilej nu las fără a-l fi întrebuinţat spre ajutorinţa voastră".

De aceea s-au adus în atenţie cîteva din minunatele cuvinte pe care Gh. Tulbure le închină mitropolitului Şaguna în monografia sa, din care le reţinem pe următoarele: „Dacă a păstori înseamnă a te identifica cu toate nevoile spirituale, cu toate păsurile materiale ale mulţimilor de creştini, încredinţate grijei şi înţelepciunii tale, atunci Şaguna a fost cel mai desăvîrşit păstor. Multe şi înalte calităţi a avut acest purtător de cîrje. Dar pe toate le-a covîrşit un sentiment: *Iubirea faţă de popor*".

Aducîndu-ne aminte de mai-marii noştri, au îndemnat în final delegaţii chiriarhali pe preoţii participanţi, să le ţinem trează amintirea şi în sufletele credincioşilor noştri, cărora să le vorbim despre ei, şi despre alţii ca ei, cu anumite prilejuri, chiar din faţa sf. altar, dar mai ales să ne străduim să le urmăm pilda lor luminoasă de muncă, de jertfire şi dăruire pentru zidirea a cît mai mult bine în viaţa obştilor în mijlocul cărora ne este dat să lucrăm.

În felul acesta apreciem că şi în Arhiepiscopia Sibiului conferinţa din luna noiembrie 1989 şi-a atins întru totul scopul propus.

Gh. P.

Sfinţirea bisericii „Sf. Gheorghe" din parohia Alma, protopopiatul Mediaş

La calea jumătate dintre Mediaş şi Dumbrăveni, pe malul drept al Tîrnavei Mari se află localitatea Alma, atestată documentar încă în sec. XIII.

Pe locul actualei biserici cu hramul Sf. Gheorghe în urmă cu două sute de ani fiinţa o biserică de lemn, parohia posedînd şi în momentul de faţă un clopot pe care este încrestat anul 1791.

Actuala biserică este ridicată în anul 1903, de către un vrednic fiu al parohiei Alma, avocatul Vasile Almăşianu, biserica fiind grav afectată de cutremurul din anul 1977. De aceea, în ultimii zece ani la această biserică — mai întîi prin grija C. pr. Remus Bleahu, iar din 1982 a actualului preot paroh Grigorie Gâdea, şi desigur prin jertfelnicia credincioşilor almăşeni — s-au făcut lucrări de reparaţii capitale, de consolidări prin subzidiri, de lărgirea spaţiului cu două abside şi a unui pridvor, adăugarea unei cupole centrale, străni noi de stejar, un nou iconostas etc, în final biserica fiind împodobită cu o plăcută pictură, executată în tehnica fresco de către pictorul Mirică, costul total al lucrărilor ridicîndu-se la o mare sumă de bani.

Astfel restaurată şi împodobită, Duminică, 5 noiembrie 1989, biserica Sf. Gheorghe din Alma a fost sfinţită, din încredinţarea Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, reţinut la Sibiu pentru alte îndatoriri, de către P. S. arhiereu-vicar Calinic Argeşanul de la Episcopia Rîmnicului şi Argeşului, care a fost însoţit de P. C. cons. Gh. Papuc şi C. diacon A. Băcilă.

Răspunsurile au fost date de un cor restrîns al studenţilor teologi de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu şi de obştea cea mare a credincioşilor, mulţi înveşmîntaţi în minunatele noastre costume româneşti. Era de faţă şi dl. pastor reformat Szabó Carol din localitate.

În cadrul Sf. Liturghii care a urmat după slujba sfinșirii, C. diacon C. D. Georgescu a fost hirotonit preot pe seama parohiei Hăghig, prot. Sf. Gheorghe.

La sfîrșitul Sf. Liturghii au vorbit:

P. C. prot. I. *Găban* (Mediaș), care, după ce a evocat hramul Mănăstirii Brîncoveanu de la 15 august, care în acest an a avut un ecou deosebit și în inima unor credincioși din prot. Mediaș, a exprimat simțămintele de bucurie și de respect ale celor prezenți, față de P. S. arhiereu Calinic Argeșanul, încredințat de Î. P. S. Mitropolit Antonie cu sfințirea bisericii.

C. preot *Gr. Gâdea*, parohul local, care, după ce a subliniat că evenimentul sfințirii are loc la aproximativ 700 de ani de atestare documentară a localității Alma, a spus, între altele, că „cei ce vor veni după noi și se vor închina la acest sf. altar vor vorbi de bună seamă și despre tăria credinței și spiritul de sacrificiu al credincioșilor de astăzi pentru Biserica Domnului nostru Iisus Hristos", subliniind totodată că „bucuria de astăzi nu este numai a celor care sîntem aici de față la acest eveniment, ci și a înaintașilor acestei parohii, adormiți întru Domnul, care tresaltă cu sufletele lor la această împlinire pe care au dorit-o și ei". În acest sens, C. Sa a amintit în chip special pe fostul epitrop Vasile Munteanu și fostul cîntăreț bisericesc Aurel Popa.

C. pr. Gr. Gâdea a făcut apoi o scurtă prezentare a parohiei Alma și un scurt istoric al bisericii, reliefînd că toate împlinirile gospodărești din parohia Alma vor ajuta ca, potrivit voii lui Dumnezeu, „viața noastră să fie curată, să ne iubim unii pe alții, să ne ajutăm întreolaltă, să trăim în ascultarea și păzirea credinței strămoșești", în partea finală mulțumind lui Dumnezeu pentru toate binecuvîntările Sale, Î. P. S. Mitropolit Antonie, calde mulțumiri exprimînd totodată organelor parohiale, epitropului Ilarie Lepădat, tuturor credincioșilor pentru dragostea și jertfelnicia lor.

Cuvînt de învățătură a rostit apoi P. S. arhiereu *Calinic Argeșanul, care,* după ce a transmis preoților și credincioșilor prezenți binecuvîntarea și urările de bine ale Î. P. S. Mitropolit Antonie, ca și felicitări pentru preotul și credincioșii din Alma, legați atît de strîns de biserica lor pe care au împodobit-o așa de frumos, a făcut o largă expunere asupra inimii, acest organ vital al omului, despre care Sf. Scriptură vorbește foarte mult.

În acest sens, avînd Sf. Scriptură în față, P. S. Sa a adus în atenția credincioșilor un mare număr de texte biblice, în care este vorba de inimă, explicînd cu deosebire înțelesul spiritual pe care aceste texte îl au pentru luminarea și zidirea noastră lăuntrică.

Între alte multele, a fost tălmăcit de pildă textul de la Pilde 4, 4: *„Inima ta să păstreze cuvintele inimii mele, păzește poruncile mele și vei fi viu"*, text cu adînc înțeles pedagogic, pe care P. S. Sa l-a aplicat la îndatoririle părinților de a-și crește în chip responsabil copiii, sau: *„Inima mulțumită este un ospăț continuu"* (Pilde 15, 15), cuvinte de asemenea cu înțelesuri adînci, între acestea și conștiința împăcată, izvorîtă dintr-o *„inimă curată"*, despre care vorbește Ps. 50, vorbitorul dînd o seamă de îndrumări privitoare la felul cum se realizează și se păstrează o „inimă curată".

Pentru activitatea depusă pe teren pastoral și gospodăresc C. pr. Grigore Gâdea a fost distins și hirotesit întru „iconom", Î. P. S. Mitropolit Antonie acordînd totodată acte speciale de apreciere d-lui epitrop Ilarie Lepădat, precum și consiliului și comitetului parohial.

La agapa care a urmat la locuința epitropului, au vorbit:

Dl. *I. Boian*, care a exprimat „emoția și bucuria credincioșilor" almășeni, căci „s-a împlinit ceea ce cu toții au așteptat cu multă nerăbdare: desăvîrșirea lucrului început cu ani în urmă", după cum a spus domnia sa, arătînd totodată că „și de aici înainte vom căuta să fim alături de biserică și de preotul parohiei noastre, ca buni creștini și cetățeni".

C. pr. *A. Lepădat* (Boian), care, în numele preoților plecați din Alma — 6 în ultimii 20 de ani și 10 în ultimii 50 de ani, loc de seamă ocupînd între ei în momentul de față P. C. pr. icon. stavr. Zosim Oancea din Sibiel — a avut de ase-

menea cuvinte de apreciere la adresa almășenilor, pentru cele ce au realizat la biserică și pe alte planuri, pentru credința lor vie și lucrătoare, subliniind totodată spiritul ecumenist existent și în parohia Alma, ca de altfel în toate parohiile noastre mixte.

Dl. pastor *C. Szabó*, care, după ce a mulțumit pentru onoarea ce i s-a făcut de a fi invitat la această sărbătoare a credincioșilor ortodocși, între altele, a mărturisit că „a simțit ceva deosebit în această zi", în care rodul muncii oamenilor s-a împletit cu binecuvîntarea lui Dumnezeu, reliefînd totodată că Dumnezeu nu face nici o deosebire între oameni, ca unii care cu toții sîntem fiii Lui, toți beneficiind de dragostea Lui, dragoste pe care o cultivăm și noi unii față de alții și care este evidentă și între credincioșii ortodocși și reformați din Alma.

C. pr. *Gr. Gâdea*, care a mulțumit pentru distincția primită, ca și întregului sobor slujitor care l-a onorat cu prezența.

P. C. cons. *Gh. Papuc*, care, după ce a mulțumit P. S. arhiereu Calinic Argeșanul în numele Î. P. S. Mitropolit Antonie pentru deplasarea de pe plaiurile Argeșului și sfințirea de biserică săvîrșită la parohia Alma, a făcut o scurtă prezentare a activității pastorale și gospodărești care se desfășoară în tot protopopiatul Mediaș și în întreaga Arhiepiscopie a Sibiului, aruncînd totodată cîteva priviri asupra valorilor Ortodoxiei noastre străbune, pe care se cuvine să le cunoaștem și să le prețuim cît mai mult, valori care s-au oglindit și în praznicul de astăzi.

P. C. Sa a mulțumit apoi tuturor ostenitorilor,. care și-au adus aportul la reușita praznicului, în frunte cu preotul și epitropul parohiei Alma, praznic care s-a dovedit înălțător, ziditor de suflet și de neuitat pentru toți participanții.

Sfințirea bisericii din Roadeș, prot. Rupea

Așezată între niște dealuri, aproape pitulată am putea spune, la 3 km. din șoseaua care merge de la Rupea spre Sighișoara, și trăgîndu-și numele poate de la „roadă" sau „roade" de care acele meleaguri nu-s lipsite, pămîntul fiind foarte roditor, parohia Roadeș, astăzi filie la Bunești, și-a ridicat, între anii 1933—1936 sub conducerea preotului de vrednică pomenire, Emil Bucșa, un minunat lăcaș de închinare în autentic stil bizantin, o adevărată catedrală, care n-a fost sfințită și în care n-a slujit niciodată vreun arhiereu.

Deși puțini la număr, credincioșii ortodocși din Roadeș și-au întreținut cu grijă și evlavie acest Sion al lor, în ultimii ani, îndrumați de preoții Visarion Joantă și apoi de Gheorghe Lup, avînd loc reparații de consolidare, precum și zugrăveli interioare și exterioare, această biserică, cu hramul Sf. Arhangheli Mihail și Gavril fiind îmbogățită și cu mobilier și cărți de cult.

Astfel reînnoită, biserica a fost sfințită, din încredințarea Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, de P. S. Arhiereu Calinic Argeșanul de la Episcopia Rîmnicului și Argeșului, care a fost însoțit de la Sibiu de către P. C. cons. Gh. Papuc, P. Cuv. ierod. V. Băltaț, secretar eparhial, și C. diacon A. Băcilă de la catedrala mitropolitană din Sibiu, evenimentul sfințirii avînd loc miercuri, 8 noiembrie 1989, de praznicul Sf. Arhangheli Mihail și Gavril.

Răspunsurile au fost date de obștea credincioșilor din Roadeș și împrejurimi. Erau de față și domnii pastori evanghelici lut. Sinn Alfred din localitate și Zink Hantz din Criț, însoțiți de credincioși evanghelici.

La Sfînta Liturghie care s-a săvîrșit după sfințirea bisericii, ectenie specială s-a rostit pentru ctitorii și preoții slujitori ai bisericii, adormiți întru Domnul, iar la momentul cuvenit licențiatul în Teologie Popa Savu a fost hirotonit întru diacon.

La priceasnă, predica zilei a fost rostită de P. C. cons. *Gh. Papuc*, care a tălmăcit art. I din Crez, articol care vorbește de Dumnezeu, Creatorul sau Făcătorul Cerului și al pămîntului, al tuturor celor văzute și nevăzute. Vorbitorul a arătat astfel cum Dumnezeu este Ziditorul Cosmosului acesta imens, de

nepătruns, care se măsoară astăzi cu milioanele şi miliardele de ani lumină, populat cu o imensitate de corpuri cereşti, guvernate de legi precise, matematice, ceea ce îl făceau încă pe Psalmist să exclame: „Cerurile spun mărirea lui Dumnezeu şi facerea mîinilor Sale o vesteşte tăria". Tot El este Autorul plantelor şi animalelor supuse şi ale unor rînduieli foarte precise de la care nu se abat nici o cirtă şi nici o iotă, exemplificînd acest lucru cu cazuri concrete din viaţa unor vieţuitoare, şi în final Ziditorul omului, această coroană a Creaţiunii, care oglindeşte în sine ceva din măreţia lui Dumnezeu.

Vorbitorul a arătat apoi că sub cuvîntul de „Cer" din articolul menţionat se înţelege lumea nevăzută, lumea îngerilor creaţi şi ei de Dumnezeu, care se împart în îngeri buni şi îngeri răi, insistînd în continuare asupra îngerilor buni, asupra rolului lor, prezentînd apoi pe baza Sf. Scripturi şi tradiţiei creştine, ceea ce ştim despre Sfinţii voievozi Mihail şi Gavril, care au jucat un rol special în istoria mîntuirii neamului omenesc, întregul praznic din 8 noiembrie fiind închinat de altfel cinstirii îngerilor.

S-au exprimat apoi îndemnuri de a învăţa şi din viaţa îngerilor buni, în chip special a preamări pe Dumnezeu şi a-i mulţumi pentru toate binefacerile ştiute şi de atîtea ori neştiute pe care le revarsă asupra noastră şi, tot asemenea îngerilor, a asculta şi împlini mereu voia Sa sfîntă.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, P.C. prot. *Gh. Opriş* a exprimat simţăminte de bun venit P.S. Arhiereu Calinic Argeşanul, după care a subliniat ataşamentul pe care credincioşii îl au faţă de Ierarhii lor, făcînd apoi o scurtă prezentare a prot. Rupea şi a activităţii pastorale şi gospodăreşti care se desfăşoară aici.

A vorbit apoi C. pr. *Gh. Lup*, în a cărui grijă este filia Roadeş, care a subliniat importanţa momentului, unic în felul său pentru credincioşii din Roadeş, ca unii care au participat astăzi la prima Sf. Liturghie arhierească săvîrşită în biserica lor, din care motiv el va rămîne adînc înscris în inimile lor.

C. Sa a făcut o prezentare a obştei noastre din Roadeş, precum şi a bisericii şi lucrărilor care s-au executat la biserică, mulţumind lui Dumnezeu pentru purtarea Sa de grijă; Î.P.S. Mitropolit Antonie şi P.S. arhiereu Calinic Argeşanul, pentru sprijinul acordat şi în mod deosebit credincioşilor, care i-au stat în ajutor, băneşte şi cu braţele, pentru ca biserica să arate aşa cum arată acum.

Cuvînt de învăţătură a rostit în continuare P.S. *Calinic Argeşanul*, care, după ce a mulţumit pentru primirea ce i s-a făcut, a transmis preoţilor şi credincioşilor prezenţi gînduri părinteşti din partea Î.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, reţinut de alte îndatoriri la Sibiu.

P.S. Sa a zăbovit apoi asupra unor noi texte din Sf. Scriptură legate de inimă, pe care le-a tălmăcit spre zidirea ascultătorilor, ca de exemplu: „Să iubeşti pe Domnul Dumnezeu tău, din toată *inima* ta, din tot sufletul tău şi din toată puterea ta", ceea ce, în esenţă, înseamnă respectarea şi trăirea poruncilor lui Dumnezeu, aşa cum arată în continuare tot un text biblic: „Cuvintele acestea, pe care ţi le spun eu astăzi, să le ai în *inima* ta şi în sufletul tău; să le întipăreşti în fiii tăi şi să vorbeşti de ele cînd şezi în casa ta, cînd mergi pe cale, cînd te culci şi cînd te scoli; să le legi ca semn la mînă şi să le ai ca pe o tăbliţă pe fruntea ta; să le scrii pe uşorii casei tale şi pe porţile tale" (Deut. 6, 5—9). De aceea, a arătat între altele P.S. Sa tot cu cuvintele Sf. Scripturi, să plecăm spre Dumnezeu „inima noastră, să umblăm pe toate căile lui şi să păzim poruncile, rînduielile şi legile lui... Să fie *inima* noastră întreagă la Domnul" (III Regi 8, 58—61).

Referindu-se la sfinţirea templului lui Solomon, cînd Dumnezeu i-a spus acestuia şi următoarele cuvinte: „Am auzit rugăciunea ta şi cererea ta cu care te-ai rugat către mine şi ţi-am îndeplinit după cererea ta; am sfinţit templul pe care l-ai zidit, ca să petreacă numele meu acolo în veci şi vor fi ochii şi *inima* mea acolo în toate zilele" (III Regi 9, 3), vorbitorul a subliniat adevărul că, după venirea Mîntuitorului Iisus Hristos, „inima" lui Dumnezeu este în fiecare biserică, deci şi în biserica ce s-a sfinţit astăzi, nu numai în chip spiritual, duhovnicesc, cu Dumnezeu întîlnindu-ne cu deosebire în biserică, ci şi în chip material, văzut, pe sf. altar sub forma Sf. Împărtăşanii.

Pentru munca depusă pe tărîm pastoral și gospodăresc, C. pr. Gh. Lup a fost distins și hirotesit întru „iconom", acte speciale de prețuire primind din partea Î. P. S. Mitropolit Antonie dl. epitrop N. Urda, credincioșii Gh. Pandrea și David Matei, precum și consiliul și comitetul parohial.

La agapa care a urmat la casa parohială, au vorbit:

P. Cuv. protos. *Visarion Joantă* de la Sf. Mănăstire Brîncoveanu, care a evocat momente emoționante din cei 8 ani în care a păstorit parohiile Bunești și Roadeș.

Dl. epitrop *N. Urda*, care, în numele organelor parohiale, a mulțumit Î. P. S. Mitropolit Antonie pentru grija pe care le-a purtat-o trimițînd pe P. S. Calinic să le sfințească biserica, căruia de asemenea i-a mulțumit pentru dragostea avută față de credincioșii din Roadeș.

Dl. pastor *Sinn Alfred*, care, după ce a mulțumit pentru cinstea de a fi invitat la această sărbătoare a credincioșilor ortodocși, și-a exprimat satisfacția de a vedea biserica și în interior și pentru participarea la Sf. Liturghie, ceea ce i-a prilejuit „o mare bucurie".

„Ecumenismul astăzi — a subliniat domnia sa în continuare — este scris cu litere mari. Prin faptul că trăim împreună, mai multe naționalități și confesiuni, Ardealul și chiar toată țara prezintă prin aceasta o garanție importantă pentru ca ecumenismul să aducă roade", vorbitorul exemplificînd acest lucru și cu viețuirea frățească a românilor și sașilor din Roadeș.

C. pr. *I. Roșca* (Brașov-Baciu), care, ca fost paroh, de asemenea a evocat momente semnificative din viața celor două unități parohiale în care și-a început activitatea pastorală, specificînd că, după știința sa, P. S. Calinic este primul episcop al Bisericii noastre care a pășit în Roadeș.

Dl. *V. Borcoman*, învățător pensionar, care a activat mulți ani pe plaiurile Buneștilor și Roadeșului, a arătat, între altele, că pentru toți fiii acestor plaiuri ziua de astăzi a fost ca o „rază de lumină". Domnia sa a făcut apoi un scurt istoric al acestor locuri, menționînd între altele faptul că pe locul actualei biserici a fost o biserică de lemn, adusă de la Rupea, exprimînd gînduri de pioșenie față de toți vrednicii noștri înaintași, care prin eforturi uriașe au păstrat Legea și limba românească.

Dl. pastor *Zink Hantz*, care și-a exprimat admirația față de parohienii ortodocși din Roadeș și preotul lor, pentru lucrul frumos și plăcut lui Dumnezeu pe care l-au realizat. „Este lucru mare să știi că „inima" lui Dumnezeu este în fiecare biserică" — a subliniat domnia sa.

În continuare și-a mărturisit bucuria de a fi părtaș la acest eveniment, menționînd că o bucurie împărtășită se dublează, după cum o durere împărtășită scade, îndemnînd credincioșii să-și cerceteze acum cu mai multă dragoste biserica pe care și-au împodobit-o așa de frumos.

În încheiere, a luat cuvîntul P. S. *Calinic Argeșanul*, care, după ce a mulțumit celor doi pastori pentru participare, a făcut o scurtă prezentare a bisericilor de lemn din țara noastră și grija Bisericii noastre față de ele, exprimîndu-și apoi bucuria de a fi putut răspunde la chemarea Î. P. S. Mitropolit Antonie pentru a sfinți biserica de astăzi și a se afla în mijlocul unor credincioși așa de buni, cu „inimă mare", mulțumind tuturor pentru dragostea care i s-a arătat și Martelor care au pregătit agapa.

Sfințirea bisericii din Roadeș se înscrie și ea, așadar, ca un eveniment de neuitat în inimile Ierarhului și credincioșilor participanți.

Gh. P.

Pomenirea mitropolitului Andrei Șaguna la Centrul Mitropolitan din Sibiu

Joi, 30 noiembrie 1989, Sf. Apostol Andrei, în catedrala mitropolitană din Sibiu s-a săvîrșit, de către un sobor de preoți și diaconi avînd în frunte pe P. C. prorector D. Abrudan, un parastas în amintirea marelui și pururea pomenitului mitropolit Andrei Șaguna.

Au participat: Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, corpul profesoral în frunte cu P. C. rector C. Voicu, consilieri şi alţi lucrători de la Centrul arhiepiscopesc Sibiu, studenţii teologi de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu şi un mare număr de credincioşi.

Răspunsurile au fost date de corul studenţilor teologi, condus de P. C. prof. I. Popescu.

La sfîrşit, dl. Grăjdean Vasile, stud. an. IV, plecînd de la cuvintele Sf. Apostol Pavel: „Aduceţi-vă aminte de mai-marii voştri, care v-au grăit vouă cuvîntul lui Dumnezeu; priviţi cu luare aminte cum şi-au încheiat viaţa şi să le urmaţi credinţa" (Evrei 13, 7), a vorbit despre propovăduirea Sf. Apostol Andrei, care în această lucrare a ajuns şi pe meleagurile noastre, după care a făcut o amplă prezentare a personalităţii mitropolitului Andrei Şaguna, cu specificarea unora din realizările sale mai importante.

Corul studenţilor teologi a intonat apoi compoziţia, extrem de izbutită, atît ca text cît şi ca muzică, închinată marelui mitropolit Şaguna: „Da, Andrei, tu n-ai murit", text de pr. Z. Boiu, iar muzica de D. Cunţan.

A vorbit apoi Î. P. S. Mitropolit *Antonie*, care, după ce a arătat că pomenirea mitropolitului Şaguna se face şi la mausoleul său de la Răşinari, amintirea sa fiind mereu vie în inimile răşinărenilor, şi după ce a subliniat că despre mitropolitul Andrei Şaguna se poate spune mereu cîte ceva nou, a amintit cuvintele gînditorului român C. Noica, rostite de acesta despre Eminescu: „Eminescu este omul deplin al culturii române".

Tot aşa se poate spune, a continuat Î. P. S. Sa, şi despre Şaguna, că a fost omul deplin al Ortodoxiei româneşti, al Ortodocşilor şi idealurilor româneşti din Transilvania. El a venit în Transilvania în momente extrem de grele, atît pentru Ortodoxie cît şi pentru poporul român, dînd însă dovadă de mari calităţi de organizator.

În această ordine de idei, Î. P. S. Mitropolit a reliefat cîteva din realizările mai de seamă ale mitropolitului Şaguna, cu sublinierea mai ales a semnificaţiei acestor realizări pentru românii transilvăneni, cum a fost de pildă impulsionarea învăţămîntului teologic, pe care l-a reorganizat spre a avea un cler cît mai luminat; reînfiinţarea Mitropoliei Transilvaniei, desfiinţată după actul „Unirii" de la 1700, fiinţînd pînă atunci din vremuri imemoriale, bineştiind că la 1378 exista un arhiepiscop Ghelasie, ceea ce arată că Ortodoxia era mult mai veche, organizată cu preoţi, episcopi, biserici, mănăstiri etc.; instituirea unui congres pentru această Mitropolie reînfiinţată, care a fost un fel de parlament al românilor transilvăneni, ca şi elaborarea unei legi, Statutul organic, astfel că „prin Biserică s-au susţinut şi apărat drepturile românilor din Transilvania", Statutul şagunian aflîndu-se şi la baza legislaţiei bisericeşti de astăzi.

Vorbitorul a arătat de asemenea mijloacele de informare înfiinţate de Şaguna, pentru a-şi răspîndi ideile şi speranţele pentru poporul român din Transilvania, menţionînd totodată că Şaguna a avut şi dureri pricinuite îndeosebi de faptul că nu toţi contemporanii săi l-au înţeles, că a avut şi adversari, unii de bună credinţă, dar au fost şi din aceia de rea credinţă, cu toate că activismul său s-a dovedit a fi calea cea mai bună de urmat pentru interesele românilor. De aceea în ultimii ani ai vieţii sale a fost bolnav, mai ales sufleteşte, testamentul lui Şaguna reflectînd şi el mîhnirea marelui mitropolit.

Avem deci toate motivele, a spus între altele Î. P. S. Mitropolit Antonie în partea finală a cuvîntării, ca într-o zi ca aceasta să ne amintim cu recunoştinţă de mitropolitul Andrei Şaguna, „apostolul neamului românesc din Transilvania", exemplul lui rămînînd mereu viu şi luminos în sînul Bisericii şi poporului român.

Î. P. S. Mitropolit Antonie a adus apoi în atenţie şi chipul episcopului Andrei Mageru al Aradului, care, în urmă cu 40 de ani, a tuns în monahism la Mănăstirea Prislop pe Î. P. S. Sa, corul studenţilor şi întreaga asistenţă intonînd: „Veşnica pomenire" şi pentru acest venerabil episcop arădean.

Gh. P.

DIN VIAŢA BISERICEASCĂ ÎN ARHIEPISCOPIA VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI

Sfinţirea bisericii parohiale din Ciolt, prot. Lăpuş

Duminică, 3 sept. 1989, P. S. Episcop-vicar Iustinian Chira Maramureşanul a oficiat slujba sfinţirii bisericii din parohia Ciolt, protopopiatul Lăpuş, jud. Maramureş.

Deşi locaşul de cult renovat din Ciolt a fost construit în anul 1907, nu a fost tîrnosit de vreun ierarh pînă acum.

În ultima vreme biserica a fost renovată interior şi exterior, iar între anii 1983—1989 a fost pictată prin purtarea de grijă a vrednicului preot paroh Voicu Simion din jertfelnicia bunilor credincioşi de aici.

Pentru o prodigioasă activitate în parohie, Prea Sfinţitul Iustinian a acordat preotului Voicu Simion distincţia onorifică bisericească de „iconom", cu dreptul de a purta brîu roşu.

În cadrul Sfintei Liturghii arhiereşti, P. S. Sa Iustinian a hirotonit întru diacon pe licenţiatul în Teologie Stan Terenţie, fiu al Arhiepiscopiei Sibiului.

În faţa mulţimii de credincioşi P. S. Sa Iustinian a rostit un amplu şi însufleţitor cuvînt de învăţătură.

Sfinţirea bisericii din parohia Băile Borşa, prot. Sighetu Marmaţiei

Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil, însoţit de la Centrul eparhial de P. C. Sa Pr. Liviu Ştefan — vicar administrativ şi de diaconii Oprişanu Iustin şi Radu Onac, *Duminică, 3 septembrie 1989,* a săvîrşit sfinţirea bisericii parohiale Băile Borşa, cu hramul „Sf. Treime".

Pentru frumoasele realizări pe tărîm pastoral-gospodăresc, Î. P. S. Sa Arhiepiscopul Teofil a acordat vrednicului preot Tivadar Vasile distincţia onorifică de „iconom stavrofor", cu dreptul de a purta cruce.

Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil, în bogatul cuvînt de învăţătură, a abordat tema: „Biserica — casa lui Dumnezeu".

Pentru prezenţa Î. P. S. Sale la binecuvîntatul praznic al credincioşilor din Băile Borşa a mulţumit P. C. Sa preotul paroh Tivadar Vasile.

Sfinţirea bisericii din parohia Gheorgheni, filia Gheorgheni, prot. Cluj

La invitaţia preotului paroh Gheorghe Mureşan şi a puţinilor, dar vrednicilor credincioşi de aici, *Duminică, 10 septembrie 1989,* Prea Sfinţitul Episcop-vicar Iustinian, însoţit de la Centrul eparhial — Cluj de P. C. Sa Păr. Varga Petru — inspector eparhial şi de diaconii Mihai Meseşan şi Iustin Oprişanu, a săvîrşit slujba Sfinţirii bisericii din filia Gheorgheni, urmată de Sfînta Liturghie arhierească.

În ultimii 10 ani biserica a fost renovată total prin purtarea de grijă a bunului credincios Pop Aurel (prim-curator) şi din contribuţia benevolă a celor 34 de familii ortodoxe din această filie.

Cu acest binecuvîntat prilej, filia Gheorgheni fiind compusă din credincioşi romano-catolici şi reformaţi, au fost prezenţi la praznic şi reprezentanţii acestor culte ca invitaţi, însoţiţi de un apreciabil număr de enoriaşi ai lor.

În cuvîntul său pastorul reformat Antal Iosif a evidenţiat sîrguinţa credincioşilor ortodocşi de aici, precum şi armonia dintre credincioşii romano-catolici, reformaţi şi ortodocşi.

Prea Sfinţitul Episcop-vicar Iustinian, în cuvîntul său de învăţătură, a subliniat faptul că toţi cei botezaţi poartă numele de creştin, indiferent de confesiune. Iisus Hristos ne-a înfrăţit pe toţi prin jertfa supremă de pe Golgota, prin crucea suferinţei Sale pentru întregul neam omenesc.

În cuvîntul său, preotul paroh Gh. Mureșan, pornind de la patronii bisericii „Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil", a vorbit despre rolul îngerului păzitor în viața fiecăruia dintre noi, adresînd alese mulțumiri Prea Sfințitului Iustinian, însoțitorilor, soborului și în mod special domnului Pop Aurel, mentorul înflăcărat al lucrărilor ce s-au efectuat la sfîntul locaș de cult din Gheorgheni.

Sfințirea bisericii din filia Fîntînele, parohia Matei, prot. Bistrița

Duminică, 17 septembrie 1989, Prea Sfințitul Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul a oficiat sfințirea bisericii din filia Fîntînele, fiind însoțit de la Centrul eparhial de P. C. Petru Varga — inspector eparhial și diaconii Vasile Nemeș și Tomoioagă Sorin.

Biserica parohială cu hramul „Sf. Arhangheli" a fost recent pictată și renovată interior și exterior, prin purtarea de grijă a preotului Cherhaț Vasile.

În cadrul Sfintei Liturghii arhierești, P. C. Păr. protopop Crețа Simion a rostit un cuvînt de învățătură, arătînd semnificația sfintei cruci în viața credincioșilor, temă legată de evanghelia zilei (Mc. 8, 34 și u.).

P. C. Păr. inspector eparhial Petru Varga a rostit un cuvînt de învățătură privind succesiunea apostolică a ierarhiei bisericești, după care a dat citire actului prin care a fost distins preotul local Cherhaț Vasile, de către Prea Sfințitul Iustinian, cu distincția onorifică de „iconom", cu dreptul de a purta brîu roșu, pentru bogata sa activitate pastoral-gospodărească.

P. S. Sa Iustinian, în cuvîntul său duhovnicesc, a arătat că Sf. Cruce este semn al biruinței asupra morții și a păcatului, adresînd în încheiere cuvinte de apreciere preotului și puținelor familii de credincioși de aici (70 familii), care conviețuiesc în bune relații cu frații creștini maghiari.

În cadrul mesei festive, pastorul reformat Toth Arpad a evidențiat armonia dintre credincioșii ortodocși și cei reformați ca rod al credinței în același Domn și Stăpîn, Iisus Hristos.

Resfințirea bisericii parohiale din Reteag II, prot. Năsăud

În ziua de *Duminică, 17 septembrie 1989,* Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Teofil a oficiat slujba resfințirii bisericii parohiale din localitatea Reteag II, comuna Petru Rareș, jud. Bistrița-Năsăud.

Î. P. S. Sa a fost însoțit de la Centrul eparhial cu acest prilej de P. C. Sa Păr. Nicolae Buda — secretar eparhial și diaconii Iustin Oprișan și Tibre Vasile și înconjurat de un numeros sobor de preoți în frunte cu P. S. Sa Păr. Dâmbu Ioan, protopopul Năsăudului.

Biserica a fost zidită în anul 1929, prin purtarea de grijă a preotului de atunci Dumitru Pintea și reparată capital în anul 1954 sub păstorirea preotului Bodea Viorel.

Între anii 1984—1986, biserica a fost îmbrăcată într-o frumoasă pictură bisericească de către pictorul Bumbu Constantin, iar exteriorul a fost renovat în întregime.

Valoroasele lucrări la sfînta biserică au fost efectuate din daniile credincioșilor, sub îndrumarea vrednicului preot actual Moldovan Mihăilă.

La sfîrșitul Sf. Liturghii arhierești, P. C. Sa Păr. Dâmbu Ioan, protopopul Năsăudului, a exprimat în cuvîntul său bucuria sa și a credincioșilor din această parohie de a-l avea în parohia lor pe Înaltul ierarh.

În cuvîntul său duhovnicesc, Î. P. S. Sa Arhiepiscopul Teofil a vorbit credincioșilor despre locașul de închinare ca locaș de sfințire a sufletelor, în care ei primesc Sf. Taine și celelalte daruri sfințitoare, începînd de la naștere și pînă la mormînt.

Pentru frumoasele realizări pe tărîm bisericesc Înalt Prea Sfinţitul Teofil a acordat preotului paroh Moldovan Mihăilă distincţia bisericească de „sachelar" — cu dreptul de a purta brîu albastru.

Preotul paroh a mulţumit înaltului ierarh pentru binecuvîntata zi ce le-a prilejuit-o, resfinţindu-le biserica, precum şi tuturor celor prezenţi.

Resfinţirea bisericii parohiale din Fundătura, prot. Dej

Duminică, 24 septembrie 1989, Prea Sfinţitul Iustinian Chira Maramureşanul a oficiat slujba resfinţirii şi liturghia arhierească în parohia Fundătura, avîndu-i ca însoţitori de la Centrul eparhial pe P. C. Sa Buda Nicolae — secretar eparhial şi pe diaconii Mihai Meseşan şi Vasile Nemeş.

Un numeros sobor de preoţi în frunte cu P. C. Sa Păr. Teofil Herineanu al Dejului a înconjurat pe Prea Sfinţitul Iustinian la sfintele slujbe ce s-au oficiat aici.

La sfîrşitul liturghiei arhiereşti, P. S. Sa Episcopul-vicar Iustinian, pentru apreciatele realizări pe tărîm bisericesc, a distins pe vrednicul preot paroh şi prin P. C. Sa pe toţi credincioşii parohiei, cu distincţia bisericească de „iconom", cu dreptul de a purta brîu roşu.

În cuvîntul său de învăţătură P. S. Sa Iustinian a vorbit despre rolul icoanei ortodoxe în biserică şi despre dragostea şi jertfa iubitoare a lui Dumnezeu pentru noi.

În cuvinte calde şi alese, la sfîrşit, a mulţumit P. S. Sale preotul paroh Roman Ioan, arătînd totodată rolul Bisericii strămoşeşti în calitate de apărătoare şi păstrătoare a unităţii de credinţă şi de neam, făcînd totodată şi o scurtă dare de seamă a activităţii sale şi a credincioşilor devotaţi sfintei noastre biserici.

Resfinţirea bisericii cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" din oraşul Tg. Lăpuş, prot. Lăpuş

Biserica ortodoxă din oraşul Tg. Lăpuş a fost zidită între anii 1906—1911, în vremea păstoririi preotului Ioan Muste, iar în anul 1969 a fost pictată de către pictorul bisericesc Mihon Tiberiu.

Între anii 1987—1988, biserica a fost renovată total în exterior la care s-a adăugat un necesar şi potrivit portic de intrare, prin purtarea de grijă şi osîrdia vrednicului preot paroh Mureşan Augustin şi sub coordonarea P. C. Sale Păr. Ciceu Ioan, protopopul Lăpuşului, care slujeşte efectiv la această biserică.

Data de *Duminică, 1 octombrie 1989,* va rămîne adînc imprimată în sufletul credincioşilor din Tg. Lăpuş, avîndu-l în mijlocul lor pentru a le resfinţi biserica pe Prea Sfinţitul Episcop-vicar Iustinian, atît de cunoscut şi apreciat de către toţi bunii credincioşi şi preoţi din „Ţara Lăpuşului".

Pe un timp cam vitreg, destul de rece, P. S. Sa Iustinian, însoţit de la Centrul eparhial de P. C. Sa Buda Nicolae — secretar eparhial şi de diaconii Mihai Meseşan şi Iustin Oprişan, înconjurat fiind de un frumos sobor de 30 de preoţi în frunte cu P. S. Sa Păr. protopop al Lăpuşului Ioan Ciceu şi P. C. Sa Iustin Hodea — staretul mănăstirii „Sf. Ana" — Rohia, a săvîrşit rînduiala resfinţirii bisericii şi Sfînta liturghie arhierească.

Ca invitaţi de onoare au fost prezenţi şi reprezentanţii cultelor romano-catolic şi reformat din localitate.

La sfîrşitul Sfintei Liturghii arhiereşti, P. S. Sa Iustinian a rostit un amplu cuvînt de învăţătură; pornind de la textul evanghelic: „Ce voiţi să vă facă vouă oamenii, faceţi-le şi voi asemenea", a dezvoltat tema superiorităţii legii iubirii lui Hristos faţă de legea Vechiului Testament.

A adresat apoi cuvinte de apreciere vrednicilor preoţi şi credincioşi aparţinători acestei biserici şi parohii pentru valoroasele lucrări executate la locaşul de închinare, cu recomandarea de a împodobi biserica cu o nouă haină picturală, tradiţional-românească.

Atît părintele paroh, Mureşan Augustin, cît şi părintele protopop Ioan Ciceu au adresat calde cuvinte de mulţumire Prea Sfinţitului Iustinian, precum şi tuturor celor prezenţi care au luat parte la binecuvîntatul eveniment din viaţa bisericească a credincioşilor şi preoţilor din Tg. Lăpuş.

Resfinţirea bisericii parohiale din Ciceu-Hăşmaş, prot. Năsăud

Cu vrerea bunului Dumnezeu, *Duminică, 8 octombrie 1989*, Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil, însoţit de la Centrul eparhial de P. C. Sa Păr. Octavian Picu — consilier administrativ, şi diaconii Mihai Meseşan şi Vasile Nemeş, înconjurat de un distins sobor de preoţi în frunte cu P. C. Sa Păr. Dâmbu Ioan, protopopul Năsăudului, a săvîrşit slujba resfinţirii bisericii parohiale din Hăşmaş-Ciceu, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil".

Sfîntul locaş de închinare s-a zidit în anul Domnului 1961 din donaţiile bunilor credincioşi de aici, sub păstorirea preotului Ilie Prodanic.

În decursul timpului s-au mai efectuat lucrări de întreţinere la biserică, iar între anii 1987—1988, în interior s-a executat o frumoasă pictură în tehnica „fresco", din jertfelnicia bunilor credincioşi locali sub coordonarea preotului Mizgan Ioan.

La sfîrşitul Sfintei Liturghii au luat cuvîntul P. C. Sa Păr. Dâmbu Ioan, protopopul Năsăudului, şi preotul paroh Mizgan Ioan, adresînd mulţumiri filiale Înaltului ierarh pentru prezenţa sa la resfinţirea bisericii din Ciceu-Hăşmaş, prezenţă binefăcătoare pentru credincioşii de acolo.

În încheiere, în cuvîntul său de învăţătură, Î. P. S. Sa Arhiepiscopul Teofil, pornind de la textul Evangheliei din Duminica a XX-a după Rusalii: „Învierea fiului văduvei din Nain", a dezvoltat tema morţii fizice şi a celei sufleteşti. Moartea fizică este urmarea păcatului strămoşesc, iar moartea sufletească, fiind mai gravă, îl aşează pe credincios în raport de opoziţie faţă de harul divin. Ca remediu se recomandă pocăinţă de păcate, dînd ca exemple scripturistice cazul regelui David care se căieşte de păcat şi căinţa fiului risipitor. Credinciosul căzut în păcat se poate redresa din această stare prin spovedanie sinceră şi împărtăşanie cu Trupul şi Sîngele Domnului. Î. P. S. Sa a adresat apoi aprecieri preotului paroh Mizgan Ioan, precum şi bunilor credincioşi (puţini la număr), care au realizat valoroase lucrări la sfînta biserică din Ciceu-Hăşmaş, acordînd preotului paroh distincţia onorifică bisericească de „iconom", cu dreptul de a purta brîu roşu.

Resfinţirea bisericii parohiale din Chiuzbaia, prot. Baia Mare

În prezenţa unui mare număr de credincioşi şi a unui distins sobor de preoţi, în frunte cu P. C. Sa Păr. Gavril Mociran, protopopul Băii Mari, *Duminică, 8 octombrie 1989*, a avut loc resfinţirea bisericii din Chiuzbaia de către Prea Sfinţitul Episcop-vicar Iustinian, însoţit de la Centrul eparhial de P. C. Sa Păr. Petru Varga — inspector eparhial şi diaconii Oprişanu Iustin şi Tibre Vasile.

Sfînta biserică frumos împodobită, reparată interior şi exterior din jertfelnicia bunilor credincioşi din Chiuzbaia, sub îndrumarea preotului paroh Mada Viorel şi-a primit cu multă căldură pe înalţii invitaţi.

Încă de la intrarea în parohie Prea Sfinţitul Iustinian a fost întîmpinat de un grup masiv de călăreţi îmbrăcaţi în straie tradiţionale locale.

Ceremonia resfinţirii bisericii şi sfînta liturghie arhierească a decurs în nota de satisfacţie şi linişte spirituală.

Pentru o rodnică activitate pastorală şi gospodărească preotul paroh a fost distins de către Prea Sfinţitul Iustinian cu distincţia bisericească de „iconom", cu dreptul de a purta brîu roşu.

P. C. Sa Păr. protopop al Băii Mari, Gavril Mociran, a rostit un cuvînt de bun venit ierarhului în parohia Chiuzbaia, după care preotul paroh Mada Viorel a mulţumit călduros Prea Sfinţitului Iustinian pentru bunăvoinţa de a binecuvînta lucrările şi ostenelile sale şi ale credincioşilor pentru sfînta biserică, precum şi pentru distincţia acordată.

Pentru frumoasele realizări pe tărîm bisericesc Înalt Prea Sfinţitul Teofil a acordat preotului paroh Moldovan Mihăilă distincţia bisericească de „sachelar" — cu dreptul de a purta brîu albastru.

Preotul paroh a mulţumit înaltului ierarh pentru binecuvîntata zi ce le-a prilejuit-o, resfinţindu-le biserica, precum şi tuturor celor prezenţi.

Resfinţirea bisericii parohiale din Fundătura, prot. Dej

Duminică, 24 septembrie 1989, Prea Sfinţitul Iustinian Chira Maramureşanul a oficiat slujba resfinţirii şi liturghia arhierească în parohia Fundătura, avîndu-i ca însoţitori de la Centrul eparhial pe P. C. Sa Buda Nicolae — secretar eparhial şi pe diaconii Mihai Meseşan şi Vasile Nemeş.

Un numeros sobor de preoţi în frunte cu P. C. Sa Păr. Teofil Herineanu al Dejului a înconjurat pe Prea Sfinţitul Iustinian la sfintele slujbe ce s-au oficiat aici.

La sfîrşitul liturghiei arhiereşti, P. S. Sa Episcopul-vicar Iustinian, pentru apreciatele realizări pe tărîm bisericesc, a distins pe vrednicul preot paroh şi prin P. C. Sa pe toţi credincioşii parohiei, cu distincţia bisericească de „iconom", cu dreptul de a purta brîu roşu.

În cuvîntul său de învăţătură P. S. Sa Iustinian a vorbit despre rolul icoanei ortodoxe în biserică şi despre dragostea şi jertfa iubitoare a lui Dumnezeu pentru noi.

În cuvinte calde şi alese, la sfîrşit, a mulţumit P. S. Sale preotul paroh Roman Ioan, arătînd totodată rolul Bisericii strămoşeşti în calitate de apărătoare şi păstrătoare a unităţii de credinţă şi de neam, făcînd totodată şi o scurtă dare de seamă a activităţii sale şi a credincioşilor devotaţi sfintei noastre biserici.

Resfinţirea bisericii cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" din oraşul Tg. Lăpuş, prot. Lăpuş

Biserica ortodoxă din oraşul Tg. Lăpuş a fost zidită între anii 1906—1911, în vremea păstoririi preotului Ioan Muste, iar în anul 1969 a fost pictată de către pictorul bisericesc Mihon Tiberiu.

Între anii 1987—1988, biserica a fost renovată total în exterior la care s-a adăugat un necesar şi potrivit portic de intrare, prin purtarea de grijă şi osîrdia vrednicului preot paroh Mureşan Augustin şi sub coordonarea P. C. Sale Păr. Ciceu Ioan, protopopul Lăpuşului, care slujeşte efectiv la această biserică.

Data de *Duminică, 1 octombrie 1989,* va rămîne adînc imprimată în sufletul credincioşilor din Tg. Lăpuş, avîndu-l în mijlocul lor pentru a le resfinţi biserica pe Prea Sfinţitul Episcop-vicar Iustinian, atît de cunoscut şi apreciat de către toţi bunii credincioşi şi preoţi din „Ţara Lăpuşului".

Pe un timp cam vitreg, destul de rece, P. S. Sa Iustinian, însoţit de la Centrul eparhial de P. C. Sa Buda Nicolae — secretar eparhial şi de diaconii Mihai Meseşan şi Iustin Oprişan, înconjurat fiind de un frumos sobor de 30 de preoţi în frunte cu P. S. Sa Păr. protopop al Lăpuşului Ioan Ciceu şi P. C. Sa Iustin Hodea — stareţul mănăstirii „Sf. Ana" — Rohia, a săvîrşit rînduiala resfinţirii bisericii şi Sfînta liturghie arhierească.

Ca invitaţi de onoare au fost prezenţi şi reprezentanţii cultelor romano-catolic şi reformat din localitate.

La sfîrşitul Sfintei Liturghii arhiereşti, P. S. Sa Iustinian a rostit un amplu cuvînt de învăţătură; pornind de la textul evanghelic: „Ce voiţi să vă facă vouă oamenii, faceţi-le şi voi asemenea", a dezvoltat tema superiorităţii legii iubirii lui Hristos faţă de legea Vechiului Testament.

A adresat apoi cuvinte de apreciere vrednicilor preoţi şi credincioşi aparţinători acestei biserici şi parohii pentru valoroasele lucrări executate la locaşul de închinare, cu recomandarea de a împodobi biserica cu o nouă haină picturală, tradiţional-românească.

Atît părintele paroh, Mureșan Augustin, cît și părintele protopop Ioan Ciceu au adresat calde cuvinte de mulțumire Prea Sfințitului Iustinian, precum și tuturor celor prezenți care au luat parte la binecuvîntatul eveniment din viața bisericească a credincioșilor și preoților din Tg. Lăpuș.

Resfințirea bisericii parohiale din Ciceu-Hășmaș, prot. Năsăud

Cu vrerea bunului Dumnezeu, *Duminică, 8 octombrie 1989,* Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Teofil, însoțit de la Centrul eparhial de P. C. Sa Păr. Octavian Picu — consilier administrativ, și diaconii Mihai Meseșan și Vasile Nemeș, înconjurat de un distins sobor de preoți în frunte cu P. C. Sa Păr. Dâmbu Ioan, protopopul Năsăudului, a săvîrșit slujba resfințirii bisericii parohiale din Hășmaș-Ciceu, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil".

Sfîntul locaș de închinare s-a zidit în anul Domnului 1961 din donațiile bunilor credincioși de aici, sub păstorirea preotului Ilie Prodanic.

În decursul timpului s-au mai efectuat lucrări de întreținere la biserică, iar între anii 1987—1988, în interior s-a executat o frumoasă pictură în tehnica „fresco", din jertfelnicia bunilor credincioși locali sub coordonarea preotului Mizgan Ioan.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii au luat cuvîntul P. C. Sa Păr. Dâmbu Ioan, protopopul Năsăudului, și preotul paroh Mizgan Ioan, adresînd mulțumiri filiale Înaltului ierarh pentru prezența sa la resfințirea bisericii din Ciceu-Hășmaș, prezență binefăcătoare pentru credincioșii de acolo.

În încheiere, în cuvîntul său de învățătură, Î. P. S. Sa Arhiepiscopul Teofil, pornind de la textul Evangheliei din Duminica a XX-a după Rusalii: „Învierea fiului văduvei din Nain", a dezvoltat tema morții fizice și a celei sufletești. Moartea fizică este urmarea păcatului strămoșesc, iar moartea sufletească, fiind mai gravă, îl așează pe credincios în raport de opoziție față de harul divin. Ca remediu se recomandă pocăință de păcate, dînd ca exemple scripturistice cazul regelui David care se căiește de păcat și căința fiului risipitor. Credinciosul căzut în păcat se poate redresa din această stare prin spovedanie sinceră și împărtășanie cu Trupul și Sîngele Domnului. Î. P. S. Sa a adresat apoi aprecieri preotului paroh Mizgan Ioan, precum și bunilor credincioși (puțini la număr), care au realizat valoroase lucrări la sfînta biserică din Ciceu-Hășmaș, acordînd preotului paroh distincția onorifică bisericească de „iconom", cu dreptul de a purta brîu roșu.

Resfințirea bisericii parohiale din Chiuzbaia, prot. Baia Mare

În prezența unui mare număr de credincioși și a unui distins sobor de preoți, în frunte cu P. C. Sa Păr. Gavril Mociran, protopopul Băii Mari, *Duminică, 8 octombrie 1989,* a avut loc resfințirea bisericii din Chiuzbaia de către Prea Sfințitul Episcop-vicar Iustinian, însoțit de la Centrul eparhial de P. C. Sa Păr. Petru Varga — inspector eparhial și diaconii Oprișanu Iustin și Tibre Vasile.

Sfînta biserică frumos împodobită, reparată interior și exterior din jertfelnicia bunilor credincioși din Chiuzbaia, sub îndrumarea preotului paroh Mada Viorel și-a primit cu multă căldură pe înalții invitați.

Încă de la intrarea în parohie Prea Sfințitul Iustinian a fost întîmpinat de un grup masiv de călăreți îmbrăcați în straie tradiționale locale.

Ceremonia resfințirii bisericii și sfînta liturghie arhierească a decurs în nota de satisfacție și liniște spirituală.

Pentru o rodnică activitate pastorală și gospodărească preotul paroh a fost distins de către Prea Sfințitul Iustinian cu distincția bisericească de „iconom", cu dreptul de a purta brîu roșu.

P. C. Sa Păr. protopop al Băii Mari, Gavril Mociran, a rostit un cuvînt de bun venit ierarhului în parohia Chiuzbaia, după care preotul paroh Mada Viorel a mulțumit călduros Prea Sfințitului Iustinian pentru bunăvoința de a binecuvînta lucrările și ostenelile sale și ale credincioșilor pentru sfînta biserică, precum și pentru distincția acordată.

P. S. Sa Episcopul-vicar Iustinian, în cuvîntul său de învățătură, a făcut un elogiu mamei creștine, care a avut și are un rol excepțional în educarea religioasă și morală a copiilor, viitorul de mîine al țării și al Bisericii strămoșești.

Resfințirea bisericii parohiale din Finteușu Mic, prot. Baia Mare

Locașul de închinare din Finteușu Mic a fost construit în anul 1890. De atunci s-au efectuat în decursul vremii mai multe reparații de întreținere. În ultima perioadă de timp, prin purtarea de grijă a preotului paroh Georgiu Augustin și cu concursul substanțial al Consiliului parohial și al credincioșilor din parohie s-au efectuat valoroase lucrări de renovare în interiorul și exteriorul bisericii. Tot în ultima vreme a fost renovată și împrejmuită casa parohială.

Impozanta biserică, frumos renovată și împodobită, a fost resfințită de către Prea Sfințitul Episcop-vicar Iustinian Chira Maramureșanul, *Duminică, 15 octombrie 1989*, fiind însoțit de la Centrul eparhial de P. C. Sa Păr. Octavian Picu — consilier administrativ, și diaconul Oprișanu Iustin. Atît la slujba resfințirii bisericii cît și la liturghia arhierească ierarhul a fost înconjurat de un sobor de preoți în frunte cu P. C. Sa Păr. Gavril Mociran, protopopul Băii Mari.

La sfîrșitul Sfintei liturghii arhierești, P. C. Sa Păr. protopop Mociran Gavril, cît și preotul paroh Georgiu Augustin au rostit un cuvînt de bun venit Prea Sfințitului Iustinian în parohia Finteușu Mic, adresîndu-i calde mulțumiri și aleasă recunoștință.

În cuvîntul său arhieresc, Prea Sfinția Sa a arătat rolul credincioșilor în viața bisericească sub păstorirea preotului paroh, armonia dintre preot și păstoriți fiind cheia programului duhovnicesc și administrativ în parohie.

Apreciind osîrdia credincioșilor și a preotului pentru sfînta biserică, P. S. Sa a distins pe preotul local Georgiu Augustin cu distincția onorifică bisericească de „iconom", cu dreptul de a purta brîu roșu.

Resfințirea bisericii din filia Ortița, parohia Oarța de Sus, prot. Baia Mare

Duminică, 22 octombrie 1989, credincioșii și preoții din frumoasa și mănoasa zonă a Codrului au trăit o binecuvîntată satisfacție duhovnicească.

La invitația preotului paroh Vasile Bancoș și a bunilor credincioși din Ortița, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Teofil a sfințit noul locaș de închinare.

În prezența unui mare număr de credincioși din parohie și din alte localități din zonă, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Teofil, însoțit de la Centrul eparhial de P. C. Sa Păr. Liviu Ștefan — vicar administrativ, și diaconii Vasile Nemeș și Mihai Meseșan, a oficiat slujba sfințirii bisericii cu hramul „Sfînta Treime" din Ortița, înconjurat de un frumos sobor de preoți în frunte cu P. C. Sa Păr. Gavril Mociran, protopopul Băii Mari.

Liturghia arhierească s-a oficiat pe un podium special amenajat în preajma bisericii, sub razele binefăcătoare ale soarelui de toamnă aurie.

Noua biserică așezată pe un delușor în preajma vechii biserici, domină localitatea prin silueta sa arhitectonică. Lucrările de construcție s-au desfășurat între anii 1977—1989 din contribuția substanțială a celor 70 de familii de credincioși, prin osîrdia vrednicului preot Vasile Bancoș.

La sfîrșitul Sfintei liturghii, P. C. Sa pr. protopop Mociran Gavril, pornind cuvîntul său de la textul biblic: „Binecuvîntat este cel ce vine întru numele Domnului", a adresat un călduros salut de „bun venit" — în mijlocul vrednicilor credincioși din Ortița — Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Teofil.

A adus apoi elogii pe merit jertfelnicilor credincioși de aici și distinsului preot paroh Vasile Bancoș, care împreună au înălțat locaș de închinare lui Dumnezeu, ce va vorbi peste vremuri de dragostea și tăria credinței bunilor credincioși din Ortița.

P. C. Sa Păr. Bancoș Vasile în cuvîntul său, dînd slavă lui Dumnezeu, reproduce cu îndreptățită emoție cuvintele psalmistului: „Aceasta este ziua care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm și să ne veselim într-însa".

Face apoi un bilanţ al lucrărilor de construcţie a noului locaş de închinare, arătînd totodată care a fost rolul bisericii în viaţa poporului român, bisericuţa veche din lemn de aici veghind ca o mamă bună peste vremi la căpătîiul fiilor ei duhovniceşti şi la bine şi la greu.

Mulţumeşte Înaltului ierarh pentru dragostea cu care a venit la Ortiţa, sfinţindu-le biserica.

Ca şi părintele protopop şi părintele paroh se foloseşte acum de acest binecuvîntat prilej de a aduce, în cuvinte alese, urări de sănătate, ani mulţi şi buni Înaltului Ierarh, care nu peste multe zile va fi octogenar cu o bogată şi îndelungată experienţă de 40 de ani de arhipăstorire în via Domnului.

În încheiere, Înaltul Ierarh vorbeşte credincioşilor despre: Biserica — casa lui Dumnezeu pe pămînt, loc al prezenţei Lui în mod special şi real în mijlocul comunităţii creştine din fiecare aşezare omenească.

Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil, apreciind intensa şi rodnica activitate pastoral-misionară şi gospodărească a vrednicului preot paroh Bancoş Vasile, împreună cu păstoriţii încredinţaţi, îl distinge cu cea mai înaltă distincţie onorifică bisericească pentru clericii de mir, de „iconom stavrofor", cu dreptul de a purta cruce.

În drum spre agapa creştinească oferită înalţilor invitaţi la casa unui bun credincios, Î. P. S. Sa a intrat şi s-a închinat în vechea bisericuţă de lemn, bine îngrijită şi întreţinută.

Prot. *Liviu Ştefan*

DIN VIAŢA BISERICEASCĂ ÎN EPARHIA ORADIEI

I. *Sfinţiri şi binecuvîntări de biserici*

Hidişelu de Sus. Duminică, 24 sept. 1989, P. S. Episcop Vasile, asistat de un sobor de preoţi şi diaconi şi în prezenţa unui însemnat număr de credincioşi din parohie şi din împrejurimi, a săvîrşit slujba de binecuvîntare a bisericii din Parohia *Hidişelu de Sus,* prot. Oradea, în urma lucrărilor de renovare din ultimii ani.

Biserica, avînd hramul „Sf. Arh. Mihail şi Gavril", a fost terminată de construit în 1914, în timpul păstoririi preotului Florian Hajdău, iar sfinţirea ei s-a făcut în 1928 de către arhiereul dr. Andrei Magieru Crişanul, vicarul episcopului eparhial Roman Ciorogariu al Oradiei. Stricăciunile considerabile cauzate de cel de-al doilea război mondial au fost reparate în 1947, după care a fost binecuvîntată de episcopul dr. Nicolae Popoviciu al Oradiei, preot fiind tot actualul păstor sufletesc. În 1974, la 18 iulie, în urma unei năprasnice furtuni, partea superioară a turlei s-a prăbuşit peste corpul clădirii, strivind acoperişul şi tavanul şi cauzînd şi grave avarii zidurilor. Toate aceste avarii au fost înlăturate pînă în anul următor. Din 1985, la îndemnul P. S. Episcop Vasile, ca biserica să fie împodobită cu pictură, s-au pornit alte lucrări de renovare. În exterior, a fost retencuită, la fel şi în interior, după care a fost îmbrăcată într-o reuşită pictură în frescă, executată de pictorul Ioan Sîrbu din Bucureşti.

După slujba de binecuvîntare, s-a continuat cu Sf. Liturghie, în cadrul căreia păr. cons. eparhial Ioan Coroban a rostit predica zilei, tălmăcind pericopa evanghelică despre pescuirea minunată (Luca 5, 1—11). Răspunsurile au fost date în comun de credincioşii participanţi.

După otpust, păr. prot. Aurel Puşcaş a dat citire hrisovului şi a urat bun sosit P. S. Sale, după care preotul-paroh a făcut un scurt istoric al parohiei şi bisericii, precum şi o dare de seamă asupra lucrărilor efectuate, aducînd mulţumiri celor îndreptăţiţi. În continuare, s-a dat citire scrisorii arhiereşti de apreciere.

Apoi P. S. Sa, în cuvîntul de învățătură, după ce a reliefat unele sensuri mai adînci ale pericopei evanghelice, a stăruit asupra însemnătății picturii unei biserici pentru crearea unei atmosfere religioase care contribuie la înălțarea sufletească a credincioșilor și la întipărirea mai adîncă a unor învățături de credință. Totodată, a adus cuvinte de laudă bunilor credincioși pentru jertfelnicia lor, membrilor Consiliului parohial le-a înmînat scrisori arhierești de apreciere pentru sprijinul dat la efectuarea lucrărilor de renovare, iar vrednicului lor păstor sufletesc, septuagenarul preot Constantin Croitoru, pentru rodnica activitate duhovnicească de aproape 50 de ani, din care mai bine de 40 de ani pentru pictarea bisericii, i-a acordat cea mai înaltă distincție bisericească, aceea de *iconom-stavorfor*, întru care a și fost hirotesit.

Orașul Nou-Vii. Într-o minunată zi de toamnă însorită, duminică, 8 oct. 1989, P. S. Episcop Vasile, în mijlocul unui sobor de 15 preoți (dintre care 8 fii ai satului) și doi diaconi, a oficiat slujba de binecuvîntare a bisericii din Parohia *Orașul Nou-Vii*, prot. Satu Mare, în urma însemnatelor lucrări de renovare din ultimii ani.

Impozanta clădire a bisericii, ce poartă hramul „Nașterea Maicii Domnului", a fost zidită între anii 1949—1954, în timpul păstoririi preotului Emanoil Gâz, fiind sfințită la 7 noiembrie 1954 de către episcopul Valerian Zaharia al Oradiei.

Din anul 1982, de cînd păstorește cu multă vrednicie tînărul și harnicul preot Mircea Dărăban, ajutat de membrii Consiliului și Comitetului parohial și mai ales prin jertfelnicia bunilor credincioși, i s-au făcut mari lucrări de renovare, mai ales în exterior, pereții fiind tencuiți în terasit și împodobiți (în special frontispiciul) cu 27 de medalioane, reprezentînd chipuri de sfinți, în mijloc tronînd chipul Mîntuitorului, executate în mozaic, cu multă măiestrie artistică, de pictorul Spiridon Gîtu din Dej. În interior a fost împodobită.

Sf. Liturghie s-a săvîrși afară, biserica dovedindu-se mult prea mică pentru impresionantul număr de credincioși ce s-au adunat din diferite localități. Răspunsurile au fost date de un grup coral din parohia Negrești-Oaș și de mulțimea credincioșilor de față.

Tălmăcirea pericopei evanghelice a zilei a fost făcută de păr. insp. eparhial Dorel Rusu, care, și în presearä, la slujba vecerniei împreunată cu litia și cu sfințirea mică a apei, a predicat cu mult folos despre însemnătatea bisericii ca locaș de închinăciune.

După încheierea Sf. Liturghii, păr. prot. Ioan Țolescu a dat citire hrisovului și a adresat un cald cuvînt de bun venit P. S. Sale, iar preotul-paroh Mircea Dărăban a făcut un scurt istoric al localității, al parohiei și al bisericii, precum și dare de seamă asupra lucrărilor executate, aducînd calde mulțumiri celor îndreptățiți. În continuare, s-a dat citire scrisorii arhierești de apreciere.

În cuvîntul de învățătură, P. S. Episcop Vasile a stăruit asupra învățăturii despre Biserică ca instituție de mîntuire și ca locaș de închinare, după care, referindu-se la minunatele lucrări de înfrumusețare a bisericii, a spus că nu are cuvinte destule și potrivite ca să aducă credincioșilor și vrednicului lor preot laude și felicitări. În acest scop, a spus că le-a adresat și o scrisoare de apreciere, din care se înmînează cîte un exemplar membrilor Consiliului parohial, pictorului Spiridon Gîtu, ca și preotului-paroh Mircea Dărăban, căruia pentru bunele rezultate întru înduhovnicirea credincioșilor și pentru înnoirea bisericii i-a acordat și rangul de *iconom*, întru care l-a și hirotesit.

Drăgești. În urma lucrărilor de renovare exterioară din ultimii ani a bisericii din Parohia *Drăgești*, prot. Beiuș, după ce în 1980—1981 interiorul fusese frumos pictat în frescă, P. S. Episcop Vasile împreună cu un sobor de preoți și diaconi au oficiat, duminică, 15 oct. 1989, slujba de binecuvîntare a acestor lucrări din exterior.

Monumentala biserică, așezată pe un promontoriu, dominînd împrejurimile, și care poartă hramul „Pogorîrea Duhului Sfînt", a fost construită între anii 1933—1936, fiind sfințită de arhiereu în 1937. De-a lungul anilor, i s-au făcut reparațiile necesare de întreținere, pînă ce în anii 1980—1981, pe cînd păstorea

preotul Ioan Maga, a fost împodobită în interior cu o foarte frumoasă pictură murală, executată în frescă de pictorul Vasile Munteanu, lucrare binecuvîntată de P. S. Episcop Vasile, la data de 26 iulie 1981.

În anii 1988—1989, sub păstorirea tînărului şi vrednicului preot Ioan Ştefan, prin sprijinul susţinut al membrilor Consiliului şi Comitetului parohial şi îndeosebi prin binecunoscutul spirit de jertfelnicie al bunilor credincioşi, i s-au făcut şi mari reparaţii în exterior, prin tencuirea zidurilor în terasit şi prin împodobirea frontispiciului cu 7 frumoase icoane în mozaic. Tot în această perioadă s-a împrejmuit cimitirul şi s-au executat lucrări de reparaţii la casa parohială. Cheltuielile pentru lucrările efectuate s-au acoperit din jertfelnicia celor 120 familii de buni credincioşi, precum şi dintr-un substanţial ajutor de la Episcopia Oradiei.

După slujba de binecuvîntare, s-a continuat cu Sf. Liturghie, răspunsurile fiind date cu însufleţire de credincioşii participanţi. Predica zilei a fost ţinută de P. C. insp. ep. Dorel Rusu, care a tălmăcit pe înţelesul tuturor pilda Semănătorului.

După terminarea Sf. Liturghii, P. C. Prot. Teodor Cios a dat citire hrisovului şi a exprimat un cald bun venit şi deplină sănătate P. S. Sale, după care preotul-paroh Ioan Ştefan a făcut un scurt raport despre starea religios-morală şi cetăţenească a credincioşilor săi, precum şi o succintă dare de seamă asupra lucrărilor efectuate, exprimînd mulţumiri celor ce se cuvin. S-a dat apoi citire scrisorii arhiereşti de apreciere.

„Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul ca să ne bucurăm şi să ne veselim într-însa", au fost cuvintele cu care P. S. Sa şi-a început ziditoru-i cuvînt de învăţătură, subliniind că într-adevăr aşa trebuie să fie ziua aceasta pentru toţi cei de faţă, dar mai ales pentru bunii credincioşi localnici şi pentru blîndul şi harnicul lor păstor sufletesc, deoarece acum îşi văd deplin încununată jertfa şi osteneala lor, cînd sfîntul lor locaş a îmbrăcat aceeaşi frumuseţe şi în exterior, ca şi cea din interior, cu cîţiva ani în urmă. În continuare, vorbitorul a arătat că s-au sfinţit nu numai zidurile bisericii şi pictura de pe ele, ci şi sufletele noastre ale tuturor, exprimînd, în încheiere, cuvinte de laudă şi apreciere bunilor credincioşi pentru spiritul lor de sacrificiu, membrilor Consiliului parohial pentru devotamentul lor, drept care le înmînează scrisori arhiereşti de felicitare, iar vrednicului lor păstor sufletesc, preotul Ioan Ştefan, pentru rîvna sa pastorală şi gospodărească, i-a acordat rangul de *iconom*, întru care l-a şi hirotesit.

Ceica. În cea de-a patra duminică a lunii octombrie 1989, în ziua de 22, devotaţii credincioşi din Parohia *Ceica*, prot. Beiuş, împreună cu vrednicul lor păstor sufletesc, preotul Mihai Tocai, au trăit marea bucurie sufletească de a-l avea în mijlocul lor pe P. S. Episcop Vasile, care a venit să le binecuvînteze roadele jertfelniciei şi credinţei lor, înnoirea sfîntului locaş.

Frumoasa biserică, cu trei turle, ce îmbină armonios stilul bizantin cu cel moldovenesc, a fost construită în anii 1925—1926 şi sfinţită în luna septembrie 1926 de episcopul Roman Ciorogariu al Oradiei, împreună cu arhiereul său vicar Dr. Andrei Magieru Crişanul, dîndu-i-se hramul de „Pogorîrea Duhului Sfînt".

De-a lungul timpului, i s-au făcut de mai multe ori reparaţii capitale, la cea din urmă efectuîndu-se exteriorul între anii 1979—1981, în timpul păstoririi distinsului preot Ioan Ciocan, cînd vechea tencuială a fost înlocuită cu cea actuală, în terasit, iar ţigla veche de pe acoperiş a fost înlocuită cu alta nouă.

Între anii 1984—1988, în timpul păstoririi actualului vrednic preot Mihai Tocai, cu sprijinul nelimitat al membrilor Consiliului şi Comitetului parohial şi îndeosebi prin jertfelnicia celor 240 familii de buni credincioşi, i s-au făcut şi mari lucrări de renovare interioară. Astfel, în 1985, la un an după instalarea preotului, biserica s-a îmbrăcat în tencuială nouă, peste care, în anii 1986—1987, s-a aşternut o foarte frumoasă pictură, executată în frescă de pictorul prof. Ioan Someşan din Timişoara, iar în 1988 acelaşi pictor a făcut icoane noi pe tîmplă.

În vederea săvîrşirii slujbei de binecuvîntare a acestor lucrări, ierarhul a fost condus de la casa parohială, spre biserică, de soborul preoţilor şi diaconilor şi de alaiul mulţimii de credincioşi, în glasul melodios al clopotelor, ca şi al

clerului şi credincioşilor. După actul de binecuvîntare, s-a săvîrşit Sf. Liturghie, la care răspunsurile au fost date, cu multă căldură şi însufleţire, de un grup de studenţi teologi, secundaţi de mulţimea credincioşilor şi de cîntăreţul bisericii locale. Predica zilei a fost ţinută de P. C. secretar ep. Liviu Ungur, care a vorbit despre vindecarea minunaă a îndrăcitului din ţinutul Gherghesenilor.

După apolisul Sf. Liturghii, P. C. Prot. Teodor Cios a citit hrisovul şi a adresat ierarhului un respectuos cuvînt de bun sosit. Apoi preotul-paroh Mihai Tocai a înfăţişat pe scurt istoricul parohiei şi al sfîntului locaş şi a făcut un raport despre starea religioasă a credincioşilor, precum şi dare de seamă asupra lucrărilor efectuate, exprimînd cuvenitele mulţumiri celor îndreptăţiţi. S-a dat apoi citire de către diaconul Teodor Savu scrisorii arhiereşti de apreciere.

În cuvîntul de învăţătură, P. S. a stăruit asupra rostului şi rolului deosebit de însemnat pe care-l au icoanele, pictura, din bisericile ortodoxe în educaţia religioasă, întru înduhovnicirea credincioşilor, precum şi în temeluirea adevărurilor de credinţă ce înfăţişează icoanele respective. De asemenea, a adresat calde cuvinte de apreciere credincioşilor pentru jertfelnicie, membrilor Consiliului parohial pentru sprijinul lor nelimitat, înmînîndu-le scrisori de apreciere, inclusiv pictorului prof. Ioan Someşan, iar vrednicului lor păstor sufletesc, preotul Mihai Tocai, pentru deosebitul zel pastoral, ca şi pentru înfrumuseţarea bisericii, i-a acordat distincţia de *iconom*, întru care l-a şi hirotesit. Totodată, a evocat şi meritele pastorale ale fostului preot-paroh, timp îndelungat, Ioan Cioban, pentru care a fost distins, la timpul său, cu înaltul rang de *iconom-stavrofor*.

La masa comună, ce a urmat, a participat, în spirit ecumenist, şi monseniorul Ştefan Dascal, ordinarius romano-catolic în Oradea.

Halmăjd. Într-o minunată zi de toamnă, în ultima duminică a lunii octombrie 1989 (ziua 29), P. S. Episcop Vasile a poposit în mijlocul bunilor credincioşi din Parohia *Halmăjd*, prot. Şimleul Silvaniei, jud. Sălaj, spre a le sfinţi noua lor biserică, cu hramul „Sf. Mare Mucenic Dimitrie", terminată în acest an. Zidirea ei a început în 1980, sub păstoria preotului Victor Pop, ajungînd cu înălţarea zidurilor pînă la şarpantă, în anul 1982. În anul 1983, sub păstoria nou-hirotonitului preot Gavril Ardelean, ce s-a dovedit apoi plin de vrednicie, ajutat de membrii Consiliului şi Comitetului parohial şi în special prin jertfelnicia pilduitoare a credincioşilor săi şi a unor fii ai satului din alte localităţi, lucrările s-au continuat, an de an făcîndu-se reale progrese, tencuindu-se exteriorul, în terasit, acoperindu-se cu tablă şi împrejmuindu-se cu gard. În interior, s-au tencuit bolta şi pereţii, care apoi au fost împodobiţi cu foarte reuşită pictură, executată în frescă de pictorul Ioan Bozeşan din Deva, cu menţiunea că cheltuiala acestei însemnate lucrări a fost suportată în întregime de P. C. preot Ioan Tătulescu din Bucureşti, fost preot al acestei parohii între 1948—1957. De asemenea, a fost dotată cu un frumos iconostas, al cărui schelet a fost lucrat artistic de sculptorul Deneş Lucaci, iar candelabrele, stranele şi scaunele au fost confecţionate de meşterul Gheorghe Duncan din Baia Mare.

Slujba de sfinţire s-a săvîrşit de către P. S. Episcop Vasile, după care, cu marele sobor de preoţi şi diaconi, s-a oficiat, în curtea bisericii, Sf. Liturghie, în faţa unei mari mulţimi de credincioşi din loc. şi din împrejurimi şi din alte localităţi ale ţării. Răspunsurile au fost date de credincioşi şi de un grup de studenţi teologi şi elevi seminarişti. Predica zilei a fost ţinută de P. C. Insp. ep. Dorel Rusu, tălmăcind pericopa evanghelică a zilei, despre învierea fiicei lui Iair. Preotul-paroh Gavril Ardelean, pentru zelul pastoral şi pentru ducerea la bun sfîrşit a lucrărilor de înălţare a noii biserici, a fost distins cu rangul de *iconom*. Cu acelaşi rang a fost distins şi P. C. Preot Ioan Tătulescu din Bucureşti, fost paroh, pentru măreaţa şi aleasa sa faptă de suportare a cheltuielilor de pictare a bisericii, înscriindu-se astfel în rîndul ctitorilor acestui sfînt locaş. De asemenea, li s-a înmînat şi cîte o scrisoare arhierească de apreciere.

După terminarea Sf. Liturghii, P. C. Prot. Victor Tăut a dat citire hrisovului şi a urat bun venit P. S. Sale, după care preotul-paroh G. Ardelean a făcut dare de seamă asupra lucrărilor de înălţare a noii biserici, exprimînd alese mulţumiri celor îndreptăţiţi. S-a dat citire apoi celor două scrisori arhiereşti de apreciere, una credincioşilor, membrilor Consiliului parohial şi preotului-paroh

pentru contribuţia lor la înălţarea noii biserici, iar alta, personală, P. C. Preot Ioan Tătulescu pentru fapta sa ctitoricească de pictare a bisericii.

În continuare, a vorbit P. C. Preot I. Tătulescu, aducînd respectuoase mulţumiri P. S. Sale pentru distincţia acordată şi pentru scrisoarea arhierească de apreciere, iar credincioşilor pentru dragostea cu care l-au înconjurat pe timpul cît i-a păstorit, păstrîndu-le o plăcută amintire, concretizată în pictarea noii biserici pe a sa cheltuială. Apoi dl. prof. dr. Vasile Vetişanu, fiu al plaiurilor sălăjene, profund îndrăgostit de ele, condeier consacrat şi un eseist bine cunoscut, a elogiat virtuţile strămoşeşti ce stăpînesc şi sufletele românilor din aceste părţi, referindu-se în special la situaţia de faţă, cînd locuitorii acestui modest sat au fost în stare să ridice un atît de impunător aşezămînt de străveche spiritualiate românească, ce a contribuit la păstrarea identităţii naţionale a poporului român.

Seria cuvîntărilor a încheiat-o P. S. Episcop Vasile, care şi-a manifestat cu multă bucurie satisfacţia de a fi putut veni să sfinţească acest nou Sion creştinesc şi românesc, înălţat din jertfelnicia pilduitoare a bunilor credincioşi, de aici, îndrumaţi cu stăruinţă şi dragoste părintească de preoţii lor Victor Pop şi Gavril Ardelean, sprijiniţi cu multă dăruire de membrii Consiliului şi Comitetului parohial, pentru care le exprimă tuturor calde cuvinte de apreciere şi laudă. Cu aceeaşi căldură sufletească îi adresează asemenea mulţumiri şi recunoştinţă şi preotului Ioan Tătulescu, fost paroh, pentru mărinimia sa faţă de foştii lui credincioşi, ceea ce dovedeşte şi o puternică credinţă în Dumnezeu şi în chemarea sa preoţească. În continuare, ierarhul a vorbit despre însemnătatea Bisericii ca aşezămînt de mîntuire şi ca locaş de închinare, explicînd totodată şi semnificaţia unor momente din impresionanta slujbă de sfinţire a unei biserici.

La agapa ce s-a servit, de asemenea, s-au rostit scurte cuvîntări, în care s-au elogiat virtuţile creştineşti şi patriotice ale celor ce au contribuit la ducerea la bun sfîrşit a lucrărilor de edificare a noii biserici de aici. În ordine au vorbit preoţii Dumitru Megheşan din Oradea şi Viorel Mal de la Auşeu-Bihor, ambii fii ai satului, P. C. iconom-stavrofor Tiberiu Puşcaş din Şumal, prof. dr. V. Vetişanu, P. C. iconom-stavrofor Traian Pilcă din Satu Mare, cărora le-a răspuns cu calde mulţumiri P. S. Episcop Vasile, care, în acelaşi timp, a exprimat aceleaşi calde mulţumiri şi familiei preotului-paroh şi tuturor celor ce au contribuit la ospitaliera agapă ce s-a servit.

II. *Vizitaţie canonică la Parohia Bixad II*

Vineri, 8 septembrie 1989, la sărbătoarea Naşterii Maicii Domnului, P. S. Episcop Vasile — însoţit de la Centrul Eparhial de P. C. cons. ep. Ioan Coroban şi de diaconul Teodor Savu — a făcut o vizitaţie canonică bunilor credincioşi din Parohia *Bixad*, prot. Satu Mare (păstori fiind preotul Vasile Chioreanu, paroh I, şi ieromonahul Serafim-Valeriu Adam, paroh II), săvîrşind Sf. Liturghie, în aer liber, la streaşina bisericii „Sf. Ap. Petru şi Pavel" (Bixad II), cu un sobor de preoţi şi un diacon, în prezenţa unui foarte mare număr de credincioşi din parohie şi din împrejurimi. Răspunsurile au fost date de un grup de elevi seminarişti şi de corul bisericii parohiale din Negreşti-Oaş. Înainte de Sf. Liturghie s-au oficiat Utrenia şi Sf. Maslu, iar în presearā s-au oficiat Vecernia împreună cu Litia şi Sf. Taină a Maslului, predicînd ieromonahul Iacob Paşca de la Mănăstirea Cetăţuia-Iaşi.

Predica zilei la Sf. Liturghie a fost ţinută de P. C. Pr. cons. ep. Ioan Coroban, vorbind despre însemnătatea şi măreţia praznicului. După otpust, P. C. Prot. Ioan Ţolescu a rostit un cald cuvînt de bun venit P. S. Sale şi a subliniat devotamentul credincioşilor din localitate şi din Oaş faţă de Biserica strămoşească ortodoxă română, o cinstire deosebită arătînd ei faţă de această biserică din deal, cu veche tradiţie în a fi cercetată de pelerini în foarte mare număr, mai ales de praznicele mari şi de zilele de hram. Apoi parohul II, P. C. ieromonah Serafim Adam, a făcut o scurtă dare de seamă asupra noilor realizări duhovniceşti şi gospodăreşti la această biserică de la ultima vizită făcută de ierarh.

În cuvîntul de învăţătură, ierarhul — exprimîndu-şi bucuria sufletească de a se afla din nou în mijlocul unui atît de mare număr de credincioşi, însetaţi

după cuvîntul Domnului — le-a spus celor de față că praznicul de azi ne pune în față, după Domnul Iisus Hristos, modelul cel mai desăvîrșit de viață bineplăcută lui Dumnezeu, și anume pe Sf. Fecioară Maria. Drept aceea, a spus P. S. Sa, trebuie să urmăm și noi toți modul ei de viețuire, precum și să împlinim îndemnul ei de la Nunta din Cana Galileei: *„Să faceți tot ce vă va spune vouă"* (Ioan 2, 5), în sensul ca să împlinim continuu întreaga învățătură a dumnezeiescului ei Fiu, cuvinte pe care le putem considera ca pe cea mai cuprinzătoare predică. Totodată, a adus cuvinte de apreciere credincioșilor, membrilor Consiliului și Comitetului parohial și celor doi vrednici păstori sufletești pentru înnoirea bisericii de sus, împodobită cu o minunată pictură în frescă, devenind din nou izvor de viață duhovnicească pentru mulțimea de credincioși localnici și din îndepărtări. În mod deosebit, a apreciat rîvna și stăruința părintelui ieromonah Serafim, pentru grabnica revitalizare a activității duhovnicești și gospodărești de la biserica de sus (Bixad II), îndemnîndu-l să-și continue munca cu aceeași conștiinciozitate și în ritmul de pînă aci. P. S. Sa a rămas la Bixad pînă în 19 sept. 1989, în care timp a făcut vizite de lucru la parohiile: Certeze, Huta-Certeze, Călinești-Oaș (biserică nouă în construcție), Racșa, Tur, Negrești-Oaș, Bixad I (biserică în renovare exterioară), Orașul Nou-Vii, la sediul Protopopiatului Satu Mare și la cel din Carei, în drum spre reședință. Peste tot a dat îndrumări pastorale și gospodărești, adecvate împrejurărilor. În duminicile de 10 și 17 septembrie 1989, ca și de Înălțarea Sf. Cruci, a asistat la Sf. Liturghie în biserica din parohia Bixad II, împărtășind credincioșilor arhierești binecuvîntări și cuvînt de învățătură.

Diacon dr. *Teodor Savu*

III *Conferințe preoțești*

Între 18—25 octombrie 1989 s-au ținut la sediile celor șapte protopopiate conferințele pastoral-misionare ale clerului din Eparhia Oradiei, dezbătîndu-se tema: *„Rolul predicii și catehezei ca mijloc pastoral-misionar"*.

Prea Sfințitul Episcop Vasile a prezidat conferințele de la Oradea și Beiuș, delegați chiriarhali fiind: P. C. Vasile Sabău, consilier economic, la protopopiatul Oradea, P. C. Liviu Ungur, secretar eparhial, la prot. Beiuș și Marghita, P. C. Dorel Rusu, inspector eparhial, la prot. Satu Mare și Carei și P. C. Ioan Coroban, consilier bisericesc, la prot. Zalău și Șimleu Silvaniei.

În deschiderea conferințelor, s-a evidențiat rolul deosebit de important al activității predicatoriale în viața bisericească, datoria de căpetenie a preotului de a vesti cuvîntul lui Dumnezeu „cu timp și fără timp" (II Tim. 4, 2), precum și necesitatea imperativă de a ancora această latură fundamentală a misiunii preoțești la realitățile și trebuințele actuale, făcînd din amvon nu numai lumina credinței și trîmbița mîntuirii, ci și scutul de apărare și întărire a dreptei credințe în rîndul credincioșilor noștri.

Referatele, întocmite cu acrivie și responsabilitate, au fost susținute de către următorii preoți: Titus Scurt (Nojorid), la prot. Oradea, Ioan Pituț (Beiuș), la prot. Beiuș, Zaharia Tăut (Șilindru), la prot. Marghita, Viorel Mihăilă (Negrești), la prot. Satu Mare, Ștefan Pomian (Craidorolț), la prot. Carei, Valentin Danciu (Luminiș), la prot. Zalău și Ștefan Boldea (Criștelec), la prot. Șimleu Silvaniei. Referatele nu au fost doar o expunere pozitivă a temei, ci au atins menirea lor: au abordat problematica modalităților celor mai adecvate de propovăduire astăzi, de angrenare a misiunii învățătorești la cerințele concrete din parohii.

Pe marginea referatelor, vorbitorii s-au implicat activ în dezbaterea problemelor ridicate de conținutul și formele predicii și catehezei, pornind de la pilda desăvîrșită a Mîntuitorului Iisus Hristos, care adesea era numit Învățătorul, pentru modul în care a vestit cuvîntul lui Dumnezeu. Propovăduirea Evangheliei a fost pentru Domnul o misiune principală, după cum Însuși mărturisea: „Eu pentru aceasta M-am născut și pentru aceasta am venit în lume, ca să mărturisesc adevărul: tot cel ce este din adevăr ascultă glasul Meu" (Ioan 18, 37).

Tot aşa, şi Sfinţii Apostoli s-au socotit „slujitori ai cuvîntului" (Luca 1, 2), spunînd: „Şi ne-a poruncit să propovăduim poporului şi să mărturisim că El este cel rînduit de la Dumnezeu să fie judecător al celor vii şi al celor morţi" (F. Ap. 10, 42).

Vorbind despre calităţile slujitorilor bisericeşti, Sf. Ap. Pavel cere ca aceştia să fie destoinici să înveţe pe alţii, dar adaugă imediat că trebuie să fie şi împlinitori ai cuvîntului, plini de virtuţi: curaţi, fără de prihană, primitori de străini, nebeţivi, nedeprinşi a bate, neiubitori de arginţi, buni chivernisitori ai casei lor şi ai casei Domnului. De unde — s-a subliniat în cadrul conferinţelor — rezultă că preotul nu se poate rezuma la simpla expunere a învăţăturii evanghelice, fie ea cît de minunat tălmăcită, ci trebuie adeverită de viaţa sa personală, ca şi a familiei sale. „Te fă pildă credincioşilor cu cuvîntul şi cu purtarea", scrie Apostolul ucenicului său Timotei (II Tim. 4, 2). Iar Sf. Ioan Gură de Aur întăreşte: „Nu poate fi un orator bun acela care nu duce o viaţă virtuoasă. Orice dascăl înţelept învaţă tot atît de bine prin faptele sale ca şi prin cuvîntul său". De altfel, Sf. Părinţi au sporit atît de pilduitor puterea de rodire a cuvîntului lor prin pilda personală a unei vieţi de înaltă sfinţenie.

În acest context, unul dintre vorbitori a remarcat că enoriaşii au nevoie de un model concret de vieţuire creştinească şi în chip firesc îl caută şi-l ia de la cel care le vesteşte cuvîntul şi calea mîntuirii. Vor crede şi vor urma această cale ce li se revelează, în măsura în care predica va fi validată şi autentificată de fapte. Un preot poate fi un iscusit mînuitor al cuvîntului şi predica lui poate fi plăcută, chiar apreciată, dar efectul ei concret în viaţa credincioşilor depinde în cea mai mare măsură de puterea pildei faptelor şi atitudinilor sale.

În cadrul dezbaterilor, s-au căutat răspunsuri la cîteva întrebări esenţiale în misiunea preoţească: Sîntem noi, ca propovăduitori, la înălţimea cerinţelor actuale? Răspundem noi în suficientă măsură problemelor duhovniceşti din parohie? Cunoaştem şi ne preocupăm de cunoaşterea acestor probleme?

S-a analizat apoi modul în care trebuie folosite cărţile de predici, ca şi experienţele duhovniceşti acumulate de Biserică în această privinţă.

S-a relevat de către vorbitori că Biserica trebuie să probeze şi prin graiul cuvîntului adevărata învăţătură de credinţă, contracarînd astfel prozelitismul şi denigrările dinafară.

În acelaşi timp, Biserica este îndatorată să propage înaltele principii creştine de vieţuire şi convieţuire socială, ale demnităţii morale. Preotul poate şi este dator să contribuie în hotărîtoare măsură la eradicarea unor vicii ce poluează viaţa comunitară: beţia, furtul, lăcomia, desfrîul, invidia, clevetirea, duşmănia, necinstea, făţărnicia etc.

Sintetizînd cele discutate, P. S. Episcop Vasile, ca şi delegaţii eparhiali, acolo unde Chiriarhul n-a fost prezent, au desprins cîteva concluzii pe care le-au pus la sufletul preoţimii, ca nişte necesităţi imperative pentru buna rodnicie a misiunii învăţătoreşti astăzi:

— Cunoaşterea temeinică de către fiecare slujitor al altarului a învăţăturii de credinţă şi îmbogăţirea orizontului teologic şi cultural.

— Mînuirea cu dexteritate şi înţelepciune a textelor scripturistice, cu tîlcuirea lor corectă, pentru o predică biblică, întrucît Sfînta Scriptură dă conţinut şi suport divin propovăduirii.

— Preotul trebuie să aibă permanent în vedere scopul soteriologic al misiunii sale învăţătoreşti, bine ştiind că mîntuirea este un proces lung de strădanii, eforturi şi jertfe duhovniceşti.

— Să cunoască îndeaproape „frontul de lucru", adică starea sufletească a credincioşilor săi, pentru a-şi orienta modul şi conţinutul propovăduirii potrivit cerinţelor.

— Să fie permanent pregătit să dea răspuns la problemele şi trebuinţele duhovniceşti, căci una din cauzele pentru care unii credincioşi ai noştri tind spre sectari este tocmai faptul că-şi caută răspuns şi soluţionare la aceste probleme în altă parte, unde sînt atraşi cu surle şi tobe.

— Cunoaşterea învăţăturilor neoprotestanţilor, precum şi a metodelor lor de acţiune.

— Afirmarea cu convingere a învăţăturii noastre de credinţă, fără a intra în polemici virulente cu cei de altă credinţă.

— Stilul de propovăduire să urmeze pildei Marelui Dascăl Iisus Hristos.

— Improprierea, trăirea şi personalizarea conţinutului predicii noastre.

— Să nu folosim predici pur dogmatice, care sînt mai greoaie şi mai anevoie de înţeles. Aspectul trăirii interesează în chip deosebit.

— Accent mai mare pe predica faptelor preotului şi a familiei sale.

— Folosirea pildelor şi aşezămintelor din viaţa cotidiană, din natură etc., care creează o legătură sufletească mai directă între cel care vorbeşte şi cei ce au „urechi de auzit".

— Pastoraţia individuală şi vizitele pastorale prelungesc şi fixează viu propovăduirea noastră în conştiinţa credincioşilor.

— O mai mare atenţie operei samarinene în parohii, îmbrăcată în felurite forme, fiind un argument pecetluitor al propovăduirii noastre.

În final, s-a evidenţiat convingerea unui preţuit slujitor contemporan al cuvîntului: „Cred că înfăţişarea luminoasă şi practică a adevărului lui Hristos, legarea dogmei de necesităţile vieţii de zi cu zi a credincioşilor rămîne nu numai prima datorie a amvonului, ci şi cheia succesului lui".

Pr. *Dorel Octavian Rusu*

CATOLICISM ŞI PROTESTANTISM. CONSENS ECUMENIC ŞI DIFERENŢĂ FUNDAMENTALĂ

I.

Tot mai multe voci autorizate ale teologilor şi responsabililor Bisericilor romano-catolice şi protestante angajate de circa două decenii în numeroase dialoguri teologice oficiale bilaterale şi multilaterale, afirmă de la o vreme, mai precis de la începutul anilor '80, că acordurile realizate în cadrul acestor dialoguri desfăşurate în chestiunile disputate în mod tradiţional între cele două confesiuni — Scriptură şi Tradiţie, autoritatea în Biserică, magisteriul bisericesc, justificarea, Euharistia, ministeriul eclezial — nu sînt decît convergenţe parţiale care privesc numai simptome particulare nu şi rădăcina sau cauzele radicale şi profunde ale separaţiei dintre ele, nu ating, adică, decît tangenţial diferenţele sau diferenţa fundamentală dintre ele. Într-un moment în care procesul de „recepţie" de către Biserici a rezultatelor dialogurilor bi- şi multilaterale se află la ordinea zilei — cînd, adică, declaraţiile comune semnate de membrii comisiilor mixte de dialog între cele două familii de Biserici întreabă Bisericile dacă sînt gata să se recunoască unele pe altele în adevăr pe baza consensului şi convergenţelor fundamentale înregistrate în documentele de dialog şi să tragă consecinţele practice ce decurg de aici: reconcilierea ministeriilor şi restabilirea comuniunii depline — într-un astfel de moment se pune tot mai insistent problema existenţei între confesiuni, în spatele convergenţelor particulare sau chiar a consensului fundamental înregistrat în adevăruri de credinţă fundamentală (ca: triadologie, hristologie şi, parţial, chiar şi ecleziologie), a unei *„diferenţe fundamentale"* care blochează „receptarea" rezultatelor acestor dialoguri, relativizează şi neutralizează practic consensul ecumenic şi convergenţele înregistrate deja şi interzice şi întîrzie „sine die" trecerea la restabilirea comuniunii bisericeşti depline între acestea.

O nouă dezbatere ecumenică de anvergură — „dezbaterea diferenţei fundamentale *(Grunddifferenzdebatte)*" — se deseneaza tot mai clar pe orizontul ecumenic al anilor 80—90. De altfel, problema pe care o pune — natura ultimă a opoziţiei între „catolicism" şi „protestantism", unde termenul de „catolicism" nu se reduce la versiunea lui latină, romano-catolică, ci desemnează o realitate ecleziologică mai largă, şi anume acea familie de Biserici (ortodoxe, vechi-orientale, romano-catolică şi, parţial, anglicană) care au concepţie „sacramentală" despre Biserică şi o structură episcopală, spre deosebire de Bisericile Reformei în centrul cărora stă Cuvîntul lui Dumnezeu sau Scriptura şi care au o organizare presbiterială sau congregaţionalistă — nu e nouă decît prin contextul nou, ecumenic, în care este reformulată. Ea a fost viu dezbătută în controversele interconfesionale începînd încă de la începutul sec. XIX (cf. disputa Möhler-Baur din anii 1832—1834 ş.a.; poziţia lui Möhler fiind reluată şi însuşită şi în *„Simbolica"* ortodoxă clasică a lui Hristou Androutsos, 1900), şi se continuă în forme şi cu intensităţi diferite pînă astăzi. O trecere în revistă a tentativelor mai noi de localizare a „diferenţei fundamentale" catolicism-protestantism, întreprinse după 1944 şi mai ales la începutul anilor 80 oferă Harding Mayer (ev.-lut.) în studiul *Grundverschiedenheit-Grundkonsens. Problemskizze zu einem Studienprojekt des Strassburger Instituts für ökumenische Forschung*, „Ökumenische Rundschau" nr. 3/1985, p. 347—359; traducere franceză în „Irénikon" nr. 2/1985, p. 163—179. Situată în

genere în opoziția Cuvînt-Sacrament (G. Ebeling, 1964), în înțelegeri diferite ale hristologiei (Y. Congar, 1954), în înțelegeri diferite ale conceptului de persoană (H. Mühlen, 1964), sau în opoziția a două moduri de gîndire: platonico-augustiniano-luteran și aristotelico-scolastico-catolic (W. Beinert, 1980), sau de teologhisire: sapiențial (Toma d'Aquino) și existențial (Luther) (O. H. Pesch, 1967), în discuțiile generate la începutul anilor 80 de „receptarea" rezultatelor dialogurilor bi- și multilaterale sau în declarațiile unor înalți prelați catolici din 1983 cu ocazia aniversării a 500 de ani de la nașterea lui M. Luther „diferența fundamentală" tinde să fie localizată în categorii teologice mai bine definite. Teologi protestanți o situează astfel fie în concepții diferite și contradictorii asupra credinței și Revelației (cu o natură pronunțat doctrinară în catolicism și pur evenimențială în protestantism) care determină înțelegeri diferite ale rolului ministeriului eclezial în transmiterea lor (E. Herms, 1981), fie în viziuni hristologice diferite care implică sau diminuează necesitatea mijlocirii Bisericii între Dumnezeu și om (J. Baur, 1981), fie în distincția eclezioiogică fundamentală operată de Reformatori între „doctrina evangelii" și „traditiones humanae" (H. M. Müller, 1983), fie în conceperea sau refuzul conceperii Bisericii ca „sacrament", fapt care trădează viziuni diferite asupra înțelegerii îndreptării credinciosului în Hristos (E. Jüngel, 1983), fie în relația diferită între justificare, pnevmatologie și Biserică (R. Freiling, 1983). În ce privește declarațiile responsabililor catolici din 1983 (anul Luther), cardinalul J. Ratzinger, prefectul Congregației pentru doctrina credinței, plasa „diferența fundamentală" — urmînd unui studiu mai vechi a lui Hans Urs von Balthasar (*Zwei Glaubensweisen*, 1967) — în forma diferită a actului credinței în cele două confesiuni, care în catolicism include în sine și Biserica în vreme ce la Luther și la Reformatori se înregistrează o individualizare, o personalizare radicală a acesteia, și o separare a ei de Biserică ceea ce a dus la înțelegerea diferită a raportului Scriptură, Tradiție, Biserică, la dialectica „Lege-Evanghelie", întreg complexul fiind înrădăcinat în doctrina justificării *sola gratia* și *sola fide*, *„articulus stantis et cadentis Ecclesiae"* pentru Luther care știa, de altfel, foarte bine ce voia să spună cînd o indica ca principalul punct de separație protestant față de catolicism; în vreme ce Mgr. K. Lehmann, președintele Conferinței episcopilor catolici din Germania, vede „diferența" într-un complex de probleme evidențiind, pe lîngă personalizarea credinței, plasarea cuvîntului sau a Scripturii înaintea Bisericii ca comunitate de credință organizată cu ministerii și în contestarea fundamentelor sacramentale ale Bisericii, toate acestea fiind solidare cu o anumită concepție antropologică și soteriologică privind rolul omului și umanității lui Hristos în realizarea mîntuirii.

În esență, dezbaterea actuală în jurul „diferenței fundamentale" între ceea ce e catolic și protestant, se concentrează pe eclezioiogie în general și pe problema ministeriului eclezial (a Preoției sacramentale) în special și se prelungește asupra premizelor antropologice și soteriologice ale eclezioiogiei. Diferența în aceste chestiuni e considerată atît de profundă încît neutralizează comuniunea parțială deja existentă între confesiuni pe baza consensului lor în adevărurile fundamentale ale credinței: Sf. Treime, hristologie și chiar eclezioiogie (parțial). Evaluînd motivele și scopurile luărilor de poziții romano-catolice în dezbaterea în jurul „diferenței fundamentale", Richard Schlüter (ev.-lut.) (*Die „Grunddifferenz" zwischen den Konfessionen. Zur bisherigen römisch-katholisch Diskussion als Frage nach möglichen Motive und Ziele*, „Ökumenische Rundschau" nr. 3/1987, p. 302—320), sublinia faptul că dezbaterea în chestiune pare să indice începutul unei noi faze de „confesionalizare" a Bisericilor în procesul ecumenic, care înclină din ce în ce mai mult spre o nouă evidențiere a opoziției lor doctrinare și o nouă accentuare a exclusivității doctrinelor de credință așa cum au fost ele formulate în faza excomunicărilor reciproce. Ceea ce va duce la o perpetuare la infinit a „status"-ului „quo" actual al relațiilor dintre confesiuni și la o paralizie a pașilor pe calea unității. Dezbaterea în jurul „diferenței fundamentale" pare a traduce un recul ecumenic întrucît ea evidențiază divergențe de abordare eclezioiogică ce nu sînt încă compatibile cu o simplă diversitate în cadrul unei eventuale restabiliri a comuniunii bisericești. Cert este că relațiile actuale dintre confesiuni sînt încă departe de punctul care să facă cu putință o recunoaștere bisericească reciprocă a convergen-

ţelor şi consensurile în credinţă realizate în cadrul dialogurilor bi- şi multilaterale de pînă acum. Ar trebui un studiu special asupra factorilor neteologici implicaţi teoretic şi practic în dezbaterea ecumenică şi printre care un rol important îl are intenţia inconştientă a Bisericilor de păstrarea identităţii şi configuraţiei sociale proprii şi în care doctrina şi ministeriile joacă rolul decisiv de simbol esenţial al identităţii şi garant decisiv al identităţii şi continuităţii proprii; în cazul în care ecumenismul nu este văzut ca o simplă coexistenţă neschimbată a confesiunilor, fiecare cu identitatea proprie, revizuirea structurilor magisteriale şi ministeriale e aşteptată în mod aproape exclusiv de la cealaltă parte.

Studierea problemei „diferenţei fundamentale" intră din ce în ce mai mult în prim-planul studiilor şi dezbaterilor ecumenice. Ea face obiectul unui program de studiul al Institutului de studii ecumenice al Federaţiei mondiale luterane de la Strassbourg care-şi propune să elucideze 5 puncte: 1. studiul noţiunilor „consens/diferenţă fundamentală": 2. localizarea diferită a acestei diferenţe; 3. distincţia şi relaţia diferenţei fundamentale cu celelalte divergenţe particulare deja studiate; 4. stabilirea naturii separatorii a diferenţei fundamentale; şi 5. relaţia şi rolul acestei diferenţe în formarea identităţilor confesionale. Natura teologică însăşi a „diferenţei fundamentale" între catolicism şi protestantism a făcut însă recent, între 1984—1986, obiectul unei dezbateri susţinute în cadrul Comitetului mixt catolic-protestant din Franţa, dezbatere finalizată prin adoptarea unui important document intitulat *„Consens ecumenic şi diferenţă fundamentală"*, document pe care-l prezentăm mai jos în traducere. Nu înainte de a remarca că ecleziologia ortodoxă deţine, principial, în ea şi premizele ei hristologice, soteriologice şi antropologice, cheia şi punctul de integrare care permite depăşirea cu adevărat „catolică" (sobornicească) a alternativelor şi opoziţiilor ecleziologice, soteriologice şi hristologice, în care sînt blocate poziţiile ecleziologice şi teologice tradiţionale occidentale: instituţie-eveniment, structură-harismă, pasivitate-activitate, monofizism-nestorianism ecleziologic, aşa cum reies ele şi în cadrul dezbaterii în jurul „diferenţei fundamentale" — fapt subliniat deja în teologia ortodoxă dar care ar trebui evidenţiat şi mai intens în dezbaterile ecumenice. Ortodoxia a păstrat de-a lungul vremii plenitudinea sobornicească („catolică") şi echilibrată a Adevărului lui Hristos. De aceea, „unitatea creştinismului nu se poate realiza în afara Ortodoxiei, nu se poate realiza decît sub semnul Ortodoxiei, sub semnul revenirii la plenitudinea iniţială", plenitudine din care confesiunile apusene au ieşit printr-un spirit de alternative dure, tranşante, al unui raţionalism simplist. „Refacerea unităţii e pentru creştinismul occidental o chestiune de ieşire din planul alternativelor exclusiviste. El trebuie să regăsească spiritul Ortodoxiei care nu se opune uneia sau alteia din alternative, ci îmbrăţişează în învăţătura şi în echilibrul ei şi punctele afirmate de ambele forme ale creştinismului apusean" (pr. prof. D. Stăniloae, *Sobornicitate deschisă*, „Ortodoxia" nr. 2/1972, p. 171).

Documentul de faţă este o luare de poziţie oficială a Comitetului mixt catolic-protestant din Franţa. El a fost definitivat şi adoptat la 10—11 decembrie 1986 de Consiliul permanent al Episcopatului catolic şi Consiliul permanent luterano-reformat; Comitetul mixt este comisia teologică de lucru subordonată acestor două instanţe. Din ea fac parte, din partea catolică: Mgr. Duval, arhiepiscop de Rouen; Mgr. Bussini, arhiep. de Lille, şi preoţii şi profesorii de teologie Bacciochi, Dupuy, Legrand, Sesboüé şi Sicard, iar din partea protestantă: pastorul Leplay, preşedintele Bisericii reformate a Franţei din Ile-de-France (Paris), pastorul Tartier, inspector ecleziastic al Bisericii luterane Montbelliard, şi pastorii şi profesorii de teologie: Benoît, Dumas, Prieur, Fréchet. Documentul este rezultatul unui studiu de doi ani întreprins de Comitetul mixt. Tema lui a fost dezbătută în consultaţia ecumenică a referenţilor ecumenici din Franţa, de la Chantilly din 1986, a cărei documentaţie a fost publicată în volumul *Consensus oecumenique et différence fondamentale,* editè par le Comitè mixte catolique-protestant en France, Le Centurion, Paris, 1987. La nivel teologic studiul a fost susţinut mai ales de lucrările profesorilor Sesboüé (cat.) şi A. Birmelè (ref.), ultimul autor al cărţii *Le salut en Jesus Christ dans les dialogues oecumeniques,* Cerf. Paris, 1986, 520 p. Traducerea a fost făcută după versiunea germană a documentului realizată tot de prof. Birmelè şi publicată în „Ökumenische Rundschau" nr. 2/1988, p. 222—230.

II.

CONSENS ECUMENIC ŞI DIFERENŢĂ FUNDAMENTALĂ

I. De ce se pune această chestiune?

1. Poate părea uimitor faptul că, după 20 de ani de discuţii doctrinare a căror sarcină a fost aceea de a suprima neînţelegerile, de a căuta convergenţe şi a elabora elemente de acord şi adeseori chiar acorduri „esenţiale" între Bisericile separate confesional ale Occidentului, Comitetul mixt catolic-protestant din Franţa ajunge să pună chestiunea unei „diferenţe fundamentale" ba chiar a unei „diferenţe creatoare de separaţie" între ele. Nu înseamnă oare aceasta un eşec sau chiar un regres?

Nici una nici alta din aceste aprecieri nu se potrivesc aici. Această chestiune nu a fost inventată de Comisia comună care precizează numai faptul că această chestiune se pune în cercetările teologice mai noi, în cursul nenumăratelor dialoguri bilaterale ca şi în interogaţiile unor responsabili ai Bisericilor. O astfel de reflecţie este unul din roadele pozitive a 20 de ani de dialog. Domeniul controverselor noastre este astăzi suficient de clarificat şi eliberat de false probleme: progresele făcute pe calea spre o reconciliere doctrinară şi în domeniul unei atmosfere fraterne fac cu putinţă acum abordarea directă a unei chestiuni mai radicale, poate chestiunea ultimă, ca să putem vedea întrucît o diferenţă fundamentală este conciliabilă cu comuniunea bisericească deplină şi întrucît trebuie ea depăşită printr-un efort înnoit de reconciliere. Se înţelege de la sine că această investigaţie ar fi sterilă dacă s-ar mulţumi cu o simplă constatare.

2. Întîi de toate trebuie clarificate expresiile folosite aici. Expresia „diferenţă fundamentală" poate fi înţeleasă în mod negativ *în sensul unei divergenţe separatoare de nedepăşit. Ea poate fi înţeleasă şi în mod* pozitiv, *în sensul unui pluralism legitim, ca expresie a unor accentuări diferite şi totuşi conciliabile. În acest document tratăm chestiunea diferenţei fundamentale în speranţa că divergenţele separatoare trebuie depăşite. Vom încerca să fim cît mai precişi în exprimarea noastră ca cititorul să nu înţeleagă greşit examenul nostru.*

3. O astfel de cercetare are loc pe baza unui consens deja destul de larg şi aici stă şi semnificaţia lui. Mărturisim în comun taina lui Dumnezeu-Tatăl Care pătrunde în istorie ca să ne mîntuiască prin Fiul Lui, Iisus Hristos, şi Care ne adună în Sfîntul Duh ca să constituim Biserica Lui. Întrucît mărturisim în comun această credinţă apostolică, ne putem pune întrebarea: de ce această mărturisire comună a credinţei conduce în prezent la o separaţie în înţelegerea de către noi a Bisericii şi vieţii bisericeşti. Interogaţia noastră se referă astăzi la limitele şi insuficienţa acestui consens: ea ar dori să extindă acest consens astfel ca fiecare partener să poată recunoaşte în adevărul integral al Evangheliei că divergenţele au fost reconciliate şi au devenit deosebiri conciliabile cu comuniunea bisericească deplină.

4. Semnificaţia unei astfel de interogaţii stă în aceea că acum ne aflăm în mod limpede „deasupra" divergenţelor doctrinare şi instituţionale clar identificate. Chestiunea diferenţei fundamentale aparţine domeniului reflexiei teologice asupra misterului creştin, adică efortului de sistematizare al acestui mister. Diversitatea opiniilor şi organizărilor noastre reclamă o astfel de reflecţie. Astfel de date nu sînt, însă, atît de uşor de recunoscut ca elementele punctelor disputate obişnuite. Dialogul asupra lor reprezintă deci un ocol ce trebuie să conducă la nouă înţelegere şi să elimine anumite blocaje.

II. Punerea problemei

5. Ambii parteneri localizează diferenţa fundamentală care există între ei în acelaşi mod, evaluează însă semnificaţia ei separatorie în mod diferit.

Pe de o parte, sîntem în stare să recunoaştem într-adevăr o „diferenţă fundamentală" existentă în organizările noastre ecleziologice, diferenţă care, la rîndul ei, e înrădăcinată într-o înţelegere diferită a soteriologiei şi antropologiei. Pe de altă parte, nu atribuim aceeaşi semnificaţie diferitelor elemente ale acestei dife-

rențe, așa că ceea ce pentru unii apare ca decisiv și separator, pentru ceilalți este conciliabil cu comuniunea bisericească deplină, și invers. Nu avem deci aceeași „ierarhie a adevărurilor".

Pentru evanghelici, *punctul decisiv al diferenței fundamentale este poziția centrală a Evangheliei despre justificarea (îndreptarea) prin credință și învățătura care enunță acest fapt („articolul cu care stă sau cade Biserica"). În ochii lor, deci, separă tot ceea ce pare să atingă mîntuirea numai prin har, mai cu seamă orice idee a unei „conlucrări" a Bisericii la misterul mîntuirii, care ar face Biserica și nu pe Dumnezeu autor al harului. Biserica este în realitate mereu obiect și niciodată subiect al harului. Misiunea Bisericii constă în aceea de a consimți da-ului lui Dumnezeu față de lume și de a-L mărturisi ca o martoră și slujitoare expusă mereu atît judecății cît și harului lui Dumnezeu.*

Pentru catolici, *punctul decisiv al diferenței fundamentale stă în legătura între misterul lui Hristos și al Duhului Sfînt, pe de o parte, și misterul Bisericii, pe de altă parte. Prin harul Sfîntului Duh, Biserica nu răspunde numai la harul lui Dumnezeu, ci devine ea însăși „semn și instrument" al acestui har, și este chemată să preia slujirea mijlocirii între Dumnezeu și om săvîrșite de unicul Mijlocitor, Iisus Hristos.*

6. De aceea, nu atribuim misterului Bisericii aceeași semnificație în întregul misterului creștin, chiar dacă sîntem de acord cu toții că Biserica este „secundară" în raport cu Hristos. Pentru catolici ca și pentru evanghelici, structura ce constituie Biserica vine din întemeierea ei de Hristos și trimiterea Duhului Sfînt la propovăduirea Vestei celei Bune (a Evangheliei) pînă la sfîrșitul lumii. Catolicii, însă, inserează în structura constitutivă a Bisericii, adică în întemeierea ei divină de către Hristos, un număr de elemente pe care evanghelicii le numără ca aparținînd organizării ei, adică instituțiilor omenești. Ca urmare a acestui fapt, privim în mod foarte diferit pluralitatea Bisericii.

Astfel, de exemplu, diferențele actuale în domeniul eclezioiogiei și ministeriilor nu mai sînt privite de partea evanghelică ca separatoare, întrucît ele au la bază un consens mai adînc în justificarea prin credință. Dimpotrivă aceste diferențe sînt apreciate de partea catolică ca nereconciliate și afectînd acest consens mai adînc. Acest fapt care devine vizibil mai cu seamă în problemele ospitalității euharistice, este ceea ce se desemnează uneori ca „asimetria" noastră „eclezioiogică". Dacă ambii parteneri nu încearcă să înainteze spre o înțelegere mai bună a naturii acestei divergențe, dialogul riscă pericolul de a se împotmoli în cererea — neîndoielnic inconștientă — ca o parte să încuviințeze pur și simplu numai organizarea eclezioiogică a celeilalte părți.

7. Chestiunea fundamentală *poate fi eventual pusă și în modul următor:* cum este cu putință faptul că atașamentul nostru comun față de mărturisirile și simboalele de credință apostolic și niceo-constantinopolitan, *deci și față de articolul lor 3 despre Duhul Sfînt și Biserică, și consensul fundamental atins în justificarea prin har în credință,* nu avansează spre o înțelegere fundamentală comună, teoretică și practică, a Bisericii? *Divergența se află în acest punct. Motivele profunde ale acestui fapt, motive pe care le-am văzut apărînd discuțiile noastre fără a le putea formula suficient, se află în faptul că avem scheme diferite de gîndire și înțelegere. Aceste scheme se referă înainte de toate la înțelegerea relației între Dumnezeu și creatură (transcendența lui Dumnezeu și constituția creației, cu dificila chestiune a „analogiei ființei"), între Dumnezeu și omul păcătos (evaluării diferite ale capacității omului de a conlucra la mîntuirea lui) și, astfel, la întreaga antropologie. Ele apar înainte de toate în relația dintre soteriologie și eclezioiogie.*

III. Originea divergenței privitoare la Biserică

8. Ca să rămînem în domeniul eclezioiogiei de care ne-am ocupat cu precădere, precizăm că nu tragem aceleași concluzii din convingerea pe care o avem despre „creștinism ca Biserică" și că nu traducem în mod comun această convingere în viața bisericească. Ambii parteneri confirmă faptul că existența Bisericii ține de ființa misterului creștin. Căci misterul morții și Învierii lui Hristos poate fi

înțeles deplin abia atunci cînd recunoaștem în aceasta darul irevocabil al lui Dumnezeu pentru oameni în Fiul Lui, Care s-a făcut unicul Mijlocitor între El și noi, adică atunci cînd Îl înțelegem ca temelie a comuniunii celor mîntuiți și adunați prin darul Duhului Sfînt într-un singur Trup, Trupul lui Hristos. Taina Paștelui care s-a desăvîrșit la Cincizecime este temelia Bisericii: în aceasta Biserica devine eveniment instituit pentru mîntuire.

Nu există, însă, între noi unitate cu privire la sensul expresiei „Biserică". Nu gîndim în același mod despre relația dintre evenimentul instituțional și întemeierea instituită.

9. Pentru Biserica catolică, *Biserica este un* eveniment al mîntuirii *care trebuie să facă văzut în lume darul irevocabil făcut de Dumnezeu oamenilor. Întrucît potrivit mărturiei apostolice Hristos este atît Întemeietor cît și temelie a Bisericii, aceasta* nu este numai eveniment. *Ea este* și o instituție *care, ca orice instituție, este* atît instituită cît și activă instituind.

Ea este instituită odată pentru totdeauna în mărturia și ministeriul apostolic. Apoi ea este mereu activă instituitor, atunci cînd mărturisește credința ei și celebrează Sacramentele credinței. Acestea îi fac pe credincioși să intre într-o nouă poziție față de Dumnezeu: ei devin îndreptați, înfiați, trimiși, moștenitori. Prin întemeierea ei, Biserica instituitoare poate conduce pe credincioși pe o cale mai sigură spre moștenirea care le revine din evenimentul întemeierii. Pe baza semnelor acestora — mărturisirea credinței și Sacramentele credinței — Conciliul II Vatican compară Biserica cu un sacrament și o desemnează ca „semn și instrument al mîntuirii".

Pentru Biserică ca instituție este esențial ca ea să evidențieze dimensiunea ei instituită și instituitoare. Această evidențiere se exprimă în continuitatea învățăturii de credință apostolice, a vieții sacramentale și a ministeriului ce urcă la Apostoli, prin ceea ce se numește succesiune apostolică în învățătură și ministeriu, și a cărei expresie este ministeriul episcopal. În această continuitate apostolică se exprimă în mod concret și văzut dependența Bisericii de darul care-i vine de la un Altul și care se remite pe sine însuși. Biserica însăși a fost dăruită odată pentru totdeauna prin evenimentul Hristos și darul Duhului Sfînt. Așa trăiește ea și de-a lungul vremurilor pe temeiul acestui eveniment prin puterea Duhului Celui Înviat. Biserica este, astfel, locul instituit în care se primește realitatea darului lui Dumnezeu în Hristos, dar ea este, în același timp, locul în care are loc mijlocirea unică a lui Hristos. Ea este primul rod al harului mîntuitor, și pe această bază ea devine purtătoare a mijlocirii lui Hristos.

Această condiție esențială (a Bisericii) de a-fi-dată se manifestă în propovăduirea Cuvîntului de către Biserică și în însușirea de către ea a învățăturii lui Iisus. Ambele sînt supuse Sfintei Scripturi care e garantată de autoritatea lui Dumnezeu și e interpretată în mod autentic de Biserică. Căci ei i s-a dat să fie cu ajutorul Duhului Sfînt infailibilă în aceste chestiuni centrale. Aceeași condiție esențială a Bisericii de a-fi-dată se potrivește și vieții sacramentale, structurii date Bisericii, căci Biserica nu poate „inventa" Sacramentele, și ea trăiește zilnic din această structură, în fiecare zi ea botează pe cei ce intră în ea, în fiecare zi ea este dăruită ei înseși prin celebrarea Euharistiei. Această condiție esențială de a-fi-dată se referă la interiorul organismului sacramental, la faptul că ministeriul cuvîntului, Sacramentelor și conducerii comunității reprezintă el însuși un sacrament, adică la faptul că el este exercitat pe baza unui har primit și ca atare el este numai — și totuși pe deplin adevărat — ministeriul unei mijlociri pe deplin transcendente.

Această Biserică poartă mărturisirea de credință a comunității. În ea aparținem în mod comun relației lui Hristos ca Fiu față de Tatăl, relație în care se înrădăcinează harismele și relațiile noastre frățești. Lucrarea lui Dumnezeu Care ne face în Biserică credincioși aparține și ea structurii Bisericii. Îndreptarea prin credință este primită în Biserică prin ministerul Bisericii.

10. Pentru Bisericile reformate, *accentul cade mai degrabă pe* fidelitatea lui Dumnezeu față de Legămîntul Lui *decît pe continuitatea Bisericii în istorie, mai degrabă pe asistența Duhului Sfînt decît pe lipsa de greșeală a Bisericii. Bisericile reformatorice recunosc necesitatea întemeierii instituționale dar nu văd o*

legătură atît de strînsă între evenimentul întemeierii și întemeierea instituită. Istoria arată că nu se poate spune că instituția este întotdeauna un semn efectiv și eficient pentru darul primit de ea. Instituția bisericească ivită din eveniment și pusă sub semnul făgăduinței nu este o „garanție" pentru eveniment. Ea poate deveni semn al contrariului acestuia. Evenimentul se sustrage oricărui dat instituțional și numai evenimentul poate dărui instituției viață și sens — eventual și un nou sens. O astfel de Biserică nu este infailibilă. Biserica istorică a greșit în repetate rînduri. Ea este supusă greșelii, ba chiar rătăcirii, nu fiindcă i-ar lipsi Duhul, ci fiindcă, în loc de a privi la Domnul ei și a ține numai de harul Lui, se sustrage supunerii și ascultării Duhului Sfînt și se privește numai pe ea însăși pînă ce-și găsește plăcerea în ea însăși, se simte pe sine ca centru și se identifică cu Domnul ei. „Simul justus et peccator" *al lui Luther se potrivește și Bisericii, care e și ea „în același timp dreaptă și păcătoasă".*

Biserica se află sub autoritatea Sfintei Scripturi în care ea recunoaște, pe baza mărturiei Duhului Sfînt pe Care-L invocă, Cuvîntul lui Dumnezeu. Ea nu este ultimul interpret al Scripturii, ci se lasă condusă și îndreptată în calea ei de Cuvîntul lui Dumnezeu. Celebrarea Sacramentelor și propovăduirea, ca purtătoare ale acestui Cuvînt, dăruiesc oamenilor harul lui Dumnezeu. Ministeriile au fost date Bisericii de Dumnezeu; Biserica le acceptă și recunoaște ca atare. Purtătorii ministeriilor sînt ordinați (rînduiți) spre propovăduirea Cuvîntului și celebrarea Sacramentelor.

Biserica este comunitatea celor ce-și instituie credința lor ca răspuns la darul harului. Prin har devenim fii adoptivi ai Tatălui, împreună-moștenitori ai lui Hristos, temple ale Duhului Sfînt. Îndreptarea prin credință reclamă Biserica pentru sfințirea pămîntului și slava lui Dumnezeu.

IV. Motivul divergențelor noastre: înțelegerea instrumentalității Bisericii

11. Există un acord între noi asupra faptului că Biserica poate exista numai fiindcă mai întîi primește. Ea poate acționa reconciliator numai fiindcă mai întîi este ea însăși reconciliată. Ea este întotdeauna în primul rînd subiect pasiv al harului lui Dumnezeu. Tot ceea ce ea face trimite spre acest izvor care nu-i aparține și pentru care trebuie să fie transparentă.

Sîntem de asemenea de acord că Biserica, pe baza darului dăruit ei prin întemeierea ei și chemarea ei ca subiect în ministeriul (slujirea) ei, devine subiect activ al darului lui Dumnezeu. În acest sens există întotdeauna o instrumentalitate a Bisericii. Am dori să excludem din capul locului două poziții extreme care ar reprezenta numai înțelegeri greșite: prima înclină a spune că Bisericii nu-i revine în genere nici o instrumentalitate în mijlocirea mîntuirii; Bisericile reformate și luterane spun, însă, ambele, că trebuie predicat Cuvîntul și administrate Sacramentele ca să se nască și să crească credința. Cea de-a doua înclină să confunde instrumentalitatea Bisericii cu instrumentalitatea lui Hristos și să susțină că Bisericii îi revine aceeași instrumentalitate ca lui Hristos.

Divergența dintre noi privește, deci, nu instrumentalitatea Bisericii în mijlocirea mîntuirii ca atare, ci natura acestei instrumentalități: este Biserica ea însăși sfințită în măsura în care ea poate activa sfințitor?

12. Din partea catolică, *răspunsul sună pozitiv, dat fiind că Conciliul II Vatican spune despre „sacramentalitate": „*Biserica *este deja în Hristos oarecum* sacrament, *adică semn și instrument pentru unirea cea mai intimă cu Dumnezeu"* (Lumen Gentium 1). *Instrumentul, sau organul, exercită o cauzalitate care e subordonată celui ce se servește de el într-un anumit scop. Întrucît instrumentul cunoaște ideea care premerge unei folosiri el va fi în stare să îndeplinească ceea ce depășește propria lui ființă. În acest mod, el exercită o „cauzalitate instrumentală" care aparține dinamicii neîntrerupte a unei întregi ierarhi de cauze; nu este echivalent cu cauza principală, căci este de altă natură; este, însă, necesar pentru efectuarea rezultatului, căci fără instrument cauza principală n-ar putea lucra. Sf. Toma de Aquino spunea că umanitatea lui Hristos e un „instrument unit cu divinitatea" care permite tocmai acestei Divinități să lucreze mîntuirea*

noastră printr-o lucrare autentic omenească. De aceea şi Sacramentele sînt în rînduiala lor proprie — şi prin urmare secunde în raport cu umanitatea lui Hristos — „instrumente separate" care permit lucrării omeneşti a lui Iisus să fie văzută în timp şi spaţiu. „Garanţia" pe care o avem că prin celebrarea Bisericii sînt săvîrşite în mod real lucrările lui Hristos nu înseamnă, însă, că subiectul Sacramentelor primeşte harul în mod automat independent de starea sa interioară.

Cînd aplicăm Bisericii expresia „sacrament" — într-un sens analog celor şapte Sacramente —, aceasta înseamnă că ea reprezintă o cauză instrumentală în mijlocirea mîntuirii, întrucît ea adună comunitatea prin propovăduirea cuvîntului şi celebrarea Sacramentelor. În acest sens, ea stă în slujba mijlocirii lui Hristos pe care o actualizează în mod eficient. O diferenţă importantă apare, însă, prin aceea că cauzalitatea Bisericii e cea a unui subiect liber, cea a soţiei care se supune bărbatului ei.

Biserica, deci, nu devine subiect al lucrării mîntuitoare a lui Dumnezeu în Iisus Hristos nici în sensul că ar adăuga o cauzalitate analoagă cauzalităţii lui Hristos, ci întrucît aparţine mişcării cauzalităţii ce se îndreaptă de la Dumnezeu spre noi şi întrucît cauzalitatea ei instrumentală este configurată de cauzalitatea principală a lui Dumnezeu în Hristos.

În acest mod pasivitatea Bisericii creează o activitate *care o face „iconomă a tainelor lui Dumnezeu" (I Cor. 4, 1) şi „împreună lucrătoare" la opera de mîntuire (Mt. 18, 18). De aceea, ea celebrează Sacramentele care o constituie ca lucrări mîntuitoare aici şi acum. De acestea ţin invocarea Duhului (epicleza) şi declaraţia în Numele lui Hristos şi a misterului lui pascal (memorial): „În Numele Tatălui, al Fiului şi al Sfîntului Duh te botez şi îţi iert toate păcatele tale". Din acest motiv ministeriul ordinat (hirotonit) aparţine în mod real (efectiv) ministeriului ei. El este un semn sacramental prin care anumiţi membri ai Bisericii sînt primiţi în succesiunea apostolică a ministeriului prin invocarea Sfîntului Duh şi primesc însărcinarea şi puterea de a propovădui Cuvîntul, de a prezida celebrarea Sacramentelor (mai cu seamă a Euharistiei), şi de a fi păstorii celor ce se fac „o jertfă plăcută lui Dumnezeu sfinţită în Duhul Sfînt" (Rom. 15, 16). Din acest motiv, ministeriul ordinat (hirotonit) care stă în serviciul preoţiei tuturor credincioşilor, este numit „preoţesc".*

13. Bisericile reformatorice *văd şi ele Biserica ca semn şi instrument al lui Dumnezeu şi a Împărăţiei Lui. Atunci cînd Biserica propovăduieşte Cuvîntul şi celebrează Sacramentele, Dumnezeu Însuşi este prezent, creează credinţa şi dăruieşte harul. Biserica este instrumentul pe care-l foloseşte Dumnezeu ca să vină Împărăţia Sa, „fierestrăul cu care Dumnezeu taie pomul" (Martin Luther). Ca şi comunitate a credincioşilor adunaţi în jurul Cuvîntului şi Sacramentelor, Biserica este Trupul lui Hristos, semn al unei realităţi noi în fidelitate faţă de slava unică a lui Dumnezeu.*

Bisericile reformatorice nu *văd Biserica ca* sacrament. *În opoziţie faţă de Sacramente, ca Botezul şi Cina Domnului, Biserica nu poate deveni niciodată izvor sau cauză a mîntuirii omului. În numele mîntuirii numai prin har, Biserica se află întotdeauna pe locul doi, şi este deplin transparentă pentru Dumnezeu Cauza primă unică. Orice înţelegere a Bisericii ca prelungire a lui Hristos, orice idee a unei mijlociri prin ministeriul de care ar putea fi făcută dependentă prezenţa lui Hristos, sînt privite ca prejudicii aduse suveranităţii unice a lui Dumnezeu. Din acest motiv, Bisericile reformatorice rămîn critice faţă de anumite practici ale Bisericii romano-catolice (caracterul de jertfă al Missei, Euharistiei, ale cărei roade sînt atribuite celor absenţi, dispăruţi; înţelegerea ministeriului ca participare la preoţia lui Hristos).*

Biserica ascultă, predică, mărturiseşte, celebrează, dă mărturie, cîntă şi celebrează. Ea este „iconomă a tainelor lui Hristos" (I. Cor. 4, 1) şi creştinii sînt „împreună lucrători ai lui Dumnezeu" (I Cor. 3, 9). Biserica are însărcinarea de a lega şi dezlega în Numele lui Dumnezeu (Mt. 18, 18). Întrucît face aceasta, Dumnezeu este unicul Lucrător activ în şi prin ea. În faţa opoziţiei Creator-creatură şi a lucrării mîntuitoare a lui Dumnezeu care determină această opoziţie, lucrarea propriu-zisă a Bisericii este în fiinţa ei receptivă şi este caracterizată de pasivitatea creatoare a credinţei. *Ea creează din partea oamenilor starea de pregătire care face ca Dum-*

nezeu singur să lucreze binele. Nu este vorba de a elogia o pasivitate a Bisericii nici de a susține o instrumentalitate pur funcțională. Biserica trăiește și lucrează. Lucrarea ei se supune însă unui criteriu soteriologic. *Îndreptarea prin credință e valabilă pentru întreaga Biserică ca și pentru oricare creștin. Așa cum Dumnezeu Însuși este izvorul faptei bune în omul îndreptat, așa este Dumnezeu viu și prezent și în Biserica Sa. El este izvorul oricărui har.*

V. Tentațiile fiecăruia dintre noi

14. Tentația specifică catolică este cea a unui monofizitism eclezioIogic, *identificarea Bisericii cu Hristos, a Trupului cu Capul, și care uită deosebirea nu mai puțin fundamentală între Mireasă și Mirele ei. În ce privește magisteriul sau funcția ei învățătorească, tentația aceasta se află în uitarea transcendenței absolute a Scripturii în raport cu propria ei învățătură. În teologie, tentația stă în faptul de a vorbi despre Biserică ca și cum ea și-ar avea izvorul în ea însăși. Pe plan sacramental și juridic, tentația stă în mijlocirea de sine stătătoare a Bisericii, în locul unui ministeriu (slujiri) a unei mijlociri care se șterge în realizarea ei în favoarea unei comunicări nemijlocite între Creator și creatură. Desigur, Dumnezeu s-a legat în mod pozitiv prin făgăduința și misterul pascal al Fiului Său, de propovăduirea Cuvîntului și administrarea Sacramentelor. Dar El nu este, de aceea, îngrădit în Iconomia Sa și lucrează în inimi în numele libertății Lui suverane. Căci harul Lui este întotdeauna eficient mai presus de nestatornicia slujitorilor Lui și a slăbiciunii celebrării Sacramentelor. Devenită caricatură această tentație se manifestă în integrism și în sacralizarea înțepenită pînă și a celei mai mici părți a vieții bisericești.*

15. Tentația specific evanghelică este, în opoziție cu aceasta, cea a unui ocazionalism sau nestorianism eclezioIogic. *Biserica văzută rămîne o realitate deplin umană, într-un anumit fel în afara misterului de care dă mărturie „de jos" prin propovăduirea Cuvîntului și celebrarea Sacramentelor, simplu semn al transcendenței „de sus". De aceea, formularea unei anumite eclezioIogii și o învățătură comună despre ministerii nu apar ca necesare. Se insistă atît de mult pe faptul că Hristos nu este legat de Sacramente, că valoarea lor se poate micșora considerabil. Expresia clasică ce desemnează Biserica drept „creatura Verbi" este explicată în sensul că Biserica e creată prin propovăduirea Cuvîntului, cu riscul ca ea să dispară și iarăși să apară, odată cu prezența sau absența acestei propovăduiri. În același timp, stilul unor celebrări a Sacramentelor pare și el să le confunde cu propovăduirea cuvîntului.*

VI. Concluzii și orientări pentru viitor

16. Catolici și evanghelici reacționează în mod diferit, atunci cînd este vorba de a defini rolul Bisericii și instituțiilor ei în transmiterea mîntuirii lui Dumnezeu oamenilor. Pentru cei dintîi realitățile omenești din Biserică pot deveni purtătoare ale misterului divin într-o măsură pe care ultimii nu o pot accepta întrucît ei se tem de o punere în chestiune a necesarei transparențe a oricărei lucrări bisericești pentru inițiativă unică a lui Dumnezeu. Este probabil că rădăcinile acestei diferențe se află în soteriologie și antropologie. Diferența nu stă, însă, în înțelegerea îndreptării păcătosului, ci în poziția omului îndreptat înaintea lui Dumnezeu și în felul și modul în care această poziție este aplicată Bisericii ca atare.

Această diferență fundamentală separă încă Biserica în ce privește expresia ei eclezioIogică. Dimensiunea separatorie a acestei divergențe nu este însă evaluată de cei doi parteneri în același mod.

17. Ceea ce le rămîne încă de făcut celor doi parteneri este de a încerca să reducă sau depășească deosebirea care există încă și astăzi între ei, spre a o transforma într-o diversitate compatibilă cu unitatea. Aceasta se va petrece printr-o integrare a orientărilor noastre parțiale într-o înțelegere mai largă și cuprinzătoare a misterului. Aceasta reclamă o mai mare atenție la partea de adevăr

inviolabil de care dă mărturie partenerul nostru. Afirmarea solemnă a unui consens fundamental care nu privește situația existentă astăzi, nu e suficientă. *Din acest motiv, avem nevoie nu numai de un acord, ci de o reconciliere care trece prin pocăința fiecărui partener.*

Dat fiind că deosebirea care ne separă încă *se află* în relația dintre soteriologie și ecleziologie *și că încă nu „credem" în același mod „în Biserică", trebuie să ne punem în comun și să răspundem în tot adevărul la întrebarea:* ce consecințe ecleziologice tragem din *enunțul privitor la* îndreptarea prin harul lui Hristos în credință?

Traducere și prezentare
de
Pr. prof. *Ioan Ică*

DIN ACTUALITATEA ECUMENICĂ ȘI PANORTODOXĂ

Frămîntări interne în Anglicanism ca urmare a hirotonirii primei femei episcop.

Anunțînd într-un număr anterior (M. A. nr. 1/1989, p. 112—113), știrea hirotonirii la 12 februarie 1989 în Boston (Massachusetts) a hirotonirii în Biserica anglicană episcopaliană din S.U.A. a primei femei în treapta de episcop în persoana Barbarei Harris, spuneam că evenimentul, fără precedent în istoria creștinătății, va declanșa foarte probabil o serioasă și gravă criză atît în relațiile ecumenice cît și în interiorul anglicanismului însuși.

Faptul era evident încă și participanților la cea de-a XII-a Conferință Lambeth din 16 iulie — 7 august 1988, Conferință care reunește o dată la 10 ani, începînd din 1867, la invitația arhiep. de Canterbury, primatul onorific al Comuniunii anglicane, reprezentanți ai episcopatului anglican din întreaga lume, și la care au participat anul trecut cca. 500 de episcopi reprezentînd cele 27 de Provincii sau biserici anglicane autonome din întreaga lume numărînd cca. 70 de milioane de credincioși din 164 de țări. Cum se știe, Conferința de anul trecut a votat la 1 august 1988 cu majoritate de voturi (428 pentru, 28 contra și 19 abțineri) o *rezoluție* care recunoaște Bisericilor anglicane posibilitatea de a hirotoni femei și în treapta de episcop, dacă vor voi aceasta (Amintim aici că 5 din cele 27 de Provincii — S.U.A., Canada, Noua Zeelandă, Hong Kong, Kenya — hirotonesc deja, de mai bine de zece ani, femei-preoți, iar alte 7 provincii au aprobat această hirotonie, deși din anumite motive nu o practică încă). Fără a oferi o judecată teologică colectivă asupra admiterii femeilor în episcopatul anglican, rezoluția se arăta preocupată mai degrabă de ce se va întîmpla în Comuniunea anglicană după ce se va purcede la hirotonirea de femei-episcopi. Ea recunoaște că, de cînd au început să fie hirotonite femei în treapta de preot, comuniunea dintre Bisericile anglicane și anglicanii înșiși s-a „deteriorat" *(impaired)* neîncetat și că ea se va deteriora în continuare odată cu hirotonirea de femei-episcopi. Se recunoaște, de asemenea, „lovitura serioasă care ar rezulta din punerea în chestiune de către unii a validității actelor episcopale ale unei femei-episcop, ca și lovitura încercată de cei a căror conștiință va fi ofensată de hirotonirea unei femei în episcopat". Dar, întrucît în Comuniunea anglicană fiecare din cele 27 de Provincii sînt absolut autonome și libere să decidă singure în chestiuni de „constituție și disciplină" *(order and discipline)*, rezoluția cere fiecărei provincii să „respecte decizia și atitudinea celorlalte Provincii", fără ca aceasta să însemne cu necesitate acceptarea faptului că femeile pot sau trebuie să fie hirotonite episcopi; de asemenea, se cere episcopilor „să arate curtoazie și să mențină comunicații cu episcopii care au opinii diferite și cu oricare din episcopii-femei", iar Provinciile care hirotonesc episcopi-femei să manifeste „prevedere pastorală pentru clerul și congregațiile care au opinii diferite". În încheiere s-a cerut constituirea unei comisii speciale care să examineze modalitatea relațiilor interanglicane odată ce femeile vor intra în episcopat.

Această rezoluție a fost adoptată de Conferință după ce anterior propunerea arhiep. Donald Robinson de Sydney, care cerea, fără a emite nici el o judecată teologică explicită, ca, în scopul evitării deteriorării și mai mult a comuniunii atît în interiorul Bisericilor locale, cît și între ele, Provinciile să se abțină de la

consacrarea de femei ca episcopi, fusese respinsă prin vot secret cu 277 de voturi pentru şi 187 de voturi contra. Comentînd pe marginea rezoluţiei adoptate şi a propunerii sale respinse, arhiep. Robinson caracteriza în mod elocvent rezoluţia adoptată drept o formă de „control al pagubelor" şi o asemăna cu o „ambulanţă aflată jos la picioarele falezei", propunerea sa fiind un ultim „semn de avertizare aflat sus pe marginea falezei", încercînd să evite prăbuşirea.

Semnificativ pentru tensiunile manifestate între Bisericile anglicane pe tema hirotonirii de femei-episcopi chiar în cadrul Conferinţei, e faptul că, în vreme ce preşedintele Bisericii episcopaliene din S.U.A., episcopul Edward Browning aprecia propunerea de „abţinere" a arhiep. Robinson drept un „apel la ignoranţă" şi o „neascultare faţă de inspiraţia şi revelaţia continuă a lui Dumnezeu şi păcat împotriva Duhului Sfînt care ne conduce din adevăr în adevăr", liderii opoziţiei împotriva admiterii de femei în episcopat, episcopii Graham Leonard al Londrei şi Clarence Pope de Forth Worth (Texas) au declarat că ei vor cere confirmaţii (mirungeri) şi ordinaţii (hirotoniri) condiţionale pentru cei ce se mută în diocezele lor şi au fost confirmaţi sau hirotoniţi de o femeie-episcop. Episcopul Leonard a mai evidenţiat riscul clar al destrămării Comuniunii anglicane prin retragerea unor Biserici întregi din ea în cazul admiterii hirotonirii de femei-episcopi de către unele Provincii, chiar dacă asemenea tendinţe nu s-au manifestat explicit din partea acestora (după „Ecumenical Press Service" 88.08.21, 6—10 august 1988).

Cu toate acestea, la 11 februarie 1989, în timpul unei liturghii care a durat 3 ore şi la care au asistat cca 8500 de persoane, inclusiv 63 de episcopi anglicani, *Barbara Harris* — aleasă încă din luna septembrie 1988 de Adunarea generală a Diocezei Eastern Massachussets a Bisericii anglicane episcopaliene din SUA ca episcop sufragan auxiliar — a devenit prima femeie-episcop din lume.

În timpul oficierii, episcopul Edmond Lee Browning, preşedintele Bisericii episcopaliene din SUA, a făcut apelul obişnuit în liturghiile anglicane de hirotonie episcopală: „Dacă unii dintre voi cunoaşteţi vreun motiv ca să nu purcedem (la acest act), să fie făcut cunoscut acum!" La care, un reprezentant al organizaţiei anglicane neoficiale „Prayer Book Society" a venit la microfon ca să denunţe consacrarea ca „un sacrilegiu şi o impostură". Congregaţia l-a fluierat şi huiduit iar episcopul Browning a făcut apel la linişte. A obiectat la actul consacrării şi un alt preot episcopalian din New York care a calificat hirotonia în episcop a unei femei ca una „contrară tradiţiei neîntrerupte a 2000 de ani de rînduială apostolică a Bisericii". Calmînd din nou congregaţia, ep. Browning a spus că astfel de opinii au fost „larg ventilate" de cînd Barbara Harris a fost aleasă, dar în acest răstimp ea a primit voturi afirmative de la majoritatea episcopilor diocezani episcopalieni şi a comitetelor permanente diocezane. Continuînd ritul, Browning a întrebat congregaţia: „Este voinţa voastră ca să hirotonim pe Barbara ca episcop?" iar aceasta a răspuns aclamînd: „Aceasta e voinţa noastră!"

În vîrstă de 58 de ani, Barbara Harris a purtat încă în 1974 o cruce procesională la o liturghie neautorizată în care 11 femei au fost hirotonite preoţi anglicani episcopalieni (În 1970 Adunarea Generală Episcopaliană a autorizat hirotonia femeilor ca diaconi, iar în 1976 ca preoţi şi episcopi). Înainte de a fi hirotonită preot în 1980, ea a fost responsabila serviciului de „public-relations" a unei companii petroliere. De culoare şi divorţată, Barbara Harris a fost de mult timp activă în mişcarea americană pentru drepturi civile şi cea feministă.

Hirotonia de femei ca diaconi se practică în majoritatea Bisericilor anglicane, cea în preot în Brazilia, Cuba, Hong Kong, Uganda, Kenya, SUA, Canada şi Noua Zeelandă. Se aşteaptă ca în următorii ani să fie alese şi hirotonite femei-episcop şi în Canada şi Noua Zeelandă.

Episcopul romano-catolic englez Cormac Murphy O'Connor de Arundel şi Brighton, copreşedinte al celei de-a II-a Comisii oficiale de dialog anglicano-romano-catolic, a calificat hirotonia Barbarei Harris „o mare întristare" pentru că ea „va face mult mai dificilă sarcina refacerii comuniunii depline" între cele două Biserici, „punînd clar în primejdie ceea ce s-a realizat pînă acum în privinţa reconcilierii ministeriilor", obiectivul actual al Comisiei de dialog anglicano-catolic.

De asemenea, unii episcopi şi unele dioceze anglicane au anunţat deja că ele nu pot sau nu o vor recunoaşte pe Barbara Harris ca episcop al Bisericii (după „Ecumenical Press Service" 89.02.26, nr. 7/1989).

Sub aceste auspicii și sub semnul faptului împlinit al actului de la 12 febr. 1989, a avut loc între 26—29 la *Larnaka* (Cipru) reuniunea celor 27 de primați ai Provinciilor Comuniunii Anglicane. Punctul principal de pe agenda reuniunii l-a constituit discutarea, adoptarea și darea publicității a Raportului confidențial asupra relațiilor interanglicane în perspectiva admiterii de femei în episcopat, raport elaborat de Comisia specială instituită de Conferința Lambeth de anul trecut și prezidată de arhiep. Eames de Armagh, cunoscut sub denumirea prescurtată de „*Eames-Report*".

Raportul respinge, de la început, ideea posibilității creării și existenței a unor „jurisdicții paralele" în aceeași Biserică locală, una pentru adepții iar alta pentru adversarii preoției și episcopatului feminin, întrucît existența a două scaune episcopale în același oraș este de fapt semnul practic al unei schisme instituționale. În continuare, raportul sugerează ca soluție anormală, dar preferabilă schismei instituționale, crearea de „vizitatori episcopali", adică de episcopi care să viziteze preoții sau comunitățile care nu admit hirotonia femeilor în presbiterat și, mai ales, în episcopat. Soluția „vizitatorilor" se izbește, însă, de opoziție susținută de ambele părți: partizanii hirotoniei femeilor în episcopat declară că ei nu vor tolera venirea vizitatorilor episcopali, în vreme ce oponenții ei ar vrea ca instituirea lor să devină obligatorie și nu numai facultativă. După părerea raportului, soluția „vizitatorilor" ar corespunde, însă, cel mai bine principiilor formulate de constituția și rezoluția Conferinței Lambeth. În ce privește actele episcopale ale episcopilor-femei, dacă confirmațiile nu par să ridice o problemă, dat fiind că după „The Common Prayer Book" anglicană ele sînt facultative, în ce privește ordinațiile (hirotoniile) săvîrșite de episcopi-femei, raportul recomanda ca ele să se săvîrșească în mod colegial, adică femeia-episcop care hirotonește să aibă drept auxiliar și un episcop-bărbat. De asemenea, raportul recomandă Bisericilor care nu admit sacerdoțiul feminin în presbiterat și episcopat să primească, totuși, vizitele făcute de femei-preoți sau femei-episcopi pentru a face o experiență chiar și limitată a ministeriului lor și a lua cunoștință, astfel, nemijlocit de noile evoluții din anglicanism. În ce privește delicata problemă a invitației adresate unui episcop de a participa la hirotonia episcopală a unei femei, se precizează că, atît cei ce invită cît și cei invitați trebuie să ia în considerare poziția diocezei sau Provinciei acestora; în cazul Provinciei, decizia de a accepta invitația revine Primatului acesteia, în funcție de poziția generală a ei, iar în ce privește arhiepiscopul de Canterbury, în calitatea lui de focar al unității Comuniunii anglicane, el trebuie să ia în considerare pozițiile fiecărei Biserici locale, (Provincii) și să se conformeze uzajelor Provinciei pe care o vizitează, menținîndu-și, însă, în același timp, în ce privește hirotonia femeilor poziția canonică și opinia comună a Bisericii Angliei. La capitolul relațiilor Bisericilor anglicane între ele, raportul constată și el că admiterea femeilor la preoție și episcopat a creat o diminuare și degradare *(impairement)* reală a comuniunii lor, vorbind chiar de o „comuniune limitată și incompletă, mai puțin deplină ca înainte". În aceeași ordine de idei raportul ține să sublinieze că, deși Provinciile sînt deplin autonome în ce privește „constituția și disciplina" lor canonică, ele nu trebuie să uite faptul că sînt și „interdependente"; ele trebuie deci să-și dea mai bine seama de ceea ce le unește și de faptul că „un angajament real în menținerea celui mai mare grad de comuniune posibil implică și existența unor *limite* în exprimarea dezacordului în viața Bisericii".

Cu excepția sugestiei ca un episcop-bărbat să participe ca auxiliar la hirotoniile făcute de un episcop-femeie, „Raportul Eames" a fost aprobat integral de cei 27 de primați anglicani reuniți la Londra. El a fost dat publicității fiind trimis și recomandat Bisericilor anglicane spre studiu și însușire. S-a cerut totodată reînnoirea mandatului comisiei Eames întrucît problemele ridicate sînt extrem de complexe și inedite și multe n-au putut fi abordate și soluționate de acest prim raport.

Imediat după publicarea lui, Graham Leonard, episcopul Londrei, și-a făcut cunoscut dezacordul lui față de soluțiile preconizate și recomandate de „Raportul Eames", estimînd că, dacă va fi pus în practică, el va fi nevoit să-și revizuiască relațiile cu Comuniunea anglicană. El, personal, a declarat totodată, se pronunță

în favoarea soluţiei jurisdicţiilor paralele şi protestează împotriva faptului că comisia Eames nici nu a luat măcar în considerare pe cei ce cred că hirotonia femeilor este o eroare din principiu.

Reacţia cea mai energică de pînă acum la situaţia creată de ultimele evoluţii din anglicanism a venit însă de peste Atlantic. Ca protest împotriva hirotonirii în episcop a Barbarei Harris, dar şi ca reacţie împotriva tendinţelor liberale şi laxiste, a eroziunii autorităţii Scripturii şi a normelor doctrinare şi morale care decurg din ea, în primele zile ale lunii iunie 1989 a avut loc la *Forth Worth* (Texas) *„Sinodul tradiţionaliştilor"* din Biserica anglicană episcopaliană din SUA. Au luat parte cca. 2000 de persoane dintre care 170 de delegaţi cu drept de vot în Biserica episcopaliană. La lucrările Sinodului a participat şi episcopul G. Leonard al Londrei şi mai mulţi membri ai Bisericii Angliei; 135 de membri ai Sinodului Angliei, dintre care 9 episcopi au trimis Sinodului un mesaj de salut, un alt mesaj de salut fiind semnat de alţi 17 episcopi nemembri ai Bisericii Angliei.

Unul din obiectivele Sinodului tradiţionalist de la Forth Worth a fost crearea unei *dioceze separate* a celor ce se opun hirotoniei femeilor, deci stabilirea unei jurisdicţii paralele, soluţie respinsă şi nerecomandată de Raportul Eames. Preşedintele noului „Sinod episcopal al Americii" a fost ales Clarence Pope, episcopul de Forth Worth, care a şi condus lucrările Sinodului. Răspunzînd unei scrisori a arhiep. de Canterbury, R. Runcie, episcopul C. Pope a subliniat că atitudinea Sinodului său e lipsită de atitudini de ranchiună, conflict sau disperare, că el intenţionează să rămînă în comuniune cu Biserica anglicană, şi că reţine din Raportul Eames drept capitală soluţia „vizitatorilor episcopali", exprimîndu-şi totodată speranţa în întîlnirea arhiep. Runcie cu Papa Ioan II din luna septembrie la Vatican. Totodată, episcopul Pope a scris şi papei Ioan Paul II pentru a-l informa de crearea Sinodului său şi a-şi exprima regretul că actul unilateral al Bisericii episcopaliene din SUA de a hirotoni o femeie episcop a creat un nou şi grav obstacol în calea unităţii creştine (după „Irènikon" nr. 2/1989, p. 217—222 şi 256—258).

Detalii asupra situaţiei actuale create în anglicanism de hirotonia femeilor în presbiterat şi episcopat oferă „dosarul" cu titlul „Identitatea anglicană în chestiune" publicat de revista catolică de ecumenism „Istina" nr. 2, apr.—iun. 1989.

Important schimb de scrisori între Canterbury şi Vatican pe tema hirotoniei femeilor

În acelaşi timp cu „Raportul Eames", la 28 aprilie 1989 a fost dat publicităţii şi schimbul de scrisori dintre arhiep. de Canterbury Robert Runcie şi papa Ioan Paul II, prilejuit de lucrările celei de-a XII-a Conferinţe Lambeth (textul lor în „Documentation catholique", nr. 1987, 2 iulie 1989, p. 646—648 şi „Irenikon", nr. 2/1989, p. 222—227).

În scrisoarea sa datată 6 august 1988, data încheierii Conferinţei, arhiep. Runcie se adresează papei cu intenţia de a-i mulţumi pentru mesajul trimis Conferinţei, şi pentru prezenţa observatorilor catolici, elogiind totodată discursul de răspuns al păr. P. Duprey de la Secretariatul Vaticanului pentru unitatea creştină, şi de a-l informa asupra discuţiilor şi deciziilor luate de Conferinţă. În opinia arhiep. Runcie, deşi au avut în centrul lor problema hirotoniei femeilor şi în episcopat, ele au atins, de fapt, chestiuni mai fundamentale ale eclezologiei ca: dezvoltarea tradiţiei şi autoritatea în Biserică (episcop, conciliaritate şi primat) subliniind faptul că, în discursul său inaugural, el a pus serios Conferinţei episcopilor anglicani problema reconsiderării ideii primatului universal roman, reformulat într-o viziune mai evanghelică, în eclezologia anglicană. Arhiep. Runcie mai arată în scrisoarea sa că Conferinţa a examinat şi răspunsurile date de 23 de Provincii la textul Raportului final al primei Comisii internaţionale de dialog anglicano-catolic (ARCIC I): *„Euharistie, Ministeriu, Autoritatea în Biserică"* elaborat între anii 1968—1981, şi că: Declaraţiile comune referitoare la Euharistie şi Ministeriu au fost recunoscute cu o largă majoritate drept „conforme cu substanţa

credinței anglicane" iar cea privitoare la Autoritatea în Biserică a fost apreciată și ea (ce-i drept mult mai rezervat — n.n.) drept „o bază solidă pentru dialogul viitor". În ce privește decizia luată de a respecta dreptul fiecărei Provincii de a decide asupra intenției sau neintenției de a hirotoni femei episcopi, dată fiind autonomia canonică deplină a Provinciilor, caracterul pur onorific, nejurisdicțional, al primatului arhiepiscopului de Canterbury și valoarea consultativă și de recomandare a hotărîrilor Conferințelor Lambeth, arhiep. Runcie subliniază că în ochii Conferinței ea a părut „o soluție mai acceptabilă decît o schismă în Comuniunea anglicană", schismă care, presupune el, ar reprezenta „un obstacol ecumenic grav", și pentru Biserica romano-catolică. „Recunosc că chestiunea hirotoniei femeilor ar fi trebuit studiată mult mai mult. Cred că acest studiu trebuie întreprins pe o bază larg ecumenică (...) Rugămintea mea e ca o atare dezbatere ecumenică, incluzînd toți creștinii, să fie dusă la capăt într-o atmosferă de adevăr și respect reciproc". În pofida obstacolelor, episcopii Comuniunii anglicane sînt deciși să continue căutarea unității vizibile în care s-au angajat cele două Comuniuni ale noastre".

În răspunsul său din 8 decembrie 1988, Ioan Paul II — mulțumind arhiep. Runcie pentru gestul prevenitor de a-l informa cu promptitudine asupra derulării Conferinței și apreciind semnele de deschidere față de Biserica romano-catolică manifestate în alocuțiunea de deschidere a arhiep. Runcie și în evaluarea Raportului final ARCIC I — subliniază, totodată, faptul că noile evoluții din anglicanism au creat „o situație nouă și stînjenitoare" pentru membrii celei de-a II-a Comisii internaționale de dialog anglicanno-catolic (ARCIC II) creată în comun în 1982 cu mandatul de a studia căile ce ar putea duce la „recunoașterea reciprocă a ministeriilor", studiu pe care aceste evoluții par mai degrabă a-l prejudicia și bloca decît promova. „Biserica Romano-Catolică, ca și Biserica Ortodoxă și Bisericile Vechi Orientale, se opune ferm acestei dezvoltări considerînd-o o ruptură cu Tradiția, pe care nu avem competența de a o autoriza. Se pare că dezbaterea asupra hirotoniei femeilor în Comuniunea anglicană nu a luat suficient în considerare dimensiunile ecumenice și ecleziologice ale chestiunii. Dat fiind că Comuniunea anglicană e în dialog cu toate aceste Biserici, e urgent ca acest aspect să facă obiectul unei mult mai mari atenții, pentru a preveni o gravă eroziune a comuniunii care ne unește", în spiritul întîlnirilor la înalt nivel dintre papa Paul VI și arhiep. M. Ramsey din 1966 și a celei mai recente dintre Ioan Paul II și arhiep. R. Runcie de la Canterbury 1982.

Acest schimb de scrisori între Canterbury și Roma se adaugă altuia, și mai important, care a avut loc cu cîțiva ani înainte (textele în „Documentation catholique" nr. 1924, 7—21 sept. 1986, p. 800—808 și „Irènikon" nr. 3/1986, p. 352—365).

În scrisoarea sa din 20 decembrie 1984 (p. 352—354), scrisoare prilejuită de propunerile avansate de Sinodul Bisericii Angliei din noiembrie 1984 în direcția acceptării sacerdoțiului feminin, propuneri care n-au întrunit însă consensul suficient spre a putea fi puse în practică, papa Ioan Paul II a ținut să reafirme cu toată claritatea adeziunea deplină pe care o menține Biserica romano-catolică față de poziția tradițională negativă față de hirotonia femeilor în treptele preoției sacramentale, poziție exprimată de Paul VI în importantul schimb de scrisori pe care l-a avut pe această temă în 1975—1976 cu arhiep. Coggan, și prezentată și justificată pe larg de Congregația pentru doctrina credinței în Declarația „*Inter insigniores*" (15 oct. 1976). În lumina acestei poziții, practica hirotonirii femeilor constituie un „element de gravă dificultate", ba chiar o „amenințare" și un „obstacol din ce în ce mai serios" în calea progresului reconcilierii celor două Comuniuni.

În răspunsul dat papei abia la 11 decembrie 1985 (p. 354—356), după ce consultase în prealabil pe toți primații și Provinciile Comuniunii anglicane, arhiep. Runcie a ținut să precizeze că, deși își dă bine seama că admiterea femeilor la preoție pare să pună un obstacol serios în calea reconcilierii ministeriilor urmărite de ARCIC II și „opinia anglicană este ea însăși divizată", „Bisericile care au admis femei în ministeriul sacerdotal au făcut-o pentru rațiuni doctrinare serioase" (p. 355), rațiuni pe care le-a expus deja în scrisoarea sa către cardinalul Willebrands, președintele Secretariatului Vaticanului pentru unitatea creștină, din 22 noiembrie 1985 (p. 356—360).

În scrisoarea sa către card. Willebrands, arhiep. Runcie arată că convingerea Bisericilor anglicane care au purces la hirotonirea femeilor în presbiteriat e că „nu există nici în Scriptură nici în tradiție obiecție fundamentală la hirotonirea femeilor în preoția ministerială", că „tradiția e deschisă acestei dezvoltări, căci excluderea femeilor de la ministeriul sacerdotal nu poate fi dovedită ca fiind de drept divin". În ce privește „rațiunea doctrinară cea mai fundamentală care pare nu numai să justifice dar și să reclame de fapt accesul femeilor la hirotonie" este aceea că „umanitatea pe care și-a asumat-o Domnul" prin Întrupare, cea cu care a înviat și s-a înălțat la ceruri, „e o umanitate care integrează și femeia". Deci, „pentru că umanitatea lui Hristos, Arhiereul nostru, cuprinde și bărbatul și femeia, urmează că preoția ministerială ar trebui să fie deschisă astăzi și femeilor, astfel ca ea să reprezinte și mai desăvîrșit preoția desăvîrșită a lui Hristos". Acest argument se bazează „pe natura reprezentativă a sacerdoțiului ministerial" care rezidă, după anglicani, în faptul că, „prin hirotonie, preotul primește misiunea Bisericii de a reprezenta natura sacerdotală a întregului Trup (al Bisericii) și, de asemenea — mai ales în prezidarea Euharistiei — de a se afla într-o relație sacramentală particulară cu Hristos ca Arhiereu în care e izbăvită întreaga umanitate". Mai mult, „în opinia multor anglicani, într-un moment în care conducerea exclusiv masculină a fost abandonată într-o mare măsură în multe societăți omenești, natura reprezentativă a sacerdoțiului ministerial este de fapt slăbită de un sacerdoțiu exclusiv masculin" (p. 358). Experiența Provinciilor care au aplicat în practică decizia administrării femeilor la preoția ministerială s-ar fi dovedit, evaluează arhiep. Runcie, „în general benefică", chiar dacă onestitatea îl obligă la recunoașterea unei „profunde diviziuni pe această temă între anglicani, uneori pînă pe punctul de a crea tensiuni ce pun la încercare legăturile comuniunii".

În esență, deci, *argumentul teologic anglican în favoarea admiterii femeilor la preoție este următorul:* Hristos este Arhiereul Cel Mare. Umanitatea pe care El și-a asumat-o pentru mîntuirea noastră e o umanitate inclusivă, cuprinzînd adică bărbați și femei. Preoția în Biserică exercită o funcție dublu reprezentativă: ea reprezintă nu numai natura sacerdotală a întregului Trup al Bisericii, ci are și o relație sacramentală specială cu Hristos Cel Înviat, vizibilă mai ales în Euharistie. Pentru că umanitatea lui Hristos include în același timp bărbatul și femeia, cei ce-l reprezintă pe Hristos în Biserică ar face-o mai bine dacă ar fi în același timp și bărbați și femei.

Răspunzînd acestui argument, în scrisoarea sa către arhiep. Runcie din 17 iunie 1986 (p. 360—365), cardinalul Willebrands subliniază faptul îmbucurător că, punînd astfel problema, argumentul teologic anglican pleacă deja de la o „concepție sacramentală despre ministeriul sacerdotal al Bisericii" și el nu are sens decît pentru cei ce împărtășesc această concepție despre ministeriul creștin. Prin urmare, „chestiunea celor admiși sau nu la preoție nu poate fi separată de contextul ei propriu care e cel al teologiei și ecleziologiei sacramentale". Practica Bisericii de a admite numai bărbați la hirotonie este, deci, un „aspect integral și esențial al realității Bisericii. În și prin ministeriul preoților, jertfa lui Hristos săvîrșită odată pentru totdeauna este o realitate prezentă. Există, deci, o continuitate reală între opera răscumpărătoare a lui Hristos și misiunea sacerdotală exercitată în același timp de cei ce fac parte din cinul episcopal ca și prin colaboratorii lor din cinul presbiterial" (p. 393).

Rolul reprezentativ al preoției ministeriale sacramentale trebuie, deci, înțeles în sens strict în perspectiva imaginilor ecleziologice utilizate de Sf. Scriptură: poporul Israel ca soție a lui Iahve în Vechiul Testament și Biserica ca Mireasă și Trup al lui Hristos, Capul ei, în Noul Testament, în care înțelegerea Bisericii în relația ei cu Hristos e asigurată de o imagine și un simbolism feminin-mariologic (p. 364).

E adevărat că în opera Sa de mîntuire Hristos și-a asumat întreaga natură umană, bărbat și femeie deopotrivă. Dar, *„nu se poate neglija faptul că Hristos e un bărbat"*. „Identitatea lui masculină e o trăsătură inerentă Iconomiei mîntuirii revelată în Scripturi și meditată de Biserică. Hirotonirea de bărbați trebuie înțeleasă numai în funcție de relațiile intime stabilite între Hristos și preoții care conlucrează într-un mod unic la lucrarea Lui mîntuitoare. *Preotul îl reprezintă pe*

Hristos în relația lui mîntuitoare cu Trupul Lui, Biserica. El nu reprezintă înainte de toate preoția Poporului lui Dumnezeu în întregimea Lui. Oricît de nevrednic ar fi el, *preotul stă „in persona Christi"* („în rolul lui Hristos"). Sacrificiul mîntuitor al lui Hristos e făcut prezent în lume ca realitate sacramentală în și prin ministeriul preoților. Iar *hirotonia sacramentală a bărbaților își trage forța și semnificația* din acest context al experienței pe care o are Biserica despre propria ei identitate, despre *puterea și semnificația Persoanei lui Hristos*, despre rolul *simbolic și iconic al celor ce-l reprezintă pe Hristos în Euharistie"*. De aceea, argumentele invocate de anglicani *„nu* pot justifica inovația radicală a hirotonirii femeilor în preoție", mai ales că „ele nu țin seama de multiplele probleme teologice pe care le ridică acest subiect" (p. 364).

„Practica de a hirotoni numai bărbați în treapta presbiteratului și episcopatului constituie Tradiția inviolabilă a Bisericilor catolică și ortodoxă care au considerat practica lui Hristos și a Apostolilor drept o normă de la care nu se pot abate. Practica Bisericii de a hirotoni numai bărbați încarnează fidelitatea sub călăuzirea Duhului Sfînt față de tot ceea ce a fost dat prin Hristos" (p. 361). De altfel, mulți dintre anglicani care se opun practicii hirotonirii femeilor o fac pentru că nu vor ca Biserica anglicană să provoace o ruptură atît de radicală cu Tradiția Bisericilor catolică și ortodoxă. „Din acest considerent Comuniunea anglicană nu poate acționa singură și n-ar trebui să se îndepărteze de practica și concepția Bisericii în general". Fiindcă „trebuie spus cu toată sinceritatea că o dezvoltare ca cea a hirotoniei femeilor nu face nimic pentru aprofundarea comuniunii dintre noi și că ea slăbește comuniunea care există actualmente. Implicațiile ecleziologice sînt serioase" (p. 362).

Pentru o expunere concentrată a poziției ortodoxe asupra *„Locului femeii în Biserica Ortodoxă și a chestiunii hirotoniei femeilor"*, a se vedea Comunicatul și Documentul final al Consultației interortodoxe pe această temă care a avut loc între 30 octombrie—7 noiembrie 1988 la Rodos traduse în „Mitropolia Ardealului" nr. 1/1988, p. 104—107 și nr. 2/1988, p. 120—127.

O nouă Sesiune plenară a Comisiei „Credință și Constituție"

Între 9—20 august 1989 a avut loc la Budapesta Sesiunea plenară, reunită o dată la 4 ani, a celor 120 de membri ai Comisiei plenare „Credință și Constituție"; Comisia permanentă alcătuită din 30 de membri se întrunește în fiecare an. Celelalte Sesiuni plenare ale Comisiei din intervalul care a urmat ultimei Conferințe Mondiale „Credință și Constituție" din 1963 (Montreal) au fost: 1964 Aarhus; 1967 Bristol; 1971 Louvain; 1974 Accra; 1978 Bangalore; 1982 Lima; 1985 Stavanger.

După primele informații date publicității, Comisia a adoptat 2 Declarații către Biserici și 5 Rapoarte ale Comisiei permanente.

Prima declarație: *„B.E.M. — chemare continuă spre unitate"* se referă la procesul de „receptare" ecumenică a documentului de la Lima (1982): *„Botez, Euharistie, Ministeriu"*. Exprimînd satisfacția Comisiei pentru larga audiență, rolul stimulativ ca și „larga convergență" și „acordurile surprinzătoare" în afirmații de bază ale credinței creștine" pe care le-a relevat evaluarea celor 167 de răspunsuri oficiale ale Bisericilor, Declarația arată, însă, că „mai avem încă mult de mers" spre o „creștere ulterioară în unitate". „În pofida studiului, discuției și rugăciunii", „persistă încă dezacorduri" fundamentale în chestiuni esențiale ca: „relația Cuvînt-Sacrament, înțelegerea sacramentului și sacramentalității, ministeriul întreit, succesiunea ministeriului, ministeriul bărbaților și al femeilor, relația bărbați-femei, Scriptură-Tradiție, și ecleziologie (natura și misiunea Bisericii)".

A doua declarație, reprezentînd o privire de ansamblu și o reflecție asupra semnificației prezentei reuniuni, cere și prevede o contribuție majoră pe tema *„unitatea pe care o căutăm"* la cea de a VII-a Adunare generală a Consiliului Mondial al Bisericilor din februarie 1991 la Canbera (Australia), în sensul că unitatea, ca însușire a lui Dumnezeu, trebuie să fie făcută văzută nu numai în comunitatea Bisericilor ci și în unitatea întregii umanități și înnoirea creației.

Comisia a mai adoptat şi 5 Rapoarte:

1. *cu privire la viitoarea Conferinţă Mondială „Credinţă şi Constituţie"*. Mereu proiectată şi mereu amînată de vreo 10 ani încoace, această nouă Conferinţă Mondială, a V-a (după Lausanne 1927; Edinburgh 1937; Lund 1952; şi Montreal 1963) urmează să se întrunească în 1993 undeva în Asia sau Africa (Hong Kong, Singapore, Abidian). Ca temă provizorie s-a sugerat: *„Spre o comuniune credibilă în credinţă, viaţă şi mărturie"*, temă care să permită un discurs teologic comprehensiv asupra viziunii ecumenice prezente şi viitoare.

2. *cu privire la activitatea viitoare a Comisiei*. S-a sugerat o consultaţie asupra „problemelor ecumenice nerezolvate privind ministeriul, mai ales hirotonia femeilor", pentru a se găsi căi care să prevină ca pluralismul în această chestiune să devină un obstacol în calea relaţiilor ecumenice şi bilaterale". S-a recomandat „o explorare atentă a dezvoltării tradiţiei apostolice spre a se descoperi principii adecvate de tratare în mod ecumenic, cu material patristic, şi cu discernerea tradiţiei apostolice".

3. *perspective ecumenice în ecleziologie*. Se subliniază să e necesar un „studiu major" asupra acestui subiect care să integreze conţinutul şi implicaţiile ecleziologice ale programelor Comisiei şi dialogurilor teologice bilaterale. „Nu" trebuie, însă, să fie „o declaraţie ecleziologică cuprinzătoare", ci mai degrabă un text care să concentreze „perspectivele fundamentale ale unităţii şi diversităţii".

4. *unitatea pe care o căutăm*. Se accentuează că „această unitate trebuie să se deschidă mai mult ca oricînd diversităţii care îmbogăţeşte unitatea", să „integreze imaginaţia şi loialitatea" deopotrivă în efortul de depăşire a stării de diviziune. Se subliniază, însă, şi necesitatea ca „unitatea pe care o căutăm să-şi găsească întruparea în forme, structuri şi relaţii între creştini suficiente pentru a-i face în stare să se roage, să mărturisească şi slujească împreună într-un mod care să aducă vindecare stării de ruptură a lumii".

5. *unitate şi misiune*. S-a subliniat că „misiunea ţine de însăşi natura Bisericii" şi de aceea ea reclamă mereu „căi noi, creatoare, de a vorbi despre integritatea unităţii şi misiunii" (după „Ecumenical Press Service" 89.08.95; 27—31 august 1989). Vom reveni.

Al X-lea Seminar teologic de la Chambèsy

Organizat şi găzduit, ca în fiecare an, începînd din 1979, de Centrul ecumenic al Patriarhiei Ecumenice de la Chambèsy-Geneva condus de mitropolitul grec al Elveţiei, Damaskinos Papandreou, al X-lea Seminar teologic internaţional, interortodox şi interconfesional, de la Chambèsy care şi-a desfăşurat aici lucrările între 8—13 mai 1989 a fost consacrat dezbaterii ecumenice a temei: *„Biserica şi Statul în Europa"*. Circa 40 de participanţi, profesori, specialişti şi doctoranzi, veniţi din diferite ţări europene şi aparţinînd Bisericilor ortodoxă, catolică şi protestante, au examinat, prin comunicări şi discuţii, problematica actuală legată de această temă, din punct de vedere istoric, instituţional-juridic şi teologic.

În Conferinţa sa introductivă, mitropolitul Damaskinos a oferit o *Privire generală asupra chestiunii în perspectivă ecumenică*. Elemente care oferă astăzi bazele unei posibile sinteze europene, cum ar fi idealul democratic, drepturile omului sau separaţia Bisericii de statul modern, au nevoie, pentru a fi evaluate în justele lor raporturi, a subliniat mitropolitul, de criteriul teoriei ortodoxe tradiţionale a „simfoniei" necesare între Biserică şi stat.

În continuare, prof. C. Vavouskos (Tesalonic) a vorbit despre cele trei *„Modele istorice ale relaţiilor Biserică-Stat"* în tradiţia europeană: sistemul teocratic, sistemul supremaţiei legale a statului şi sistemul concordatar. În conferinţa intitulată *„Biserică şi ideologie în gîndirea europeană contemporană"*, P. Cottier, o.p., s-a referit la principalele „surse ideologice ale teoriei statului din epoca noastră": marxismul, liberalismul burghez, pozitivismul tehnocrat şi freudismul politic. Acelaşi subiect a fost abordat dintr-o perspectivă hegeliană de dl. Jean Kinnas. Arhim. Emanuel Adamakis (Bruxelles) a prezentat *„Rolul Patriarhiei Ecumenice în Impe-*

riul otoman", iar dl. A. Marinos, membru în Consiliul de stat grec, *„Relaţiile Biserică-Stat în secolele XIX—XX"*.

Punctul de vedere teologic tradiţional al celor trei confesiuni creştine asupra relaţiilor Biserică-Stat a făcut tema următoarelor trei conferinţe. *„Raporturile Biserică-Stat după tradiţia ortodoxă"* au fost prezentate de prof. V. Yannopulos (Atena), care a evidenţiat că ele s-au pus şi se pun în mod diferit în cele trei perioade istorice prin care au trecut societăţile în care au trăit de-a lungul vremii Bisericile ortodoxe: preconstantiniană (sec. I—III), constantiniană (sec. IV—XIX) şi postconstantiniană (sec. XIX—XX), în principiu, Bisericile ortodoxe fiind adeptele teoriei „simfoniei" între Biserică şi Stat. Punctul de vedere *catolic* a fost expus de Mgr. Eugenio Correco, episcop al diocezei elveţiene Lungano şi cunoscut canonist; el a subliniat că în concepţia nouă a Conciliului II Vatican, atît Biserica cît şi Statul trebuie să fie amîndouă în slujba omului şi drepturilor lui inalienabile, fiecare cu propriile instituţii şi sferă de activitate. În fine, poziţia *protestantă* a fost prezentată de pastorul Lukas Vischer, fost moderator al Comisiei „Credinţă şi Constituţie", actualmente directorul oficiului protestant pentru ecumenism din Elveţia; el a evidenţiat dificultăţile şi diferenţele de abordare ale problemei relaţiilor Biserică-stat în tradiţiile luterană şi, respectiv, calvină. Deşi atît Luther cît şi Calvin s-au pronunţat în favoarea separaţiei lor în cadrul societăţii, în vreme ce primul a acceptat legitimitatea autorităţii temporale a principilor şi le-a cerut protecţia, ultimul (ca şi Zwingli) a revendicat o independenţă absolută a Bisericii faţă de puterea de stat, în numele căreia s-a opus făţiş în secolul nostru regimului nazist din Germania lui Hitler.

Situaţia actuală în vigoare în ţările europene de vest şi de est a făcut tema generală a următorului grup de conferinţe. Mgr. R. Minnerath, profesor la Facultatea de teologie catolică din Strassbourg (Franţa) a oferit o *„Tipologie a relaţiilor Biserică-Stat în Europa Occidentală"*, ilustrînd-o prin situaţia actuală din Franţa şi Italia, ţări majoritar catolice. Prof. H. Jorissen (R.F.G.), catolic, a subliniat apoi că, înţeleasă în sacramentalitatea ei esenţială, redescoperită de Vatican II, Biserica nu mai poate revendica drepturi, ci numai îndatoriri, mai ales că îşi îndeplineşte misiunea şi actualmente într-o lume modernă care-i cere renunţarea la toate drepturile şi titlurile medievale. Specificul poziţiei Bisericii în micro-contextul ecumenic elveţian şi sistemul administrativ al cantoanelor a fost expus de prof. J. G. Fuchs (Basel). Prof. T. Sabev (B. O. Bulgară), secretar general adjunct al C.E.B., a prezentat *„Relaţiile actuale între Biserică şi Stat în ţările Europene de Est"*, făcînd o trecere în revistă a problemelor specifice puse de coexistenţa Bisericii cu un stat cu ideologie marxistă în condiţiile trecerii de la perioada de confruntare iniţială la cea a unei recunoaşteri reciproce. În fine, *dr. Antonie Plămădeală*, mitropolitul Transilvaniei, a prezentat experienţa pozitivă a relaţiilor Biserică-Stat din România, evidenţiind faptul că, fidelă misiunii ei, Biserica nu poate ignora realitatea statului; Biserica respectă statul, iar statul recunoaşte şi garantează buna desfăşurare a activităţii Bisericii în condiţiile respectării legilor statului; e vorba de fapt de două slujiri distincte, dar la fel de necesare şi legitime, ale omului.

În încheierea lucrărilor Seminarului au fost prezentate două expuneri diferite asupra *„Problematicii actuale a relaţiilor Biserică-Stat în Grecia"* în contextul recentelor confruntări şi tensiuni generate de legea nr. 1700 din mai 1987 privind cedarea de către Biserică statului a circa 150 000 de ha. din averea mînăstirilor, conflict care a repus în discuţie şi problema mai generală a relaţiilor de principiu între Biserica ortodoxă şi statul modern grec. Punctul de vedere istoric şi canonic al Bisericii a fost expus de prof. Vl. Phidas de la facultatea de teologie din Atena, iar o „abordare empirică" a aceluiaşi subiect a oferit-o dl. Stylianos Papathemelis, ministru grec al Traciei şi Macedoniei. În fine, lucrările Seminarului s-au încheiat cu o expunere a d-lui Alexandr Borisov, consul sovietic la Geneva, asupra relaţiilor actuale dintre Biserică şi stat în viziunea guvernului U.R.S.S.

Ca şi lucrările celorlalte nouă Seminarii, şi aceste comunicări şi expuneri vor fi publicate în seria „Etudes theologiques de Chambèsy" (după „Episképsis" nr. 419, 15 mai 1989, reluat în „Irènikon" nr. 2/1989, p. 270—273).

Scurte ştiri şi informaţii

Între 4—12 mai 1989 a avut loc la Minsk (Bielorusia) o consultaţie interortodoxă (40 de participanţi) cu tema: *„Perspective ortodoxe asupra dreptăţii şi păcii"*. Lucrările ei s-au situat în prelungirea consultaţiei anterioare de la Sofia din 24 oct. — 2 nov. 1987 cu tema *„Perspective ortodoxe asupra creaţiei* (Cf. B.O.R. nr. 1—2/1988, p. 80—86; V. Răducă). Scopul celor două consultaţii a fost de a preciza în rapoartele lor poziţia ortodoxă asupra problemelor biblice, ecleziologice, morale, social-politice şi ecologice aflate în centrul programului Consiliului Ecumenic al Bisericilor: *„Dreptate, pace şi integritatea creaţiei"* în perspectiva Conferinţei mondiale pe această temă programată între 6—12 martie 1990 la Seoul (Coreea de Sud). („Episkèpsis" nr. 421, 15 iunie 1989, p. 4—6).

— Între 11—15 mai 1989 a avut loc la Academia ortodoxă a Cretei (Gonia) cel de-al VI-lea Congres interconfesional asupra monahismului, Congres reunit din 2 în 2 ani din iniţiativa Secretariatului pentru ecumenism al diocezei catolice Bilbao (Spania) cu sprijinul Patriarhiei Ecumenice. Tema întîlnirii actuale a fost *„Rolul monahismului în reevanghelizarea Europei"*. În textul final s-au subliniat modurile în care „prin dăruirea lor totală lui Dumnezeu şi oamenilor" în sărăcie, feciorie şi ascultare, „monahii pun în relief valorile ultime ale existenţei umane" făcînd să rodească iubirea şi frăţietatea evanghelică între oameni („Episkèpsis" nr. 421, 15 iunie 1989, p. 6). Amintim aici lucrările celui de-al V-lea Congres monahal interconfesional consacrat *„Importanţei Regulei în viaţa monahală"* care s-a desfăşurat între 31 aug.—12 sept. 1987 la mănăstirile din Nordul Moldovei (vezi „M.A.", nr. 5/1988, p. 81—83, reportajul P. C. arhim. Casian Crăciun şi ecourile lui în „M.A.", nr. 1/1988, p. 132—135).

— Între 20—29 iunie s-a desfăşurat la Casablanca (Maroc), reuniunea Grupului Consiliului Ecumenic al Bisericilor pentru Dialog cu oameni de alte religii şi credinţe. Au participat 40 de delegaţii din 20 de ţări (din partea B.O.R. a participat păr. asist. dr. Al. Stan de la Institutul Teologic din Bucureşti). Grupul a trecut în revistă starea actuală şi perspectivele viitoare ale iniţiativelor C.E.B. în domeniul dialogurilor interreligioase între creştini şi evrei, musulmani, hinduişti, budişti, confuncianişti, sikhs şi reprezentanţi ai religiilor tradiţionale „animiste". Pe baza discuţiilor care au inclus şi şase rapoarte de la grupuri locale angajate în programul Consiliului Ecumenic pentru dialogul interreligios, s-au alcătuit planurile pentru o primă *Conferinţă internaţională asupra teologiei religiilor* programate pentru ianuarie 1990 la Baar lîngă Zürich („Ecumenical Press Service", 89.07.30, nr. 23, 21—25 iulie 1989).

— În prezent sediul C.E.B. de la Geneva se distribuie în mod provizoriu, înaintea perfectării lui finale programate a fi definitive anul viitor, textul unui studiu ecumenic asupra sexualităţii şi relaţiilor interumane. Documentul se intitulează: *„Trăind în legămînt cu Dumnezeu şi întreolaltă"* şi tratează probleme ca: divorţul, violenţa în familie, familiile cu un singur părinte, avortul, homosexualitatea, prostituţia şi SIDA. Realizat în cadrul subunităţii pentru Educaţie a C.E.B., studiul este un rezultat al cererii formulate în 1983 la Vancouver pentru „o reexaminare serioasă a valorilor în sexualitate cu accent special pe căile şi mijloacele prin care îşi dezvoltă Bisericile activitatea pastorală şi educaţională în acest domeniu". În cursul studiului s-au adunat 37 de declaraţii din partea a diferite Biserici şi denominaţiuni creştine din cele mai diverse contexte, declaraţii din care unele diferă apreciabil unele de altele. De fapt, scopul studiului nu e atît acela de a produce o declaraţie proprie a Consiliului Ecumenic în domeniul sexualităţii, cît mai degrabă acela de a împărtăşi în mod ecumenic, puncte de vedere exprimate în diverse ţări şi diferite tradiţii creştine. Documentul e alcătuit dintr-o introducere care arată modul în care acesta poate fi folosit de grupuri interesate şi Biserici în activitatea lor, de o declaraţie fundamentală asupra sexualităţii, şi de şapte mănunchiuri de probleme ridicate în contextul diferitelor declaraţii ale Bisericilor, colectate în cursul studiului. Se menţionează, totodată, recrudescenţa fără precedent în ultimii ani a problemelor sexualităţii şi relaţiilor interumane în contextul exploatării sociale a societăţii, a relaţiilor ei cu mediile şi violenţa, ca şi necesitatea recunoaşterii egalităţii şi demnităţii egale

a femeii („Ecumenical Press Service" '89.08.09; nr. 25, 1—5 august 1989). Amintim aici că și Vaticanul a dat recent publicității un document al Consiliului pontifical pentru comunicații sociale consacrat special *„Pornografiei și violenței din mediile de informare"* occidentale („Documentation catholique", nr. 1986, 18 iunie, p. 581—584).

— În noua capitală a republicii africane Coasta de Fildeș, Yomaussourko, au luat sfîrșit lucrările a ceea ce se consideră a fi *cea mai mare biserică din lume.* Construcția, realizată de specialiști francezi și reprezentînd un fel de replică modernă a celebrei San Piero di Vaticano, are o lungime de 208 m și o înălțime de 163 m. deci cu 7 m. mai lungă și 15 m. mai înaltă decît catedrala de la Vatican. Dominată de o cupolă de 28 m. încununată de un glob aurit și o cruce de 10 m., construcția are 81 de ha de ferestre și vitralii colorate în 4 000 de nuanțe diferite. Structura interioară este similară celei de la San Piero, minus statuile și plus cele 273 de coloane, unele de 33 m., și un complicat sistem de aer condiționat pentru cele 8 000 de persoane care pot încăpea în interior. În fața bisericii se întinde o vastă esplanadă de marmură de 74 de acri pe care pot încăpea 300 000 de persoane, restul bisericii fiind înconjurat de 75 de acri de grădini în stilul grădinilor ornamentale franceze. Construcția și întreținerea Bisericii au fost și sînt finanțate de Felix Houphouet Boingy, 84 de ani, primul președinte al Coastei de Fildeș, pe al cărui teren se și ridică de altfel. Proiectul, evaluat între 130—200 de milioane de dolari a suscitat numeroase critici, dat fiind că țara, cu o populație de 10 milioane de locuitori din care 2,3 mil. musulmani și abia 1,3 milioane creștini, are o datorie externă de peste 10 miliarde de dolari. Reacția Vaticanului a fost reținută, dar în final s-a declarat de acord să primească darul prezidențial. Biserica cu hramul „Our Lady of the Peace" urmează să fie consacrată la sfîrșitul lunii septembrie (după „Ecumenical Press Service" '89.08.96; 27—31 august 1989).

— *Istanbul:* Patriarhia Ecumenică anunță *consacrarea unei sărbători religioase protecției mediului înconjurător,* propunere formulată anterior de membrii Congresului ecologic de la Patmos (sept. 1988) — vezi „M.A." nr. 1/1989, p. 103—104, 116—121. Sf. Sinod al Patriarhiei Ecumenice a desemnat în acest sens ziua de *1 septembrie,* zi în care se sărbătorește Anul nou bisericesc și creația lumii și în care Biserica invoacă binecuvîntarea specială asupra lumii și Domnului „Celui ce a pus întru a Sa putere vremile și soroacele". Patriarhul Dimitrios I a cerut celebrului neoimnograf atonit Gherasimos Mikrayannanitis (de la Schitul Sf. Ana) compunerea unei slujbe adecvate acestei noi sărbători a Bisericii („Episkèpsis" nr. 422, 1 iunie 1989, p. 2).

— Zvonuri care circulau vorbind despre o posibilă retrasformare în moschee a celebrei basilici justiniene Aghia Sophia la insistențele fundamentaliștilor musulmani, au fost dezmințite recent de premierul turc Turgut Özal care a declarat că Sfînta Sofia va rămîne și pe viitor muzeu deschis pentru credincioșii tuturor confesiunilor („Orthodoxes Forum" nr. 2/1988, p. 217—218).

— Conform unor informații, neconfirmate însă, pe ruinele celebrei mînăstiri constantinopolitan Studion restaurate s-ar crea în viitor un „centru intermonastic" ecumenic. Construită, precum se știe, în sec. VI de un demnitar bizantin, mănăstirea Studion cu hramul Sf. Ioan Botezătorul, în care a activat și a pus în aplicare cunoscuta sa reformă a monahismului ortodox Sf. Teodor Studitul (759—826), a fost transformată în 1453 în moschee (Ibrahor Geami), fiind prefăcută însă în ruine ca urmare a unui mare incendiu din 1782 și a cutremurului din 1884 *(ibidem).*

— Tot la Istanbul se vorbește din ce în ce mai insistent de redeschiderea cunoscutei Academii teologice din insula Chalki din Marea Marmara, principala școală teologică a Patriarhiei Ecumenice din epoca contemporană modernă. Înființată în 1884, ea a cunoscut o perioadă de mare înflorire, cu profesori și elevi de renume, la mijlocul secolului nostru, și mai ales sub patriarhul Athenagoras (+1972), fiind însă închisă în 1971 din ordinul guvernului turc *(ibidem).*

— *Prima mînăstire ortodoxă din Extremul Orient* a fost recent consacrată în Coreea de Sud la *Chang Pyong,* nu departe de Seul de mitropolitul grec Dionysios de Noua Zeelandă, Coreea, India și Indonezia (Patr. Ec.). Mănăstire de maici cu hramul Schimbarea la Față, ea va deveni principalul centru al misiunii orto-

doxe din Orientul Îndepărtat. În jurul nucleului format din 3 monahii venite din Grecia s-au strîns deja 15 novice coreene („Orthodoxes Forum", nr. 1/1989, p. 127).

— În iulie 1988, guvernul libanez a autorizat *înființarea unei Universități ortodoxe la Balamand*, la nord de Beirut, comunitatea ortodoxă libaneză fiind singura grupare religioasă importantă din Liban care nu posedă o astfel de instituție. Proiectul prevede crearea, pentru început, a trei facultăți: teologie, arhitectură și arte frumoase și, respectiv, litere și științe umane. Dintre ele funcționează numai primele două: cea teologică care integrează Institutul de teologie „Sf. Ioan Damaschin" închis în 1976 din cauza ostilităților și redeschis de cîțiva ani, și cea de arhitectură și arte frumoase grație integrării în noua Universitate a Asociației și Academiei libaneze de arte frumoase. Facultatea de litere și științe umane e un proiect pe termen lung, într-o primă etapă urmînd să se deschidă departamente de istorie și educație. La Balamand au început deja lucrările de construcție a edificiului care va adăposti noua Universitate („Service Orthodoxe du Press, nr. 132, noiembrie 1988).

— La 15 mai 1989, Sinaxa dublă a Sfintei Comunități a *Sf. Munte Athos* a lansat un apel statului, poporului grec și organizațiilor internaționale pentru *salvarea neîntîrziată a frescelor de la Protaton* (Karyes). Datînd din sec. XII, creație a celebrului pictor bizantin *Manuil Pansellinos*, ele sînt printre cele mai importante giuvaeruri ale tradiției și culturii grecești ortodoxe și ale umanității. În lipsa unei „intervenții imediate, globale și științifice", se subliniază în apel, dispariția lor definitivă e considerată chestiune de *luni*, eforturile Centrului pentru conservarea patrimoniului aghioritic rămînînd pînă acum fără efect din lipsă de fonduri („Ekklisiastiki Alithía" 1—16 iunie 1989).

Totodată Sf. Comunitate a luat noi măsuri de limitare a marelui aflux de vizitatori care invadează anual Sf. Munte, și de facilitare a formalităților administrative, pelerinilor individuali. Astfel, între lunile iunie—septembrie, vizitele în grup sînt interzise, grupurile de 4—5 persoane avînd nevoie de permisiunea prealabilă a mănăstirilor dacă vor să înnopteze la ele. Timpul de ședere a fost limitat la 4 zile numai, permisele de ședere acordîndu-se la Daphni și Karyes *(ibidem)*.

— În seara zilei de 27 ianuarie 1989 pe drumul de întoarcere de la Lumbubasi spre Kolwezi (Zair) *a murit* într-un tragic accident de automobil neobositul misionar ortodox păr. arhim. *Cosma Grigoriatul*. Născut în 1952, cu numele de botez Ioan Aslandis, s-a format la Școala teologică (seminarul) Rizareion, fiind vreme de 10 ani un activ colaborator al energicului deși vîrstnicului mitropolit Avgustinos al Florinei, în școlile catehetice organizate de acesta. De la vîrsta de 18 ani s-a simțit vocația în lucrarea de misiune externă a Bisericii. În august 1975 pleacă pentru prima dată, încă fiind laic, în Zair unde învață limba swahili și sub îndrumarea părintelui misionar Amphilochios Tsoùkos întemeiază 10 biserici în 14 luni. În decembrie 1977 intră ca novice la mînăstirea atonită Grigoriou unde după un an devine monah primind la călugărie numele cunoscutului Sfînt național grec Cosma Etolianul (sec. XVIII). Hirotonit preot, pleacă în 1979 din nou în Zair, devenind un stîns colaborator al mitropolitului misionar Timotheos al Africii Centrale care în 1980 îl face duhovnic și arhimandrit. Aici, în regiunea Kolwezi, desfășoară o intensă activitate misionară de evanghelizare, catehizare, ridicare de biserici, organizare de școli, comunități agricole, botezînd peste 15 000 de africani, inițiindu-i în dumnezeiască Liturghie și rugăciunea lui Iisus ca armă împotriva demonilor. Odată la 2—3 ani venea la Athos pentru mărturisire, rugăciune și sfătuire. Cu cîteva săptămîni înainte de neașteptatul sfîrșit, la Boboteaza anului 1989 a botezat la Kolwezi încă 350 de africani și a săvîrșit 20 de cununii, ceremonia fiind înregistrată pe bandă video. Dispariția sa înseamnă totodată dispariția unei remarcabile personalități creștine ortodoxe, duhovnicești și misionare, de mare smerenie, ca și a unui ostenitor neobosit în ogorul misionar al Bisericii ortodoxe a veacului nostru. Opera sa e continuată, însă, de colaboratorii săi pe care i-a format în cei 10 ani de activitate misionară africană, între care se distinge monahul Chiril Grigoriatul (după necrologul arhim. Gheorghios Grigoriatul din „Orthódoxos Týpos" nr. 827—828, 24 februarie și 3 martie 1989).

Redacția

Sfîntul Vasile cel Mare: SCRIERI. PARTEA A TREIA: DESPRE SFÎNTUL DUH ŞI CORESPONDENŢA (EPISTOLE), carte tipărită cu binecuvîntarea Prea Fericitului Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Traducere, introducere, note şi indici de Pr. prof. dr. Constantin Corniţescu şi Pr. prof. dr. Teodor Bodogae, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1988, 640 p.

S-a difuzat un nou şi preţios volum din celebra colecţie „Părinţi şi scriitori bisericeşti". Acest volum este publicat ca partea a treia din opera Sfîntului Vasile cel Mare, Arhiepiscopul Cezareei Capadociei şi cuprinde tratatul dogmatic „Despre Sfîntul Duh", precum şi cele 366 de epistole atribuite şi păstrate de la marele ierarh capadocian.

Volumul ce propunem să-l prezentăm este însoţit de un „Cuvînt înainte" al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române. Prea Fericirea Sa precizează că: „volumul de faţă aduce un important spor de prestigiu teologiei şi evlaviei româneşti, atît de receptive, dintru început, la cugetarea şi lucrarea vasiliană" (p. III).

Renumitul tratat „Despre Sfîntul Duh" (p. 15—92) este tradus de P. C. Pr. prof. dr. C. Corniţescu, care ne oferă şi un amplu studiu introductiv unde sînt expuse împrejurările în care Sf. Vasile cel Mare a scris acest tratat, apoi învăţătura marelui ierarh capadocian despre Sfîntul Duh şi ediţiile mai importante, traducerile şi bibliografia selectivă a acestei introduceri.

Impunătoarea lucrare „Despre Sfîntul Duh" a fost elaborată de Sf. Vasile cel Mare în anii 374—375 ca imn de laudă, ca o doxologie înălţată celei de a treia persoane a Prea Sfintei şi de viaţă făcătoarei Treimi. Ca o continuare a ereziei ariene care nega divinitatea Fiului considerîndu-L o creatură a Tatălui, apăruse în a doua jumătate a secolului IV o nouă rătăcire doctrinară, care învăţa că Sfîntul Duh este o creatură, un duh slujitor asemenea îngerilor. Sf. Vasile cel Mare se ridică cu temeiuri scripturistice şi apără adevărul dumnezeiesc despre Sfîntul Duh, el „este gloria Bisericii — scria Sf. Atanasie cel Mare — el se luptă vitejeşte pentru adevăr şi învaţă pe cei ce au nevoie de acesta".

Doctrina pnevmatologică a Sf. Vasile cel Mare este lămurit exprimată în această lucrare „Despre Sfîntul Duh". Tratatul acesta este împărţit în 30 de capitole grupate în trei părţi. În prima parte combate pe ereticul Aetius, apoi tratează despre egalitatea Fiului cu Tatăl, ca în partea a treia, cea mai extinsă (capitolele 9—29), să fie expusă învăţătura corectă despre Sf. Duh, cu mărturii din Sf. Scriptură şi Sf. Tradiţie, fiind combătute rătăcirile celor care negau divinitatea Sfîntului Duh. Sfîntul Duh este o fiinţă vie, dătătoare de sfinţenie, care desăvîrşeşte opera Tatălui şi a Fiului. „Sfîntul Duh este cauza sfinţeniei, lumina duhovnicească ce dă oricărei puteri spirituale un fel de iluminare pentru aflarea adevărului" (p. 39). „Sfinţenia nu se capătă fără ajutorul Duhului" (p. 53). Sfîntul Duh se sălăşluieşte ca o putere binefăcătoare în cei vrednici, familiaritatea cu El se primeşte prin îndepărtarea patimilor şi prin lucrarea virtuţilor. Sufletele celor ce petrec în comuniune cu Sfîntul Duh sînt luminate de puterea Sa şi devin ele însele împărtăşitoare de lumină, bunătate şi sfinţenie pentru semenii lor. Sfîntul Duh fiind de aceaşi fiinţă cu Tatăl şi cu Fiul are dreptul la aceeaşi cinstire din partea creştinilor, cele trei Persoane treimice fiind egale.

În continuare (p. 115—625) este publicată corespondenţa Sf. Vasile cel Mare în traducerea făcută de P.C. Pr. prof. dr. Teodor Bodogae după colecţia episto-

lară aflată în Patrologia greacă, ediţia Migne, vol. 32, col. 219—1114 şi Yves Courtonne, *Saint Basile, Lettres*, 3 vol., Paris, 1957—1966. Textul propriu-zis al celor 366 epistole atribuite Sf. Vasile cel Mare este precedat de un cuprinzător studiu introductiv semnat de Părintele Teodor Bodogae (p. 95—114).

Literatura epistolară ce o moştenim de la Sfîntul Vasile cel Mare are o importanţă deosebită atît în privinţa fondului, cît şi a formei. Această literatură ne furnizează o multitudine şi o varietate de informaţii privitoare la viaţa bisericească în general, la controversele doctrinare şi disciplinare, la viaţa morală, tratează probleme canonice, epistolele sînt pline de o rară bogăţie de probleme şi idei legate de viaţa socială şi culturală de acum 16 secole. În privinţa formei s-a afirmat că epistolele Sf. Vasile cel Mare reprezintă cea mai elevată operă a sa, atît în privinţa stilului, cît şi al fineţei spiritului. În scrisul Sf. Vasile se recunoştea o încercare de reînviere a stilului antic atticizant, iar Erasmus de Rotterdam îl socotea cel mai mare cuvîntător al antichităţii creştine (p. 111). Unele epistole vasiliene sînt adevărate tratate înfăţişînd probleme istorice, ascetice, morale, dogmatice sau canonice.

Cu toate că elemente doctrinare întîlnim aproape în toate epistolele, eminamente dogmatice sînt peste 20 de scrisori. Cele mai importante epistole cu conţinut dogmatic sînt cele pe care Sf. Vasile cel Mare le adresase Sfîntului Amfilohie de Iconin (Epistolele 233—236). În aceste patru epistole autorul scrie despre puterea de cunoaştere a raţiunii omeneşti, despre fiinţă şi ipostas, despre cunoaştere şi credinţă. „Cunoaştem mărirea şi puterea lui Dumnezeu... nu cunoşti fiinţa lui Dumnezeu... eu ştiu că Dumnezeu există, în ce constă însă fiinţa Lui, acest lucru trece dincolo de puterea mea de înţelegere" (Ep. 234). În epistolele 113—114 accentuează divinitatea Sfîntului Duh explicînd şi înţelegînd aceasta şi din creşterea şi răspîndirea Bisericii în lume. Epistola 125 cuprinde o mărturisire de credinţă, care a fost semnată de mai mulţi episcopi.

Unele epistole au un pronunţat caracter de zidire sufletească a credincioşilor din Bisericile cărora se adresează. Patrologul J. Quasten grupează 41 epistole care cuprind îndrumări canonice şi moral-ascetice. Sînt explicate şi analizate diferite prevederi canonice, potrivit Ep. 188, 199 sau 217. Sf. Vasile ca arhiepiscop al Cezareei Capadociei era preocupat mult de disciplinarea clerului şi de îmbunătăţirea morală a tuturor păstoriţilor. În acest sens scria: „Noi avem ca regulă de viaţă poruncile Domnului şi pildele de altădată ale bărbaţilor fericiţi" (p. 423). De aceea vorbeşte cu nostalgie despre vremea martirilor şi despre cultul unor mucenici care au fost martirizaţi în timpul lui Iulian Apostatul.

Sfîntul Vasile cel Mare a căutat stăruitor prin cuvînt, rugăciune şi faptă să apere dreapta credinţă a Bisericii şi pe drept credincioşii creştini de rătăcire din mrejele şi atacurile venite din partea arienilor anomei şi din partea sabelienilor. Învăţăturile greşite sînt „otrăvuri periculoase... buruieni otrăvitoare" (p. 432). Aceste învăţături greşite „vin din creierii înfierbîntaţi de boala unor fantasme nenorocite ale vrăjmaşilor" (p. 434). Marele misionar capadocian avea certitudinea că *rătăcirea de la credinţa adevărată a Bisericii* este o îmbolnăvire „de patima discuţiilor şi a căutărilor", *este o consecinţă a răcirii dragostei, a neîmplinirii poruncilor.* Căci atunci cînd dragostea creştină şi păzirea poruncilor erau o prezenţă reală, credincioşii slujeau pe Domnul prin sincera şi nemeşteşugita lor mărturisire „păzind credinţa neclintită şi simplă, credinţa în Tatăl, Fiul şi Sfîntul Duh" (p. 363). Sf. Vasile îndemna ca adevărul să se caute „cu evlavie, iar nu pieziş ori cu răutate. Pentru că puterea de judecată a minţii tocmai de aceea ni s-a dat, ca să cunoaştem adevărul" (p. 481). Teologia în loc să rămînă în sensul ei profund şi autentic de a fi cunoaştere şi preamărire a lui Dumnezeu s-a transformat pentru unii în „tehnologie" (p. 104), căci „în loc să teologhisească despre Dumnezeu, înţelepciunea lumească a ajuns să conducă după ce a dat deoparte bunul nume al Crucii" (p. 264).

Din cuprinsul acestor scrisori transpare conştiinţa şi responsabilitatea unităţii bisericeşti pe care o avea marele păstor capadocian. Strădania pacificatoare şi buna înţelegere şi pacea dintre credincioşi au rămas pilduitoare. Cei învrăjbiţi erau chemaţi cu dragostea părintească a Sf. Vasile la sînul cald, bineprimitor şi mîntuitor al Bisericii (Ep. 219—222; 227—230; 246 ş.a.).

Atenţia cititorului este capacitată la lectura acestor scrisori de multitudinea problemelor care-l frămîntau pe autorul lor, dar şi de diversitatea şi de mulţimea destinatarilor. Sf. Vasile a scris şi Sf. Ambrozie, episcopul Mediolanului, pe care îl îndeamnă frăţeşte: „Luptă-te lupta bună, alină suferinţele poporului, dacă cumva s-ar molipsi careva de boala rătăcirii ariene, trezeşte în el vechile tipare ale Părinţilor" (p. 397). Este interesantă şi preafrumoasă atitudinea ecumenică a Sf. Vasile în legăturile sale epistolare cu apusenii. Sînt mişcătoare apelurile fierbinţi adresate apusenilor: „Vă rugăm, măcar de acum, să întindeţi mîna spre Bisericile îngenuncheate ale Răsăritului" (p. 501—502); „Aprindeţi-vă de rîvnă pentru dreapta credinţă şi scăpaţi-ne din această furtună!" (p. 264); în urma atacurilor venite din partea ereticilor „Biserica stă să se scufunde ca o corabie izbită şi dintr-o parte şi din alta de valurile potrivnice ale mării înfuriate" (p. 263).

În această colecţie de epistole sînt cuprinse şi valoroase ştiri privind stări de lucruri din Biserica străromână, notate după ce Sf. Vasile a primit „Scrisoarea Bisericii din Goţia către Biserica din Capadocia". Iată cîteva exemplificări: „Cînd am văzut pe atlet (Sfîntul Sava martirizat pe rîul Buzău), am fericit pe îndrumătorul lui pentru că a pregătit pe mulţi a lupta pentru credinţă" (Ep. 164) şi adaugă Sf. Vasile: „m-am îmbogăţit sufleteşte gustînd cu bucurie cele scrise despre un martir luptător în pămînt barbar" (Ep. 165). *Scrisoarea trimisă Sf. Vasile ca şi „martirul însuşi", acest „martor al adevărului" care a fost Sf. Sava, vestesc „cît de curată este credinţa care domneşte în ţinuturile de la nordul Dunării"* (p. 356).

Un mare număr de epistole au fost adresate de Sf. Vasile unor conducători, guvernatori sau prefecţi pentru uşurarea suferinţelor, scutire de dări pentru cei săraci sau apărarea celor nedreptăţiţi. Aceste epistole ne descoperă sufletul mare al Sf. Vasile şi strădania sa permanentă de a ajuta pe toţi cei care aveau trebuinţă de ajutorul său.

Frumuseţea stilului acestor epistole evidenţiază talentul literar al Sf. Vasile cel Mare, dar în haina frumoasă a cuvintelor el comunică idei mari, adevăruri veşnice. În epistola 101, îndemnînd la consolare în faţa morţii, la păstrarea seninătăţii, scrie aşa de lămurit: „S-ar crede că despărţirea timpurie a sufletului de trup ar fi ceva îngrozitor; dar dacă desfacerea sufletului de legăturile trupului este numai un început al adevăratei vieţi, pentru cei ce trăiesc după Dumnezeu, atunci de ce să ne întristăm ca şi cei ce nu au nădejde?" (I Tes. 4, 13). Tot în legătură cu asfinţitul vieţii noastre pămînteşti scrie: „Fericit este sufletul care zi şi noapte n-are în gîndurile sale altă grijă decît a şti cum — atunci în marea zi — cînd toate făpturile vor sta în faţa Judecătorului ca să dea socoteală de faptele lor, va putea să răspundă fără frică de viaţa lui" (p. 365).

Cititorii creştini, credincioşi şi clerici, pot face — cu real folos teologic şi duhovnicesc — lectura acestui valoros volum din opera Sf. Vasile cel Mare. Dacă tratatul „Despre Sfîntul Duh", citit cu evlavie şi atenţie, *„ne dezvăluie adevărul că Ortodoxia este o necontenită Cincizecime, o neîncetată revărsare a Duhului Sfînt peste întreaga făptură creată de Tatăl şi restaurată prin Fiul"* — cum accentuează Prea Fericitul Patriarh Teoctist, p. II — apoi cele 366 de epistole ne descoperă pe autorul lor nu doar ca pe cel numit „mîna care lucrează", ci înfăţişează pe Sf. Vasile cel Mare ca un scriitor de culme între Sfinţii Părinţi ai Bisericii noastre.

Pr. asist. *Nicolae Dura*

SUB SEMNUL INIMII, ISTORIE ŞI SPIRITUALITATE

Ritmul de tipărire al cărţilor subscrise în ultimii ani de dr. Antonie Plămădeală e neobişnuit dar nu surprinzător. Erudit prestigios, eseist şi scriitor, atent deopotrivă la viaţa spirituală a poporului nostru sub unghi diacronic şi la problemele ce agită astăzi umanitatea, el ne-a dăruit lucrări al căror ecou publicistic n-a întîrziat să se producă. Un program destul de ferm e deductibil din însăşi succesiunea titlurilor: *Clerici ortodocşi, ctitori de limbă şi cultură românească*, 1977; *Ca toţi să fie una*, 1979; *Dascăli de cuget şi simţire românească*, 1981; *Nume*

şi fapte în istoria culturii româneşti, secolele XVII—XIX, 1983; *Tradiţie şi libertate în spiritualitatea ortodoxă*, 1983; *Pagini dintr-o arhivă inedită, documente literare*, 1984; *Vocaţie şi misiune creştină în vremea noastră*, 1984; *Lazăr-Leon Asachi în cultura română*, 1985; *Biserica slujitoare*, 1986; *Românii din Transilvania sub teroarea regimului dualist austro-ungar*, 1986; *Lupta împotriva deznaţionalizării românilor din Transilvania în vremea lui Miron Romanul*, 1987; *Contribuţii istorice privind perioada 1918—1939: Elie Miron Cristea*, 1987. Anul acesta, vădind aceeaşi fervoare cărturărească, fecundul autor ne-a mai oferit două masive lucrări, a căror consonanţă tematică e lesne sesizabilă: *Romanitate, continuitate, unitate* şi *Calendar de inimă românească*.*

De observat mai întîi că titlurile înseşi definesc serii tematice complementare, a căror interferenţă conturează deja un program de durată. Limbă, cultură, istorie, spiritualitate, ortodoxie, luptă naţională, etnogeneză şi continuitate românească, Unire sînt noţiuni ce revin obsesiv în lucrările autorului, totdeauna pătrunse de spirit militant şi capabile să angajeze. Noţiunea de dascăl şi aceea de ctitor încă trebuie amintite ca fiind semnificative pentru programul ce se degajă din această bibliografie. Este un program de restituţie istorico-culturală puternic impregnat de spiritualismul deschis al protagoniştilor. Temele „fierbinţi" ale istoriei şi culturii noastre se regăsesc în această operă.

Cronologic, preferinţa autorului, dacă nu şi hazardul descoperirilor, pare a merge spre epoca renaşterii noastre culturale şi politice, decisivă pentru destinul românesc, epocă ce se prelungeşte, în fond, pînă la Marea Unire de acum şapte decenii. Acestui interstiţiu, mai ales, i-a închinat o bună parte a travaliului său, de o eficienţă ce n-a fost trecută cu vederea de comentatori. Aici se plasează interesanta figură a lui Lazăr-Leon Asachi, tatăl scriitorului şi colaborator de nădejde al lui Veniamin Costachi. Un fond inedit de manuscrise stă la originea acestei restituţii de mare interes cultural, spiritual, istoric. Este şi cazul lui Miron Romanul, figură de arhiereu, a cărui epocă a putut fi reconstituită după acte, documente şi scrisori inedite din ultimul sfert al secolului XIX. Cumva în prelungire, se situează o altă personalitate de larg interes, aceea a lui Elie Miron Cristea, a cărui arhivă, necunoscută şi aceasta pînă de curînd, a nutrit, sub aceeaşi semnătură, încă două volume, la fel de noi ca substanţă şi tot aşa de folositoare.

Însă autorul se interesează de întreaga noastră devenire spirituală şi culturală, după cum rezultă mai cu seamă din volumul dedicat secolelor XVII—XIX la Buzău, din galeria marilor dascăli de „cuget şi simţire", creionată în ample volume ce urmăresc, cu o deplină stăpînire a informaţiei şi perspectivelor, eforturile întru adevăr şi bine ale poporului român de-a lungul unei jumătăţi de mileniu, urmărind deci un „calendar al inimii" pînă aproape de contemporanéitate, iar prin înţelesurile decelate pătrunzînd adînc şi în miezul acesteia.

Dascăli de cuget şi simţire românească se completează astfel în chip fericit cu mai noul *Calendar de inimă românească*, ambele titluri fiind de evidentă sugestie paşoptistă, căci evocă pledoaria luministo-romantică pentru „minte şi inimă", componente la fel de indispensabile pe cît de neseparat ale oricărui individ şi ale fiecărei vieţi colective pe tărîmul culturii. Figuri de întîia mărime ale istoriei noastre (Mircea cel Bătrîn, Ştefan cel Mare, Neagoe Basarab, Brâncoveanu, Avram Iancu etc.) se înfiripă viabil pe parcursul atîtor pagini dedicate devenirii noastre ca neam. Fireşte, cele mai multe pagini se ocupă de marii ctitori, fie aceştia mireni sau clerici. Putna devine un simbol al fuziunii spiritualului cu temporalul într-un edificiu semnificativ pentru echilibrul vieţii noastre istorice. Neagoe, cu „învăţăturile" sale, cu nu mai puţin importanta ctitorie de la Curtea de Argeş, apare aici ca „domn al culturii româneşti", alături de Brâncoveanu şi de prea-învăţatul Cantemir, pentru a nu-i aminti decît pe cei mai proeminenţi dintr-o vastă galerie de ctitori. Vechi lăcaşuri de smerenie şi pietate se înşiruie lîngă monumentele de limbă şi cultură. Problemele spinoase, ca aceea a limbii slavone în spaţiul nostru cultural, nu sînt ocolite, ci repuse pe tapet cu toată armătura de erudiţie şi metodă cerută de timpul auctorial. Primele traduceri, începînd cu

---

* Antonie Plămădeală, *Romanitate, continuitate, unitate*, Sibiu, 1988, 303 p.; *Calendar de inimă românească*, Sibiu, 1988, 406 p.

textele rotacizante din Maramureş, îl interesează nu mai puţin, alături de întîile tipărituri datorate diaconului Coresi, a cărui „intrare domnească, triumfală, solemnă, în istoria cuvîntului românesc" e sesizată cu pregnanţă. Varlaam, Petru Movilă, Dosoftei, Antim Ivireanul, Damaschin şi Chezarie de la Rîmnic, Veniamin Costachi, Lazăr-Leon Asachi, Melchisedec Ştefănescu, Andrei Şaguna, iată cîteva nume dintr-o lungă „anfiladă" a culturii noastre, evocată cu ştiinţă şi talent. La Şaguna e de aşteptat ca autorul să se întoarcă pentru un popas mai îndelung, atît de necesar astăzi, chiar şi după cartea eminentului istoric american Keith Hitchins. Paginile despre grămătici, dascăli, pisari, dieci, copişti, zugravi, mai greu de încropit în situaţia documentară de azi, nu sînt mai puţin demne de luare-aminte. Ele contribuie la înţelegerea unui proces cultural pe seama căruia trebuie să punem, în parte, continuitatea noastră în registrul culturii. Mari învăţaţi, precum Nicolae Milescu, stolnicul Cantacuzino, D. Cantemir, G. Şincai, şi ei prezentaţi prin ceea ce au adus mai semnificativ, n-ar putea fi înţeleşi în afara celor mai mărunţi, dar indispensabili în orice cultură. Epoca renaşterii moral-culturale a românităţii nu se poate lămuri fără a ţine cont de aportul, adesea anonim, al modeştilor slujitori, despre care istoria nu ştie niciodată să ne spună destul.

Epoca regenerării, atît de bogată în visuri, proiecte, înfăptuiri cărturăreşti, mobilizează îndeosebi atenţia autorului. G. Asachi, G. Lazăr, C. Negri se înşiruie alături de mai modeştii Anton Pann („un Esop al românilor"), de Andrei Mureşanu, fericitul „poet al unei singure poezii", reductibilă în fond la un vers, întîiul, acel memorabil „Deşteaptă-te, române, din somnul cel de moarte", care a electrizat atîtea suflete la 1848 şi după aceea. Unirea Principatelor, Războiul de independenţă, „anul bucuriei: 1918" nutresc alte capitole, în succesiune legitimă, urmate de figuri şi circumstanţe ce evocă timpuri încă mai apropiate de noi.

Tema „fierbinte" a originii noastre, a dăinuirii în mileniul obscur, a caracterului unitar probat de lumea românească de-a lungul atîtor secole, l-a preocupat nu mai puţin pe dr. Antonie Plămădeală. O aflăm în multe lucrări, dar mai ales în recentul volum *Romanitate, continuitate, unitate*, unde complexa problematică din titlu e tratată pornind de la un izvor narativ din 1666: cartea în care învăţatul sas Johannes Tröster dădea „o nouă descriere a ţării Transilvaniei, printre altele despre locuitorii ei din vechime şi de astăzi, despre adevărata lor provenienţă, religie, limbă, scriere, port, legi şi obiceiuri, expuse aici după adevărul istoric de două mii de ani". Adevărul acesta îi priveşte şi pe români, mai ales pe ei, ca autohtoni ai ţării respective, pe care Tröster ştie să o identifice cu vechea Dacie. *Das Alt- und Neu Teutsche Dacia* e de altfel titlul bizar al cărţii scoase la Nürnberg de eruditul sibian, carte a cărei analiză pune în lumină, sub pana comentatorului, observaţii dintre cele mai pertinente, echivalînd cu o revelaţie. Problema dacilor, romanitatea românilor în acelaşi spaţiu, continuitatea şi unitatea lor, numele, ocupaţiile şi religia, veşmintele („Se îmbracă precum împăraţii romani, spunea Tröster, iar îmbrăcămintea femeilor aminteşte de Floralia romană") şi jocurile sînt tratate în diverse capitole ale cărţii. Nu era vorba însă numai de Transilvania. Remarca autorului îmbrăţişa întreaga românime: „Tot aşa trăiesc şi azi aceşti urmaşi ai romanilor în toate aceste trei ţări". Elocvente ilustraţii acompaniază şi fortifică această carte, care ar merita, fireşte, dincolo de rezumatele de la urmă, să fie tradusă şi pentru lumea din afară. S-ar putea şti în felul acesta mai bine că la jumătatea secolului XVII erudiţia germană vedea în români un popor de origine latină şi că înţelegea să-i respecte individualitatea. Abia peste un secol, cînd poporul român a început a formula mai coerent revendicări politice, subminînd astfel vechea „unio trium nationum", ea avea să provoace, prin Sulzer, acea operă de contestaţie şi denigrare atît de plină de urmări în istoriografie şi în viaţa social-politică. *Romanitate, continuitate, unitate*, dintre cărţile de caracter istoriografic ale autorului, cea mai bine scrisă şi mai percutantă, poate întrucît e şi cea mai explicit polemică, iar polemica, întreprinsă într-un larg spectru tematic încă „fierbinte".

În genere, lucrările de care vorbim au un anume caracter justiţiar. Sînt cărţi ce fac dreptate unor figuri de seamă, neînţelese ori căzute prea lesne în uitare, atinse prea curînd de indiferenţa unei societăţi imature, ca în cazul lui Miron Romanul. Ele mobilizează însă, scoţîndu-i din anonimat, şi cărturari mai modeşti de felul lui Iosif Caţavei din Sighet, estetician şi scriitor fără noroc, preocupat

exemplar de ideea „mîntuirii omului nenorocit de azi". A scoate mereu „de sub colbul uitării" asemenea figuri nu e puțin lucru și trebuie să bănuim la mijloc o preocupare deontologică, susceptibilă de a defini un „proiect" viager. Modalitățile diferă, ținta e una și ea situează pe autor în succesiunea ideatică și morală a figurilor evocate. Un militantism generos le distinge, fie că e vorba de planul social-politic ori de cel spiritual. Marea temă, cu multiple variațiuni, a lucrărilor semnate de dr. Antonie Plămădeală, e desigur raportarea amvonului la schimbările produse de timp. Planurile se întrepătrund, adesea pînă la confundare, și o marjă de echivoc subzistă într-una, cu toate că spiritul de finețe al autorului caută mereu alternativa ,disocierea, nuanța. Alături de atîtea „fragmente" de istorie preponderent culturală, pagini de larg orizont și de profundă înțelegere evocă monahismul dezvoltat în spiritul nostru, urmărind mai cu seamă aspectul practic, viu, exemplar al acestui fenomen, pe care autorul îl situează într-un cîmp tensional, circumscris de „tradiție și libertate".

Ultimele cărți accentuează încă mai mult finalitatea parenetică, îndrumătoare, a programului de care vorbeam, program pus la lucru și revuistic, mai ales în „Telegraful român", de care dr. Antonie Plămădeală se ocupă cu o pasiune ce trădează vocația de jurnalist. În orice ipostază, ca scriitor *(Trei ceasuri în iad)* nu mai puțin, el aduce în prim-plan o problematică morală, o străduință ardentă de a îndruma pe cititor spre valorile cele mai trainice. Exegeza întemeiată pe umanistul Tröster și noul volum de studii, restituții, evocări „de inimă" motivează din plin interesul comentatorilor și nu mai puțin pe acela al marelui public.

Al. Zub

C. Argatu Argeșanu, BUCURIA LECTURII, „Cartea Românească", București, 1989, 147 pagini.

Prea Sfințitul Calinic Argatu-Argeșanul ne oferă o foarte frumoasă carte despre cărți și cărturari. O carte care se dovedește ea însăși a fi a unui cărturar, operă a unui autor pentru care cărțile citite își găsesc un loc precis în vastul univers al culturii și căruia lectura îi sugerează la tot pasul accente și conexiuni de o mare valoare și originalitate. O carte pe care o citești nu numai cu folos, dar și cu reală plăcere, căci titlul ei, gîndit de izvoditor numai ca expresie a propriului simțămînt în fața unor cărți cu adevărat bune, se dovedește a fi, la fiecare pagină, și aducere la cuvînt a simțămîntului lectorului însuși al *Bucuriei lecturii.*

E, în primul rînd, o surpriză plăcută să întîlnești în paginile unei cărți de nici 150 de pagini o galerie atît de variată de nume mari ale culturii române, de la Neagoe Basarab la Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Antonie al Transilvaniei. Aceeași varietate și în ce privește domeniile de cultură abordate, mărturie a unei asidui căutări a autenticei bucurii spirituale, peste tot pe unde aceasta poate fi găsită și de unde poate fi adunată.

Cartea ni-l redescoperă mai întîi pe marele Nicolae Iorga, de la a cărui moarte se va împlini în 1990 o jumătate de veac. Și nu e vorba de o prezentare unilaterală. Un volum de *Conferințe* ale lui Iorga tipărit de Editura „Minerva". a căror temă „este aceea a unității românești", „cartea sa cea mai prețuită de critică și de public" (p. 11), masivitatea editărilor sau reeditărilor din opera titanului (22 de titluri numai din 1980 încoace), memorialele sale de călătorie în străinătate, ca și lucrarea sa: *Locul românilor în istoria universală* (apărută inițial în franceză, în trei volume, și editată acum pentru prima dată în românește) — iată tot atîtea prilejuri care i se oferă Prea Sfințitului Calinic de a ne vorbi despre această „vastă minte cugetătoare" (p. 21), ale cărei preocupări transcend obiectul pur științific al „specialității" sale, realizînd un „moment spiritual" (ibid.).

Urmează cîteva pagini pertinente despre Vasile Pârvan, „prototipul savantului român" (p. 55), și despre rolul său în cultura noastră. „Nimănui — zice P. S. Sa — nu i se potrivește mai bine ca lui apelativul de *înnoitor*", căci Pârvan „a pus cîte un *început* în mai multe sfere ale culturii" (p. 53).

Frumoasele pagini despre Mircea Eliade sînt prilejuite de apariţia (la Editura „Junimea" din Iaşi) a culegerii de texte ale marelui savant referitoare la Eminescu şi B. P. Hasdeu.

Sub titlul *Atitudinea reflexivă* este abordată antologia realizată de A. Pippidi din contribuţiile lui Mihai Berza: *Pentru o istorie a vechii culturi româneşti*. Volumul, apărut în prestigioasa „Bibliotecă de filosofie a culturii româneşti", „răsfrînge cu fidelitate un portret al lui M. Berza" (p. 69).

În doi autori interbelici, Ernest Bernea (*Cadre ale gîndirii populare româneşti*, apariţie inedită) şi Vasile Băncilă (*Portrete şi semnificaţii*, cu o prefaţă de prof. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, început de reeditare din opera acestui scriitor), Prea Sfinţitul Calinic descoperă doi „intelectuali a căror preocupare de căpetenie a rămas *specificul naţional românesc*" (p. 77), deşi primul cercetează acest specific la izvoarele sale, în cultura arhaică românească, în timp ce al doilea îl evidenţiază în opera unor artişti, gînditori, scriitori etc.

Sub titlul *Adevărata bogăţie*, autorul relevă ceea ce numea N. Iorga „smerita bogăţie de simţire a ţăranului" român, identică mereu cu ea însăşi. Trăim astăzi momentul redescoperirii acestei bogăţii, multă vreme ignorată, moment care însă a fost pregătit la noi de un N. Iorga sau V. Pârvan. Conştientă că spiritualitatea şi cultura europeană se află în impas, şi lumea apuseană tinde astăzi din ce în ce mai mult la regăsirea *surselor*. Ţăranul român a păstrat intacte aceste surse, n-a renunţat la individualitatea sa, la fiinţa sa proprie. De aceea, dacă „cu mai bine de un veac ideile «moderne» veneau din leagănele foste ale Renaşterii şi Clasicismului, astăzi ele vin, tot mai persistent, din sud-estul Europei". Şi autorul citează în acest sens cele ce spunea Mircea Eliade despre Brâncuşi.

În *Învăţăturile lui Neagoe Basarab* autorul subliniază, printre altele, „adîncimea meditativă impregnată de linişte şi reculegere, care ne duce cu gîndul atît la odihna spirituală a minţii şi a inimii, cît şi la lirismul poeziei noastre populare" (p. 91). Neagoe este un umanist „de Renaştere". Dacă însă umanismul lui Lorenzo de Medici are o notă declarată de egoism, „umanismul lui Neagoe este înainte de toate o expresie a omeniei caracterizate prin cuviinţă şi măsură" (p. 91).

Urmează cîteva pagini despre Alexandru Pelimon (1822—1881) şi despre cartea sa recent reeditată *Impresiuni de călătorie în România* (cu un cuvînt înainte de Şerban Cioculescu).

Despre *Al. Mateevici, poetul „Limbii noastre"*, autorul ţine să ne reamintească, şi cu multe citate din creaţia poetică a acestuia, că „el nu este autorul unei singure poezii, ci un scriitor adevărat, sprijinit pe *tradiţie*, pe o predanie a poeziei, ca şi pe epoca sa, epocă în care lirica românească profesa — pe scară largă — şi un rol misionar" (p. 105). În treacăt, Prea Sfinţitul Calinic ne dă şi o veste bună: „Este în intenţia noastră o reeditare a operei, îndeosebi lirice, a poetului" (p. 101).

Chiar într-o carte de specialitate ca *Prolegomene bizantine* a lui Titus Moisescu (Editura Muzicală, 1985) Prea Sfinţia Sa găseşte idei care interesează nu numai pe muzicologi, ci şi pe omul de cultură în general.

Atenţia autorului este reţinută şi de volumul intitulat *Pagini dintr-o arhivă inedită*, al Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Antonie Plămădeală (Editura „Minerva", Bucureşti, 1984). Elie Miron Cristea, Primul nostru Patriarh, deşi om de vastă cultură, a rămas mai puţin cunoscut sub acest aspect. De aceea, acest volum, printre ale cărui merite multiple este şi acela de a oferi în traducere românească teza de doctorat a lui Miron Cristea despre M. Eminescu, reprezintă „o restituire nu numai valoroasă, dar şi necesară" (p. 177). Această teză a lui Miron Cristea, „o dată reintrată în circuit, nu ne îndoim că va constitui o revelaţie pentru eminescologi şi pentru public deopotrivă" — scrie Prea Sfinţia Sa.

Din restrînsul *Jurnal* al lui Mateiu I. Caragiale, ni se atrage atenţia asupra celor cîteva pagini despre Italia, „un document de o fermecătoare frumuseţe tragică, dar şi una dintre cele mai nobile şi hieratice imagini ale Italiei în literatura română" (p. 122).

Înainte de intrarea în cinul arhieresc, Prea Sfinţitul Calinic a fost stareţ al Mănăstirii Cernica. Trecerea sa pe la importanta ctitorie a Sfîntului Calinic a lăsat urme adînci nu numai în viaţa mănăstirii, ci şi în sufletul Prea Sfinţiei Sale. O mărturie elocventă în acest sens o constituie, printre altele, reeditarea operei

lui Casian Cernicanul, cu un bogat studiu introductiv (Editura Arhiepiscopiei Bucureştilor, 1988). În volumul de faţă, legătura sa spirituală cu Cernica se vădeşte în cîteva contribuţii inedite: despre o însemnare argheziană în „Cartea de aur" a Mănăstirii, din 8 iunie 1964; despre Damian Stănoiu ca autor al monografiilor unor mănăstiri şi al unui ghid „Pentru vizitatorii mănăstirilor" — latură a operei sale ignorată de istoria literară, deşi talentul său este şi aici prezent; şi despre o însemnare a lui Pierre Emmanuel (+1984) în Cartea de onoare a Mănăstirii Cernica, prilej de scurtă prezentare a acestui mare poet şi academician francez, care a fost şi un prieten sincer al ţării şi al culturii noastre româneşti.

Împlinirea a o sută de ani de la apariţia în Italia a unei cărţi despre ţara şi poporul nostru — Bruto Amante, *La Romania illustrata. Ricordi di viaggio*, Roma, 1888 — îi oferă Prea Sfinţitului Calinic prilejul nu numai de a prezenta cartea cititorului român, ci şi de a pleda pentru traducerea şi editarea ei în româneşte.

Volumul se încheie cu cîteva pagini asupra cărţii unui arheolog: Nicolae Constantinescu, *Curtea de Argeş 1200—1400. Asupra începuturilor Ţării Româneşti*. Sînt reţinute mai ales principalele concluzii la care a ajuns autorul lucrării în urma cercetărilor arheologice dintre anii 1967—1973, anume că pînă la cumpăna dintre veacurile XIV şi XV Curtea de Argeş a fost unicul scaun de domnie din ţară şi că „Biserica domnească Sf. Nicolae nu a fost începută nici de Basarab I, nici de Nicolae Alexandru, ci a fost începută, edificată, desăvîrşită şi zugrăvită în timpul domniei unuia şi aceluiaşi voievod, Vlaicu Vodă, între anii 1365—1369" (p. 144—145).

Desigur că această scurtă prezentare nu poate avea pretenţia de a reflecta întreaga bogăţie şi frumuseţe a cărţii pe care ne-o oferă Prea Sfinţitul Calinic Argeşanul. Ea nu vrea să fie altceva decît o invitaţie la o lectură dătătoare de bucurie.

Pr. prof. *Vasile Mihoc*

Ion Ţăranu, ISTORIE VIE, Iaşi, 1989, 152 p.

Viaţa, Istorie vie, cu mişcarea ei permanentă, nu a surprins corabia românească niciodată cu busola zdrobită sau dereglată. Dimpotrivă, marea noastră istorie, generată de viaţa spirituală, ne-a ajutat să ne afirmăm cu o cultură distinctă şi cu o civilizaţie superioară. Harul pentru zidiri îndrăzneţe, puterea de a construi durabil le-am probat în toate secolele istoriei noastre. Vedem cu ochii noştri monumentale construcţii: Suceava, Tîrgovişte, Neamţ, cu întreite ziduri ordonate de Alexandru cel Bun, Ştefan cel Mare, Vlad Ţepeş, ori Iancu de Hunedoara. Să ne gîndim la celebrele cetăţi ale rezistenţei morale: Putna, Voroneţ, Curtea de Argeş, Hurez, Trei Ierarhi, Tismana.

În comparaţie cu măreţele domuri, cu formidabilele fortăreţe din Apus, edificiile noastre militare sau de cult sînt de dimensiuni modeste, noi le opunem doar decizia unei superbe armonii. Dar iată că a sosit timpul să înălţăm şi monumente uriaşe. Hotărîrea şi vocaţia noastră constructivă generează în noi trăirea Meşterului Manole, după ce şi-a văzut visul cu ochii.

Cine vrea să cunoască adîncimile şi păsurile de suflet ale acestui neam începe mai întîi prin a străbate cărţile de căpătîi în care şi-au depozitat spuma gîndurilor Eminescu, Creangă, Sadoveanu, Blaga, Călinescu, Arghezi, Iorga, Rebreanu, prinţi ai cugetării şi spiritualităţii noastre. Dar trebuie să vină neapărat colindul ţării pentru cunoaşterea la faţa locului a unor oraşe, a unor tîrguri şi localităţi izvoare de inimă şi simţire românească. Ele se numesc Bucureşti, Cluj-Napoca, se numesc Botoşani, Sibiu, Blaj, Craiova, Tîrgovişte, Timişoara, se numesc Ipoteşti, Humuleşti, Paşcani, Lancrăm, Hordou, Hobiţa. Se numesc în foarte multe feluri. Esenţialul este să ştii cît mai multe despre umbrele şi geniul locului.

La Tîrgovişte era aşezat Neagoe al învăţăturilor. Mănăstirea Dealu a fost onorată cu credinţă de acelaşi Macarie prin rîvna pentru slovă.

Macarie „mai bine grăia cinci cuvinte cu înţeles decît zece mii de cuvinte neînţelese, în limbi streine". Desigur, Humuleştii e satul cel mai intens iluminat de magia Amintirilor lui Creangă.

Iașul e numit oraș, cetate fermecată, pentru că odată cu toamna reintră în cetatea universitară 30 000 de studenți. Este orașul teilor, orașul marilor zidiri: Trei Ierarhi, Golia, Galata, Cetățuia, orașul marilor umbre, orașul vechilor tradiții.

Mirceștii se reprezintă prin Alecsandri. Și azi cei ce trăiesc în preajma ei întrețin cultul bardului nostru drag prin fapte de muncă de o asemenea valoare încît să nu umbrească aura ce a împrumutat-o locului Alecsandri.

Ce prinos de recunoștiință mai înaltă pot aduce oamenii din Ruginoasa domnitorului Cuza, decît acela de a înscrie numele comunei între cele dintîi dintre localitățile României.

Zeci și zeci de minți deschise progresului frămîntă anumite idei izvodind o viziune limpezitoare.

Iată cîteva fragmente din cartea care constituie o bucurie a lecturii. Ele se găsesc în variatele capitole dintre care unele pline de sugestii, precum: „Oxigenul frumosului", „Lumină pentru lumină", „Calitatea misiunii de scriitor", „Respectul pentru omenie" și altele.

Pr. prof. *N. Neaga*

Treceri la cele veşnice

† ICONOM STAVROFOR OLIMPIU BUCIN

În ziua de 12 septembrie 1989, şi-a dat obştescul sfîrşit preotul pensionar iconom stavrofor Olimpiu Bucin. Vestea morţii sale a îndoliat pe toţi cei care l-au cunoscut şi iubit.

Născut la 29 noiembrie 1912, în familia preotului Teodor şi Ana Bucin, în localitatea Urişiul de Sus, jud. Mureş, a învăţat carte la şcoala evanghelică din Reghin, continuînd trei clase la Gimnaziul din Reghin şi încheind liceul la „Al. Papiu Ilarian" din Tîrgu Mureş.

În toamna anului 1930 s-a înscris la Facultatea de Teologie din Bucureşti, pe care a absolvit-o în anul 1935. În acelaşi timp a urmat cursurile Seminarului Pedagogic Universitar „Titu Maiorescu" din Bucureşti, specialitatea religie.

La 4 decembrie 1936 a fost hirotonit preot de vrednicul de pomenire episcopul Nicolae Colan, pe seama parohiei Vidrasău, jud. Mureş.

A avut 2 copii: Rodica şi Lucian.

La data de 18 martie 1943 a fost detaşat în interes de serviciu, la Centrul Vicarial Ortodox din Alba Iulia, iar la 20 decembrie 1945 a trecut la Cancelaria Episcopiei Clujului, ca şef de secţie. La 1 iunie 1946 a trecut preot paroh la parohia Dîmbul Rotund din Cluj. Aici a iniţiat şi condus zidirea unei noi biserici.

După istoricul act al Reîntregirii, a trecut în anul 1949 la parohia „Schimbarea la Faţă" din Cluj.

Părintele Olimpiu Bucin a mai activat apoi la parohiile: Sf. Nicolae III Cluj, pînă la 1 februarie 1955 cînd a trecut la parohia Mănăştur II Cluj. În acelaşi an, cu data de 1 octombrie a trecut la parohia Dîrste Braşov, unde a păstorit pînă la pensionare, 1 iunie 1985.

Ca om iubitor de carte, a fost colaborator la revista „Renaşterea" din Cluj, iar din 1949 redactor responsabil.

Peste tot pe unde a slujit a lăsat o dîră luminoasă în suflete. Pentru frumoasa activitate desfăşurată pe o perioadă de peste 50 de ani de activitate preoţească, cu prilejul pensionării, Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop şi Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, i-a acordat distincţia onorifică de „Iconom-stavrofor".

Slujba înmormîntării a avut loc în biserica „Sf. Treime" Braşov, în ziua de 14 septembrie a.c., fiind săvîrşită de un sobor de preoţi în frunte cu P. C. Preot Mihai Sămărghiţan, consilier eparhial, şi P. C. Preot Vasile Prodea, protopopul Braşovului.

După serviciul religios P. C. Consilier Mihai Sămărghiţan a citit telegrama de condoleanţe adresată familiei din partea Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Antonie al Ardealului.

P. C. Preot Vasile Prodea, protopopul Braşovului, exprimă impresia lăsată în mijlocul preoţimii, la vestea trecerii din această viaţă a părintelui Olimpiu Bucin. Subliniază personalitatea sa ca preot, ca administrator de parohie, ca gospodar, ca bun părinte. Bun şi credincios slujitor, regretatul a fost un frumos exemplu de muncă şi de dăruire pentru Biserică. Au mai vorbit preotul Viorel Chiţu, parohul decedatului, şi preotul Zenovie Moşoiu.

Bunul Dumnezeu să-i facă parte cu aleşii săi.

Pr. *Vasile Prodea*

† PREOTUL NICOLAE MEDEŞAN

În ziua de 21 octombrie 1989, pe neaşteptate, s-a stins din viaţă pr. pensionar Nicolae Medeşan, regretat de cei dragi ai familiei şi de credincioşii pe care i-a păstorit în timpul activităţii sale.

Părintele Nicolae Medeşan s-a născut la data de 29 august 1907, în comuna Dîrlos, jud. Sibiu, din părinţii Gligor şi Maria, de profesiune agricultori. Şcoala primară a urmat-o în Dîrlos, gimnaziul şi liceul „Timotei Cipariu" în oraşul Dumbrăveni. Între anii 1929—1933 urmează cursurile Academiei Teologice din Sibiu, iar după absolvirea acestora se căsătoreşte cu Hora Maria din Mediaş, căsătorie care a fost binecuvîntată de Dumnezeu cu doi copii; unul dintre ei, mergînd pe urmele tatălui, absolvă Institutul Teologic Universitar din Sibiu.

În anul 1933 a fost hirotonit pe seama parohiei Smig, din protopopiatul Mediaş, pe care-o păstoreşte pînă în anul 1941 cînd a fost transferat la parohia Dîrlos, prin alegere de către credincioşi, funcţionînd aici nu numai ca vrednic păstor de suflete, dar şi ca fiu al satului, pînă în anul 1974, cînd s-a pensionat, stabilindu-se în Mediaş.

Slujba înmormîntării a avut loc în ziua de 23 octombrie 1989 în biserica ortodoxă-catedrală din Mediaş, oficiată de un sobor de preoţi format din protopopul Mediaşului Ioan Găban, pr. Ioan Gîrlonţa, pr. Ghe. Munteanu, Pr. Vasile Joantă, Pr. Urs Iosif, Pr. Dumitru Cărăbaş, Pr. Pop Mircea, Pr. Urdă Nicolae, Pr. pens. Rucăreanu Zaharia şi diaconul Duda Vincenţiu. Au vorbit: prot. Ioan Găban, Pr. Zaharia Rucăreanu, pr. Dumitru Cărăbaş şi Pr. Urs Iosif.

Înhumarea rămăşiţelor pămînteşti a avut loc în cimitirul ortodox din Mediaş, unde locul de veci era pregătit de adormit şi familia lui încă din timpul vieţii.

Rugăm pe bunul Dumnezeu să-i facă parte de odihna aleşilor Săi.

Pr. Prot. *Ioan Găban*

† PREOTUL ALEXANDRU BĂILĂ

În ziua de 30 octombrie 1989, după o îndelungată suferinţă, s-a stins din viaţă pr. pensionar Alexandru Băilă, regretat de cei dragi ai familiei, de credincioşii pe care i-a păstorit şi de preoţii protopopiatului Mediaş, ce i-au purtat un respect deosebit.

Părintele Alexandru Băilă s-a născut la data de 19 august 1926, în localitatea Saroş — Dumbrăveni, părinţii fiind vrednici agricultori ai localităţii. Şcoala primară a urmat-o în Saroş — Dumbrăveni, iar liceul „Timotei Cipariu" la Dumbrăveni. Între anii 1950—1953 urmează cursurile Institutului Teologic din Sibiu, după absolvirea cărora se căsătoreşte cu Florea Minodora, din Seleuş, căsătorie care a fost binecuvîntată de Dumnezeu cu doi copii, actualmente ambii medici.

În anul 1955 a fost hirotonit întru preot, pe seama parohiei Apold, jud. Mureş, pe care-o păstoreşte cu vrednicie pînă în anul 1964, cînd se transferă la parohia Ernea, prot. Mediaş, păstorind-o şi pe aceasta, cu mare rîvnă, pînă în anul 1971, strîngînd fondurile necesare pentru biserica parohială. Din 1971 pînă în 1988, cînd se pensionează, funcţionează la parohia Saroşul — Dumbrăveni unde, ca fiu al satului, a depus o muncă deosebită în pastoraţie, reuşind, împreună cu credincioşii, să îmbrace într-o frumoasă haină picturală biserica parohială. Pentru meritele deosebite, părintelui Alexandru Băilă i se acordă distincţia onorifică de „iconom stavrofor". Demn de remarcat este faptul că părintele Alexandru Băilă, ca bun cetăţean al Patriei, a fost, în mai multe legislaturi, deputat al Consiliului popular Dumbrăveni.

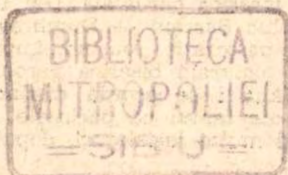
Slujba înmormîntării a avut loc în biserica parohială din Saroş, la data de 2 noiembrie 1989, oficiată de un sobor de preoţi, în frunte cu protopopul Ioan Găban. Au vorbit pr. Urian Pantilie de la Dumbrăveni, ca duhovnic al decedatului,

şi Prot. Ioan Găban, care a scos în evidenţă calităţile de bun păstor şi bun cetăţean al patriei ale părintelui Alexandru Băilă.

Înhumarea rămăşiţelor pămînteşti a avut loc în cimitirul parohial, de lîngă biserica la care a muncit, înzestrînd-o cu cele necesare slujbelor religioase şi împodobind-o cu pictură, ca o floare.

Rugăm pe bunul Dumnezeu să-i aşeze sufletul, nobil, cald şi bun, în latura celor drepţi. Veşnică să-i fie pomenirea!

Pr. Prot. *Ioan Găban*

VIAȚA BISERICEASCĂ

DOCUMENTE ECUMENICE

ÎNSEMNĂRI, NOTE, COMENTARII

RECENZII

TRECERI LA CELE VEȘNICE